

Stadig viktigere

Etterundersøkelse av bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i
2004

Oxford Research AS
September 2008

Oxford Research er et skandinavisk konsultentselskap som dokumenterer og utvikler kunnskap i analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger. Oxford Research ble etablert i 1995 i København og har selskap også i Norge (Kristiansand) og Sverige (Stockholm).

Se www.oxford.no for mer informasjon om selskapet.

- Tittel:** Stadig viktigere - Etterundersøkelse av bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004
- Oppdragsgiver:** Innovasjon Norge
- Prosjektperiode:** Januar tom. oktober 2008
- Prosjektleder:** Rune Stiberg-Jamt
- Forfatter(e):** Rune Stiberg-Jamt, Stine Meltevik, Bjørn Brastad
- Kort sammendrag:** Oxford Research har gjennomført denne etterundersøkelsen som en del av kundeffektundersøkelsene (KEU) for 2004. Bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 er intervjuet angående resultatene av det støttede prosjektet. Undersøkelsen er basert på svarene som bedriftene har oppgitt ca. 4 år etter mottatt støtte. De samme bedriftene ble intervjuet året etter de mottok støtten om deres forventning til prosjektet (Førundersøkelsen). Disse forventningene sammenholdes i denne rapporten med de resultater som prosjektene har avstedkommet. Rapporten har et eget kapittel knyttet til bedrifter som er ledet av kvinner.
- Det er svært mange positive funn i etterundersøkelsen av 2004-årgangen, og resultatene har forbedret seg på mange vesentlige indikatorer fra tidligere år.

Forord

Oxford Research har gjennomført denne etterundersøkelsen som en del av kundefektundersøkelsen (KEU) for 2004. På oppdrag fra Innovasjon Norge er bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004, intervjuet angående resultatene av det støttede prosjektet. Undersøkelsen er basert på svarene som bedriftene har oppgitt ca. 4 år etter mottatt støtte. De samme bedriftene ble intervjuet året etter de mottok støtten om deres forventning til prosjektet (Førundersøkelsen). Disse forventningene sammenholdes i denne rapporten med de resultater som prosjektene har avstedkommet.

Rapportens tittel refererer til resultatene som gjennomgående viser en svakt oppadgående trend, og hvor Innovasjon Norges programmer og tjenester ser ut til å bli stadig viktigere for bedriftene.

Det har vært oppnevnt en egen referansegruppe for undersøkelsen. Den har bestått av representanter for Innovasjon Norge og berørte departementer. Gruppen har kommet med verdifulle innspill til analysen av de presenterte data. I tillegg har det vært tett og god dialog med oppdragsgiver, primært representert ved Gry E. Monsen. Konklusjoner og vurderinger i rapporten står likevel for utredernes regning.

Arbeidet med undersøkelsen har vært utført av et team bestående av senioranalytiker Rune Stiberg-Jamt (prosjektleder), analytiker Stine Meltevik, senioranalytiker Bjørn Brastad og adm. dir. Harald Furre fra Oxford Research.

Vi vil takke Innovasjon Norge for oppdraget og alle bedriftene som har bidratt med informasjon og data til undersøkelsen.

Kristiansand, oktober 2008

Harald Furre

Prosjektansvalig

Oxford Research AS

Leserveiledning

Denne rapporten inneholder en mengde informasjon og data. I sammendrags- og oppsummeringskapittelet har vi forsøkt å lage en syntese av funnene i rapporten. Dessuten er det foretatt en vurdering av resultatene fra undersøkelsen sett i forhold til Innovasjon Norges hovedmål. Denne delen kan leses selvstendig. For lesere som vil gå mer detaljert inn i rapporten, anbefaler vi at innlednings- og metodekapittelet leses.

Teksten knyttet til de ulike tabellene kommer gjennomgående før tabellen. Av den grunn kan det også forekomme at tekst og tilhørende tabell er på ulike sider.

Skalaene i figurene er fremstilt slik de også er benyttet i spørreskjemaet. Høye tall betyr gjennomgående stor grad av enighet/oppnåelse/tilfredshet.

Variasjonen av tjenester og programmer som Innovasjon Norge forvalter og tilbyr, er stor. Fellesbetegnelsen som benyttes i denne rapporten er *tjeneste og programmer*, som benyttes for alle typer bidrag fra Innovasjon Norge, både finansielle og ikke-finansielle til bedriftene.

Innhold

Kapittel 1. Sammendrag	8
1.1 Hovedtrekk fra etterundersøkelsen 2004	9
1.2 Innovasjon Norges hovedmål og hovedfunn.....	13
Kapittel 2. Innledning	16
2.1 Hensikten med undersøkelsen.....	16
2.2 Innovasjon Norges hovedmål.....	17
2.3 Vår analysemodell.....	19
2.4 Tjenester og programmer som omfattes av undersøkelsen.....	20
2.5 Begreper	21
Del 1: Metode	22
Kapittel 3. Undersøkelsesdesign og metode	22
3.1 Skjemastrategi.....	23
3.2 Populasjonen	24
3.3 Utvalg.....	25
3.4 Datainnsamling.....	26
3.5 Svar og frafall.....	26
3.6 Vekting av utvalget	28
3.7 Undersøkelsens styrker og svakheter	29
Del 2: Resultater	33
Kapittel 4. Prosjektene, samarbeid, kompetanse og utvikling/innovasjon	35
4.1 Om prosjektene.....	35
4.2 Samarbeid og nettverk.....	47
4.3 Kompetanseutvikling	55
4.4 Utvikling/innovasjon	61
Kapittel 5. Klyngeanalyse	73
5.1 Utviklingsorientering i bedriftene.....	73
5.2 Kjennetegn ved bedriftene i de tre gruppene	74
Kapittel 6. Prosjektens viktighet for bedriften.....	80
6.1 Overlevelse.....	81
6.2 Lønnsomhet.....	87

6.3	Konkurransesevne	93
Kapittel 7. Økonomiske og sysselsettingsmessige effekter.....		99
7.1	Omsetningsutvikling.....	99
7.2	Eksport	104
7.3	Sysselsettingseffekter av prosjektene.....	108
7.4	Effektene varighet	126
Kapittel 8. Kvinneretting.....		130
8.1	Om prosjektene.....	130
8.2	Samarbeid, kompetanseutvikling og utvikling/innovasjon.....	133
8.3	Økonomi og sysselsetting	135
Kapittel 9. De ulike tjenestene og programmene		139
9.1	Tjenestene og programmene totalt sett	139
9.2	Bygdeutviklingsmidler	140
9.3	Distriktsrettede risikolån	141
9.4	Distriktsrettet låneordning.....	142
9.5	Distriktsutviklingstilskudd	143
9.6	Grunnfinansieringslån-fiskeflåten.....	144
9.7	Landsdekkende risikolån.....	145
9.8	Landsdekkende utviklingstilskudd.....	146
9.9	Lavrisikolån.....	147
9.10	Lån til landbruket.....	148
9.11	NT-programmet.....	149
9.12	OFU/IFU	150
9.13	Bioenergiprogrammet.....	151
9.14	Bransjerettet IT.....	152
9.15	INT-programmet	153
9.16	FRAM	154
9.17	Kulturbasert næringsutvikling	155
9.18	Marint Innovasjonsprogram.....	156
9.19	Verdiskapningsprogram mat	157
9.20	Verdiskapningsprogram reindrift	158
9.21	Verdiskapningsprogram skog.....	159
9.22	Etablererstipend	160
9.23	Inkubatorstipend.....	161
9.24	Prosjekter-formål, kvinner	162
Vedlegg – Spørreskjema		163

Kapittel 1. Sammendrag

Kundeeffektundersøkelsen er en av flere undersøkelser som inngår i et totalt evalueringssystem for Innovasjon Norge (IN). Enkelttjenester og –programmer blir evaluert fra tid til annen, og det skal også med jevne mellomrom gjennomføres en ekstern evaluering av organisasjonen som helhet. Denne skal gjennomføres i regi av Nærings- og handelsdepartementet som Innovasjon Norges eierdepartement. Selv om kundeeffektundersøkelsen inneholder mye informasjon omkring Innovasjon Norges måloppnåelse, må den med andre ord ikke leses som en fullstendig evaluering av organisasjonens virke.

Kundeeffektundersøkelsen består av en ”førundersøkelse” og en ”etterundersøkelse”. Den såkalte førundersøkelsen gjennomføres, til tross for navnet, året etter at tilsagnet fra Innovasjon Norge er gitt, mens etterundersøkelsen gjennomføres fire år etter. Førundersøkelsen har trolig fått sitt navn på grunn av at den gjennomføres før man antar at prosjektet har medført klare effekter.

Kundeeffektundersøkelsen av Innovasjon Norges tjenester og programmer har to *formål*:

- Et internt formål som søker å bidra til forbedring og videreutvikling av Innovasjon Norges virksomhet overfor kundene.
- Et eksternt formål som dreier seg om å dokumentere overfor omverdenen at man har fått igjen noe for de pengene som er investert i Innovasjon Norges aktiviteter.

På bakgrunn av spørsmålsstillinger og tidspunktet for gjennomføringen av undersøkelsen, kan det hevdes at etterundersøkelsen primært egner seg til dokumentasjon av effekter jfr. det eksterne formålet nevnt over. Innovasjon Norge vil, gjennom dette, også kunne justere den samlede profilen på sin tjeneste- og programportefølje.

Innovasjon Norge ble etablert 1. januar 2004. Denne undersøkelsen er dermed den første etterundersøkelsen som knytter seg til tjenester og programmer gitt av den nye organisasjonen.

Den samlede bevilgning til de tjenestene og programmene som er med i denne undersøkelsen, var på vel 3,082 milliarder kroner. Den foreliggende etterundersøkelsen bygger på intervju av 961 bedrifter fordelt på 22 ulike tjenester og programmer. De 22 tjenestene og programmene er inndelt i fire hovedgrupper hvor gruppe 1 er Lån, gruppe 2 er Tilskudd og gruppe 3 er Programmer som tilbyr både finansiering, rådgivning og nettverk, mens gruppe 4 er Stipend (Etablerer- og Inkubatorstipend). Det er viktig å understreke at Innovasjon Norge gir rådgivning knyttet til alle sine tjenester og programmer, men det er altså noen tjenester og programmer som har rådgivning som en del av selve programinnholdet – ikke bare rådgivning knyttet til selve saksbehandlingen.

De tjenester og programmer som ikke er med i undersøkelsen står for om lag 800 mill. kr. i tilsagnsomsfang og er i hovedsak knyttet til profilering og internasjonalisering. I tillegg er det en del nettverksprosjekter som er utelatt. Grunnen til at disse programmene og tjenestene holdes utenfor, er primært fordi tilsagnsomsfanget er så

lite at resultater og effekter ikke forventes å kunne måles eller at enkeltbedrifter ikke lar seg identifisere som tilsagnsmottakere.

Rapporten består av tre deler utover dette sammendraget og innledningen. Del en er metodekapittelet. Del to er en gjennomgang av hovedfunnene, mens det i del tre presenteres sentrale data for hver enkelt tjeneste og program i kortform.

Tiden - Dette skjedde i 2004

- Ved inngangen til 2004 bodde det 4 577 457 personer i Norge.
- Ukraina vant Grand Prix med sangen "Wild Dances".
- De 429 kinoene som var å finne i landet hadde til sammen 12 millioner besøkende.
- VG-leserne kåret "kjærleik" til norskens vakreste ord.
- Emma var mest brukte jentenavn og Mathias mest brukte guttenavn.
- Forventet levealder var 78,9 år.
- Oljefondet passerte 1 000 milliarder kroner.
- Nobels fredspris ble tildelt Wangari Maathai.
- Norge skåret høyest på FNs levekårsundersøkelse.
- Ansgard Gabrielsen var næringsminister fram til 18. juni 2004 da Børge Brende tok over.

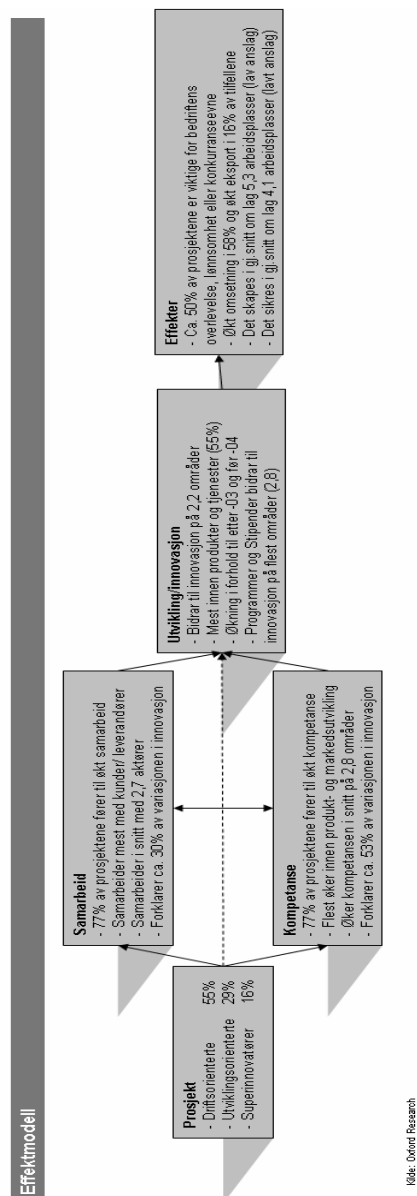
Og ikke minst:

- Innovasjon Norge ble etablert januar 2004 – sammenslåing av SND, Norges Eksportråd, SVO og Norges Turistråd.
  - Det var i 2004 1962 prosjekter med kvinnesatsing. 695 632 884 kroner ble gitt i tilsagn til slike prosjekter.
  - IN fikk på plass en samarbeidsavtale med Utenriksdepartementet, og organisasjonens posisjon ble dermed styrket gjennom et slagkraftig uteparat med egen tilstedeværelse i 32 land.
  - Ved utgangen av 2004 var 50,1 prosent av Innovasjon Norges ansatte kvinner.
  - IN behandlet i 2004 ca. 35 000 henvendelser fra bedriftene angående eksportspørsmål.

1.1 Hovedtrekk fra etterundersøkelsen 2004

Førundersøkelsen viste at egenskaper og kjennetegn ved prosjektene og bedriftene kan ha stor betydning for hvilke effekter som forventes. Både samarbeid og kompetanseutvikling er effekter som igjen kan ha stor betydning for prosjektene økonomiske og sysselsettingsmessige effekter, oftest gjennom en konkret utvikling av nye produkter, tjenester, prosesser eller markeder hos den enkelte bedrift. Dette omtales i rapporten også som innovasjon. Forholdene kan samtidig påvirke hverandre og derigjennom forsterke effektene på lengre sikt. Dette er illustrert i neste modell, og denne danner utgangspunkt for Oxford Research sin analyse av svarene i etterundersøkelsen.

Når det i figuren står at samarbeid og kompetanse forklarer en viss andel av variasjonen i innovasjon innebærer dette at analyser viser en positiv høy korrelasjon mellom disse forholdene. Denne korrelasjonen kan også uttrykkes som *forklaringskraft*, altså at ved en høy grad av samarbeid, slik det er definert, er sannsynligheten også stor for at det er høy grad av utvikling/innovasjon.

1.1.1 Oppsummering av de viktigste resultatene

Det er svært mange positive funn i etterundersøkelsen av 2004-årgangen, og resultatene har forbedret seg på mange vesentlige indikatorer. Med hensyn til *læring* og forbedringspunkter, synes det å være mer å hente dersom Innovasjon Norge setter økte ressurser inn på eksport- og internasjonalsiseringsfremmende tiltak samt øker og ikke minst *målretter* rådgivings- og veiledningsarbeid i etterkant av at prosjektstøtten er gitt.

Rådgivning og veiledning er en viktig oppgave for Innovasjon Norge. I alt har 38 prosent mottatt rådgivning/veiledning etter at de har fått tilsagnet. De fleste bedriftene har fått rådgivning/veiledning om de ønsker det. Blant de som ikke har fått rådgivning/veiledning, er det kun 14 prosent som skulle ønske det, men ikke fått. Blant de som faktisk har fått rådgivning/veiledning er det en økning i andelen som ikke er tilfreds med omfanget. Andelen ikke-tilfredse var på 14 prosent i 2003 og på 19 prosent i 2004.

Addisjonaltet er et viktig begrep i etterundersøkelsen. Addisjonalteten sier noe om offentlige intervensjoner stimulerer mottakerbedriftene til å realisere vellykkede prosjekter som uten støtte ikke ville blitt realisert. Addisjonalteten har over tid vist en positiv utvikling, noe som tyder på at Innovasjon Norge er stadig mer utløsende. Fra 2003- til 2004-årgangen har summen av middels og høy addisjonaltet økt med femten prosentpoeng, fra 71 til 86 prosent. Andelen høy addisjonaltet er, som tidligere undersøkelser har avdekket, størst innen programmene. Totalt sett er det nå 60 prosent som *ikke* ville igangsatt prosjektet uten Innovasjon Norges medvirkning.

En viktig faktor for å skape innovasjon i bedrifter, er **samarbeid** med andre. I gjennomsnitt har prosjektene ført til samarbeid med 2,7 aktører og hele 85 prosent av prosjektene fører til økt samarbeid. Analyser viser at det er en sterk sammenheng mellom antall samarbeidsaktører og antall områder man innoverer på. Antall samarbeidsaktører forklarer statistisk sett ca. 1/3 av antall innovasjonsområder. I forhold til triple helix-tankegangen (samarbeid privat, offentlig og akademia) viser resultatene at 25 prosent av prosjektene som Innovasjon Norge støtter, har bidratt til samarbeid av denne typen.

Samarbeidsrelasjoner bidrar over tid til å danne **nettverk**. Dette er en effekt som virksomhetene også utover prosjektperioden kan ha nytte av. 44 prosent av bedriftene sier de den dag i dag har stor nytte av de nettverkene som ble dannet gjennom prosjektet.

I gjennomsnitt bidrar Innovasjon Norges tjenester og programmer til **kompetanseøkning** på 2,8 av 10 mulige områder. I 77 prosent av prosjektene har bidratt til kompetanseøkning på minst ett område. Det er størst andel som i stor grad (skår 4 og 5) mener at prosjektet har ført til økt kompetanse om produktutvikling (54 prosent).

Ett av Innovasjon Norges hovedmål er å bidra til økt **innovasjon**. I godt over halvparten av tilfellene oppgir bedriftene at prosjektene har bidratt til kompetanseutvikling hos seg selv/medarbeiderne og økt fokus på utvikling og innovasjon. I gjennomsnitt bidrar prosjektene med innovasjon i stor grad på 2,2 av 11 nærmere definerte utviklingsområder. Dette er en nedgang fra 2,7 i etterundersøkelsen for 2003-årgangen. Andelen utviklinger som er helt nye er totalt 31 prosent. Som tidligere etterundersøkelser har vist, ser vi at forventningene i forhold til innovasjon i førundersøkelsen er mer nøkterne enn den faktiske effekten som oppnås.

Om lag halvparten av prosjektene har vært viktige (skår 5-7) for både **overlevelse**, **lønnsomhet** og **konkurransesevne**. Andelen prosjekter som har vært viktig for overlevelsen er høyest innen Landsdekkende risikolån (75 prosent) og lavest innen BIT-programmet (31 prosent). Betydningen for overlevelse har økt noe fra 2003- til 2004-årgangen. Lønnsomhetsutviklingen og konkurransevnen viser imidlertid samme nivå i begge årgangene. Andelen prosjekter som har vært viktig for lønnsomheten er høyest innen Grunnfinansieringslån – fiskeflåten og Landsdekkende risikolån, og lavest innen Kulturbasert næringsutvikling. Når det gjelder konkurransevnen er andelen

prosjekter som har vært viktig for denne høyst innen OFU/IFU, og lavest innen FRAM.

Prosjektene har ført til økt **omsetning** i 65 prosent av bedriftene. Omsetningen har blitt redusert i kun 1 prosent av bedriftene. Prosjektene betydning for økning i omsetning er videre større innefor DPV enn utenfor.

Innovasjon Norge legger spesielt vekt på internasjonalisering. En interessant indikator i forhold til dette er **eksport**. De fleste prosjektene (61 prosent) har ikke bidratt til noen endring av eksporten. Det er imidlertid relativt stor forskjell mellom tjenestene og programmene på denne indikatoren. De tjenestene som i størst grad har bidratt til økt eksport er Distriktsrettet låneordning (50 prosent) og Landsdekkende risikolån (50 prosent). Bidraget er lavest for FRAM og Bioenergiprogrammet.

Blant de bedriftene som inngår i etterundersøkelsen, har det vært en **netto sysselsettingsøkning** på 710 arbeidsplasser. Av sysselsettingsøkningen er 376 arbeidsplasser kommet innenfor det distriktpolitiske virkeområdet og 325 utenfor. Dette tilsvarer en vekst i antall arbeidsplasser på 10 prosent innenfor virkeområdet og 22 prosent utenfor. Dette er en markant endring fra 2003-årgangen hvor veksten var størst innenfor det distriktpolitiske virkeområdet med 15 prosent, mens man utenfor kun hadde 13 prosent.

Det skapes i gjennomsnitt 0,6-0,7 **arbeidsplasser** pr prosjekt (som i 2003-årgangen). Totalt sett er det skapt omkring 3227 til 4160 nye arbeidsplasser. Det er betydelig variasjon mellom tjenestene og programmene når det gjelder hvor mange arbeidsplasser som har blitt skapt per prosjekt. Det har blitt skapt flest arbeidsplasser blant mottakerne av Landsdekkende risikolån (3,33 per prosjekt) og færrest blant Marint innovasjonsprogram og Verdiskapningsprogram reindrift (0 per prosjekt for begge).

For å identifisere hvor **“De utviklingsorienterte”** bedriftene er, har vi gjennomført en klyngeanalyse. Analysen viser at bedriftene kan deles inn i tre hovedgrupper basert på deres skår på samlet antall bidrag til henholdsvis samarbeid, kompetanse, atferdsendring og innovasjon.

- **”De driftsorienterte”**. 55 prosent av bedriftene havner i denne gruppen (skårere klart lavest på alle indikatorene)
- **“De utviklingsorienterte”** utgjør 29 prosent av bedriftene (skårer vesentlig høyere på alle indikatorene enn ”De driftsorienterte”)
- **“Superinnovatørene”**. Her finner vi 16 prosent av bedriftene (skårer desidert høyst på alle indikatorene).

Prosjektene utviklingsorientering har vist seg å ha svært stor betydning for hvor omfattende og hvilke resultater man får som følge av prosjektene. Innovasjon Norge burde vurdere å studere utvalgte bedrifter nærmere for å forstå årsaken til disse forskjellene.

Innovasjon Norge skal bidra til innovasjon over hele landet. Analysene viser at dette skjer, men at stor grad av utvikling skjer på flere områder i byer enn i distriktene.

Innovasjon Norge bes ofte om å redegjøre for satsingsområder som er uavhengig og går på tvers av opplysninger om prosjektene knyttet til formål og investeringsarter. Blant annet gjelder dette innenfor **kvinnesatsingen**. Kvinners rolle i næringsutvikling og innovasjon står sentralt i den politiske debatten. I år har man derfor valgt å rette fokus mot kvinner.

256 av de 961 prosjektene er i saksbehandlingen kategorisert som kvinnerettede.

I forhold til overlevelse, lønnsomhet og konkurransen har analysene som er gjennomført, vist at de kvinnerettede prosjekter skiller seg lite ut fra de øvrige prosjektene. Ser man derimot på gjennomsnittlig skapte og sikrede arbeidsplasser per prosjekt i etterundersøkelsen (lavt anslag), viser analysen at de kvinnerettede prosjektene sikret 5,6 arbeidsplasser i gjennomsnitt, mens de øvrige prosjektene kun sikret 4,9. Imidlertid skapte de kvinnerettede prosjektene i gjennomsnitt bare 2,5 arbeidsplasser, mens de øvrige i gjennomsnitt skapte 4,4.

Går man så over og ser på sysselsettingsendringen i bedriftene fra slutten av 2004 til slutten av 2007 ser man at prosjekter med kvinnefokus har en klart lavere nettosysselsettingsøkning enn de øvrige. I snitt hadde disse bedriftene kun 6 årsverk ved utgangen av 2004, mens de øvrige bedriftene hadde 10,3 ansatte. Dermed blir den relative økningen nokså lik, med 41 prosent økning for de med kvinneprosjekter og 45 prosent økning blant de øvrige.

Hovedbildet er altså at kjønn ikke utgjør en markant forskjell, men at den mest fremtredende forskjellen mellom de kvinnerettede prosjektene og de øvrige kan sies å være at kvinner søker Tilskudd, mens menn søker Lån.

1.2 Innovasjon Norges hovedmål og hovedfunn

I dette avsnittet diskuterer vi kort resultatene fra kundeeffektundersøkelsen sett i forhold til målene for Innovasjon Norge.

De gjeldende hovedmål og delmål for Innovasjon Norge ble fastsatt høsten 2004 og var således ikke direkte gjeldende det året denne kundeeffektundersøkelsen omfatter. Undersøkelsen har imidlertid et fremtidsperspektiv, og vi finner det derfor relevant å vurdere resultatene fra aktiviteten i 2004 i forhold til organisasjonens hovedmål og delmål som er formulert slik:

Hovedmål og delmål for Innovasjon Norge

Hovedmål:

Innovasjon Norge har til formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Delmål

1. Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet
2. Innovasjon Norge skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet
3. Innovasjon Norge skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt
4. Innovasjon Norge skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger
5. Innovasjon Norge skal være en kunde- og markedsdrevet organisasjon, korrigere for systemsvikt og være en kompetent pådriver¹.

¹Formuleringen her er en kortversjon av det følgende offisielle målet:

Delmål 5: Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet:

Innovasjon Norge skal:

være en kunde- og markedsorientert organisasjon
korrigere for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner

I det videre benyttes noen av resultatene fra etterundersøkelsen for å indikere Innovasjon Norges måloppnåelse knyttet til de ulike delmålene.

1. Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet

Kundeeffektundersøkelsen dokumenterer at Innovasjon Norge i betydelig grad bidro til dette ved at:

- Halvparten av bedriftene sier at prosjektet har vært viktig for bedriftens lønnsomhetsutvikling, hvilket bl.a. avspeiler seg i mer effektive produksjonsmetoder og reduksjon i produksjonskostnader.
- Halvparten av bedriftene sier at prosjektet har vært viktig for konkurranseevnen, hvilket avspeiler seg i økt omsetning og mulighet for økt framtidig lønnsomhet.
- Halvparten av bedriftene sier at prosjektet har vært viktig for bedriftens overlevelse.
- Nær 77 % mener at prosjektet i stor grad har ført til økt kompetanse på ett eller flere områder. 61 % oppgir at prosjektet har bidratt til økt fokus på innovasjon og utvikling. Dette er en betydelig økning, på begge felt, fra etterundersøkelsen fra 2003-årgangen.
- Prosjektene har bidratt til økt eksport i 16 % av tilfellene, noe som er en noe høyere andel enn i 2003-årgangen.
- Fra slutten av 2004 til slutten av 2007 har det vært en netto sysselsettingsøkning på 10 % innenfor virkeområdet og 22 % utenfor virkeområdet. Anslag over skapte og sikrede arbeidsplasser i de bedrifter som mottok støtte i 2004, ligger på mellom 5885 og 8118.

2. Innovasjon Norge skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

Mange bedrifter har økt eksporten og økt fokus på internasjonale relasjoner:

- 16 % av prosjektene har ført til økt eksport.
- 15 % har økt kompetansen i stor grad om eksport
- 22 % har økt kompetansen i stor grad om internasjonale markeder
- 14 % av det samarbeidet prosjektet har medført foregår internasjonalt
- 20 % har økt kompetansen i stor grad om internasjonalt samarbeid
- I 29 % av bedriftene har prosjektet i stor grad ført til at man ser muligheter i internasjonalt samarbeid.

3. Innovasjon Norge skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt

Kundeeffektundersøkelsen omfatter ikke tjenester og programmer knyttet til profilering av norsk næringsliv. Andre kilder er utgangspunkt for vurdering av dette delmålet.

4. Innovasjon Norge skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

Støtten fra Innovasjon Norge er avgjørende både i sentrale deler av Norge og i distriktene. I tillegg bidrar prosjektene til økt fokus på innovasjon og utvikling.

- Om lag 47 % av samarbeidet prosjektene bidrar til skjer regionalt

Resultatene ser også ut til å gjenspeile næringsstrukturen, hvor blant annet prosessindustri i stor grad ligger innenfor DPV.

- Om lag 34 % av prosjekter innenfor DPV har ført til utvikling og forbedring av produksjonsprosesser. Andelen utenfor er på 25 %.
- Om lag 47 % av prosjekter innenfor DPV har ført til utvikling og forbedring av produkter og tjenester. Andelen utenfor er på 49 %.
- Om lag 29 % av prosjekter innenfor DPV har ført til markedsutvikling/endret markedsføring. Andelen utenfor er på 33 %.
- Videre har andel utviklinger som er helt nye i tiltaksområdet økt fra 6 % i 2003 til 19 % i 2004.

5. Innovasjon Norge skal være en kunde- og markedsdrevet organisasjon, korrigerer for systemsvikt og være en kompetent pådriver

Det er få indikatorer i etterundersøkelsen som benyttes til å indikere måloppnåelsen her, men spørsmålet om gjenbruk er en indikasjon på ”kost/nytte” knyttet til prosjektet og Innovasjon Norges deltagelse. I tillegg gir fullfinansieringsgrad og addisjonalitet fra førundersøkelsen indikasjoner. De to sistnevnte indikatorene er analysert for bedrifter som svarte på etterundersøkelsen for 2004-årgangen.

- 57 % oppgir at det er svært sannsynlig at de/virksomheten med utgangspunkt i erfaringene med IN i dette prosjektet igjen vil søke IN om støtte (svar 5 på skala 1-5).
- Addisjonaliteten er høy i 50 % av tilfellene. Andelen er høyest innenfor sone A (72 %) og B (68 %). Imidlertid er addisjonaliteten høyest i distriktskommuner (65%) jfr. SSBs sentralitetskategorisering.
- 76 % av prosjektene er/ble fullfinansiert i henhold til prosjektplanen.
- 17 % oppgir manglende finansiering som hovedårsak for at prosjektet ikke er gjennomført eller ikke er gjennomført i henhold til prosjektplanen.

Kapittel 2. Innledning

Oxford Research har gjennomført denne kundeeffektundersøkelsen blant bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004. Kundeeffektundersøkelsene består av en førundersøkelse og en etterundersøkelse. Førundersøkelsen gjennomføres året etter at tilsagnet fra Innovasjon Norge er gitt, mens etterundersøkelsen gjennomføres 4 år etter. Den foreliggende undersøkelsen er dermed en etterundersøkelse av de virksomhetene som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004.

Innovasjon Norge ble etablert 1.1.2004 og består av tidligere SND, Norges Eksportråd, Norges Turistråd og Statens Veiledningskontor for Oppfinnere. Tidligere etterundersøkelser har slik sett vært knyttet til tilsagn gitt av SND, og dette er således den første etterundersøkelsen som omfatter den nye, samlede organisasjonen. Undersøkelsen bygger imidlertid på det samme metodiske grunnlaget som tidligere etterundersøkelser. Denne etterundersøkelsen omfatter store deler av Innovasjon Norges aktivitet, inkludert en rekke av programsatsningene. Inkluderingen av disse gjør at en får et mer helhetlig bilde av effektene fra organisasjonen.

Den foreliggende etterundersøkelsen bygger på data fra 961 bedrifter. Disse er intervjuet per telefon i perioden februar til og med april 2008. Denne etterundersøkelsen følger opp førundersøkelsen av alle bedrifter som i 2004 mottok støtte fra Innovasjon Norge. Gjennom førundersøkelsen kan en si noe om de kortsiktige effektene av Innovasjon Norges innsats og bedriftenes forventning til effekter, mens en gjennom etterundersøkelsen vil være i stand til å si noe mer om de effekter som har blitt realisert i løpet av den 4-årsperioden som er gått fra tilsagnet ble gitt. Det er de bedriftene som svarte på førundersøkelsen, som er intervjuet i etterundersøkelsen.

2.1 Hensikten med undersøkelsen

Kundeeffektundersøkelsen av Innovasjon Norges engasjementer har to hovedformål:

- Et internt som gjelder forbedring og videreutvikling av Innovasjon Norges virksomhet overfor kundene.
- Et eksternt som dreier seg om å dokumentere overfor omverdenen at man har fått noe igjen for de pengene som er investert i Innovasjon Norges aktiviteter.

Med andre ord har undersøkelsen både et utviklings- og et resultatperspektiv.

Totalt sett har Innovasjon Norge et Mål- og resultatsystem som består både av et omfattende opplegg for rapportering av aktiviteter (ved bruk av aktivitetsindikatorer ved registrering av saker når de kommer inn) og et opplegg for måling av effekter, herunder evalueringer generelt og kundeeffektundersøkelser mer spesielt.

Kundeeffektundersøkelsen vil i forhold til evaluering av Innovasjon Norges resultater dels representere et analyseverktøy som ”står på egne ben”, samtidig vil denne undersøkelsen inngå som en av flere dokumentasjonsformer i mer omfattende evalueringer. I andre studier hvor det legges opp til mer fullstendige analyser av Innovasjon Norge, vil det f.eks. være naturlig å supplere kundeeffektundersøkelsen med dokumentstudier og casestudier hvor en får anledning til å gå mer i dybden i kartleggingen av de forholdene som gir den beste uttellingen hva angår addisjonalt, og

hva som mangler av betingelser for å få dette til. Dette vil igjen kunne utgjøre et viktig innspill i forhold til hva som bør være innretningen på ordningene i den hensikt å få mest uttelling i forhold til de beløpene som anvendes.

2.2 Innovasjon Norges hovedmål

Hovedmålet til organisasjonen er å forstå som § 1 *Selskapets formål* i Lov om Innovasjon Norge:

”Innovasjon Norge skal fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering. Kongen kan bestemme at loven helt eller delvis skal gjelde for Svalbard.”

Hovedmålet er overordnet andre styringssignaler. I arbeidet med å oppnå hovedmålet skal Innovasjon Norge rette innsatsen mot fokusområder og målgrupper der offentlig innsats kan utløse økt verdiskaping. Disse er internasjonalisering og prosjekter i ide-, utviklings- og kommersialiseringsfasen, samt entreprenører, unge bedrifter og små og mellomstore bedrifter med vekstpotensial. I tillegg er kvinner en prioritert målgruppe.

En arbeidsgruppe nedsatt av Nærings- og handelsdepartementet utarbeidet våren 2004 et eget mål- og resultatstyringssystem (MRS) for Innovasjon Norge². Her er delmål presentert med indikatorer som skal gi et tydelig signal på graden av måloppnåelse. Selv om det nye mål- og resultatstyringssystemet for Innovasjon Norge ikke formelt sett trådte i kraft før 1.1.2005, mener vi det er mest relevant at vår tolkning og vurdering av kundeeffektundersøkelsen for 2004 tar utgangspunkt i disse formuleringene.

---

² Mål og resultatstyringssystem for Innovasjon Norge. Rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Nærings- og handelsdepartementet. Avgitt 24. juni 2004.

Delmålene for Innovasjon Norge er:

1. Økt innovasjon i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norge skal bidra til

- økt omfang av lønnsomme etableringer
- økt innovasjonsevne og –takt
- utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping

2. Økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norge skal bidra til:

- økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter
- økt internasjonal aktivitet i næringslivet
- at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi

3. Styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt

Innovasjon Norge skal bidra til:

- å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet
- økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet
- økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper
- at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge

4. Næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

Innovasjon Norge skal bidra til:

- lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling
- å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskap
- at arbeidet i omstillingsområdene drives profesjonelt og målrettet

5. Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

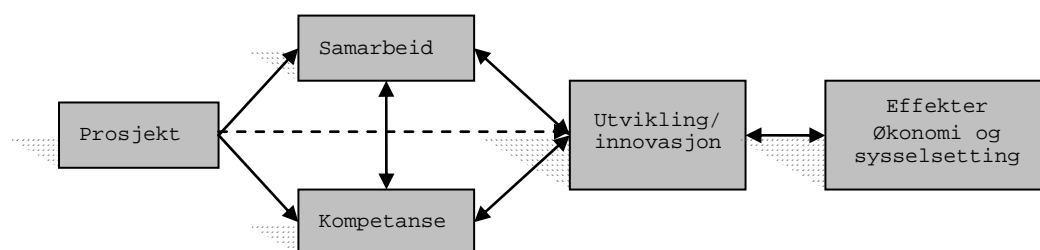
Innovasjon Norge skal:

- være en kunde- og markedsorientert organisasjon
- korrigere for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner
- være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng

2.3 Vår analysemodell

Førundersøkelsene har tidligere vist at egenskaper og kjennetegn ved prosjektene og bedriftene kan ha stor betydning for hvilke effekter man kan forvente. Både samarbeid og kunnskapsutvikling er effekter som igjen kan ha stor betydning for prosjektene økonomiske, og sysselsettingsmessige effekter, oftest gjennom en konkret utvikling av nye produkter, tjenester, prosesser eller markeder hos den enkelte bedrift. Dette omtales også som innovasjon. Disse forholdene kan samtidig påvirke hverandre og derigjennom forsterke effektene på lengre sikt. Modellen under ble utviklet i forbindelse med etterundersøkelsen for 2003-årgangen og vil benyttes også i år.

Enkel effektmodell

Kilde: Oxford Research

På tross av en relativt enkel modell kan det ofte være vanskelig å påvise disse sammenhengene i og med at det er svært mange forhold som har betydning for prosjektene resultater og bedriftenes utvikling. Tankegangen er imidlertid at økt fokus på kompetanse og samarbeid gjør bedriftene bedre rustet til å møte fremtidige utfordringer og bli i stand til videreutvikling.

Indikatorene som er brukt er:

- Samarbeid (se s. 48): Gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører som prosjektet har bidratt til samarbeid med (maksimalt antall er 8).
- Kompetanse (se s. 56): Gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i stor grad (score 4 & 5) har bidratt til økt kompetanse innenfor (maksimalt antall er 9).
- Utvikling/innovasjon (se s. 62): Gjennomsnittlig antall områder hvor prosjektet i stor grad (score 4 & 5) har bidratt til utvikling innenfor (maksimalt antall er 11).
- Økonomi (se s. 101): Prosjektets betydning for lønnsomhet.
- Sysselsetting (se s. 110): Netto sysselsettingsendring.

I modellen sidestilles utvikling av nye produkter, tjenester, produksjonsprosesser og markeder med innovasjon, men gjennomgående er det i tabell- og figurtekster benyttet det ordet som ble benyttet i spørreskjemaet. Dette gjelder imidlertid naturlig nok ikke der hvor det for eksempel er laget egne indikatorer.

I det videre har Oxford Research benyttet modellen for å strukturere analysen av resultatene. Modellen vil også bli benyttet for å illustrere overganger til nye områder i undersøkelsen.

2.4 Tjenester og programmer som omfattes av undersøkelsen

Innovasjon Norge forvalter og tilbyr en rekke ulike former for bidrag til bedrifter og entreprenører. Disse struktureres i forhold til begrepene satsinger, programmer og tjenester. Satsingene er strategiske fokusområder som ofte bygges opp av ulike tjenester og programmer. Pr. i dag har Innovasjon Norge følgende satsinger:

- Entreprenørskap
- SMB med internasjonale vekstambisjoner
- Kvinner i fokus
- Nettverksbasert innovasjon og omstilling
- Unge i fokus
- Energi og Miljø
- Helse
- IKT
- Kultur og opplevelse
- Landbruk
- Maritim
- Olje og gass
- Reiseliv
- Sjømatnæringen

Tjenester er som oftest tilbud knyttet til enten finansiering, kompetanse, rådgivning, nettverk, eksponering eller kurs. Programmer kombinerer som oftest flere av disse elementene.

Denne undersøkelsen omfatter 22 av Innovasjon Norges tjenester og programmer. I det følgende nevnes de tjenestene og programmene som er med. Den eneste endringen fra 2003-årgangen er at Distriktsrettede risikolån i 2004 er splittet i to, nemlig Distriktsrettet låneordning og Distriktsrettet risikolån. Benyttet beløp pr. tjeneste og program i 2004 angis i kroner.

Tjenester og programmer	2004 i kr.
BU-midler	419 060 805
Distriktsrettede risikolån (Tapsavsetningen er på 30 %)	228 456 000
Distriktsrettet låneordning (Tapsavsetningen er på 15 %)	125 397 000
Distriktsutviklingstilskudd (ekskl FRAM og BIT)	416 158 631
Grunnfinansieringslån - fiskeflåten	330 762 919
Landsdekkende risikolån (Tapsavsetningen er på 40 %)	29 240 000
Landsdekkende utviklingstilskudd (ekskl programmer)	52 504 127
Lavrisikolån	550 836 003
Landbrukslån	417 055 643
NT-programmet	20 000 000
OFU/IFU	145 837 225
Bioenergiprogrammet	18 621 222
BIT	22 710 132
INT-programmet	10 000 000
FRAM	9 012 000
Kulturbasert næringsutvikling	19 810 000

Tabell 1: Tjenester og programmer som inngår i undersøkelsen	
Tjenester og programmer	2004 i kr.
Marint innovasjonsprogram	9 865 000
Verdiskapingsprogram mat	94 174 962
Verdiskapingsprogram reindrift	14 644 777
Verdiskapingsprogram skog	28 332 887
Etablererstipend	100 310 248
Inkubatorstipend	20 100 000
Kilde: Innovasjon Norge	

Summen av midler som vi har undersøkt effekten av, er kr. 3,082 milliarder. Til sammen ble det gitt tilsag om 3,889 milliarder i 2004. Dette betyr at undersøkelsen omfatter vel 80 prosent av samlede tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004.

De tjenester og programmer som ikke er med, står for om lag 800 mill. kr. i tilsagnsomsfang og består av en god del tjenester og programmer knyttet til profilering og internasjonalisering. I tillegg er det en del nettverksprosjekter som er utelatt. Grunnen til at disse programmene og tjenestene holdes utenfor er 1) fordi tilsagnsomsfanget er så lite at resultater og effekter ikke forventes å kunne måles eller 2) at enkeltbedrifter ikke lar seg identifisere som tilsagnsmottakere.

2.5 Begreper

Som en følge av at også programsatsingene, som inneholder kombinasjoner av ulike typer bistand, er med i denne undersøkelsen, er også begrepsbruken tilpasset. Begrepet *tjeneste og program* benyttes som betegnelse for alle typer bistand fra Innovasjon Norge, både finansiell og ikke-finansiell. Begrepet *støtte* benyttes som en samlebetegnelse på tjenestene og programmene i aktivitets- og prosjektsammenheng. Dette innebærer at bedriftene har fått tjenester eller deltatt i programmer i regi av Innovasjon Norge og at prosjekter/aktiviteter støttes.

Som i tidligere etterundersøkelser er ”sentralitet” benyttet som begrep. Dette baserer seg på en inndeling etter Statistisk sentralbyrås *sentralitetsmål* dvs. storbyområder, (Dette utgjør 3A kommuner som omfatter de største byene med forstadskommuner som ligger innenfor det naturlige pendlingsomland), andre byområder (2A og 2B kommuner) og distriktskommuner (0 og 1A og 1B kommuner).

Del 1: Metode

Kapittel 3. Undersøkellesdesign og metode

Metoden og undersøkelsesdesignet som ligger til grunn for etterundersøkelsen av 2004-årgangen, vil bli presentert i dette kapitlet.

Kundeeffektundersøkelsene gjennomføres som nevnt ved at bedrifter som får et tilsagn fra Innovasjon Norge blir spurt to ganger; en gang året etter tilsagnet ble gitt og en gang fire år etter.

Kundeeffektundersøkelsen for 2004-årgangen inneholder en tjeneste mer enn kunde-effektundersøkelsen for 2003-årgangen. Den nye tjenesten er Distriktsrettet låneordning. Dette kommer av at Distriktsrettede risikolån i 2004 ble splittet i to, nemlig Distriktsrettet låneordning og Distriktsrettet risikolån. Tabellen under viser hvilke tjenester og programmer som inngår i kundeeffektundersøkelsen for 2004.

Tjenester	Programmer
Bygdeutviklingsmidler	NT-programmet
Distriktsrettede risikolån	OFU/IFU
Distriktsrettet låneordning	Bioenergi-program
Distriktsutviklingstilskudd	BIT-programmet
Grunnfinansieringslån-fiskeflåten	INT-programmet
Landsdekkende risikolån	FRAM
Landsdekkende utviklingstilskudd	Kulturbasert næringsutvikling
Lavrisikolån	Marint innovasjonsprogram
Landbrukslån	Verdiskapningsprogram mat
Etablererstipend	Verdiskapningsprogram reindrift
Inkubatorstipend	Verdiskapningsprogram skog

I førundersøkelsen ble tjenestene og programmene som inngår i undersøkelsen inndelt i tre grupper. Gruppe 1 omfattet finansielle tjenester, gruppe 2 omfattet tjenester og programmer som inneholder både finansiering, rådgivning og nettverk og gruppe 3 inneholdt etablerer- og inkubatorstipend. I etterundersøkelsen er det imidlertid en annen inndeling av tjenestene og programmene som er lagt til grunn i analysene. Dette er gjort som en følge av tjenestenes og programmenes særdeles ulike karakter i den tidligere kategorien "Finansielle tjenester". Spesielt med tanke på forskjellen mellom lån og tilskudd, er denne kategoriseringen detaljert i en underkategori knyttet til akkurat dette forholdet. Både prosjekter, mottakere, forventede effekter og kostnader for Innovasjon Norge er forventet å variere avhengig også av denne underkategorien, som de har vist seg å gjøre med hovedkategorien.

Denne inndelingen er som følger:

1: Lån	2: Tilskudd	3: Programmer	4: Stipender
Distriktsrettede risikolån	Bygdeutviklingsmidler	Bioenergiprogrammet	Etablererstipend
Distriktsrettede låneordninger	Distriktsutviklingsmidler	BIT-programmet	Inkubatorstipend
Grunnfinansieringslån – fiskeflåten	Landsdekkende utviklingstilskudd	INT-programmet	
Landsdekkende risikolån	NT-programmet	FRAM	
Lavrisikolån	OFU/IFU	Kulturbasert næringsutvikling	
Landbrukslån		Marint innovasjonsprogram	
		Verdiskapningsprogrammat	
		Verdiskapningsprogram reindrift	
		Verdiskapningsprogram skog	

NT-programmet og OFU/IFU er i denne sammenheng kategorisert som Tilskudd og ikke som Programmer, selv om de i todelingen mellom tjenester og programmer havner i sistnevnte gruppe.

3.1 Skjemastrategi

I denne undersøkelsen inngår det 22 tjenester og programmer. I førundersøkelsen valgte man å utforme 3 ulike spørreskjema til hver av gruppene i tabell 3 for å fange opp sentrale forskjeller i mål og effekter som forventes mellom tjenestene og programmene.

I etterundersøkelsen er det imidlertid benyttet ett felles spørreskjema. Antallet spørsmål er, i forhold til antallet i førundersøkelsen, også redusert. Dette fordi målet for etterundersøkelsen er å fokusere på effekter som kan forventes at *alle* tjenestene og programmene bidrar til, dog i varierende og ulik grad.

Spørreskjemaene som ble benyttet i førundersøkelsen, bestod av mellom 39 og 46 spørsmål avhengig av hvilket skjema det dreide seg om. Spørreskjemaet som ble brukt i forhold til denne etterundersøkelsen bestod kun av 27 spørsmål³. Dette gjør at det har vært mulig å be bedriftene hoppe over spørsmål som ikke er relevante for dem. På den måten oppfattes ikke skjemaet alt for langt.

I og med at alle spørsmål ikke er like relevante for alle i utvalget, kan frafallet på enkeltspørsmål bli noe større enn dersom man hadde videreført strategien med flere skjema.

Hovedfokus i etterundersøkelsen har vært på følgende tema:

- Om prosjektet
- Prosjektets betydning for strategi, kompetanse, nettverk/samarbeid og innovasjon
- Prosjektets økonomiske og sysselsettingsmessige resultater og effekter

³ Spørreskjema for etterundersøkelsen av 2004-årgangen: se vedlegg

I tillegg ble det stilt en del bakgrunnsspørsmål om bedriften som hadde fått tilsagn.

Som utgangspunkt for formuleringen av spørsmålene i etterundersøkelsen ble både tidligere etterundersøkelser og førundersøkelsen for 2004 årgangen lagt til grunn. Dette ble gjort i og med at etterundersøkelsen må ivareta to viktige hensyn:

- Sammenligning med tidligere års etterundersøkelser
- Sammenligning med førundersøkelsen for samme årgang

Disse sammenligningsmulighetene blir brukt i deler av analysen og det vil bli kommentert i de tilfeller der det blir gjort.

3.2 Populasjonen

Alle enhetene som inngår i undersøkelsens problemstillinger, utgjør undersøkelsens populasjon. Populasjonen er altså de bedriftene vi ønsker å si noe om, det vil si alle de bedriftene som har fått tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 som omfattes av Kundeeffektundersøkelsen.

Etterundersøkelsen gjennomføres i hovedtrekk med utgangspunkt i førundersøkelsen. Dette gjøres ved at det er de samme bedriftene som besvarte førundersøkelsen som blir kontaktet igjen for en ny undersøkelse (etterundersøkelsen). På denne måten kan man sammenholde svarene fra før- og etterundersøkelsen og man skaffer seg dermed et grunnlag for å kunne si noe om eventuelle endringer. Den populasjonen og det uttrekket som ble gjennomført i førundersøkelsen, er altså også gjeldende i etterundersøkelsen, men da med ytterligere frafall.

Bedrifter som har mottatt flere typer tilsagn i løpet av 2004, inngår kun i undersøkelsen for ett av disse tilsagnene. Bedriften blir beholdt i tilknytning til den tjenesten eller programmet som har færres tilsagnsmottakere for å sikre et akseptabelt antall svar innen disse ”små” tjenestene og programmene.

Totalt inngikk 5737 tilsagn fordelt på 4674 bedrifter i førundersøkelsen for 2004.

Tilsagn	2004
Tilsagn	5737
Bedrifter	4674
Trekkposisjoner*	5289

*Som følge av at bedriftene har fått flere tilsagn kan de totalt delta som 5289 enheter. Bedrifter med flere tilsagn innen den samme tjenesten/programmet er fjernet, men bedriften kan være oppført på ulike tjenester/programmer.

Tabellen over illustrerer også at enkelte bedrifter var oppført to eller flere ganger på samme tjeneste/program eller hadde mottatt flere tilsagn. Alle tilsagnene, foruten de som gikk til bedrifter som ikke er med i utvalget, ble beholdt før trekningen ble gjort for å sikre at sannsynligheten per tilsagn var lik for alle bedriftene. Dette innebærer at bedrifter som har fått flere tilsagn, har større sannsynlighet for å bli trukket ut enn dem som kun hadde fått ett tilsagn.

3.3 Utvalg

Utvalgsprosedyren er veien fra populasjon til at det foreligger et representativt uttrekk av respondenter. Utvalget av respondenter ble gjort i tilknytning til førundersøkelsen og fra populasjonen beskrevet ovenfor.

Utvalgets primære hensyn var sikkerhet og presisjon ned på tjeneste- og programnivå. Dette er avgjørende i og med at så mange som 22 ulike tjenester og programmer er omfattet av undersøkelsen. Utvalgsmetoden som er benyttet her, er et såkalt strategisk disproporsjonalt stratifisert utvalg. Dette innebærer at tiltakene ikke er trukket ut fra deres andel av populasjonen, men ut fra hensynet til den enkelte tjeneste og det enkelte program.

Etter beregninger av feilmargin og forventet frafall ble uttrekket gjort. Deretter ble intervjuene til førundersøkelsen gjennomført. I førundersøkelsen fikk vi 1566 svar. Disse fordelte seg som under.

Tjenester og programmer	Utvalg	Intervjuer
Bygdeutviklingsmidler	372	264
Distriktsrettede risikolån	118	62
Distriktsrettet låneordning	42	21
Distriktsutviklingstilskudd	326	218
Grunnfinansieringslån-flåte	109	52
Landsdekkende risikolån	40	30
Landsdekkende utviklingstilskudd	95	67
Lavrisikolån	68	27
Landbrukslån	314	179
NT-programmet	38	30
OFU/IFU	110	78
Bioenergiprogram	43	29
BIT-programmet	95	25
INT-programmet	155	52
FRAM	75	45
Kulturbasert næringsutvikling	52	33
Marint innovasjonsprogram	10	6
Verdiskapningsprogram mat	136	81
Verdiskapningsprogram reindrift	40	17
Verdiskapningsprogram skog	45	20
Etablererstipend	331	189
Inkubatorstipend	70	41
Total	2684	1566

De 1566 bedriftene som besvarte førundersøkelsen var altså utvalget i etterundersøkelsen. 961 besvarte etterundersøkelsen.

3.4 Datainnsamling

Som tidligere har Polarfakta AS gjennomført datainnsamlingen på oppdrag fra Oxford Research.

Ettersom i overkant av 60 prosent av bedriftene har oppgitt i de tidligere undersøkelsene at de hadde ønsket å besvare spørreskjemaet elektronisk, var innsamlingen denne gangen, som for førundersøkelsen for 2006-årgangen, basert på en kombinasjon av web og telefonintervju. Følg brevet og spørreskjemaet ble sendt ut postalt til hele utvalget. Respondenten ble i følgebrevet invitert til å svare elektronisk på en oppgitt web-adresse. For å ivareta sikkerheten fikk hver respondent en ID og et passord for innlogging. Denne muliggjorde også at Polarfakta kunne spore hvem som hadde svart eller ikke. Etter at svarfristen gikk ut, tok Polarfakta kontakt med dem som ikke hadde svart på internett for å intervju dem over telefon.

Av totalt 961 svar kom 370 inn via internett, altså en andel på 38,5 prosent. Det er ikke funnet forskjeller av betydning mellom de som har svart via internett og de som har svart på telefon, når det gjelder følgende forhold:

- Bedriftsstørrelse
- Hovedtype av tjeneste/program
- Distriktpolitisk virkeområde
- Sentralitet
- Addisjonalitet

Dette indikerer at denne kombinasjonen av innsamling via internett og telefonintervju mest sannsynlig ikke skaper systematiske skjevheter i datamaterialet.

3.4.1 Purrerutiner

Alle bedrifter som ikke hadde svart over internett innen fristen, ble forsøkt kontaktet inntil 10 ganger over flere dager før numrene ble erklært ubrukelige.

Alle som sa at de skulle svare på undersøkelsen, og der det ble gjort avtaler, ble fulgt opp kontinuerlig til de enten avga svar eller nektet å delta. Denne oppfølgingen skjedde gjennom både telefon, mobiltelefon, telefaks og e-post. Intervjuerne har også forsøkt å nå aktuelle respondenter på kveldstid, der dette har vært hensiktsmessig. Dette gjelder spesielt respondenter innenfor primærnæringene.

Der Polarfakta fant gale telefonnummer på intervjuobjektet, ble det benyttet flere alternative kilder for å spore opp nye nummer; internett og Telenors nummeropplysning.

Datainnsamlingen ble foretatt i mars og april 2008.

3.5 Svar og frafall

Utvalget var som nevnt på 1566 bedrifter. Av disse var 9 ikke mulig å komme i kontakt med som følge av at bedriften var konkurs eller nedlagt, eller at det ikke – til tross for flere forsøk – var mulig å finne rett telefonnummer. Denne andelen er som forventet lavere enn i førundersøkelsen, i og med at det på et tidligere tidspunkt har vist seg å være mulig å komme i kontakt med bedriftene.

Dersom man ser bort fra de som ikke var mulig å komme i kontakt med, gir det et potensial for 1461 intervjuer. Som det fremgår av tabellen under ble det totalt gjennomført 961 intervjuer. Dette gir en svarprosent på 66 prosent. Om lag 5 prosent nektet og om lag 27 prosent svarte ikke på tross av flere henvendelser. Hvis vi i tillegg anser svarene om at bedriften er nedlagt, opphørt eller gått konkurs som relevante tilbakemeldinger, er antall potensielle intervjuer 1470 og antall svar 970.

	Antall	Prosent
Utvalg	1566	
Feil tlf.nr./umulig å finne tlf.nr	96	
Konkurs/nedlagt	9	
Potensielle intervjuer	1461	100 %
Intervjuet	961	66 %
Nekt	79	5 %
Ikke svar	394	27 %
Ikke rett person	26	2 %
Div. årsaker	1	0 %

I de tidligere kundeeffektundersøkelsene har tallene på frafall blitt brutt ned på virkemiddelnivå. På grunn av en feil i datainnsamlingen for etterundersøkelsen 2004 er det imidlertid ikke mulig å gjøre dette for denne årgangen. Tabellen under viser imidlertid svarprosenten per tjeneste og program i etterundersøkelsen for 2004-årgangen.

Tjenester og programmer	Utvalg	Intervjuet	Svarprosent
Bygdeutviklingsmidler	264	183	69 %
Distriktsrettede risikolån	62	30	48 %
Distriktsrettet låneordning	21	13	62 %
Distriktsutviklingstilskudd	218	144	66 %
Grunnfinansieringslån-flåte	52	28	54 %
Landsdekkende risikolån	30	12	40 %
Landsdekkende utviklingstilskudd	67	41	61 %
Lavrisikolån	27	17	63 %
Landbrukslån	179	104	58 %
NT-programmet	30	20	67 %
OFU-IFU	78	44	56 %
Bioenergiprogram	29	22	76 %
BIT-programmet	25	16	64 %
INT-programmet	52	29	56 %
FRAM	45	32	71 %
Kulturbasert næringsutvikling	33	16	48 %
Marint innovasjonsprogram	6	3	50 %
Verdiskapningsprogram mat	81	52	64 %
Verdiskapningsprogram reindrift	17	12	71 %
Verdiskapningsprogram skog	20	14	70 %
Etablererstipend	189	113	60 %
Inkubatorstipend	41	16	39 %
Totalt	1566	961	61 %

Av de 1566 som svarte på førundersøkelsen, gjenstår det i etterundersøkelsen kun 961 svar⁴. I tillegg er det 9 bedrifter som er nedlagt, gått konkurs eller opphørt. Disse tilbakemeldingene vil også ansees som svar. Dermed er det totale antall svar oppe i 970. På tross av høyt frafall er antallet svar noe høyere enn i den foregående etterundersøkelsen.

Naturlig nok medfører et økt frafall at usikkerheten knyttet til svarene ytterligere forsterkes, sammenlignet med hva en opererte med i førundersøkelsen. Med dette som bakgrunn er det besluttet å holde ett program utenfor, nemlig Marint innovasjonsprogram. Dette programmet har for få svar til at det kan presenteres enkeltvis. Svarene til bedriftene innen dette programmet vil imidlertid inkluderes i totaltallene.

3.6 Vekting av utvalget

Utvalget ble i førundersøkelsen trukket disproporsjonalt, det vil si at vi ikke har tatt hensyn til de ulike tilsagnenes andel av populasjonen. Vi har derimot trukket utvalget med hensyn på hver enkelt tjeneste og hvert enkelt program. Med andre ord er utvalget skjevt med hensyn til fordelingen mellom tjenestene og programmene. I grove trekk kan man si at de tjenestene og programmene med relativt få tildelinger er overrepresentert, mens de store tjenestene og programmene målt i antall tildelinger er underrepresentert.

Når vi skal analysere dataene, må vi foreta en vekting av utvalgsresultatene for å korrigere for disse skjevhetene. Vektingen vil redusere feilene som skjevheten i svarene innebærer. Vi oppnår dermed å fjerne utvalgsfeilene som skyldes underrepresentasjon av store tjenester og programmer, og overrepresentasjon av små⁵.

Denne vektingen har kun innvirkning på fordelingen av svarene totalt sett i undersøkelsen og påvirker ikke fordelingen mellom tjenestene og programmene.

For å beregne vektene for den enkelte tjeneste og program, må en kjenne fordelingen mellom disse i populasjonen og i utvalget. For hver av tjenestene og programmene beregnes det en vekt som tilordnes alle de enhetene som tilhører den aktuelle tjenesten eller det aktuelle programmet. Når det for eksempel gjelder Bygdeutviklingsmidlene, ser vi av tabellen under at de står for 34,08 prosent av tiltakene i populasjonen, men bare 19,04 prosent i utvalget. Dermed blir vekten $34,08/19,04=1,79$. Er vekten over 1 innebærer dette at tiltaket er underrepresentert. Tilsvarende får bedriftene i Bioenergiprogrammet, som er overrepresentert i utvalget, vekten 0,41. På denne måten beregnes en vekt for alle tjenestene og programmene i undersøkelsen.

---

⁴ Antall svar (N) som er benyttet i analysen vil forsøksvis vises i figurene, der hvor plassen tillater det. På tjenestenivå benyttes det ulike vekter, avhengig av hvor mange Tjenestersom analyseres sammen. Disse vektene påvirker antall svar som fremkommer av analysen. For ikke å forvirre leseren med for mange ulike antall svar, selv antall som overstiger det som fremkommer av metodekapitlet, vises derfor kun det faktiske antall svar knyttet til hver enkelt tjeneste. Dette illustreres som dette: "Bygdeutviklingsmidler (183)". I de tilfeller det kun oppgis hvor mange svar en spesiell prosent utgjør, benyttes liten n. Når det er totalt antall svar, så er det stor N som benyttes. I tilfeller der det ikke er plass til å oppgi hver enkelt N, og antall svar ikke varierer stort, benyttes tallet for den første kategorien. Dette indikeres med N ~.

⁵ Hellevik, O., "Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap", Oslo: Universitetsforlaget, 1991.s. 331

Tabell 8: Vekting etter tjeneste og program					
Tjenester og programmer	Populasjon	Fordeling av populasjon	Utvalget	Fordeling av utvalget	Vekt
Bygdeutviklingsmidler	1955	34,08 %	183	19,04 %	1,79
Distriktsrettede risikolån	162	2,82 %	30	3,12 %	0,90
Distriktsrettet låneordning	43	0,75 %	13	1,35 %	0,55
Distriktsutviklingstilskudd	1118	19,49 %	144	14,98 %	1,30
Grunnfinansieringslån - fiskeflåten	125	2,18 %	28	2,91 %	0,75
Landsdekkende risikolån	40	0,70 %	12	1,25 %	0,56
Landsdekkende utviklingstilskudd	127	2,21 %	41	4,27 %	0,52
Lavrisikolån	78	1,36 %	17	1,77 %	0,77
Landbrukslån	438	7,63 %	104	10,82 %	0,71
NT-programmet	41	0,71 %	20	2,08 %	0,34
OFU/IFU	124	2,16 %	44	4,58 %	0,47
Bioenergiprogrammet	54	0,94 %	22	2,29 %	0,41
BIT	95	1,66 %	16	1,66 %	0,99
INT-programmet	237	4,13 %	29	3,02 %	1,37
FRAM	76	1,32 %	32	3,33 %	0,40
Kulturbasert næringsutvikling	54	0,94 %	16	1,66 %	0,57
Marint innovasjonsprogram	10	0,17 %	3	0,31 %	0,56
Verdiskapingsprogram mat	164	2,86 %	52	5,41 %	0,53
Verdiskapingsprogram reindrift	43	0,75 %	12	1,25 %	0,60
Verdiskapingsprogram skog	50	0,87 %	14	1,46 %	0,60
Etablererstipend	623	10,86 %	113	11,76 %	0,92
Inkubatorstipend	80	1,39 %	16	1,66 %	0,84
SUM	5737	100,00 %	961	100,00 %	1,00

Når vi har beregnet vektene, er selve vektingen noe som enkelt utføres i statistikk-programmet SPSS. Der får hver enhet den vekten som den skal ha og teller da det antall ganger vekten tilsier.

Oxford Research vil påpeke at svarene også kunne vært vektet ut fra andre faktorer, slik som for eksempel innvilget beløp eller støtteekvivalenter. Et annet alternativ vil være å benytte en kombinasjon av antall tilsagn og innvilget beløp eller støtteekvivalenter.

3.7 Undersøkelsens styrker og svakheter

Kundeeffektundersøkelsen dekker i alt 22 ulike tjenester og programmer, og omfatter store deler av organisasjonens ressursbruk. Innovasjon Norges tjenester og programmer spenner imidlertid vidt hva gjelder bl.a. målgrupper, formål og geografisk nedslagsfelt. Hver enkelt tjeneste og hvert enkelt program har sin egen innretning på disse og flere andre områder. I forhold til i hvilken grad kundeeffektundersøkelsen er egnet til å vurdere Innovasjon Norges aktivitet, kan det argumenteres langs to dimensjoner:

- Innovasjon Norge har et hovedmål fastsatt av Stortinget og Regjeringen. Målet søkes realisert gjennom å tilby et antall forskjellige tjenester og programmer til kundene. Hver for seg kan tjenestene og programmene ha ulike prioriteringer,

men summen av disse vil være et godt grunnlag for å vurdere hvorvidt Innovasjon Norge som helhet når sitt mål. Helhetsbetraktninger basert på kundeeffektundersøkelsen er derfor relevante, selv om tall på totalnivå tilslører naturlige og til dels ønskede ulikheter mellom tjenestene og programmene.

- Innovasjon Norges tjenester og programmer er så ulike at aggregerte betraktninger ikke blir relevante. Analysene av kundeeffektundersøkelsen må primært gjøres på tjeneste- og programnivå fordi gjennomsnittallene tilslører en naturlig variasjon mellom tjenestene og programmene.

Etter vår oppfatning inneholder begge disse resonnementene gode poenger. Analysen av kundeeffektundersøkelsen er derfor søkt balansert slik at gjennomsnittbetraktninger er brukt der det oppfattes å være relevant, mens mye av omtalen er konsentrert om den enkelte tjeneste og det enkelte programmet. Dette medfører imidlertid ikke at vi anser kundeeffektundersøkelsen som irrelevant for å vurdere måloppnåelsen for Innovasjon Norge som helhet. Så lenge aktiviteten gjennomføres i form av et antall tjenester og programmer, vil det jo i stor grad være summen av resultatene fra disse som bestemmer graden av måloppnåelse. Helhetsbetraktninger på tvers av tjenestene og programmene vil derfor være relevante, men det er naturligvis viktig å gjenta at en fullstendig evaluering av Innovasjon Norge må basere seg på et mer omfattende undersøkelsesdesign enn det kundeeffektundersøkelsen gjør.

Tilfredshet kan ses på som forskjellen mellom forventning og resultat. I forhold til resultatene fra kundeeffektundersøkelsen, baseres våre vurderinger av hva som er bra og hva som er dårlig i stor grad på en tolkning av formålet og målene for Innovasjon Norge. Undersøkelsesopplegget rommer ikke mulighet til å analysere resultatene i forhold til målene for den enkelte tjeneste og det enkelte programmet som omfattes.

Undersøkelsen baserer seg på subjektive vurderinger. Dette medfører at datamaterialet er utsatt både for strategisk svargivning og for svar som ikke er eksakte. Dette tas hensyn til i tolkning og i analysen av datamaterialet. I tillegg fokuseres det sterkt på utviklingen i resultater over tid. Om man antar at feilkildene er stabile vil disse trendene gi et konsistent resultat.

3.7.1 Aksept- og siktemål

Frem til nå har vurderingene av hva som er bra og hva som er dårlig i stor grad vært basert på oppdragstakers tolkning av formålet og målene for Innovasjon Norge. Undersøkelsesopplegget har ikke rommet en mulighet til å analysere resultatene i forhold til målene for den enkelte av de tjenestene og programmene som omfattes.

Nå er det imidlertid igangsatt et arbeid med å kople resultatene fra KEU mot akseptmål på utvalgte indikatorer. Arbeidet har, etter det tilbyderne kjenner til, blitt positivt mottatt. Hensikten er å gjøre forbedringsarbeidet enklere ved å synliggjøre hvor det er størst differanse mellom svarene fra tjeneste-/programansvarlige og tilsagnsmottakerne. Imidlertid bidrar også fastsettelsen av akseptmål til å forenkle tolkingen av resultatene i KEU, gjennom at man har noe å holde resultatet opp mot i vurderingen av hva som er godt og dårlig.

Akseptmål er å forstå som den nedre grensen for når et resultat kan aksepteres uten at særskilte tiltak iverksettes. I tillegg til dette bør det vurderes å sette "siktemål", som er å anse som det nivået man over tid ønsker å komme opp på. Disse målene bør ideelt sett fastsettes av de som har et mer overordnet ansvar for utvikling av Innova-

sjon Norges tjenester og programmer, ikke de som er direkte ansvarlige for hver enkelt tjeneste og program.

3.7.2 Vurdering av datamaterialet og muligheter for analyse

Feilmarginen for et utvalg er et intervall som legges til/trekkes fra et utvalgsresultat som man med en spesifisert grad av sikkerhet kan regne med inneholder det riktige resultatet for hele populasjonen.

Feilmarginen for utvalget som helhet i denne etterundersøkelsen, er maksimalt +/- 2,9 prosentpoeng med et sikkerhetsnivå på 95 prosent. Dette er som ventet noe høyere enn i førundersøkelsen. Dette fordi antall svar i førundersøkelsen var større enn antall svar som ligger til grunn for etterundersøkelsen. Med færre svar øker feilmarginen.

Antall gjennomførte intervju er lavt innenfor enkelte tjenester og programmer. Dette påvirker presisjonen i dataene, og da særlig i de tilfeller der antall svar er lavt samtidig som populasjonen er liten. Det resulterer i høy feilmargin. Dette gjelder spesielt Marint innovasjonsprogram. Dette virkemiddelet holdes derfor utenfor når data analyseres per tjeneste/program. I tillegg bør man behandle resultatene for følgende tjenester og programmer med varsomhet:

- Kulturbasert næringsutvikling
- Lavrisikolån
- Inkubatorstipend
- BIT-programmet
- Verdiskapningsprogram skog
- Distriktsrettet låneordning
- Landsdekkende risikolån
- Verdiskapningsprogram reindrift

Innen alle disse ordningene kan feilmarginen være over 20 prosentpoeng. Innenfor disse tjenestene og programmene må man dermed være svært varsom med å trekke bastante konklusjoner, og fortrinnsvis benytte data til å *indikere* eventuelle funn.

I neste tabell er sikkerheten i resultatene indikert etter type tjeneste og program.

Tabell 9: Sikkerheten i resultatene etter tjeneste og program	
Tjenester og programmer	Høy
Totalt	
Bygdeutviklingsmidler	
Distriktsutviklingstilskudd	
Landbrukslån	
Etablererstipend	
Verdiskapningsprogram mat	
OFU/IFU	
Landsdekkende utviklingstilskudd	
FRAM	
NT-programmet	
Distriktsrettede risikolån	
Bioenergiprogram	
Grunnfinansieringslån-flåte	
INT-programmet	
Kulturbasert næringsutvikling	
Lavrisikolån	
Inkubatorstipend	
BIT-programmet	
Verdiskapningsprogram skog	
Distriktsrettet låneordning	
Landsdekkende risikolån	
Verdiskapningsprogram reindrift	
Marint innovasjonsprogram	
	Lav

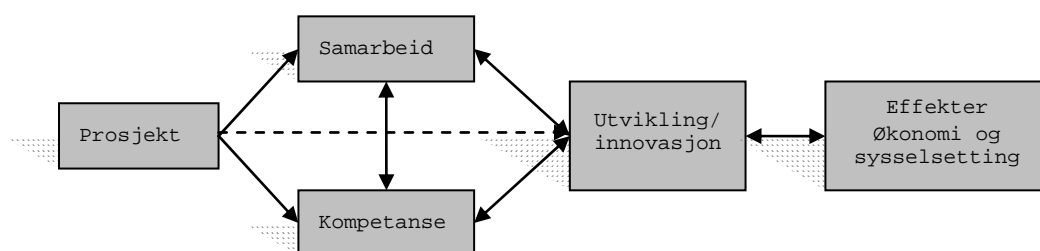

Del 2: Resultater

Innovasjon Norge bistår en rekke ulike typer bedrifter og prosjekter gjennom sine tjenester og programmer. I dette hovedkapittelet skal vi se nærmere på ulike sider ved prosjektene som mottok støtte fra Innovasjon Norge i 2004 og hvilke effekter knyttet til samarbeid, kompetanse, utvikling/innovasjon de har ført til i bedriftene.

Førundersøkelsene har vist at egenskaper og kjennetegn ved prosjektene og bedriftene kan ha stor betydning for hvilke effekter man kan forvente. Både samarbeid og kompetanseutvikling er effekter som igjen kan ha stor betydning for prosjektene økonomiske og sysselsettingsmessige effekter, oftest gjennom en konkret utvikling av nye produkter, tjenester, prosesser eller markeder hos den enkelte bedrift. Dette omtales også som innovasjon. Disse forholdene kan samtidig påvirke hverandre og derigjennom forsterke effektene på lengre sikt. Modellen under ble utviklet i forbindelse med etterundersøkelsen for 2003-årgangen og vil benyttes også i år.

Enkel effektmodell

Kilde: Oxford Research

På tross av en relativt enkel modell kan det ofte være vanskelig å påvise disse sammenhengene i og med at det er svært mange forhold som har betydning for prosjektene resultater og bedriftenes utvikling. Tankegangen er imidlertid at økt fokus på kompetanse og samarbeid gjør bedriftene bedre rustet til å møte fremtidige utfordringer og bli i stand til videreutvikling.

Indikatorene som er brukt er:

- Samarbeid: Gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører som prosjektet har bidratt til samarbeid med (maksimalt antall er 8).
- Kompetanse: Gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i stor grad (score 4 & 5) har bidratt til økt kompetanse innenfor (maksimalt antall er 9).
- Utvikling/innovasjon: Gjennomsnittlig antall områder hvor prosjektet i stor grad (score 4 & 5) har bidratt til utvikling innenfor (maksimalt antall er 11).
- Økonomi: Prosjektets betydning for lønnsomhet
- Sysselsetting: Netto sysselsettingsendring.

I modellen sidestilles utvikling av nye produkter, tjenester, produksjonsprosesser og markeder med innovasjon, men gjennomgående er det i tabell- og figurtekster benyttet det ordet som ble benyttet i spørreskjema. Dette gjelder imidlertid naturlig nok ikke der hvor det for eksempel er laget egne indikatorer.

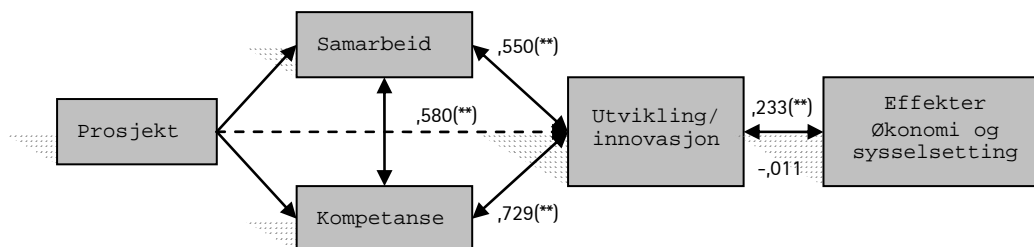
En positiv høy korrelasjon mellom samarbeid og utvikling/innovasjon innebærer at ved høy grad av samarbeid, slik det er definert, er sannsynligheten også stor for at det er høy grad av utvikling/innovasjon. Desto høyere korrelasjonstallet er, desto større er den sannsynligheten.

Det vi ser av neste figur, er at korrelasjonen er høy mellom alle disse indikatorene. Imidlertid ser vi at korrelasjonen avtar når en ser på forholdet mellom utvikling/innovasjon og effekter på økonomi og sysselsetting. Dette har trolig to hovedforklaringer. Det ene er at betydningen av prosjektene avtar desto lenger til høyre i modellen en kommer. Dette er fordi det stadig blir flere elementer som påvirker indikatoren. Dernest har nok tidsaspektet en del å si. Økonomiske og sysselsettingseffekter kommer i tid senere og alle effekter som enda ikke realisert.

Noen prosjekter har som formål å øke utviklingen/innovasjonen med minimalt fokus på kompetanse og samarbeid. Det at korrelasjonen er positiv og høy mellom samarbeid og utvikling/innovasjon samt mellom kompetanse og utvikling/innovasjon betyr også at dersom prosjekter ikke bidrar til dette, men heller følger den stiplede linjen rett mot utvikling/innovasjon, er det sannsynlig at de bidrar til dette i mindre grad enn dersom de hadde gått veien om samarbeid og kompetanse.

Modellen viser seg å være stabil over tid. Korrelasjonene var sterke også for 2003-årgangen, selv om de gjennomgående er litt sterkere i år.

Enkel effektmodell (med korrelasjon)

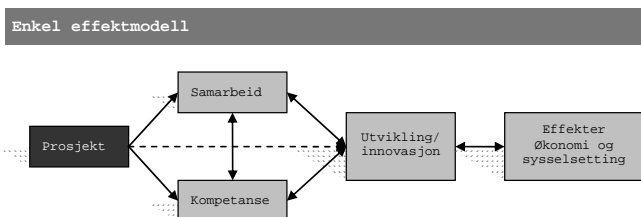
Kilde: Oxford Research ** Korrelasjonen er signifikant med 99% sikkerhet

I det videre har Oxford Research benyttet modellen for å strukturere analysen av resultatene. Modellen vil også bli benyttet for å illustrere overganger til nye områder i undersøkelsen.

Kapittel 4. Prosjektene, samarbeid, kompetanse og utvikling/innovasjon

4.1 Om prosjektene

Dette kapitlet presenterer svar på et utvalg spørsmål knyttet til kjennetegn ved prosjektene og endringen av disse. Blant annet vil vi gå inn på vurderinger av gjennomføringen av prosjektene, adisjonalitet og prosjektenes betydning for samarbeid, kompetanse og utvikling/innovasjon.

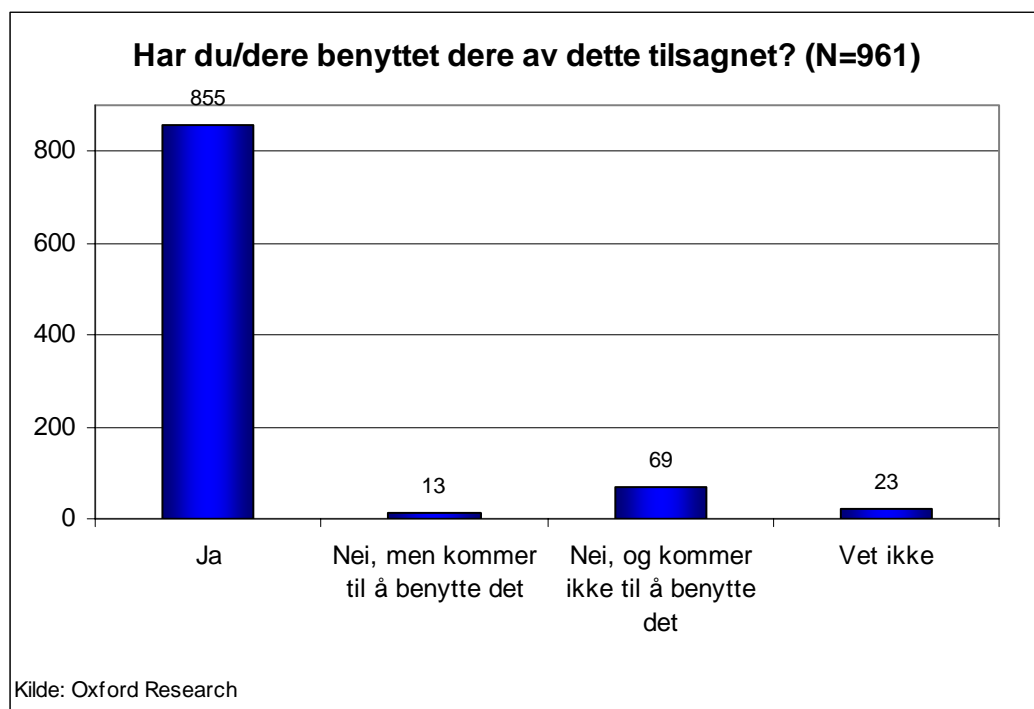
Kilde: Oxford Research

4.1.1 Bruk av tilsagn og realisering av prosjekt

961 bedrifter svarte på spørsmålet om de har benyttet seg av tilsagnet de fikk i 2004. 855 av disse svarte bekreftende på dette spørsmålet. 13 svarte at de foreløpig ikke har benyttet tilsagnet, men at de kommer til å gjøre det.

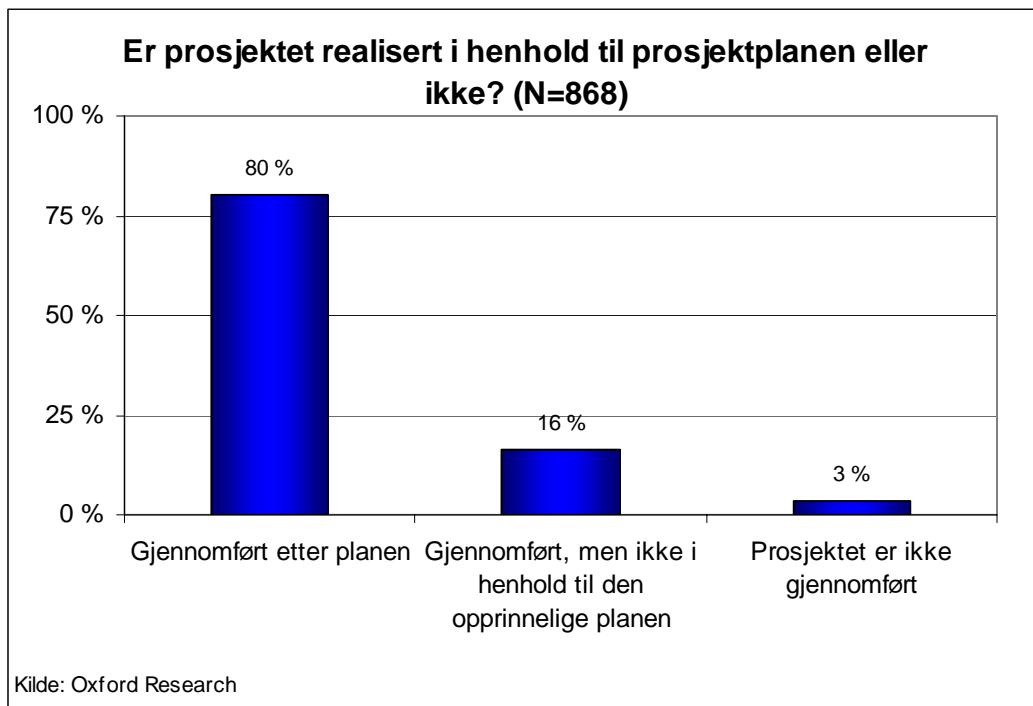
- 90 prosent av bedriftene har, eller kommer til å benytte seg av, tilsagnet fra Innovasjon Norge.

Figur 1: Har du/dere benyttet dere av dette tilsagnet? Antall.

Hele 96 prosent av prosjektene er gjennomført, enten i henhold til planen eller med endringer. Av de 13 som sa at tilsagnet enda ikke er benyttet, men at det vil bli benyttet, er det kun 2 bedrifter som oppgir at prosjektet er gjennomført. Dette kan tyde på at tilsagnet vil bli benyttet til andre formål enn hva det i utgangspunktet ble søkt støtte til.

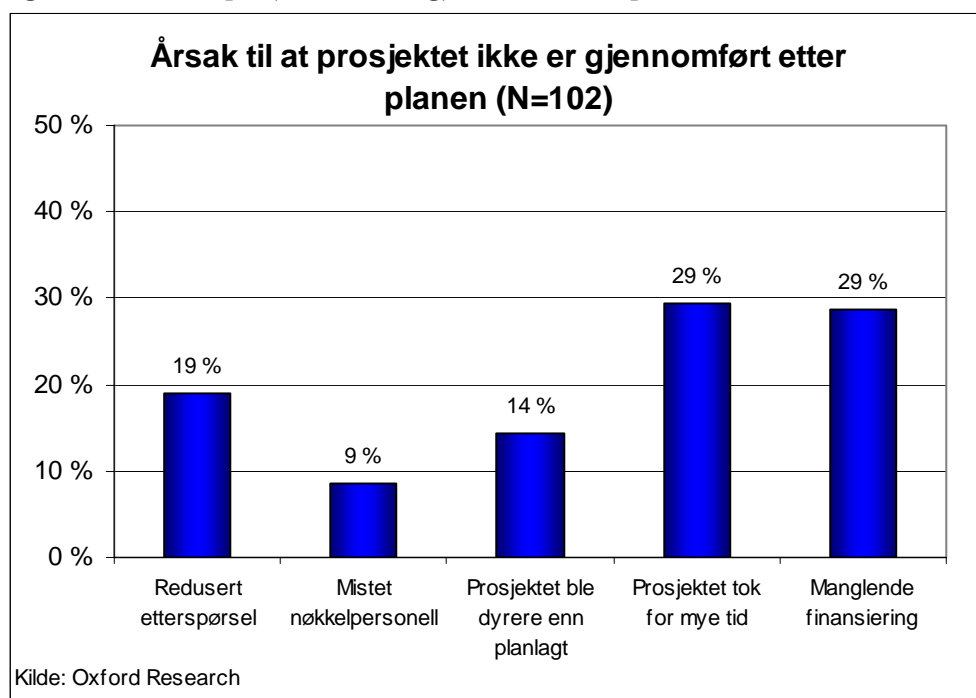
Figur 2: Er prosjektet realisert i henhold til prosjektplanen eller ikke? Prosent.

De to viktigste årsakene til at prosjektet ikke ble gjennomført etter planen er, som vi ser i neste figur, manglende finansiering (29 prosent) og at prosjektet tok for mye tid (29 prosent). Ofte vil økning i tidsbruk påvirke prosjektets økonomi, i den forstand at dersom prosjektet tar lengre tid enn planlagt øker også det finansielle behovet. I tillegg vet vi at mange prosjekter ikke er fullfinansiert av Innovasjon Norge og tallene over kan tyde på problemer med å skaffe tilleggsfinansiering fra andre aktører. Av de som svarer at prosjektet ikke ble gjennomført etter planen på grunn av manglende finansiering, var 82 prosent av prosjektene ikke fullfinansiert gjennom Innovasjon Norges midler.

I de fleste tilfeller vil man oppleve at det er en kombinasjon av årsaker til at prosjekter ikke gjennomføres som planlagt. Dette underbygges av bedriftenes svargivning illustrert i neste figur.

Figur 3: Årsak til at prosjektet ikke er gjennomført etter planen? Prosent.

4.1.2 Støtte flere ganger

De fleste har fått støtte til prosjektet bare en gang (658). 183 av bedriftene som har besvart spørsmålet, har imidlertid fått støtte til prosjektet flere ganger. Disse prosjektene utgjør om lag 22 prosent. Det maksimale antall ganger en bedrift har fått støtte er 10.

- I snitt har prosjektene som har fått støtte flere ganger, fått det 2,6 ganger.

Ser vi på prosjektene som har fått tilsagn flere ganger, og fordeler disse på type tjeneste og program, finner vi ingen vesentlige forskjeller. Gjennomsnittlig antall ganger mottatt støtte varierer mellom 2,9 for lån og 2,3 for Programmer.

4.1.3 Rådgivning/veiledning og oppfølging

Rådgivning og veiledning er en viktig oppgave for Innovasjon Norge. Det er derfor avgjørende at saksbehandlerne har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å drive denne virksomheten overfor bedriftene. Det kan videre være slik at oppfatningen av kompetansen endrer seg etter hvert som tiden går og man får prøvd ut de råd som gis. Bedriftene er derfor blitt spurt om tilgangen til rådgivning/veiledning/oppfølging etter tilsagnet.

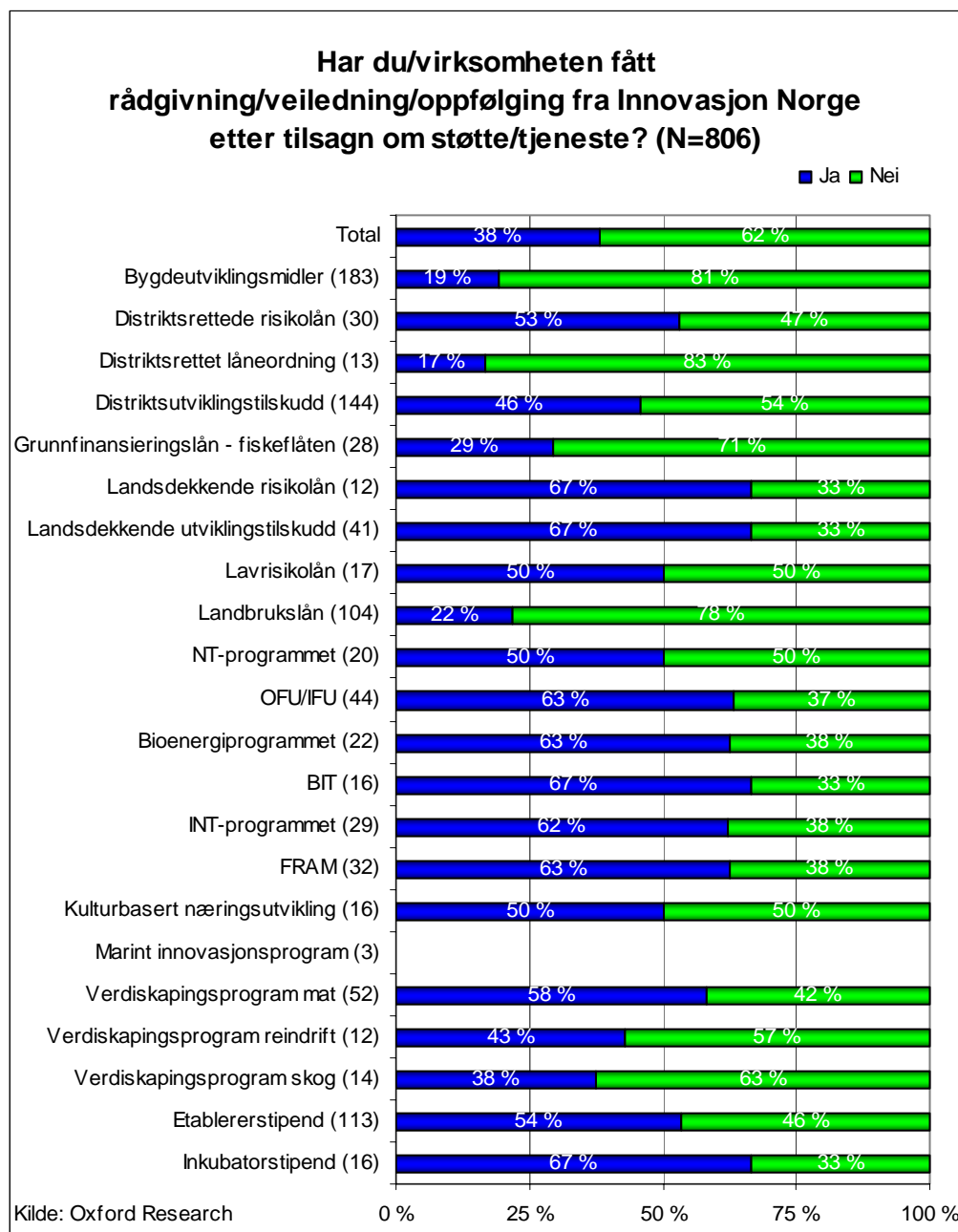
- I alt er det 38 prosent som har mottatt rådgivning/veiledning etter at de har fått tilsagnet.

Som i etterundersøkelsen for 2003-årgangen, viser analyser at de som fikk rådgivning/veiledning tidligere i prosessen også i større grad får det etter tilsagnet. Ca. 50 prosent av de som hadde fått tidligere fikk også etter, mens kun 24 prosent av de

som ikke hadde fått før tilsagnet fikk rådgivning/veiledning etter tilsagnet. Det er her små endringer fra 2003-årgangen til 2004-årgangen.

Analysene viser at det ikke er noen forskjeller i andelen som får rådgivning mellom Låne- og Tilskuddsordningene. Analysene avdekker imidlertid at andelen som får rådgivning er relativt mye lavere i Låne- og Tilskuddsordningene enn for Programmene og Stipendene. Forklaringen på dette ligger i fordelingen per tjeneste og program. Denne viser at kun 18 prosent av bedriftene som har fått tilsagn innen Distriktsrettet låneordning, har mottatt rådgivning. På samme nivå ligger rådgivning i forhold til Bygdeutviklingsmidler; kun 19 prosent av bedriftene som har mottatt tilsagn innenfor denne tjenesten, har benyttet seg av rådgivning fra Innovasjon Norge. Høyest andel finner vi innen Inkubatorstipend, BIT-programmet, Landsdekkende utviklingstilskudd og Landsdekkende risikolån. Dette illustreres i neste figur, som viser andelen som har mottatt rådgivning/veiledning etter tilsagn, per tjeneste og program.

Figur 4: Andel som har mottatt rådgivning/veiledning etter tilsagn, per tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Mangel på rådgivning/veiledning trenger nødvendigvis ikke være problematisk. Dette er viktig å understreke i forhold til resultatene som her presenteres. For det første er det ikke i alle tilfeller rådgivning/veiledning er *nødvendig*, og for det andre er det ikke i alle tilfeller det er *ønskelig*.

Bedriftene som ikke har mottatt rådgivning/veiledning, har selv oppgitt hvorvidt de opplever det som *ønskelig/nødvendig* eller ikke.

- Hele 86 prosent oppgir at rådgivning/veiledning ikke var nødvendig eller ønskelig.

Det betyr at av de som *ikke* har fått rådgivning/veiledning er det kun 14 prosent som skulle ønske det, men ikke fått. Dette utgjør 53 bedrifter og kun 5,5 prosent av alle bedrifter som er intervjuet. For 2003 var dette tallet 33 (4 prosent av alle bedrifter som ble intervjuet).

Et annet spørsmål er imidlertid hvorvidt de som faktisk har fått rådgivning/veiledning er tilfredse med omfanget av denne. På denne dimensjonen ser vi en økning i andelen som ikke er tilfreds med omfanget av rådgivningen/veiledningen de har mottatt fra Innovasjon Norge fra 2003 til 2004. I 2003 svarte 14 prosent av de som hadde mottatt rådgivning/veiledning at de ikke var fornøyd med omfanget. For 2004 er andelen som ikke er tilfredse, steget til 19 prosent.

Det er ikke omfattende forskjeller mellom virkemidlene på dette spørsmålet. Landsdekkende risikolån peker seg imidlertid ut ved å ligge på bunn over tilfredsheten med omfanget av rådgivningen/veiledningen (50 prosent), mens Bioenergiprogrammet og BIT-programmet peker seg ut i den andre retningen med 100 prosent tilfredshet i forhold til omfang av rådgivning/veiledning. I forhold til tjeneste- og programtypene er det kun små variasjoner, hvor Stipendordningene ligger på bunn med en tilfreds andel på 73 prosent. De tre andre typene ligger alle rett over 80 prosent.

4.1.4 Selskapsform

Som figuren under viser, har det vært svært små endringer fra før- til etterundersøkelsen i selskapsform. Flest bedrifter er aksjeselskap, tett etterfulgt av enkeltmannsforetak. Dette gjelder både i før- og etterundersøkelsen.

Tabell 10: Selskapsform i før- og etterundersøkelsen. Prosent.

Etter \ Før	Enkeltmannsforetak	Ansvarlig selskap (ans)	Aksjeselskap (as)	Stiftelse	Annet	Totalt	Totalt i Førundersøkelsen
Enkeltmannsforetak	90 %	1 %	3 %	0 %	6 %	100 %	43 %
Ansvarlig selskap (ans)	4 %	54 %	13 %	0 %	29 %	100 %	3 %
Aksjeselskap (as)	2 %	0 %	95 %	0 %	3 %	100 %	45 %
Stiftelse	0 %	0 %	29 %	71 %	0 %	100 %	1 %
Annet	14 %	5 %	13 %	2 %	66 %	100 %	7 %
Totalt i Etterundersøkelsen	42 %	3 %	46 %	1 %	9 %	100 %	100 %

Kilde: Oxford Research

4.1.5 Årsverk

I gjennomsnitt hadde bedriftene ved utgangen av 2004 11,7 årsverk. Av de som besvarte spørsmålet, var gjennomsnittlig antall årsverk per 31.12.2007 16,5. Vi ser altså en økning på ca. 5 årsverk.

Tallene på denne variabelen er svært sensitive for organisasjonsendringer. Videre gir svar fra store bedrifter omfattende utslag. Ved å utelukke den ene prosenten med størst reduksjon og den ene prosenten med størst økning utenfor analysen, er økningen kun på 1 årsverk i gjennomsnitt.

Det gjennomsnittlige antall årsverk for 2004 og 2007 er for begge årene lavere enn det vi så i etterundersøkelsen for 2003-årgangen (henholdsvis 14,8 årsverk ved utgangen av 2003 og 19,8 årsverk ved utgangen av 2006). Dette tyder på at det var mindre bedrifter som mottok tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 enn i 2003. Dette er interessant i forhold til at vi vet at størrelse har innvirkning på en lang rekke faktorer, blant annet samarbeid med andre, innovasjon og sysselsetningsutvikling.

For mer om de sysselsetningsmessige effektene av tjenestene og programmene til Innovasjon Norge viser vi til kapittel 5.

4.1.6 Addisjonalitet

Addisjonalitet er et sentralt begrep i etterundersøkelsen. Ikke bare viser det i hvilken grad Innovasjon Norge kan legitimere sin ressursbruk ut fra markedssvikt, men det benyttes også til å beregne effekter av støtten, spesielt i forhold til sysselsetting.

Addisjonalitetsbegrepet brukes til å si noe om hvor nødvendig bruken av offentlige virkemidler er - hvilken forskjell har midlene utgjort? Addisjonalitet kan måles på flere måter. De tre vanligste formene for addisjonalitet er innsats- (input), resultat- (output) og adferds- (behavioural) addisjonalitet.

I utgangspunktet ønsker man med *innsatsaddisjonalitet*⁶ å kunne gi svar på om de som mottar et virkemiddel eller deltar i en offentlig initiert satsing virkelig har bruk for det, eller om det er slik at dette ville blitt gjennomført uansett. Høy innsatsaddisjonalitet forutsetter imidlertid ikke nødvendigvis at det subsidierte prosjektet eller tiltaket er vellykket, da man fokuserer på ”input” og ikke på ”output” eller en adferdsdimensjon. Denne formen på addisjonalitet er imidlertid ofte viktig for å legitimere offentlig virkemiddelbruk.

I evalueringsstudier som legger *resultataddisjonalitet* til grunn er det imidlertid viktig å avdekke hvorvidt offentlige intervensjoner stimulerer mottakerbedriftene til å realisere vellykkede prosjekter, nye produkter, prosesser og innovasjoner, som uten offentlig støtte ikke hadde blitt utviklet. Resultataddisjonalitet prøver med andre ord å beskrive tilleggseffekten på tjenester eller produkter som kan tilskrives en offentlig satsing; altså: hva er kommet ut av deltakelse i programmet, som ellers ikke ville blitt realisert.

Adferdsaddisjonalitet er et mer komplekst begrep som ble introdusert delvis for å komplettere de to foregående addisjonalitetsbegrepene, og handler om i hvilken grad det oppstår forskjeller og endringer i bedriftens adferd som kan tilskrives en offentlig intervensjon⁷. Adferdsaddisjonalitet handler om de kvalitative endringene som oppstår når bedrifter mottar offentlig støtte/deltar i offentlig støttede programmer. Dette kan for eksempel inkludere påvirkning/endring av strategisk adferd (eksempelvis i

---

⁶ For en diskusjon av input-addisjonalitet og innovasjon, se Georghiou og Clarysse (2006). En diskusjon av input-addisjonaliteten i måling av innsats mot bedrifter i Norge finnes bl.a. i Alsos et al. (2006).

⁷ Forutsetningen som ligger til grunn for dette, er at adferden endres i en fordelaktig retning, selv om en i evalueringssammenheng også må være oppmerksom på mulige negative effekter (OECD, 2005).

forbindelse med bedriftssamarbeid) eller forbedringer med hensyn til ledelse av utviklings- og innovasjonsprosesser eller lignende. Fokus rettes mot de mer langsiktige endringene av bedriftenes atferd. Ett hovedpoeng i denne forbindelse er at offentlige intervensjoner vil ha langvarige effekter på innsats først når mottakerbedriftene endrer sin adferd som for eksempel sine innovasjonsstrategier og markedsorientering. Å måle adferdsendring er imidlertid krevende, da det blant annet vil ta tid å endre/påvirke bedriftene. I tillegg vil det selvfølgelig alltid være måleproblemer med hensyn til hva som er effekten av hva.

Addisjonalitet sier altså noe om hvorvidt støtteordningen har ført til realisering av prosjekter som ellers ikke ville blitt realisert (se Waagø et al. 1993 og Fossen og Waagø, 1994). Det er altså et begrep med en klar kontrafaktisk dimensjon. Forutsetningen legger til grunn at det som faktisk har skjedd, likevel ikke finner sted. Det er denne forutsetningen som knytter markedssvikt og addisjonalitet sammen. I kundefektundersøkelsene er det innsatsaddisjonalitet som først og fremst blir analysert, men denne blir også brukt for å vurdere hvor mye av resultater og effekter som tilskrives Innovasjon Norges tjenester og programmer.

En potensiell måte å måle addisjonalitet på er å ”endre historien” gjennom å se nærmere på de bedriftene/ideene som ikke fikk støtte og derigjennom anta at de er like og oppfører seg likt som de som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge. Problemet med denne tilnærmingen er at det forhåpentligvis er en god grunn for at denne ideen eller bedriften ikke har fått støtte fra Innovasjon Norge og den andre har. Dermed er antagelsen uholdbar og bedriftene eller ideene sannsynligvis ikke sammenlignbare på sentrale parameter. Dette gjør addisjonalitet vanskelig å måle og å etterprøve. Gjennom kundefektundersøkelsene har vi likevel gjort iherdige forsøk.

Allerede siden starten på kundefektundersøkelsene (f.o.m. 1994) har man gjort forsøk på å måle addisjonalitet. Møreforskning Molde var den første som stilte spørsmålet om hva som ville skjedd med prosjektet dersom SND ikke hadde gitt tilsagn. I dag lyder spørsmålet:

”Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom IN ikke hadde gitt deg/bedriften dette tilbudet/støtten?” Svaralternativene er også tilnærmet uendret:

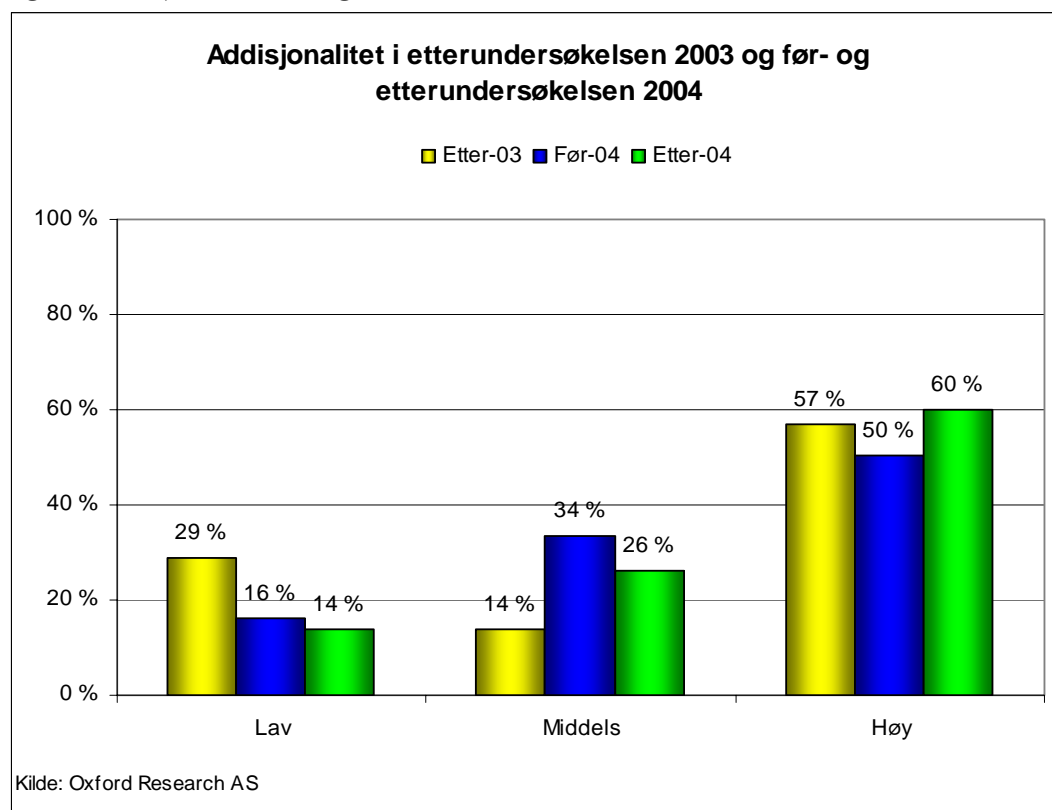
Tabell 11: Addisjonalitet	
Addisjonalitet	Hva ville skjedd med prosjektet dersom IN ikke hadde gitt støtte?
Lav	1. Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer, samme skala og tidsskjema
Middels	2. Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt
Middels	3. Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema
Høy	4. Gjennomført prosjektet/aktiviteten på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skala
Høy	5. Prosjektet/aktiviteten ville ikke bli gjennomført
	Vet ikke

Kilde: Oxford Research AS

Svarene 1 kategoriseres som lav addisjonalitet, svar 2 og 3 som middels addisjonalitet og svar 4 og 5 kategoriseres som høy addisjonalitet.

I neste figur er addisjonaliteten i før og etterundersøkelsen for 2004, samt etterundersøkelsen for 2003, samlet.

Figur 5: Addisjonalitet i før- og etterundersøkelsen. Prosent.

Figuren viser at andelen bedrifter som har svært lav eller middels addisjonalitet har gått ned fra førundersøkelsen til etterundersøkelsen. Andelen høy addisjonalitet har på den andre siden økt med 10 prosent fra før- til etterundersøkelsen. Det er altså en nedgang i antall prosjekter som mener de ville gjennomført prosjektet uten endringer, og en økning i antall prosjekter som ikke ville blitt gjennomført, dersom det ikke hadde vært for støtten fra Innovasjon Norge. Bakgrunnen for dette kan være at bedriftene i etterundersøkelsen har fått øynene opp for Innovasjon Norges virkemidler og betydningen av disse for det enkelte prosjektet, og videre at de er påvirket av erfaringene og opplæringen som prosjektet har ført til. Det er samtidig viktig å understreke at den mest rendyrkede addisjonalitetsmålingen får en i førundersøkelsen. I etterundersøkelsen er addisjonalitetsmålet vel så mye et parameter på prosjektets suksess og kompleksitet.

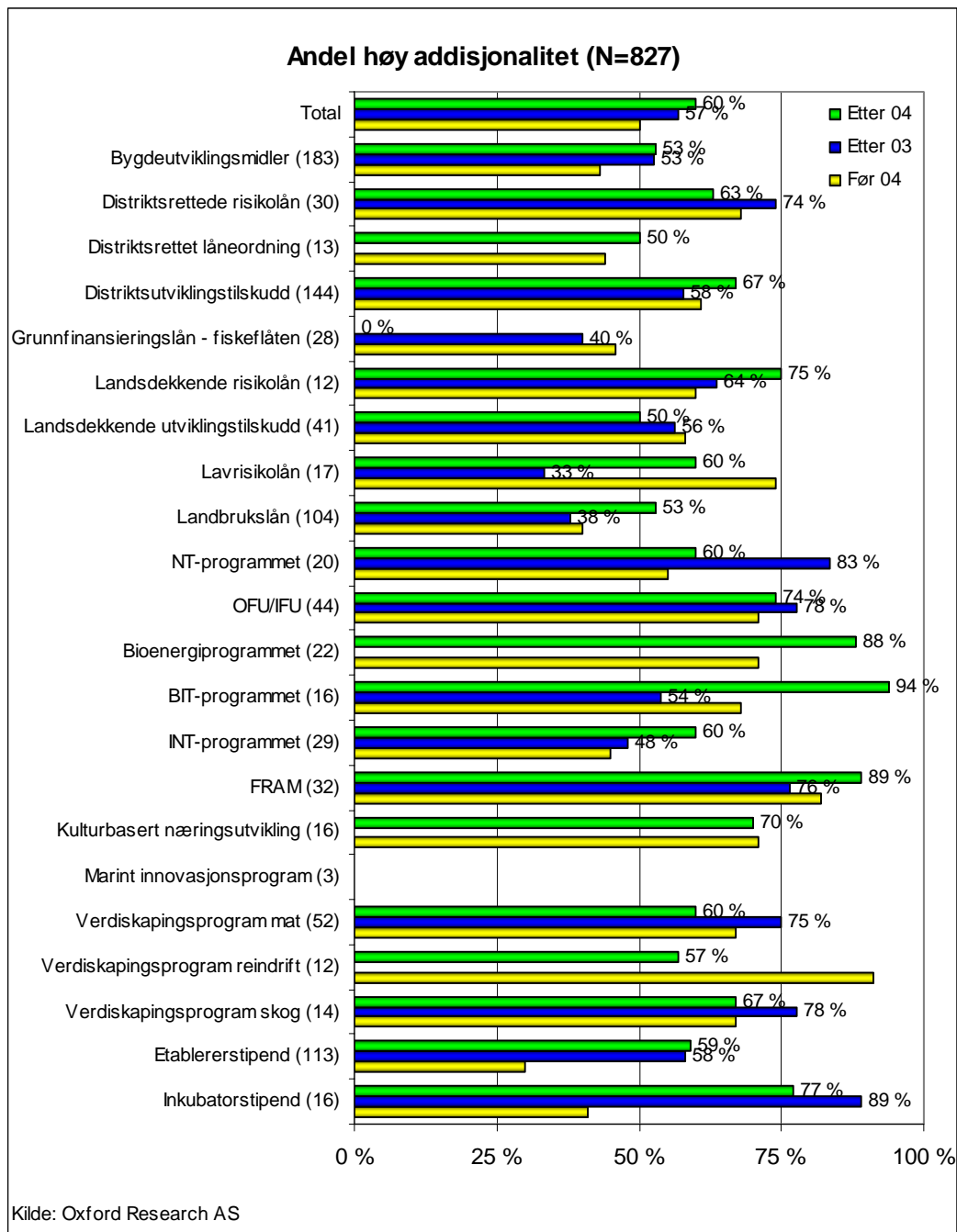
Videre fremkommer det av figuren at det fra etterundersøkelsen for 2003 til etterundersøkelsen for 2004 har vært en forskyvning fra lav til middels addisjonalitet. Andelen høy addisjonalitet har holdt seg relativt konstant. En mulig forklaring på dette kan være endringer i Innovasjon Norges rammer sett i forhold til antall tilsagn. I snitt har tilsagnsbeløpet økt fra 2003 til 2004, og dermed kan en tenke seg at man blir mer avhengig av støtten fra Innovasjon Norge

Ser man på andelen høy addisjonalitet i forhold til tjeneste- og programtype, så er andelen størst innenfor programmene og andelen lavest innen låneordningene. Som i forhold til veldig mange andre variabler som etterundersøkelsen tar for seg, finner vi Programmene og Stipendene på ett nivå og Lån- og Tilskuddsordningene på et annet.

Addisjonaliteten varierer som forventet mellom de ulike tjenestene og programmene. Andelen høyest addisjonalitet finner vi innen BIT-programmet, videre følger FRAM-programmet, Bioenergiprogrammet, Inkubatorstipendet og Landsdekkende risikolån. Alle disse tjenestene og programmene har en stor andel prosjekter med høy addisjonalitet.

Lavest andel prosjekter med høy addisjonalitet i etterundersøkelsen har Distriktsrettet låneordning og Landsdekkende utviklingstilskudd.

Figur 6: Andel høy addisjonalitet etter tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Ser vi på andelen høy addisjonalitet i forhold til distriktpolitiske virkeområder, viser analyser at andelen prosjekter med høy addisjonalitet er størst i virkeområde A (72 prosent) og virkeområde B (68 prosent). I forhold til sentralitet er andelen prosjekter med høy addisjonalitet størst i distriktskommuner (65 prosent).

4.1.7 Prosjektrealisering

En klar, og en av de første indikasjonene på et prosjekts suksess, er hvorvidt man i ettertid ville gjennomført prosjektet igjen. Langt på vei er dette et enten eller spørsmål, men ved å tilføre elementer knyttet til støtte og omfang kan svarene gi mer relevant informasjon.

- Sett i ettertid oppgir 39 prosent av bedriftene (som har besvart spørsmålet) at de ikke ville gjennomført prosjektet uten offentlig støtte.

I 2003-årgangen svarte 43 prosent at de bare ville realisert prosjektet med Innovasjon Norges støtte⁸. Dette innebærer at det kun er marginal forskjell mellom de to årgangene.

Av de bedriftene som har svart på spørsmålet er det 17 prosent som ville gjennomført prosjektet etter planen *uten* offentlig støtte. Denne andelen er lavere enn andelen for 2003-årgangen. Den gang sa 25 prosent av bedriftene at de ville gjennomført prosjektet uten offentlig støtte.

I forhold til den relativt store andelen som sier de ville gjennomført prosjektet, men i mindre omfang og/eller på et senere tidspunkt, er det verdt å påpeke at det er en økning fra 2003-årgangen. Henholdsvis var andelen 44 prosent i 2004-årgangen og 26 prosent i 2003-årgangen. Det er vanskelig å vite hva denne økningen kan skyldes. En mulighet kan være at det har skjedd endringer i Innovasjon Norges rammer sett i forhold til antall tilsagn.

Hvis vi slår sammen bedriftene som sier de ikke ville gjennomført prosjektet uten offentlig støtte og de som ville gjennomført prosjektet, men i mindre omfang og/eller på et senere tidspunkt, viser neste figur at hele 83 prosent av bedriftene faller inn i disse to kategoriene.

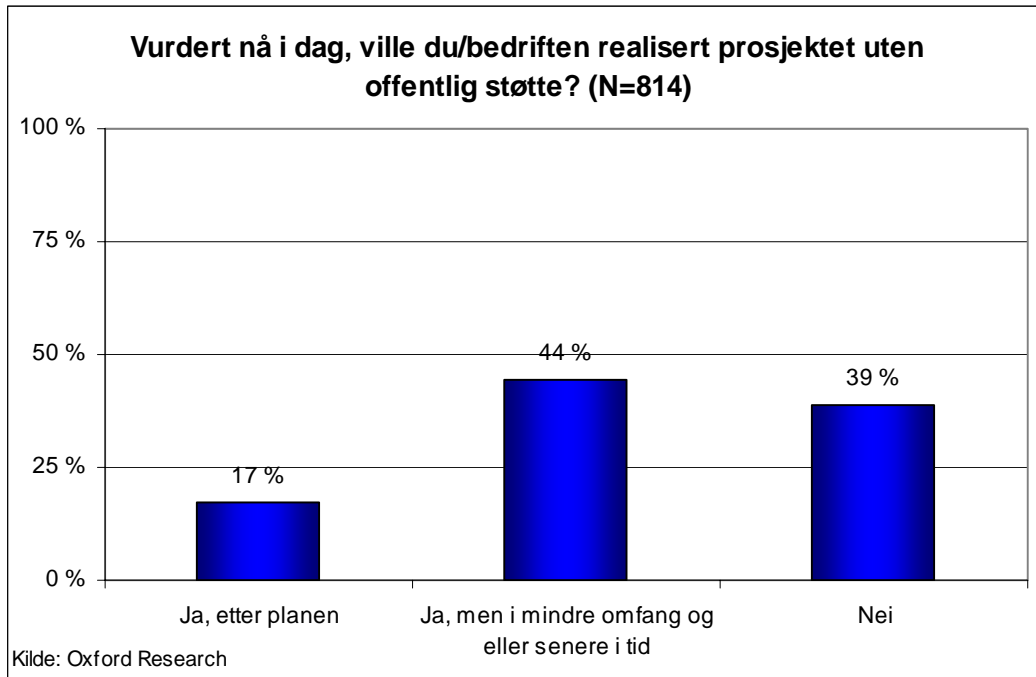
Sammenhengen mellom addisjonalitet og prosjektrealisering blir også tydeliggjort i og med at andelen som sier at de ville gjennomført prosjektet etter planen er høyest innen tjenestene med den laveste andelen addisjonalitet; Grunnfinansiering - fiskeflåten og Distriktsrettet låneordning.

Andelen bedrifter som sier at de ikke ville realisert prosjektet uten offentlig støtte er høyest innen NT-programmet (80 prosent) og Bioenergiprogrammet (75 prosent).

---

⁸ Spørsmålet er endret og spisset mer mot aspektet med/uten offentlig støtte fra 2003 til 2004. Dette gjør at det må utvises varsomhet i sammenlikningen av data fra de to årgangene på denne variabelen.

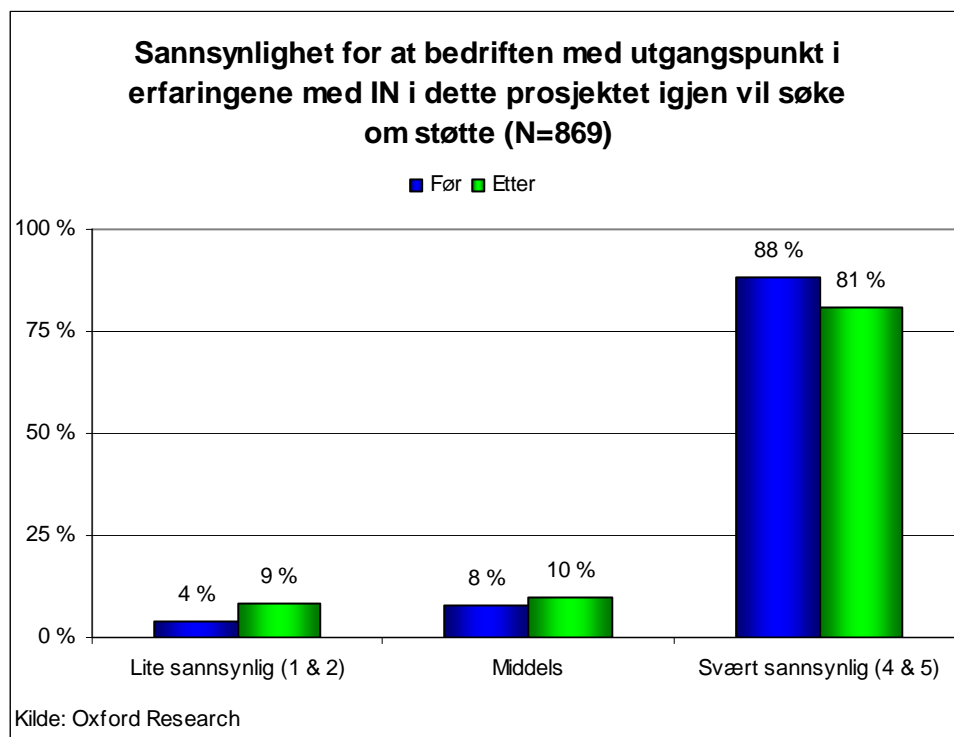
Figur 7: Vurdert nå i dag, ville du/bedriften realisert prosjektet uten offentlig støtte? Prosent.

4.1.8 Søke igjen

En indikator på virksomhetenes vurdering av nytten av prosjektene sett i forhold til egeninnsats, er hvorvidt de vurderer det som sannsynlig at de vil søke om støtte fra Innovasjon Norge igjen. Nå i ettertid sitter de med "fasiten" for hvordan prosjektet utviklet seg, hvordan samarbeidet med Innovasjon Norge gikk og hva det kostet av ressurser å gjennomføre det.

Figur 8: Sannsynlighet for at bedriften med utgangspunkt i erfaringene med IN i dette prosjektet igjen vil søke om støtte? Prosent.

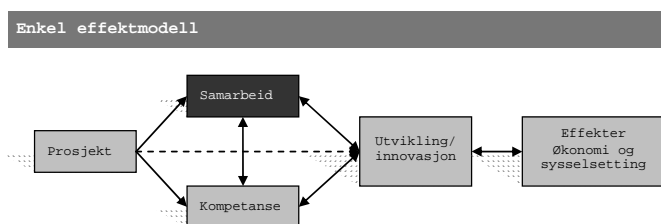
Figuren viser at sannsynligheten endrer seg lite mellom før- og etterundersøkelsen. Dette er også i samsvar med hva som ble funnet i før- og etterundersøkelsen av 2003-årgangen.

Imidlertid er det verd å påpeke at det er en liten reduksjon i sannsynligheten for å søke igjen. Forklaringen på dette kan være flere. En er selvsagt at bedriftene ikke utelukkende har hatt positive opplevelser med Innovasjon Norge. En annen kan være at bedriftene har fått lettere, eller økt, tilgang på annen finansiering.

Det er ingen vesentlige forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene på dette punktet. Ser vi på de fire tjeneste- og programtypene oppgir imidlertid Stipendordningene noe mindre sannsynlighet. Dette var også tilfelle i etterundersøkelsen for 2003, og kan forklares med at bedriftene som har fått tilsagn innenfor denne gruppen satser på å lykkes med bedriftsetableringen etc, og derfor ikke anser det som relevant å skulle søke igjen.

4.2 Samarbeid og nettverk

En viktig faktor for å skape innovasjon i bedriftene er samarbeid med andre. Førundersøkelsen viste at de fleste prosjektene fører, eller forventes å føre, til økt samarbeid. Av de totalt 1566 som besvarte spørsmålet i førundersøkelsen var det kun 242 bedrifter som svarte at prosjektet/aktiviteten ikke har eller vil føre til økt samar-

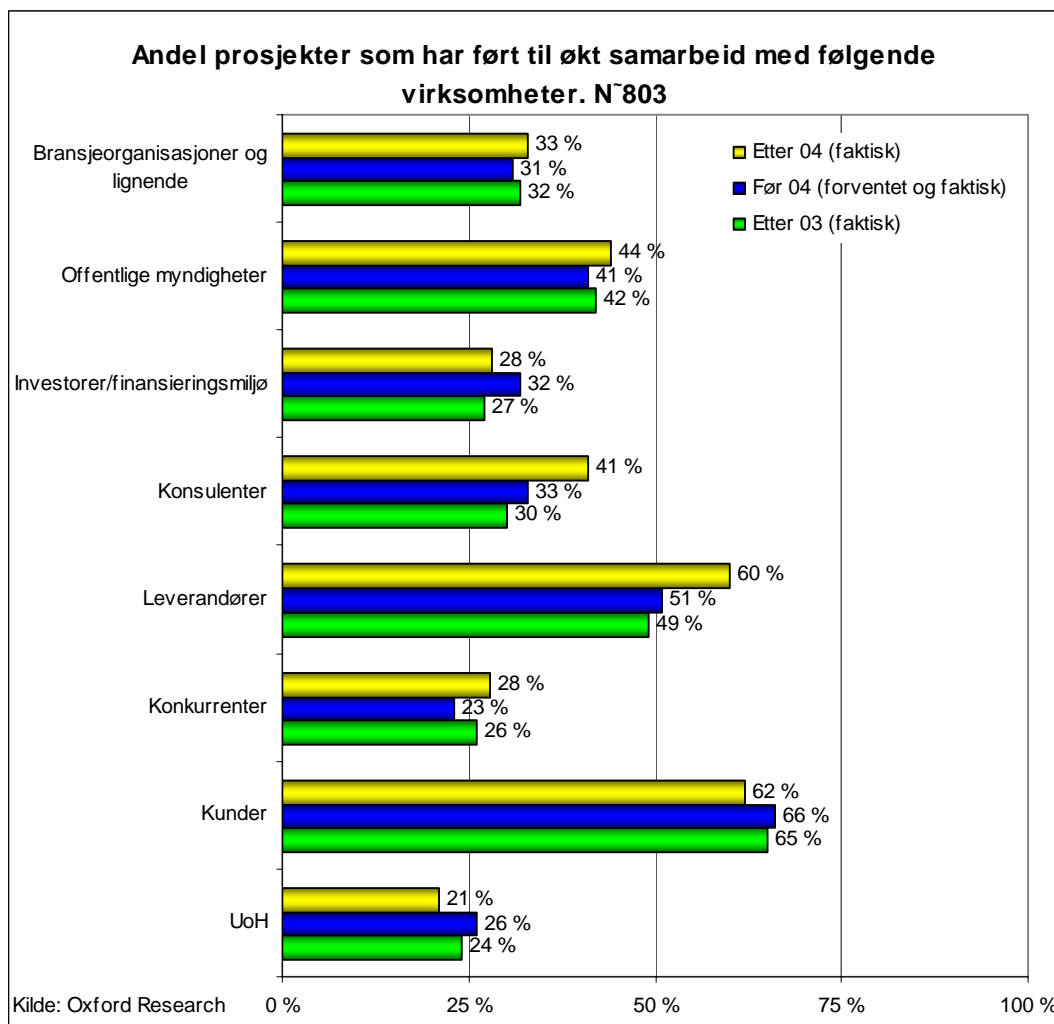

Kilde: Oxford Research

beid. Dette utgjør 15 prosent. Hele 85 prosent av prosjektene/aktiviteten fører/forventes å føre til økt samarbeid.

Vi har i etterundersøkelsen bedt bedriftene om å svar på hvorvidt prosjektet har ført til økt samarbeid med ulike aktører. Samtidig indikerer bedriftene hvorvidt dette er regionale, nasjonale eller utenlandske aktører. Det geografiske perspektivet er viktig for å bygge nettverk og for økt internasjonalisering. Eventuelle endringer i prosjektenes betydning for samarbeid kan spores ved å sammenholde data fra førundersøkelsen (hvor bedriftene svarte med utgangspunkt i forventninger) med etterundersøkelsen.

Figur 9: Har prosjektet ført til økt samarbeid med følgende virksomheter? Etterundersøkelsen 2003 og før- og etterundersøkelsen 2004. Prosent.

Figuren over viser at det for de fleste aktørene ikke er vesentlige endringer i andelen som samarbeider med de ulike aktørene mellom de ulike undersøkelsene i de oppgitte årene. De relativt marginale endringene fra førundersøkelsen til etterundersøkelsen kan således tyde på at førundersøkelsen er en god indikasjon av hva som er i vente. Imidlertid viser figuren at samarbeid med leverandører og konsulenter særlig har økt. Vi ser for disse to gruppene aktører en økning både i forhold til førundersøkelsen, men også i forhold til etterundersøkelsen for 2003.

Det er ulikt fokus på samarbeid mellom og innen tjenestene og programmene. Det gjenspeiler seg også i andelen som mener at prosjektet har ført til økt samarbeid med ulike aktører. Dette illustreres nærmere i tabellen under.

Tabell 12: Andel som samarbeider med ulike aktører etter virkemiddel

	UoH	Kunder	Konkurrenter	Leverandører	Konsulenter	Investorer/finans miljø	Offentlige myndigheter	Bransjeorg.
Bygdeutviklingsmidler	9 %	45 %	24 %	51 %	39 %	19 %	40 %	36 %
Distriktsrettede risikolån	37 %	72 %	44 %	68 %	53 %	68 %	68 %	41 %
Distriktsrettet låneordning	42 %	82 %	20 %	58 %	25 %	36 %	33 %	36 %
Distriktsutviklingstilskudd	27 %	79 %	31 %	69 %	40 %	34 %	45 %	28 %
Grunnfinansieringslån – fiskeflåten	4 %	46 %	29 %	42 %	33 %	38 %	30 %	25 %
Landsdekkende risikolån	57 %	100 %	14 %	71 %	57 %	57 %	50 %	29 %
Landsdekkende utviklingstilskudd	56 %	91 %	26 %	59 %	47 %	26 %	62 %	32 %
Lavrisikolån	33 %	62 %	21 %	53 %	13 %	47 %	43 %	14 %
Landbrukslån	8 %	31 %	17 %	44 %	33 %	16 %	41 %	28 %
NT-programmet	60 %	67 %	8 %	73 %	40 %	33 %	38 %	23 %
OFU/IFU	61 %	85 %	15 %	79 %	52 %	49 %	62 %	24 %
Bioenergiprogrammet	32 %	67 %	19 %	75 %	45 %	38 %	67 %	48 %
BIT-programmet	21 %	44 %	50 %	81 %	50 %	7 %	7 %	69 %
INT-programmet	30 %	68 %	24 %	58 %	42 %	25 %	46 %	13 %
FRAM	8 %	42 %	28 %	56 %	50 %	25 %	36 %	24 %
Kulturbasert næringsutvikling	38 %	87 %	20 %	44 %	56 %	31 %	63 %	38 %
Marint innovasjonsprogram								
Verdiskapingsprogram mat	33 %	84 %	45 %	67 %	52 %	20 %	64 %	48 %
Verdiskapingsprogram reindrift	25 %	67 %	40 %	60 %	55 %	44 %	55 %	30 %
Verdiskapingsprogram skog	50 %	85 %	25 %	92 %	57 %	15 %	43 %	50 %
Etablererstipend	20 %	80 %	42 %	69 %	42 %	33 %	44 %	33 %
Inkubatorstipend	63 %	100 %	7 %	87 %	57 %	60 %	56 %	36 %
Etter (faktisk)	21 %	62 %	28 %	60 %	41 %	28 %	44 %	33 %
Før (forventet og faktisk)	26 %	66 %	23 %	51 %	33 %	31 %	41 %	31 %

Kilde: Oxford Research AS

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

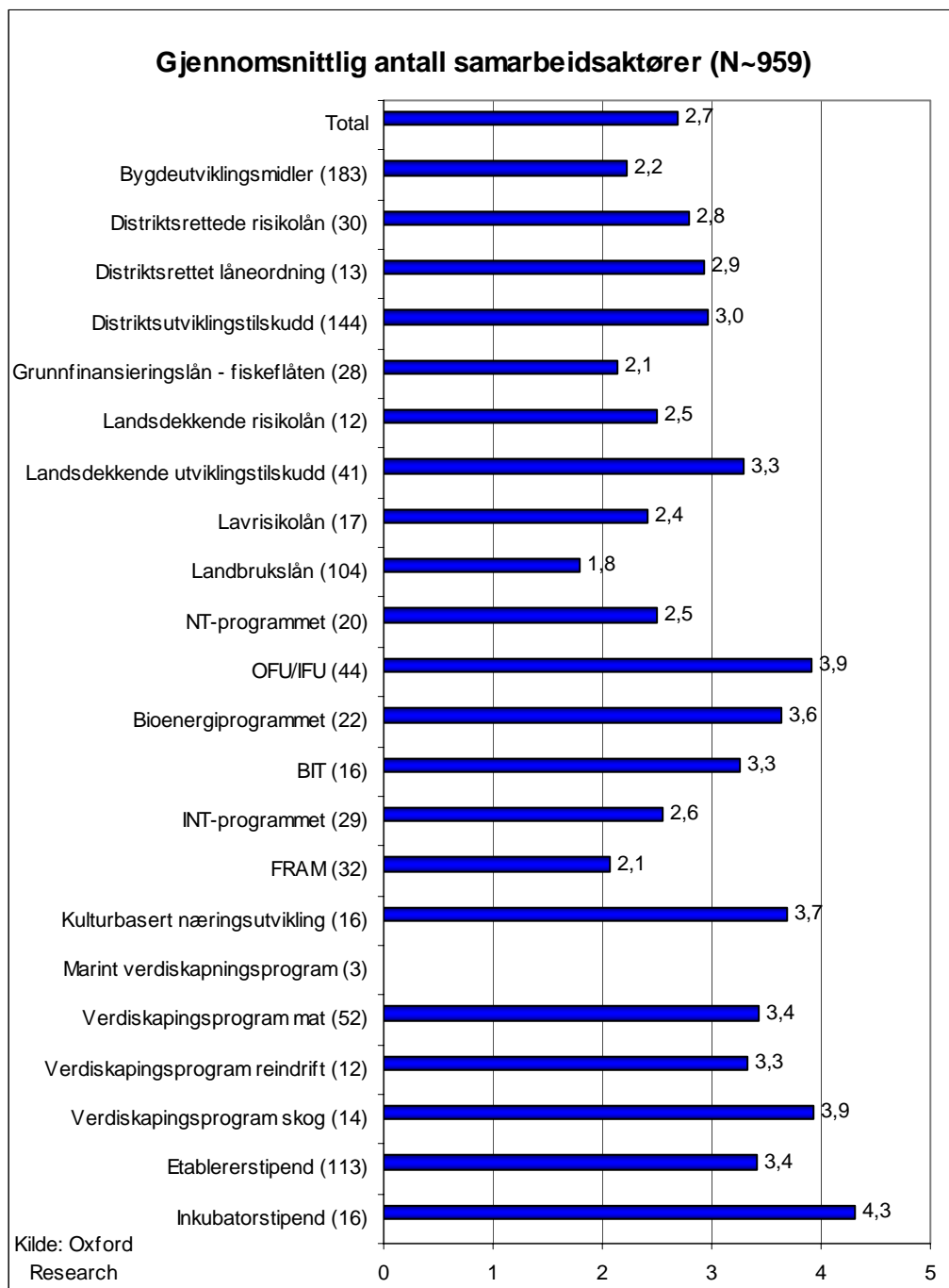
- I gjennomsnitt har prosjektene ført til samarbeid med 2,7 aktører.

Neste figur viser hvor mange aktører prosjektene i gjennomsnittet har ført til økt samarbeid med etter type tjeneste og program. Ser en alle prosjektene samlet, har de i gjennomsnitt prosjektene ført til samarbeid med 2,7 aktører. Det er imidlertid betydelig variasjon mellom tjenestene og programmene. Som vi kan se er det innen Inkubatorstipend, VSP Skog og OFU/IFU at antall aktører er høyest. Antallet er lavest innen Landbruks, Grunnfinansiering – fiskeflåten og FRAM.

For 2004 årgangen viser dataene at prosjektene har ført til samarbeid med minst en aktør for 77 prosent av bedriftene. For 2003-årgangen var tilsvarende tall 82 prosent. Denne nedgangen er langt på vei marginal, og skyldes høyst sannsynlig naturlige variasjoner i type prosjekter, utviklingen i prosjektene osv.

Analysen for 2004-årgangen viser at det er en sterk sammenheng mellom antall samarbeidsaktører og antall områder man innoverer på. Antall samarbeidsaktører forklarer ca 30 prosent av antall innovasjonsområder. Tilsvarende sammenheng ble også avdekket i analysene av 2003-årgangen.

Figur 10: Gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører prosjektet har bidratt til etter tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapningsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapningsprogram reindrift.

Triple Helix-modellen betegner forholdet mellom næring, høyskole/universitet og myndigheter som relativt likeverdig, der hver part kan overlape og overta hverandres roller i for eksempel utviklingen av en bestemt næring. Modellen anbefaler samspill mellom myndigheter, akademia og næringsliv som grunnlag for økt innovasjon og nyskaping, og forskning viser at nettopp samspill etter denne modellen resulterer i økt innovasjon⁹.

Neste figur søker å fremstille denne triple helix-tankegangen. Figuren viser andelen som samarbeider med både offentlige myndigheter og universitet, høyskole eller forskningsinstitutt (UoH) per tjeneste og program.

- I alt har 25 prosent av prosjektene som Innovasjon Norge støtter, bidratt til denne relativt strenge definisjonen av triple helix samarbeid.

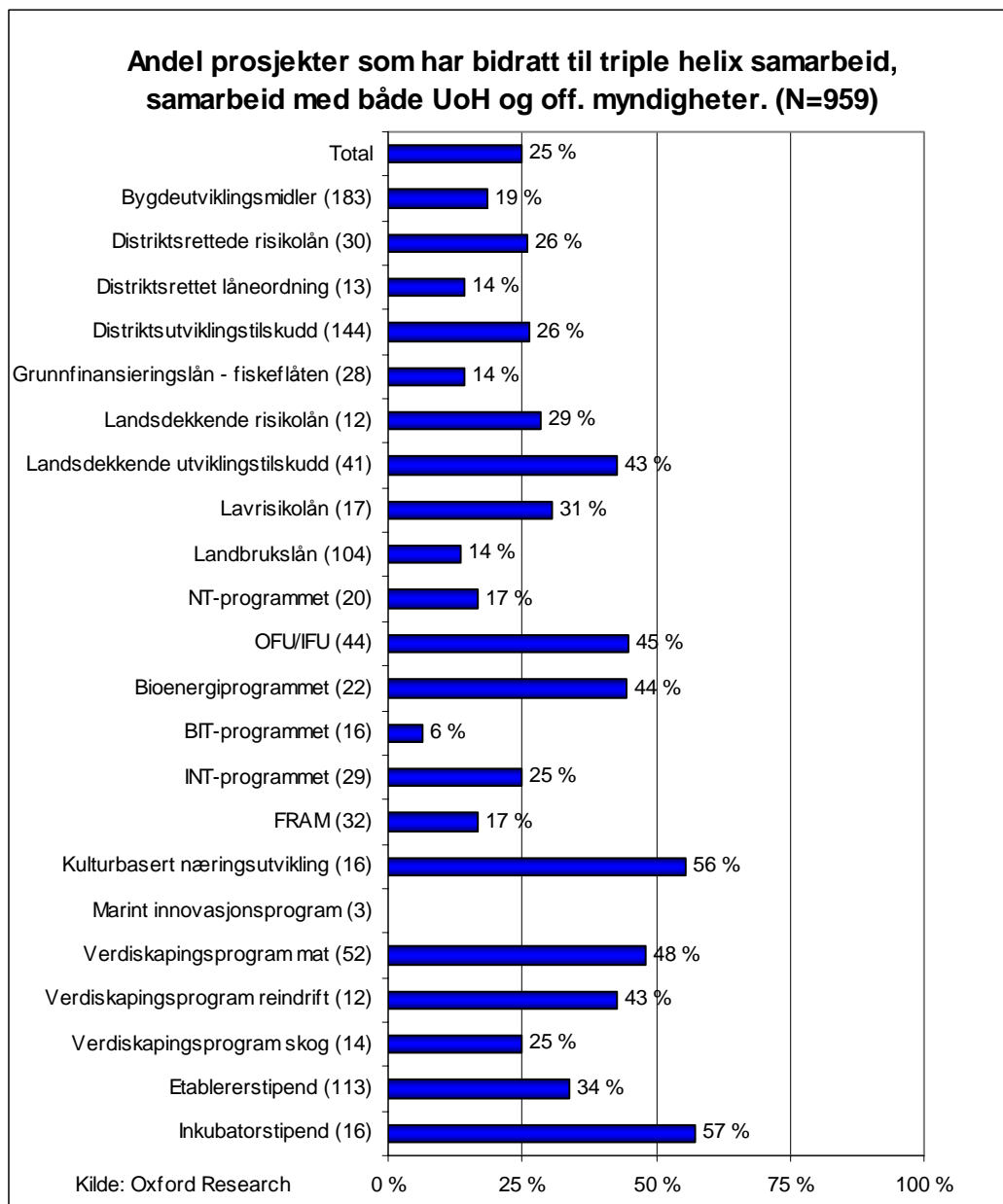
Det er betydelig variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene når det gjelder graden av triple-helix samarbeid. Innen Inkubatorstipend og Kulturbasert næringsutvikling er andelen høye, i overkant av 50 prosent. Andelen er lavest innen BIT-programmet, Landbrukslån, Grunnfinansiering – fiskeflåten og Distriktsrettet låneordning. Her er det under 15 prosent med triple helix samarbeid.

Når det gjelder tjeneste- og programtypene, viser analyser at det ikke er store forskjellene mellom Låneordningene, Tilskuddsordningene, Programmene og Stipendene. Som for etterundersøkelsen for 2003 er imidlertid andelen noe høyere innen Programmene og Stipendene (over 30 prosent) enn innen Låne- og Tilskuddsordningene (rundt 20 prosent).

---

⁹ Se for eksempel: Etzkowitz, H & Leydesdorff, L.(ed)(1997): Universities and the global Knowledge economy: A triple helix of university-industry-Government relations, Boston: Pinter, Leydesdorff, L. (2003): "The mutual information of university - industry - government. An indicator of the Triple Helix dynamics". Scientometrics Vol. 58 No. 2 445-46 og Maskell, P. Eske-linen, H.; Hannibalsson, I; Malmberg A. and Vatne, E. (1998):Competitiveness , localised learning and regional development, . Specialisation and prosperity in small open economics London: Routledge.

Figur 11: Triple Helix samarbeid, samarbeid med både UoH og off. myndigheter. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Triple helix-samarbeid gir kun marginale utslag på sysselsettingseffekten. Bedrifter som faktisk har drevet slikt samarbeid har med andre ord ikke større sysselsettingsøkning enn de øvrige. Dette tilsvarer funnene for 2003-årgangen. Forklaringen bak dette kan ligge i det faktum at slikt samarbeid innebærer mer enn at man har samarbeidet med begge parter. Både samarbeidets karakter og fokus vil selvfølgelig også ha betydning. En annen forklaring kan være at denne samarbeidsformen ikke enda har avgitt effekter, samt at disse effektene metodisk er vanskelig å påvise.

Analyser viser ingen generell korrelasjon mellom antall samarbeidsaktører og endring i antall årsverk. Dermed er det ikke slik at desto flere man samarbeider med desto

større er sysselsettingsøkningen. Heller ikke når vi analyserer samarbeid med de enkelte typene aktører finner vi samvariasjon med sysselsettingsendring.

Ser vi på forholdet mellom triple helix-samarbeid og antall områder hvor prosjektet har hatt stor grad av utviklingsbidrag, viser analyser at bedrifter med triple helix-samarbeid i snitt har hatt effekt på 3,3 innovasjonsområder (av 11 mulige) mens bedrifter uten triple helix-samarbeid kun har hatt effekt på 1,8 områder.

Som vi ser av neste tabell er det heller ikke store avvik mellom før- og etterundersøkelsen når det kommer til samarbeidets geografiske dimensjon. Etterundersøkelsen bekrefter at samarbeidet som har avstedkommet som følge av prosjektet, i all hovedsak skjer innenfor landets grenser. Imidlertid viser det seg at samarbeidet ender opp med å bli noe mer regionalt enn hva man i utgangspunktet har tenkt seg.

Tabell 13: Samarbeid og geografi. Prosent.			
	Regionalt	Nasjonalt	Internasjonalt
Etter (faktisk)	47	38	14
Før (forventet og faktisk)	41	42	17

Kilde: Oxford Research

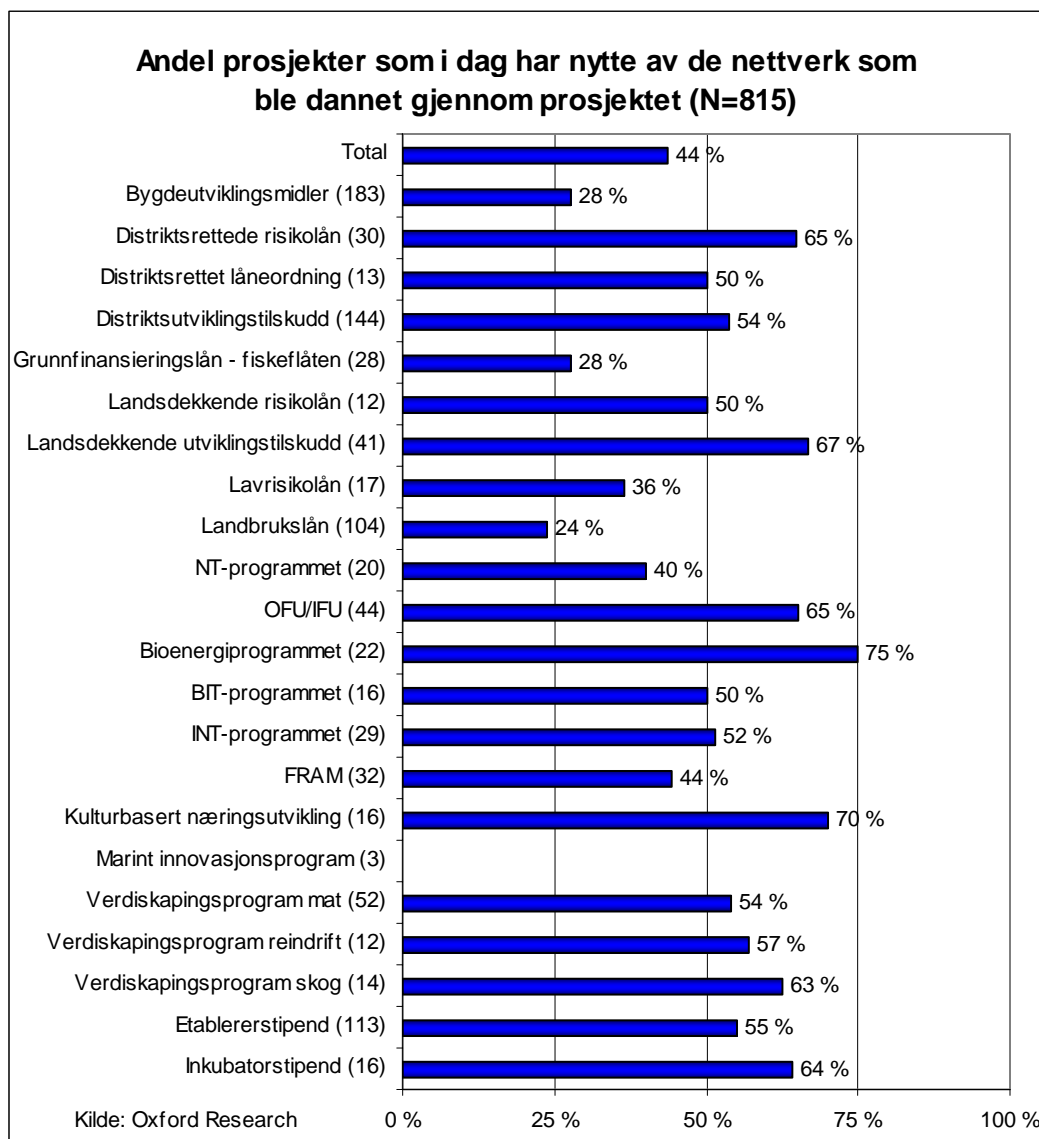
4.2.1 Varighet av nettverk

Samarbeidsrelasjoner bidrar over tid til å danne nettverk. Dette er en effekt som virksomhetene også utover prosjektperioden kan ha nytte av. Bedriftene er spurt følgende: ”I hvilken grad har du/virksomheten i dag nytte av de nettverk som ble dannet gjennom prosjektet?”

- Av de bedriftene som har svart på spørsmålet, svarer 357 (44 prosent) at de den dag i dag har stor nytte av de nettverkene som er dannet gjennom prosjektet.

I neste figur ser vi at andelene varierer mye mellom de ulike tjenestene og programmene. Bioenergiprogrammet og Kulturbasert næringsutvikling har høyest andeler av bedrifter som den dag i dag fremdeles har nytte av de nettverkene som er skapt gjennom prosjektet. Landbrukslån, Grunnfinansieringslån – fiskeflåten og Bygdeutviklingsmidler har den laveste andelen. At Landbrukslån og Grunnfinansieringslån - fiskeflåten er blant de tjenestene med lavest andel av bedrifter som den dag i dag har nytte av de nettverk som er skapt, er naturlig og forventet i og med at disse tjenestene i stor grad fokuserer på fysiske investeringer.

Figur 12: Andel prosjekter som i dag har nytte av de nettverk som ble dannet gjennom prosjektet. Prosent.

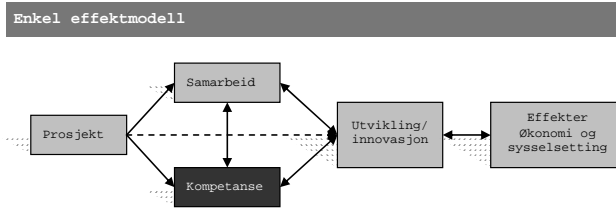
Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Når det gjelder tjeneste- og programtype, viser ikke analysene markante forskjeller knyttet til nytten av de nettverk som ble dannet gjennom prosjektene. Imidlertid er det en noe større andel bedrifter som svarer at de fremdeles har nytte av de nettverk som ble etablert under prosjekter innen Programmene og Stipendene, enn innen Låne- og Tilskuddsordningene.

For å få et nærmere inntrykk av hva som bidrar til nytten av nettverkene som ble dannet gjennom prosjektene, er det undersøkt i hvilken grad prosjektenes kompetansebidrag spiller inn. De gjennomførte analysene viser at det er en relativt sterk korrelasjon ($r=0,51$) mellom nytten av nettverk og antall områder hvor prosjektet har bidratt til økt kompetanse i stor grad. Dette indikerer ikke overraskende at det er hva nettverket brukes til som har betydning for nytten av nettverkene.

4.3 Kompetanseutvikling

En type effekt av de støttede prosjektene kan være økt kompetanse. Økt kompetanse

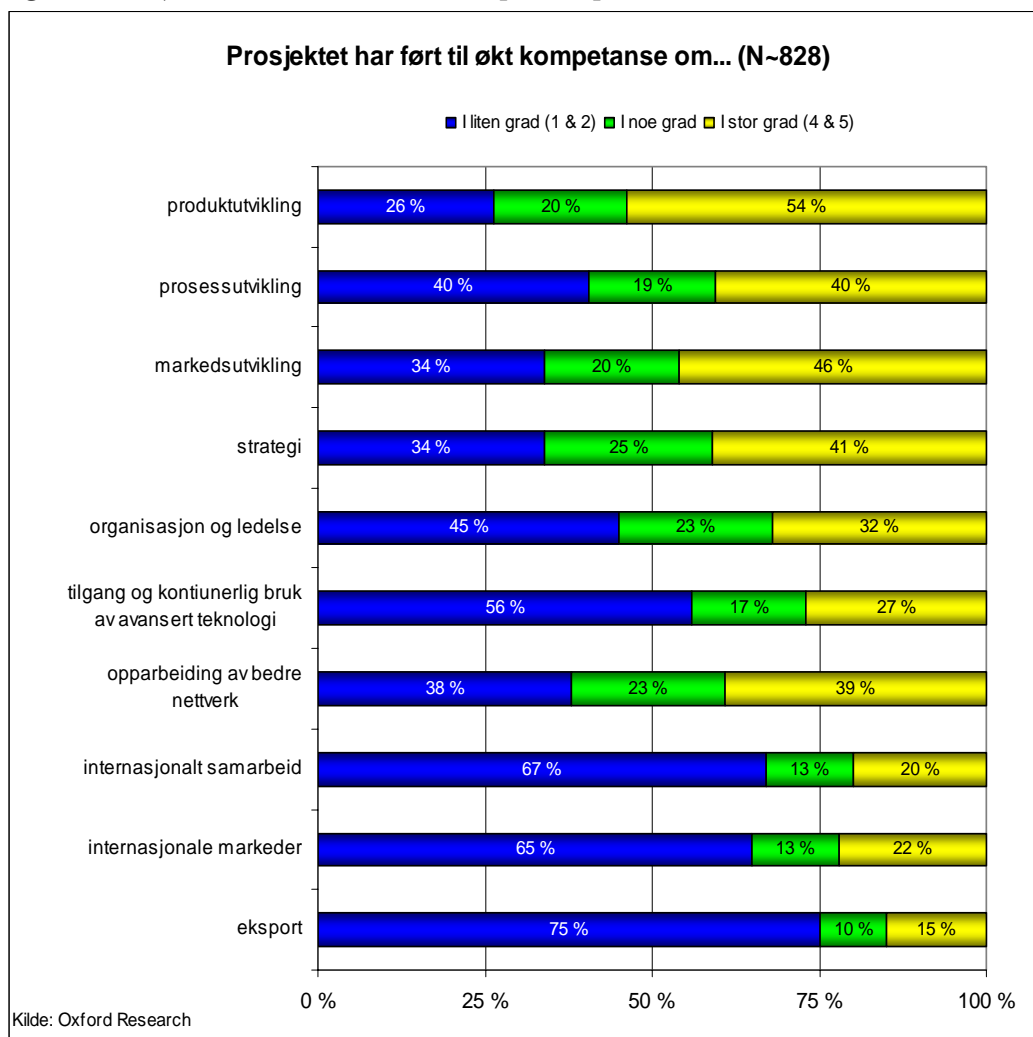
Kilde: Oxford Research

vil i sin tur kunne bidra til mer langsiktige effekter innen økonomi og sysselsetting. Disse langsiktige effektene er vanskelig å måle og koplingen mellom økt kompetanse og de langsiktige økonomiske/sysselsettingseffektene er vanskelig å påvise, men vil teoretisk sett være der.

Bedriftene er spurt i hvilken grad prosjektet har ført til effekter innen kompetanseutvikling på 10 områder. Det er her verd å påpeke at ordlyden i 2003-undersøkelsen var noe annerledes, med fokus på kunnskap, og ikke som nå, med fokus på kompetanse. Videre er antall områder det spørres om utvidet med ett, nemlig internasjonale markeder. Resultatene vises i neste diagram.

Det er størst andel som i stor grad (skår 4 og 5) mener at prosjektet har ført til økt kompetanse om produktutvikling (54 prosent). Videre mener over 40 prosent at prosjektet i stor grad har ført til økt kompetanse innen markedsutvikling, strategi og prosessutvikling. Færrest bedrifter mener at de i stor grad har fått økt kompetanse om eksport og internasjonalt arbeid.

Figur 13: Prosjekter som har ført til økt kompetanse på ulike områder. Prosent.

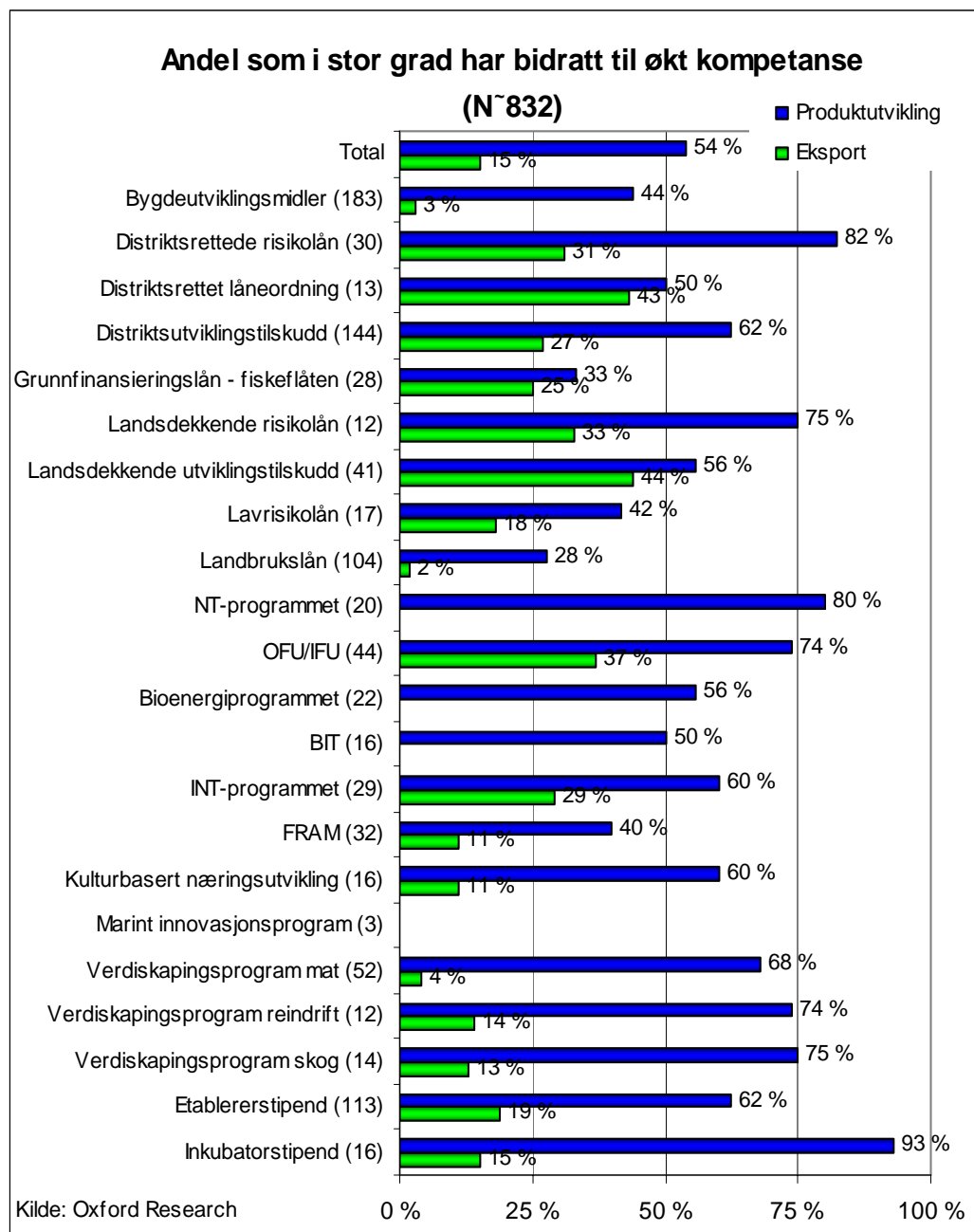

Neste figur viser en fordeling av andelen bedrifter som i stor grad (skår 4 og 5) har fått økt kompetanse om produktutvikling og eksport per tjeneste og program. Som man kan se, skiller tjenestene og programmene seg klart fra hverandre. Variasjonen er størst når det gjelder kompetanse om produksjonsutvikling. Her er det hele 93 prosent innen Inkubatorstipendet som har fått økt kompetanse, mens 33 prosent innen Grunnfinansieringslån - fiskeflåten har fått det samme.

Når det gjelder eksport, er det Landsdekkende utviklingstilskudd som kommer ut med høyest andel, mens både Bioenergiprogrammet, BIT-programmet og NT-programmet kommer ut med null bedrifter som mener de i stor grad har bidratt til økt kompetanse om eksport.

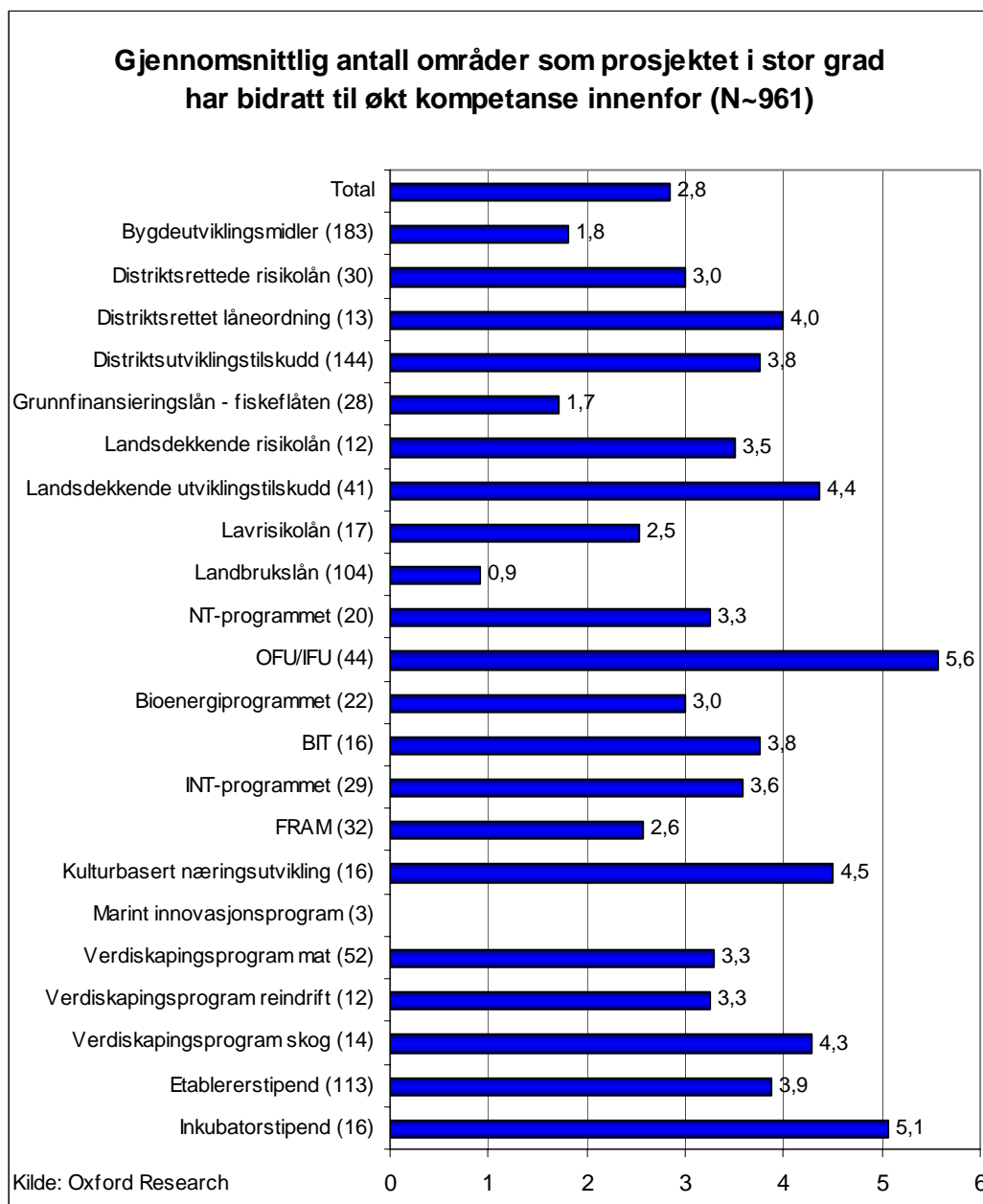
Figur 14: Andel som i stor grad (4 & 5) har bidratt til økt kompetanse. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Kompetanseutvikling er en effekt alle tjenestene og programmene bør ha på en eller annen måte. Dersom vi ser på hvor mange kompetanseområder de ulike tjenestene og programmene i stor grad (skår 4 og 5) har fått økt kompetanse på, ser man av neste figur at det er OFU/IFU som bidrar til kompetanseøkning på flest områder (5,6). OFU/IFU bidro også i 2003 til kompetanseøkning på flest områder.

Figur 15: Gjennomsnittlig antall områder hvor prosjektet i stor grad har bidratt til økt kompetanse innenfor.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

I forhold til tjeneste- og programtypene er det til dels markante og signifikante forskjeller. Låneordningene ligger på bunn med bare 1,8 områder i gjennomsnitt, mens Stipendordningene ligger på topp med hele 4,0 i gjennomsnittlig antall områder prosjektet har ført til økt kompetanse innenfor. Dette er ikke overraskende i og med at det er mange etablerere med relativt liten erfaring og mange av Låneordningene i stor grad benyttes til fysiske investeringer.

- I gjennomsnitt bidrar Innovasjon Norges tjenester og programmer til kompetanseøkning på 2,8 av 10 mulige områder.

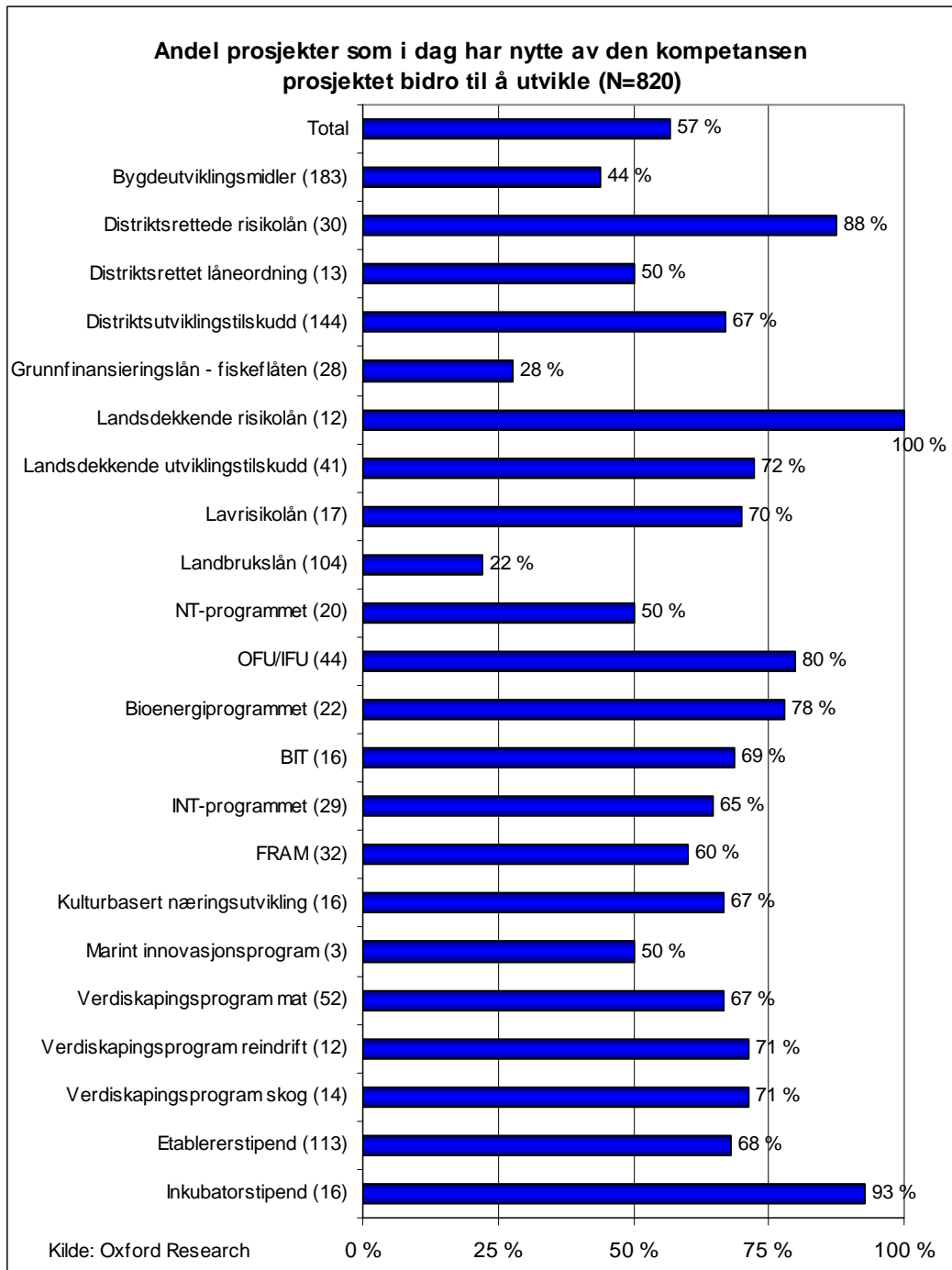
I 2003 var tilsvarende tall 2,6 av 9 mulige områder. Prosjektene bidrag til økt kompetanse har med andre ord holdt seg relativt konstant. Som tidligere påpekt har det blitt foretatt en mindre justering i målemetoden fra 2003 til 2004-undersøkelsen som består av at begrepet ”kunnskap” er endret til ”kompetanse”, og videre at kompetanseområdene er utvidet med ett, nemlig ”Internasjonale markeder”. Disse justeringene vil vi anta har spilt lite inn på resultatene.

I 2003-årgangen så vi at prosjektene bidro til økt kompetanse på minst ett område i 63 prosent av virksomhetene. Tilsvarende tall for 2004 er 77 prosent. Dette indikerer en økning av fokus på kompetanseutvikling blant de prosjekter som støttes av Innovasjon Norge. I denne sammenhengen må en imidlertid ta hensyn til at det i årets undersøkelse er 10 kompetanseområder mot 9 for 2003-årgangen. Dette gjør det i utgangspunktet lettere å oppnå et godt resultat for 2004-årgangen, noe som tilsier at en må utvise en viss forsiktighet med sammenligningen.

Bedriftene er videre spurt om de fremdeles/i dag har nytte av kompetanseutviklingen man opparbeidet seg i forbindelse med prosjektet. Hele 465 av de 820 som besvarte spørsmålet oppga at de i stor grad hadde nytte av denne. Dette tilsvarer hele 57 prosent av bedriftene. Dette er en relativt klar økning fra 2003 der 45 prosent svarte det samme. En mulig årsak til endringen kan være et sterkere fokus på kompetanseutvikling blant de prosjektene som Innovasjon Norge gir tilsagn.

Det er store forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene når de gjelder om de fremdeles/i dag har nytte av kompetanseutviklingen de opparbeidet seg i forbindelse med prosjektet. Landsdekkende risikolån, Inkubatorstipend, OFU/IFU og Distriktsrettede risikolån skiller seg ut med andeler over 80 prosent, mens Grunnfinansieringslån – fiskeflåten og Bygdeutviklingsmidler har de laveste andelene. Selv her ser man imidlertid at rundt 1/3-del av bedriftene fremdeles har stor nytte av kompetanseutviklingen den dag i dag.

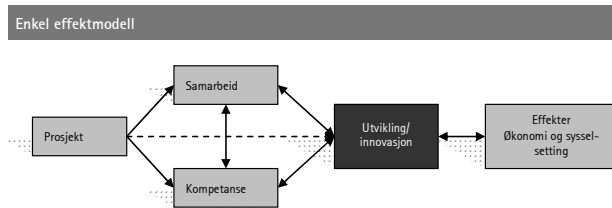
Figur 16: Andel prosjekter som i dag har nytte av den kompetansen prosjektet bidro til å utvikle. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

4.4 Utvikling/innovasjon

Gjennom blant annet økt samarbeid og kompetanseutvikling har bedriftene utviklet

Kilde: Oxford Research

nye produkter, tjenester, produksjonsprosesser og markeder. Denne utviklingen kalles ofte for innovasjon, og ett av Innovasjon Norges hovedmål er nettopp å bidra til dette over hele landet.

I undersøkelsen er det en del som knytter seg til bedriftens ”innovasjonsadferd” gjennom endring av måten å arbeide på, fokus og strategi. I tillegg er det en egen del knyttet direkte til innovasjon som har avstedkommet som følge av prosjektet.

4.4.1 Betydning for innovasjonsadferd

Førundersøkelsen viste at forventningene til prosjektene først og fremst var bidrag til kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeidere, samt økt fokus på utvikling og innovasjon. Det ble i minst grad forventet ansettelse av nye medarbeidere innen FoU.

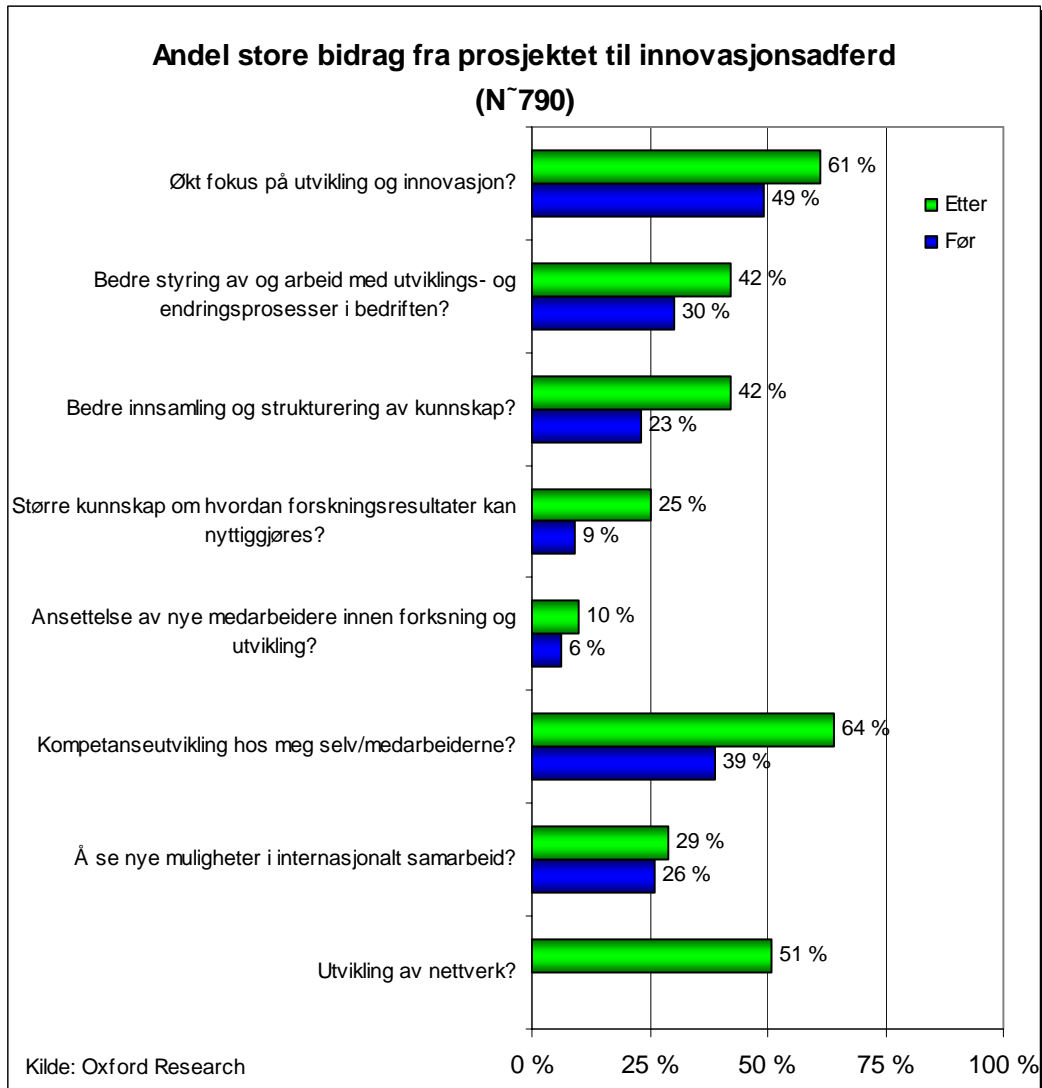
Figuren under viser den sammenstilte andelen som i stor grad (skår 4-5) forventet bidrag innen ulike faktorer som kan omtales som innovasjonsadferd, og hva man i etterundersøkelsen har funnet at faktisk har hendt¹⁰.

Som for etterundersøkelsen for 2003-årgangen ser vi at forventningene trolig var noe lave i forhold til det bedriftene i dag oppgir. Videre er det en klar sammenheng mellom de områdene flest forventet størst bidrag fra og de områdene flest bedrifter faktisk har oppnådd effekter innenfor.

I godt over halvparten av tilfellene oppgir bedriftene at prosjektene har bidratt til kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeidere og økt fokus på utvikling og innovasjon.

¹⁰ Når det gjelder indikatoren ”Utvikling av nettverk”, ble det i førundersøkelsen ikke stilt spørsmål ved dette. Det lar seg derfor ikke gjøre å se på utviklingen over tid for denne indikatoren.

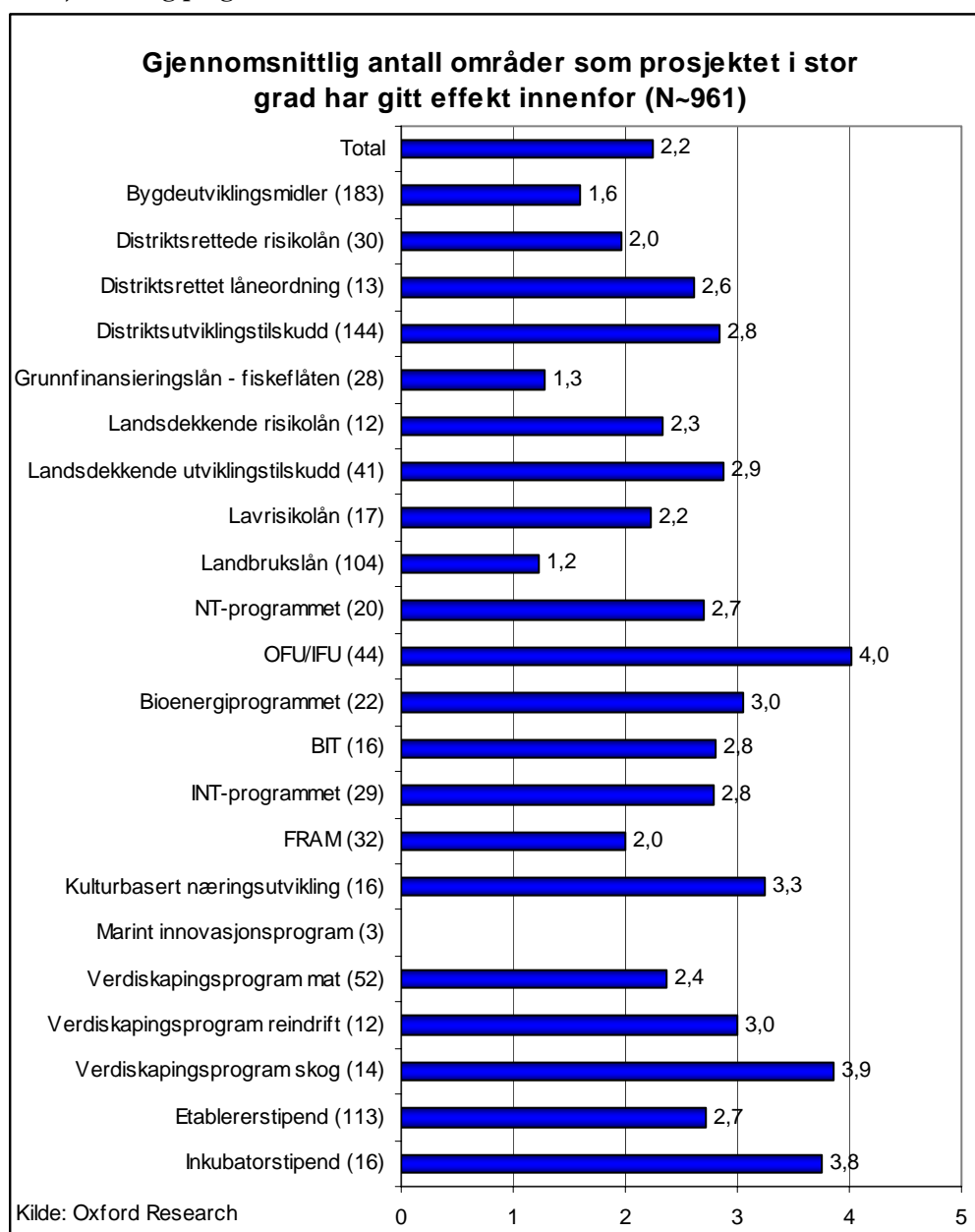
Figur 17: Andel store bidrag fra prosjektet til innovasjonsadferd. Prosent.

I neste figur er antall områder som bedriften har svart at prosjektene i stor grad (skår 4 og 5) bidrar til slått sammen. Som vi kan se er det stor variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene. Av de 8 områdene har bedriftene i snitt hatt effekter på 2,2 av dem. Dette er en nedgang fra 2,7 i etterundersøkelsen for 2003-årgangen, og også et noe lavere nivå enn for antall kompetanseområder prosjektene har gitt effekt på. Dette kan tyde på en økende grad av fokusering av prosjektene.

Prosjekter innen OFU/IFU, Inkubatorstipend og Verdiskapingsprogram skog har alle nærmere 4 områder med høy effekt. Landbrukslån, Bygdeutviklingsmidler og Grunnfinansieringslån – fiskeflåten ligger lavest med under 2 områder med høy effekt. Området med høyest score innen disse sistnevnte tjenestene og programmene er "Økt fokus på utvikling/innovasjon" og "Kompetanseutvikling".

Figur 18: Gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i stor grad har gitt effekt innenfor, etter tjeneste og program.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

4.4.2 Faktisk utvikling/innovasjon

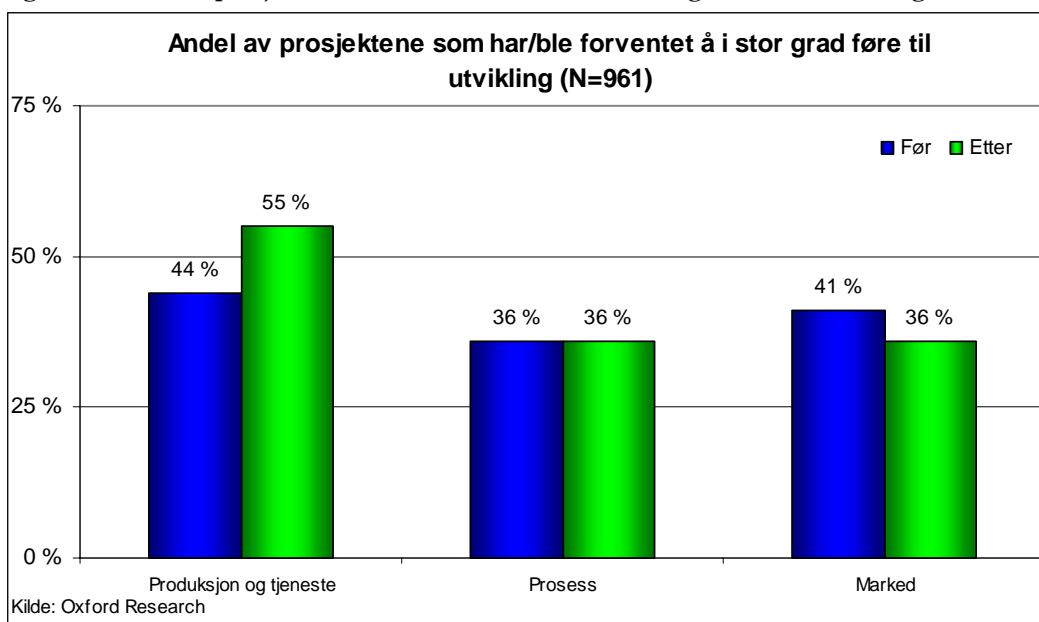
Førundersøkelsen viste at bedriftene forventet at prosjektene de hadde fått støtte til av Innovasjon Norge i første rekke skulle bidra i stor grad (skår 4 og 5) til produktutvikling (44 prosent), dernest markedsutvikling (41 prosent) og til sist prosessutvikling (36 prosent). Som vi kan se av figuren under, er tilbakemeldingene i etterkant at bedriftenes forventninger stort sett har slått til.

- I tillegg viser det seg at andel prosjekter som har ført til produksjon og tjenesteutvikling, er langt høyere enn forventet.

Resultatene viser en annen trend i forhold til hva som ble avdekket for 2003-årgangen. Der så vi at andel prosjekter som førte til utvikling/innovasjon var langt lavere enn forventet. Som nevnt over så ser vi at produksjons- og tjenesteutviklingen har vært langt høyere enn forventet, mens andelen prosjekter som ble forventet å føre til prosessutvikling har holdt seg konstant. Det er bare knyttet til markedsutvikling at andelen prosjekter som har ført til dette er lavere enn forventet.

Det er interessant at det nivået forventningene var på i førundersøkelsen ikke er noe lavere sammenliknet med tidligere førundersøkelser. Det er med andre ord utelukkende de faktiske tilbakemeldingene i ettertid som viser en økning i andel prosjekter som har ført til innovasjon. Hva som forklarer dette er vanskelig å angi eksakt. Mulige årsaker kan være at etterundersøkelsen for denne årgangen er det første hele året med Innovasjon Norge. Muligens er det gjort andre prioriteringer, eventuelt at det er fokusert sterkere på innovasjon.

Figur 19: Andel av prosjektene som har/ble forventet å i stor grad føre til utvikling. Prosent.

Disse tre hovedområdene er delt opp i en rekke underspørsmål som ble stilt bedriftene for å utdype typen utvikling. Disse var:

- Utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester?
  - Forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper & kvaliteter?
  - Utvikling av et nytt produkt?
  - Utvikling av en ny tjeneste?
  - Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg?
- Utvikling og forbedring av produksjonsprosesser?
  - Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (arbeidsmetoder)?
  - Utvikling av nye produksjonsprosesser?
  - Forbedring av transport og logistikk? (for eksempel ved å effektivisere kapasitet eller korte ned tiden det tar å produsere en vare)
  - Endre prosesser for å kunne møte nye miljøkrav eller andre spesifikasjoner satt av offentlige myndigheter

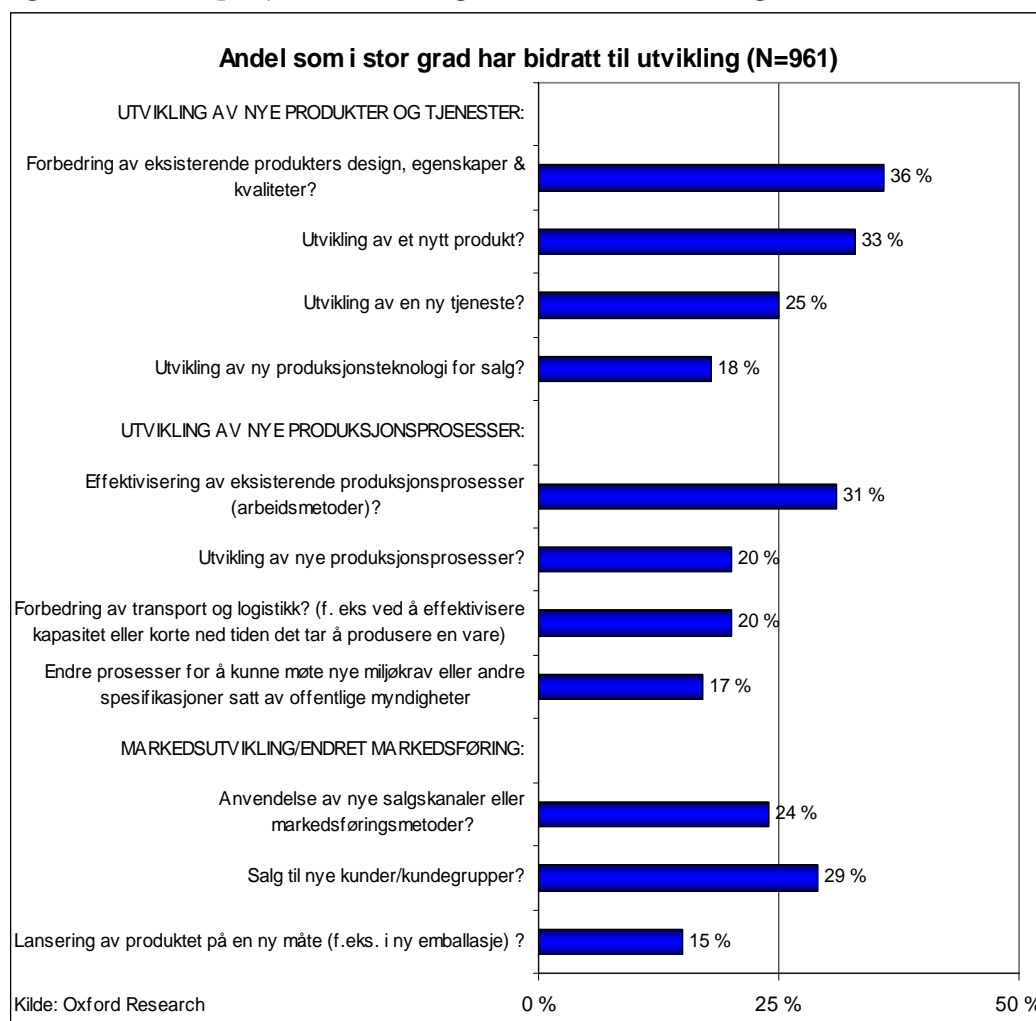

- Markedsutvikling og/eller endret markedsføring?
  - Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder?
  - Salg til nye kunder/kundegrupper?
  - Lansering av produktet på en ny måte (for eksempel i ny emballasje)?

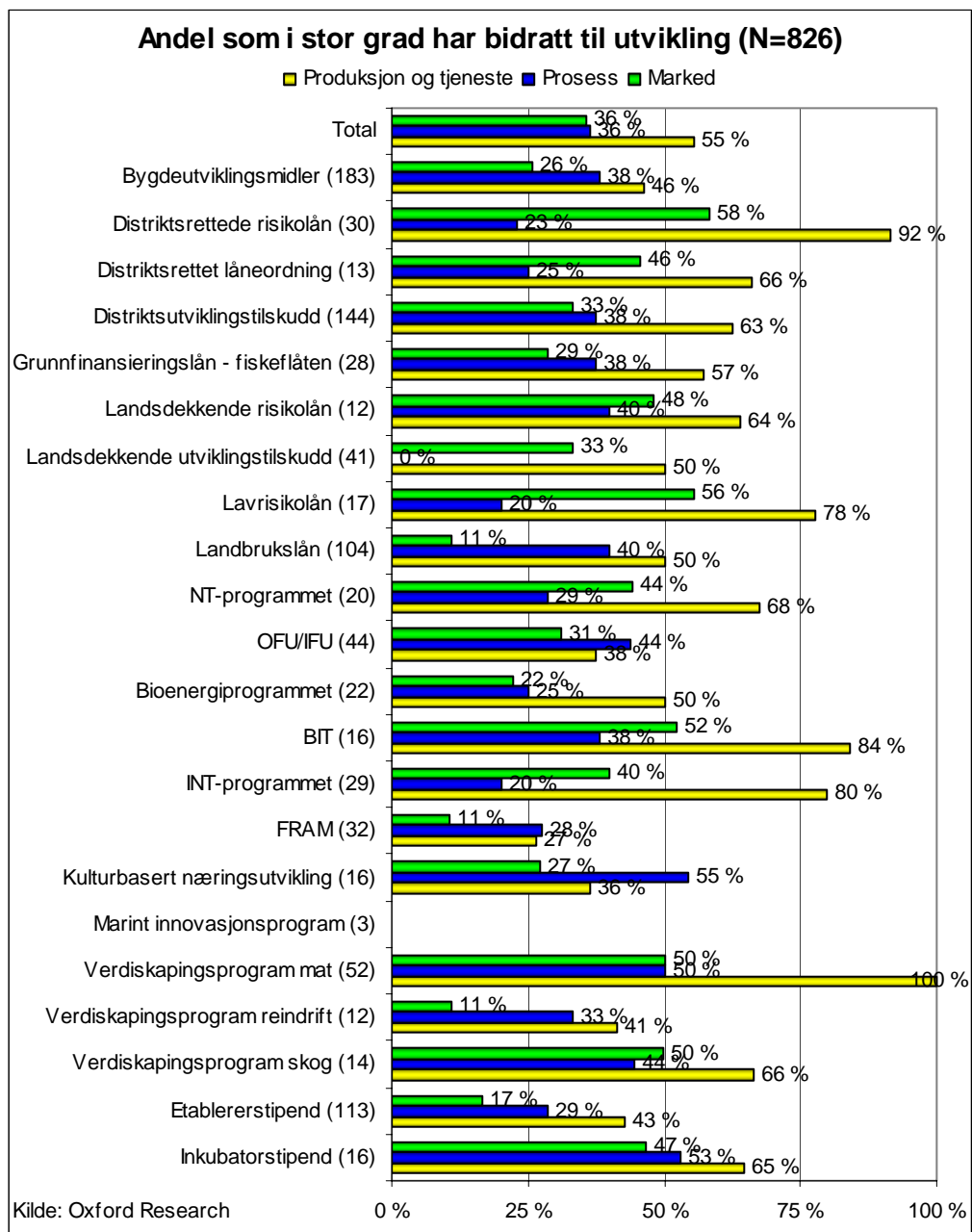
Vi ser av neste figur at det er flest prosjekter som i stor grad har ført til forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper og kvaliteter (36 prosent) og utvikling av nye produkter (33 prosent). Færrest prosjekter har i stor grad ført til lansering av produkt på nye måter (15 prosent) og endre prosesser for å kunne møte nye miljøkrav eller andre spesifikasjoner satt av offentlige myndigheter.

Sammenligner en disse resultatene med 2003-kullet, har det skjedd relativt store endringer. Gjennomgående er det en større andel prosjekter som har bidratt til utvikling på alle de ulike områdene. Økningen er imidlertid særlig stor knyttet til effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (13 prosentpoeng), forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper & kvaliteter (12 prosentpoeng), utvikling av produksjonsteknologi for salg (10 prosentpoeng) og forbedring av transport og logistikk (10 prosentpoeng).

Figur 20: Andel av prosjekter som i stor grad har bidratt til utvikling. Prosent.

Figur 21: Andel av prosjekter som i stor grad (4 & 5) har ført til utvikling, per tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

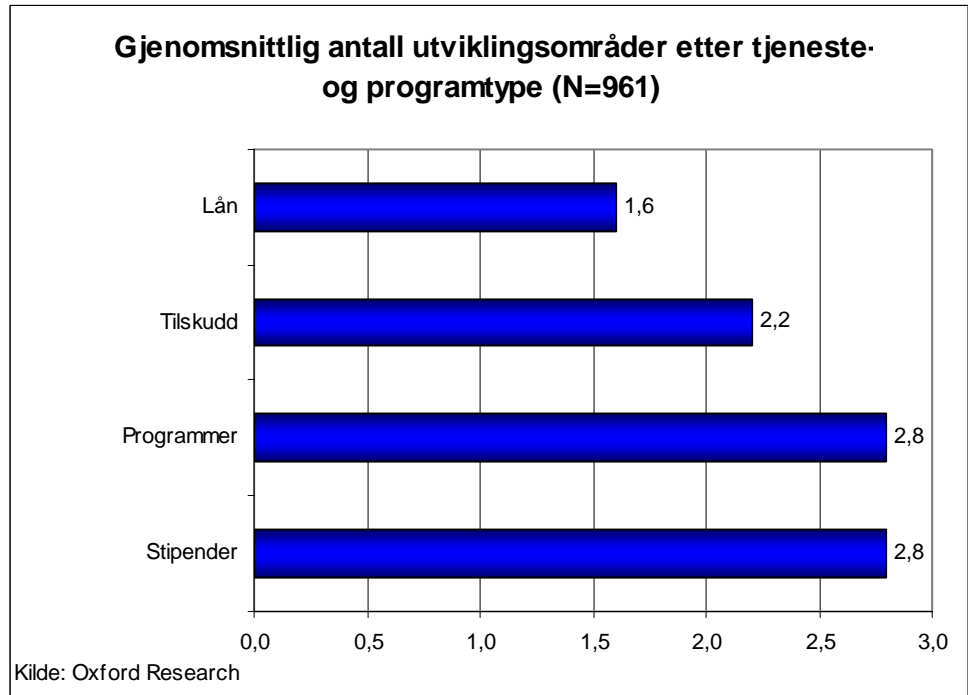
- Gjennomsnittlig bidrar prosjektene med utvikling i stor grad innen 2,2 av 11 utviklingsområder. Dette er en svak oppgang i forhold til etterundersøkelsen for 2003-årgangen.

Stipender og Programmer ligger som tidligere relativt klart over de rene finansieringsordningene. Skillet er imidlertid blitt mindre, da Tilskuddsordningene har hatt en økning fra tidligere år og nå befinner seg mellom Lån på den ene siden og Stipendene og Programmene på den andre.

Både Stipender, Programmer og Tilskudd har hatt en viss økning fra 2003-årgangen. Låneordningene har imidlertid hatt en nedgang i gjennomsnittlig antall utviklingsområder prosjektene i stor grad har bidratt til.

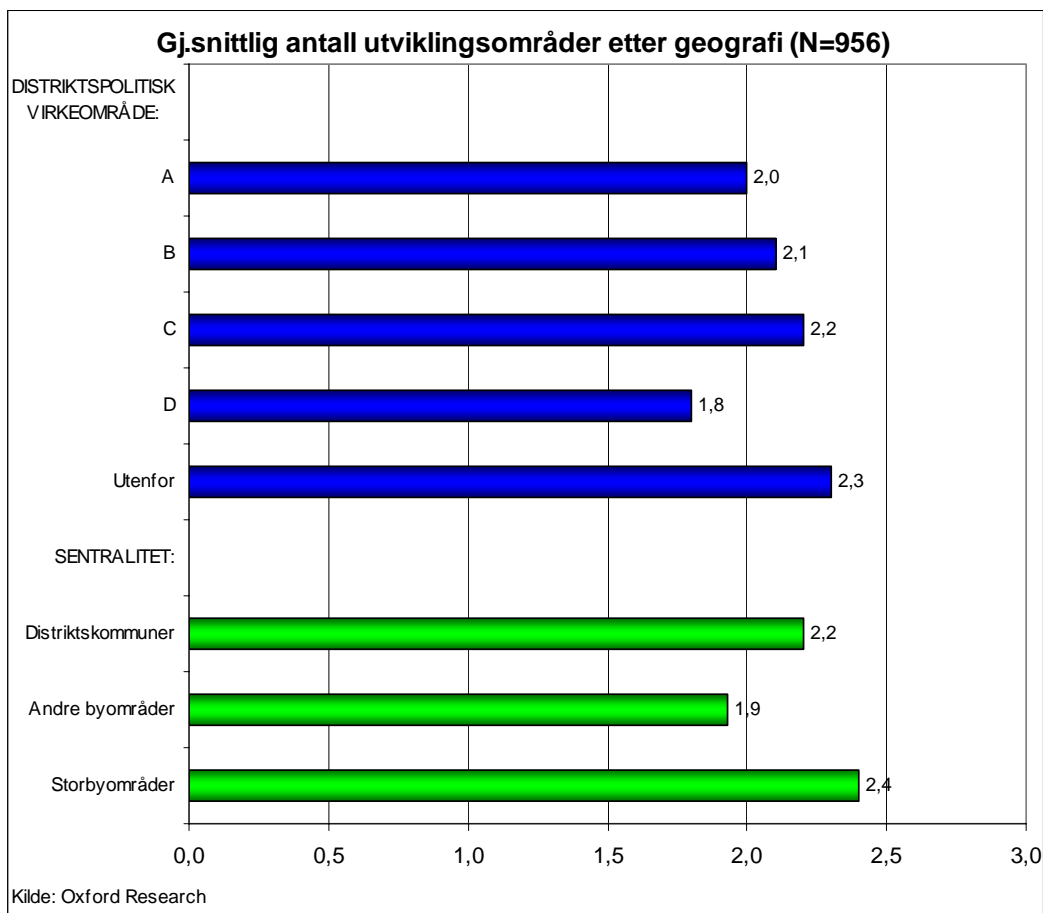
Bildet er med andre ord tilnærmet likt for 2004-årgangen som 2003-årgangen. Prosjekter innen tjeneste- og programtypene Stipender og Programmer bidrar til utvikling på relativt klart flere områder enn prosjekter innen Lån, og til dels innen Tilskudd.

Figur 22: Gjennomsnittlig antall utviklingsområder (max 11) etter tjeneste- og programtype.

Innovasjon Norge skal bidra til utvikling/innovasjon over hele landet. Analysene som er gjennomført viser at dette skjer, men at stor grad av utvikling skjer på flere områder i byer enn i distriktet.

Figur 23: Gjennomsnittlig antall utviklingsområder (max 11) etter geografi.

4.4.3 Nyhetsverdi

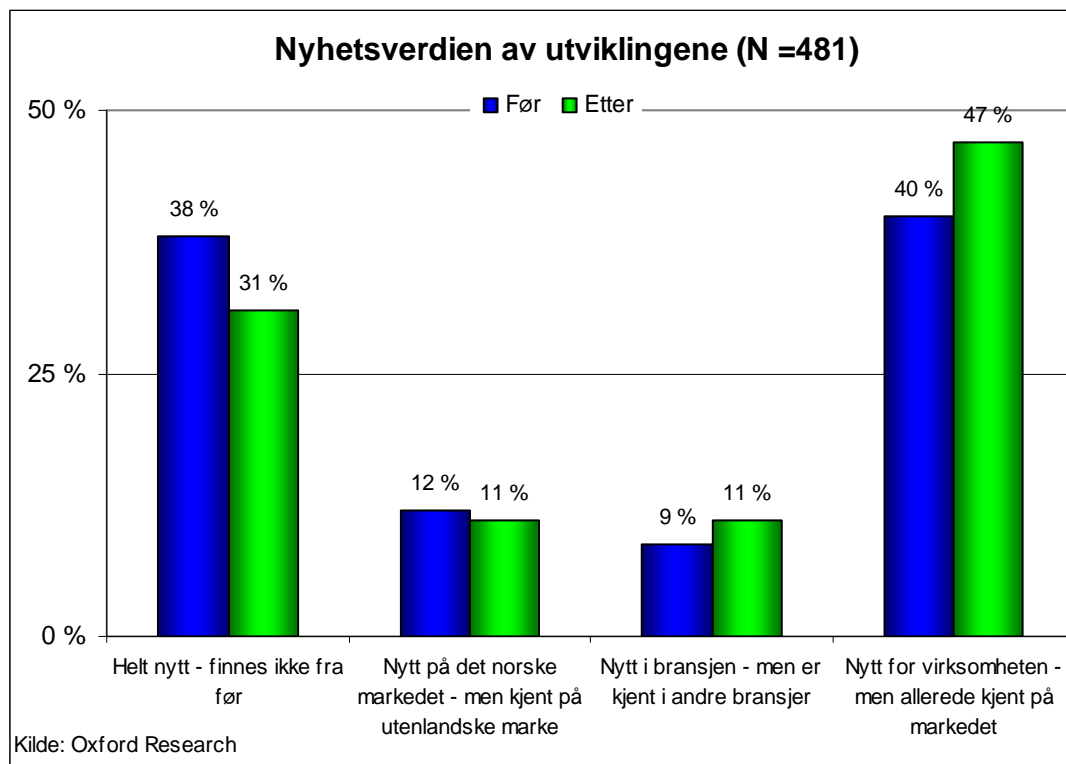
Utviklingen/innovasjonen som skjer i bedriftene har ulike ”nyhetsverdi”. Noe er bare nytt for bedriften og velkjent ellers, mens andre utvikling/innovasjoner kan være helt nye. I førundersøkelsen svarte 48 prosent at nyvinningene kun var nye for bedriften – produktet var med andre ord allerede kjent på markedet. Imidlertid svarte 38 prosent at produktet var helt nytt.

Neste figur illustrerer utviklingen i nyhetsverdi fra førundersøkelsen til etterundersøkelsen. Som vi ser andelen som har utviklet et nytt produkt for det norske markedet, eller et produkt som er nytt i bransjen opplyser bedriftene nesten den samme nyhetsverdien i begge undersøkelsene.

- Andelen som har utviklet et helt nytt produkt har gått ned fra førundersøkelsen til etterundersøkelsen.

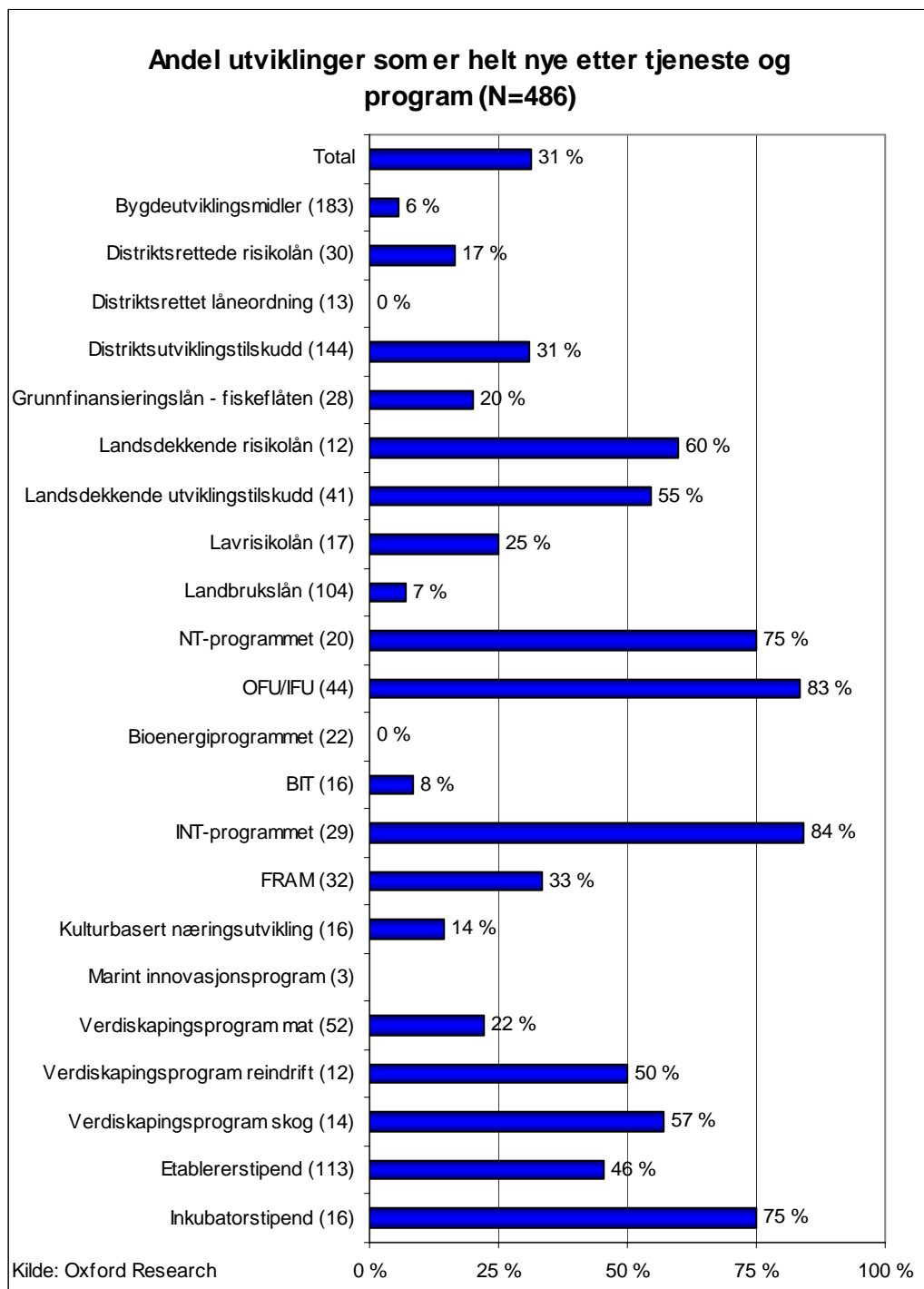
Dette var også tilfelle for undersøkelsene av 2003-årgangene dog da en noe svakere nedgang. Det motsatte er å finne når det gjelder utviklingen av produkt som er nytt for virksomheten, men allerede kjent på markedet. Her har andelen økt. For 2003-årgangen var imidlertid andelen noe lavere i etterundersøkelsen enn i førundersøkelsen.

Figur 24: Nyhetsverdien av utviklingene i før- og etterundersøkelsen. Prosent.

Innenfor INT-programmet, OFU/IFU, Inkubatorstipend og NT-programmet er andelen prosjekter hvor nyvinningene har vært helt nye høyest. Andelen er på den andre siden lav innenfor Bygdeutviklingsmidler, Landbrukslån og BIT-programmet. Når det gjelder Distriktsrettet låneordning og Bioenergi-programmet har prosjektene ikke ført til utviklinger som er helt nye.

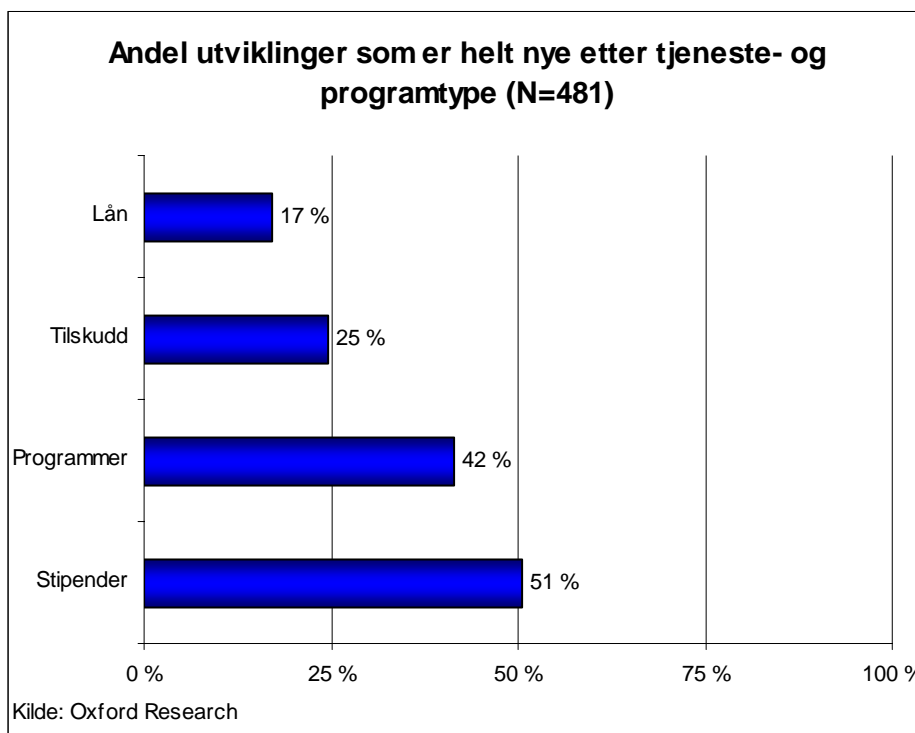
Figur 25: Andel utviklinger som er helt nye etter tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

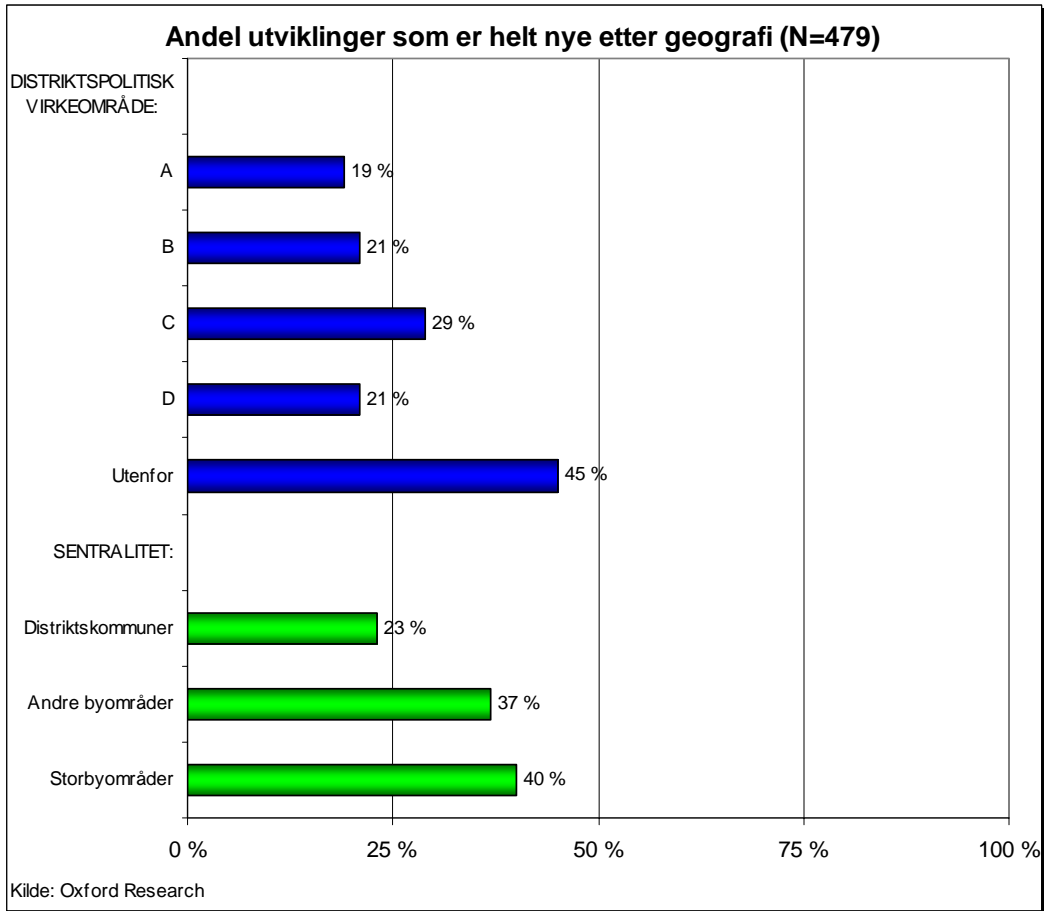
Ser vi på nyhetsverdien i forhold til tjeneste- og programtype ser vi også klare forskjeller. Nyvinningene som kan tilskrives prosjekter innen Stipendordningene, har klart høyest nyhetsverdi. Som for etterundersøkelsen for 2003 er 51 prosent av disse helt nye. Videre ser vi at prosjekter støttet gjennom Programmene (42 prosent) har nest størst nyhetsverdi og at Tilskudd og Låneordningene har lavest nyhetsverdi (henholdsvis 25 og 17 prosent).

Figur 26: Andel innovasjoner som er helt nye etter tjeneste- og programtype. Prosent.

Figuren under viser at storbyene, som i 2003, kommer best ut når det gjelder nyhetsverdi. Resultatene for 2004 er relativt konsistente med det som ble funnet i 2003, imidlertid er det en markant endring: andel utviklinger som er helt nye i sone A, har økt fra 6 prosent i 2003 til 19 prosent i 2004. Nyhetsverdien av utviklingene har med andre ord økt i denne sonen.

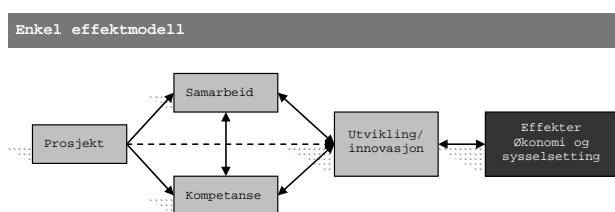
Figur 27: Andel innovasjoner som er helt nye etter geografi. Prosent.

Kapittel 5. Klyngeanalyse

Under analysene av førundersøkelsen for 2006 ble prosjektene klassifisert ut fra en

Kilde: Oxford Research

rekke kjennetegn. Kjennetegnene knyttet seg til de ”myke” sidene av prosjektenes resultater, som bidrag til samarbeid, kompetanse, atferdsendring samt innovasjon. Dette er alle forhold som kan sies å betegne de mer ”De utviklingsorienterte” sidene ved bedriften, det vil si er karakteristi-

ka ved bedriften som kan bidra til å gi den konkurransefortrinn. I det videre vil vi gruppere bedriftene ut fra hvor ”De utviklingsorienterte” er og deretter bruke denne grupperingen til å se nærmere på de økonomiske og sysselsettingsmessige effektene prosjektene har hatt. En slik tilnærmingen vil både være med å belyse i hvilken grad Innovasjon Norge når sine mål og gi innspill i forhold til hvordan organisasjonen kan utvikle seg videre.

5.1 Utviklingsorientering i bedriftene

For å identifisere hvor ”De utviklingsorienterte” bedriftene er, har vi gjennomført en klyngeanalyse. Dette er en analyseteknikk som grupperer enheter ut fra felles kjennetegn. Dette innebærer at man må velge ut minst en variabel som bedriftene skal grupperes etter. Det mest vanlige er imidlertid å benytte flere variabler som grunnlag for å søke etter felles kjennetegn ved prosjektene. I vårt tilfelle har vi valgt å ta utgangspunkt i fire ulike variabler. Disse er:

- Samlet bidrag til økt samarbeid
- Samlet bidrag til økt kompetanse
- Samlet bidrag til atferdsendringer
- Samlet bidrag til økt innovasjon

Vi går ikke nærmere inn på disse variablene her, men viser til den detaljerte omtalen i tidligere kapitler.

Klyngeanalysen viser at bedriftene kan deles inn i tre hovedgrupper basert på deres skår på samlet antall bidrag (i stor grad 4 & 5) til henholdsvis samarbeid, kompetanse, atferdsendring og innovasjon. I tabellen under illustreres det hvordan virksomhetene i de tre gruppene i gjennomsnitt skårer på disse indikatorene.

- ”De driftsorienterte”

Gruppe 1 består av 55 prosent av bedriftene. Disse virksomhetene skårer klart lavest på alle de fire indikatorene.

- ”De utviklingsorienterte”

Gruppe 2 utgjør 29 prosent av bedriftene. Disse skårer vesentlig høyere på alle de fire indikatorene enn gruppe 1.

- “Superinnovatørene”

Gruppe 3 er relativt liten og inkluderer 16 prosent bedriftene. Den gruppen skårer desidert høyest på alle indikatorene, og kan kalles ”Superinnovatørene”.

Vi vil understreke at de navnene som vi har satt på gruppene, er ”satt på spissen”, og kun ment å være noen hovedtypologier som det kan diskuteres ut fra. Vi vil også påpeke at de tallene som er gjengitt i tabellen under, er gjennomsnittstall. Dette innebærer at det vil være en viss variasjon i skåren på de enkelte indikatorene mellom prosjektene som tilhører de ulike hovedgruppene. Variasjonen vil imidlertid langt fra være så stor at disse ikke kan sies å tilhøre en gruppe som har relativt like karakteristika på et overordnet nivå. I tillegg er det viktig å påpeke at det er prosjekter og kjennetegn ved disse som er grunnlaget for kategoriseringen, ikke kjennetegn ved bedriften. Imidlertid er det jo interessant å se sammenhenger mellom ulike prosjektkategorier og de bedriftstypene som gjennomfører dem.

Tabell 14: Inndeling av bedriftene i grupper basert på klyngeanalyse. Gjennomsnitt og prosent.

Karakteristika	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Antall bidrag til samarbeid	1,7	3,4	5,1
Antall bidrag til kompetanse	0,7	4,7	6,8
Antall bidrag til atferdsendring	1,1	3,4	4,2
Antall bidrag til innovasjon	1,0	3,2	7,5
Andel i gruppen	55 %	29 %	16 %
Andel i gruppen i før-2006	52 %	37 %	11 %

Kilde: Oxford Research AS 2008

5.2 Kjennetegn ved bedriftene i de tre gruppene

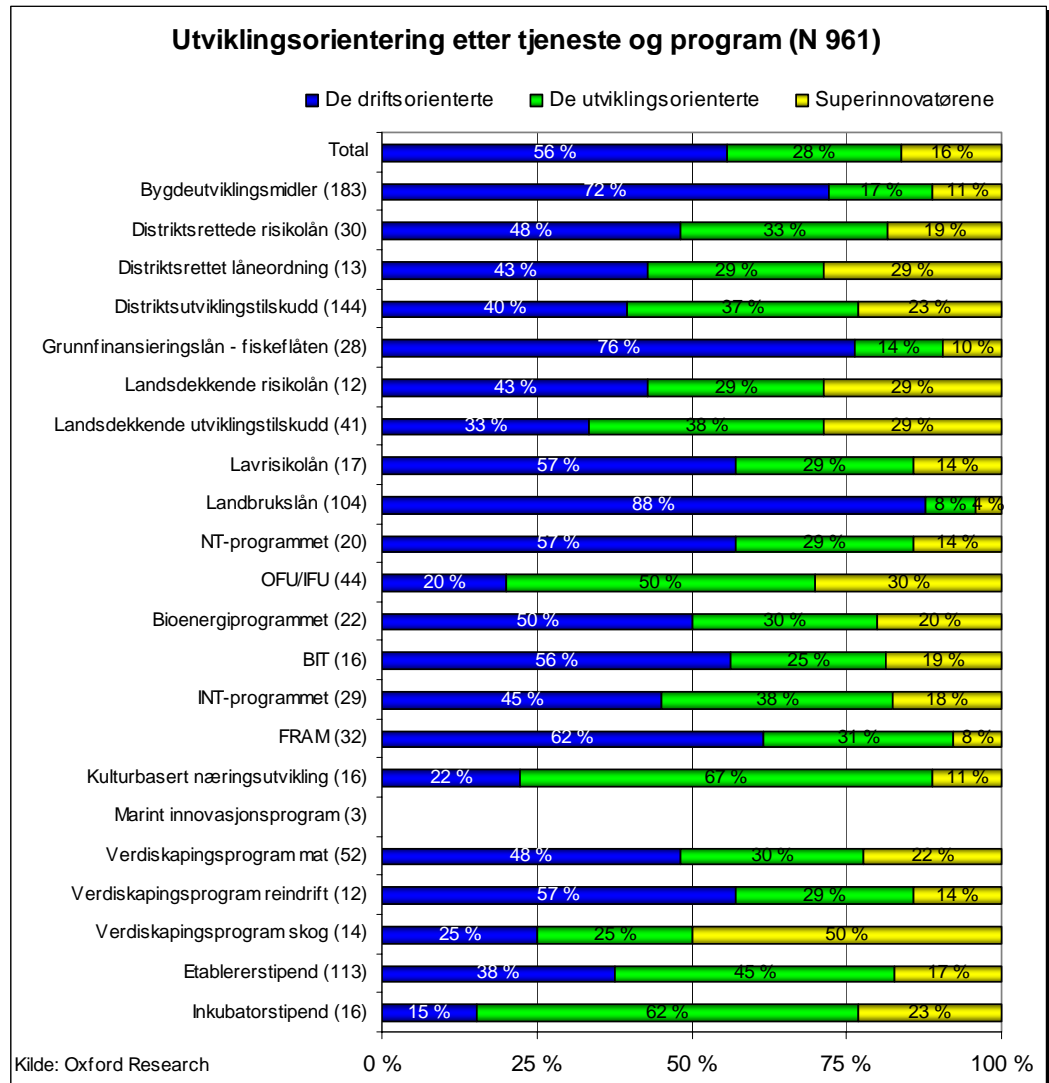
Hva kjennetegner så disse gruppene, utover deres bidrag innen de fire omtalte spørsmålene? I det videre vil vi se på hva som karakteriserer de tre gruppene ut fra noen sentrale kjennetegn ved prosjektene og bedriftene. Dette kan øke forståelsen for inndelingen og brukes av Innovasjon Norge i seleksjonen av prosjekter som får tilsagn.

5.2.1 Tjeneste- og programfordeling i de tre gruppene

Tidligere i rapporten har vi sett at det er klare variasjoner i resultatene ut fra tjeneste og program. I tabellen under ser vi derfor nærmere på hvordan den samlede tjeneste- og programfordelingen er i de tre gruppene. Det framgår at det er klare forskjeller. Blant ”De driftsorienterte” er det en klar overvekt av Landbrukslån, Bygdeutviklingsmidler og Grunnfinansieringslån – fiskeflåten. Slik var det også i førundersøkelsen for 2006. Blant “De utviklingsorienterte” og ”Superinnovatørene” er der derimot en relativ overvekt av Verdiskapingsprogram skog, Kulturbasert næringsutvikling, OFU/IFU og Inkubatorstipend. Ser en kun på ”Superinnovatørene”, er andelen

høyest innen Verdiskapingsprogram skog og OFU/IFU. Dette passer godt med programmene innretning som har fokus på nyskaping og samarbeid.

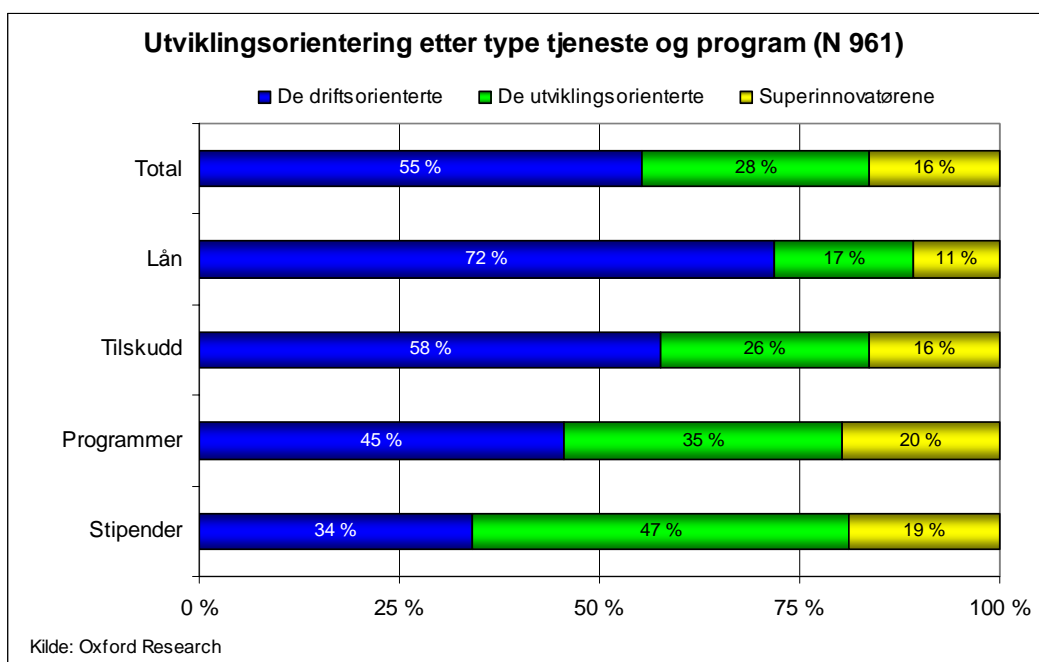
Figur 28: Prosjektets utviklingsorientering etter tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Aggregerer man tjenestene og programmene opp til de ulike typene, ser vi at det er innen Stipendordningene vi finner færrest ”De driftsorienterte”. Dette kan høres selvsagt ut, basert på merkelappen denne gruppen har fått, men stipendmottakerne hadde ikke nødvendigvis trengt å fokusere på samarbeid og nyskaping på mange områder, som er basis for kategoriseringen. Innen Låneordningene ser vi at det er hele 72 prosent av mottaksprosjektene som er ”De driftsorienterte” og kun 11 prosent som er ”Superinnovatører”. Innen tilskuddsordningene er derimot andelen høyere, både når det kommer til ”Superinnovatørene” og til ”De utviklingsorienterte”. Her er det altså tydelige forskjeller mellom disse typene tjenester og programmer som tidligere var slått sammen i gruppen ”Finansielle tjenester”.

Figur 29: Prosjektets utviklingsorientering etter type tjeneste og program. Prosent.

5.2.2 Størrelsesfordeling i de tre gruppene

Analysen har vist at de fleste bedriftene som mottar støtte kun har 1 ansatt, men gjennomsnittsstørrelsen på bedriftene som fikk støtte i 2004 er på ca. 16 ansatte. Bedrifter som er kategorisert som "Superinnovatør" har i gjennomsnitt færrest ansatte med kun 13, dernest kommer "De driftsorienterte" med 15 og til sist "De utviklingsorienterte" med 21 ansatte i gjennomsnitt.

Hvis man anlegger et markedssviktperspektiv og antar at noe av grunnen til at bedrifter får støtte fra Innovasjon Norge er at deres gode prosjekter ikke kan tiltrekke seg tilstrekkelig støtte fra markedet, er det interessant å se nærmere på i hvilken grad det er slik at det er en overvekt av noen størrelseskategorier i noen av de tre gruppene. Resultatene viser at det er noen færre av de aller minste bedriftene blant "Superinnovatørene". I tillegg ser man at de minste bedriftene i større grad enn de andre er "De driftsorienterte", og ikke like mye "utviklings-" og "innovasjonsorientert". Dette på tross av at man finner de fleste stipendmottakerne i denne gruppen, og de vet vi fra tidligere analyser har stor grad av utviklingsorientering. En av grunnene er nok at store deler av BU-midlene havner i denne gruppen, og ofte er små.

Tabell 15: Størrelsesfordeling i de tre gruppene

Bedriftsstørrelse	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
0 til 4 årsverk	78 %	65 %	56 %
5 til 9 årsverk	9 %	11 %	17 %
10 til 19 årsverk	5 %	10 %	10 %
20 til 49 årsverk	5 %	8 %	11 %
50 eller flere årsverk	4 %	5 %	6 %

Bedriftsstørrelse	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Sum	100 %	100 %	100 %

5.2.3 Fordeling ut fra distriktpolitisk virkeområde i de tre gruppene

I analysen av førundersøkelsen av 2006-årgangen fant vi at det var en overvekt av bedrifter innen det distriktpolitiske virkeområdet blant "De driftsorienterte", mens det er relativt sett flere virksomheter utenfor virkeområdet blant "Superinnovatørene". Det samme mønstret finner vi i denne etterundersøkelsen, jfr. tabellen under. Imidlertid er ikke forskjellene store. Også innen det distriktpolitiske virkeområdet er det et flertall (65 prosent) av bedrifter blant "Superinnovatørene". Disse kan naturlig nok satses sterkere på, uten å nødvendigvis nedprioritere eller se bort fra det distriktpolitiske virkeområdet.

Distriktpolitisk virkeområde	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Område A	6 %	5 %	6 %
Område B	29 %	29 %	22 %
Område C	27 %	28 %	30 %
Område D	10 %	5 %	7 %
Utenfor DPV	28 %	33 %	35 %
Sum	100 %	100 %	100 %

5.2.4 Fordeling ut fra prosjektkjennetegn i de tre gruppene

Innovasjon Norge har karakterisert prosjektene ut fra noen utvalgte kjennetegn ved dem og målgruppen som får tilsagn. Dette er blant annet om prosjektet kan betegnes som; kvinnerett, internasjonalisering, IT-rett, miljørett, designorientert, kompetanserett og ungdomsrett. I tabellen under vises det hvor stor andel av prosjektene i de tre gruppene som tilhører disse. Ut fra en samlet vurdering er det stor forskjell mellom gruppene. Sammenlignet med bedriftene som tilhører "De driftsorienterte" gjennomfører "Superinnovatørene" prosjekter som i mindre grad er kvinne- og ungdomsrett, men i større grad er knyttet opp til IT, design og internasjonalisering. Dette innebærer igjen at det er en avveining mellom prioriterte målgrupper og ønskede karakteristika ved prosjektet. Virksomhetene som tilhører "De utviklingsorienterte" befinner seg i en mellomposisjon mellom "De driftsorienterte" og "Superinnovatørene".

Tabell 17: Fordeling ut fra prosjektkjennetegn i de tre gruppene, 2006

Kjennetegn	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Kvinnerettet	57 %	28 %	15 %
Internasjonalt rettet	41 %	37 %	22 %
IT	38 %	34 %	28 %
Miljø	58 %	25 %	17 %
Design	20 %	55 %	26 %
Kompetanse	36 %	43 %	21 %
Ungdom	57 %	26 %	17 %

5.2.5 Innvilget beløp fra Innovasjon Norge i de tre gruppene

Det er rimelig å anta at det er en sammenheng mellom prosjektets størrelse og hvilke resultater som oppnås gjennom det. For å få et inntrykk av prosjektets størrelse, har vi valgt å ta utgangspunkt i innvilget beløp fra Innovasjon Norge. I tabellen nedenfor illustreres det hvilket beløp bedriftene i de tre gruppene i gjennomsnitt har fått fra Innovasjon Norge i 2004.

Det innvilgede beløpet stiger i takt med utviklingsorienteringen. Når man samtidig vet at det er en klart større tilsuddsandel blant "De utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene" enn det er blant "De driftsorienterte", som i større grad får lån, tyder dette på at Innovasjon Norge i 2004 tildelte mest til prosjekter med høy utviklingsorientering. Grunnen til dette er at 1 kr. i lån er å anse som en mindre støtteekvivalenter/støtteelement¹¹ enn 1 kr. i tilskudd. Dette innebærer dermed at forskjellene måtte vært motsatt om tildelingen skulle vært tilnærmet lik til de tre gruppene, altså at "De driftsorienterte" måtte fått innvilget mer enn de andre, støtteekvivalentene tatt i betraktning.

Tabell 18: Fordeling ut fra innvilget beløp fra Innovasjon Norge i de tre gruppene

	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Innvilget beløp	349 092 kr	541 937 kr	767 216 k

5.2.6 Addisjonalitet i de tre gruppene

Innovasjon Norge må til enhver tid balansere mellom det å skape gode resultater og det å skape resultater som ellers ikke ville blitt skapt (utløsende effekt mao. addisjonalitet). I tabellen under vises det hvordan addisjonaliteten fra førundersøkelsen fordeles seg i de tre gruppene. Addisjonalitet i førundersøkelsen benyttes da dette er et mer robust mål på utløsende effekt enn det i etterundersøkelsen, i og med at svarene i etterundersøkelsen i stor grad vil bli påvirket av prosjektets utfall.

Det er ikke klare forskjeller mellom gruppene når det kommer til addisjonalitet. "De driftsorienterte" er gruppen med lavest andel lav addisjonalitet, mens "Superinnovatørene" har størst andel høy addisjonalitet. "Superinnovatørene" må dermed sies å

¹¹ Se kapittel 5.5 i etterundersøkelsen for 2003-kullet for en nærmere utdyping. Stiberg-Jamt, R., B. Brastad og H. Furre, 2007. *Fremdeles mer å hente*. Etterundersøkelse av bedrifter som mottok støtte fra Innovasjon Norge i 2003. Oxford Research, Kristiansand.

kombinere de høyere ”myke effektene” knyttet til grupperingen, med stor grad av utløsende effekt. Utviklingsorientering og addisjonalitet er slik sett ikke sterkt korrelert, men samtidig fullt mulig å kombinere. Vi vil understreke at dette blant annet henger sammen med tjeneste- og programfordelingen.

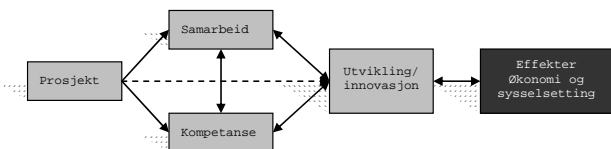
”De driftsorienterte” er like avhengig av støtten fra Innovasjon Norge som ”Superinnovatørene”. Blant ”De utviklingsorienterte” finner man klart flest prosjekter som ville blitt gjennomført selv uten støtten fra Innovasjon Norge. Faktisk oppgir ca. 1 av 5 i denne gruppen at prosjektet uansett ville blitt gjennomført.

Tabell 19: Addisjonalitet i de tre gruppene			
Addisjonalitet	Gruppe 1: "De driftsorienterte"	Gruppe 2: "De utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Lav	8 %	21 %	12 %
Middels	38 %	31 %	33 %
Høy	54 %	48 %	55 %
Sum	100 %	100 %	100 %

Kapittel 6. Prosjektenees viktighet for bedriften

I dette kapitlet kartlegges hvilken betydning prosjektene har hatt for bedriftenes

Enkel effektmodell

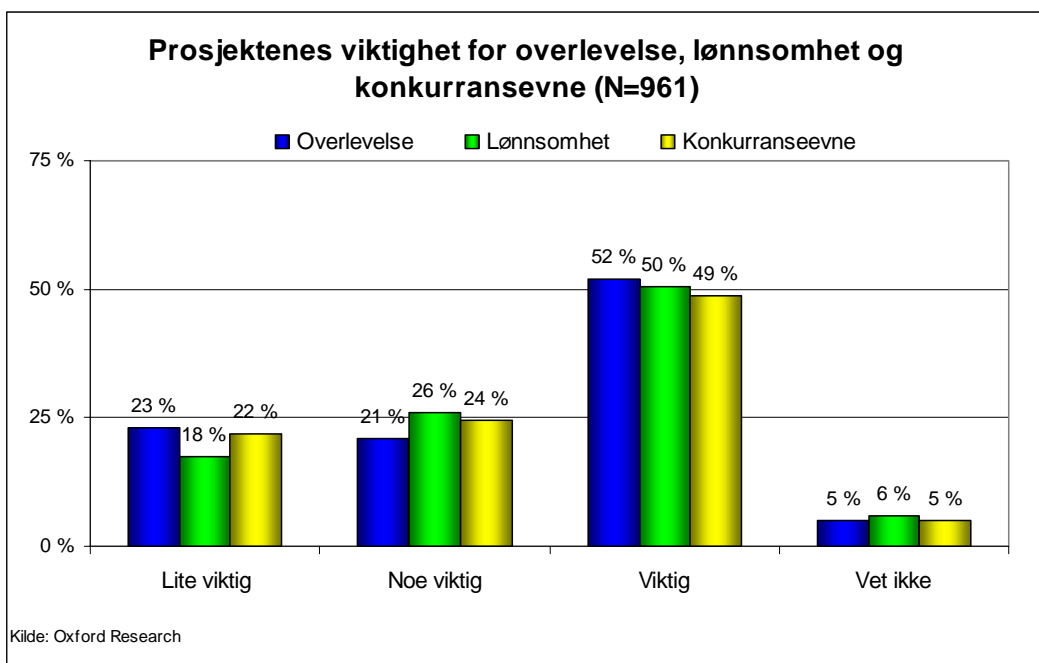

Kilde: Oxford Research

overlevelse, lønnsomhetsutvikling og konkurransevne. Oppsummert kan man si at om lag halvparten av prosjektene har vært viktige (skår 5-7), både når det gjelder overlevelse, lønnsomhet og konkurransevne. Kun 4 prosentpoeng skiller de ulike områdene, og prosjektene er noe mer viktige

for overlevelsen (52 prosent) enn for konkurransevnen (49 prosent). Analyser viser at en tredjedel av prosjektene er viktige for alle tre forholdene.

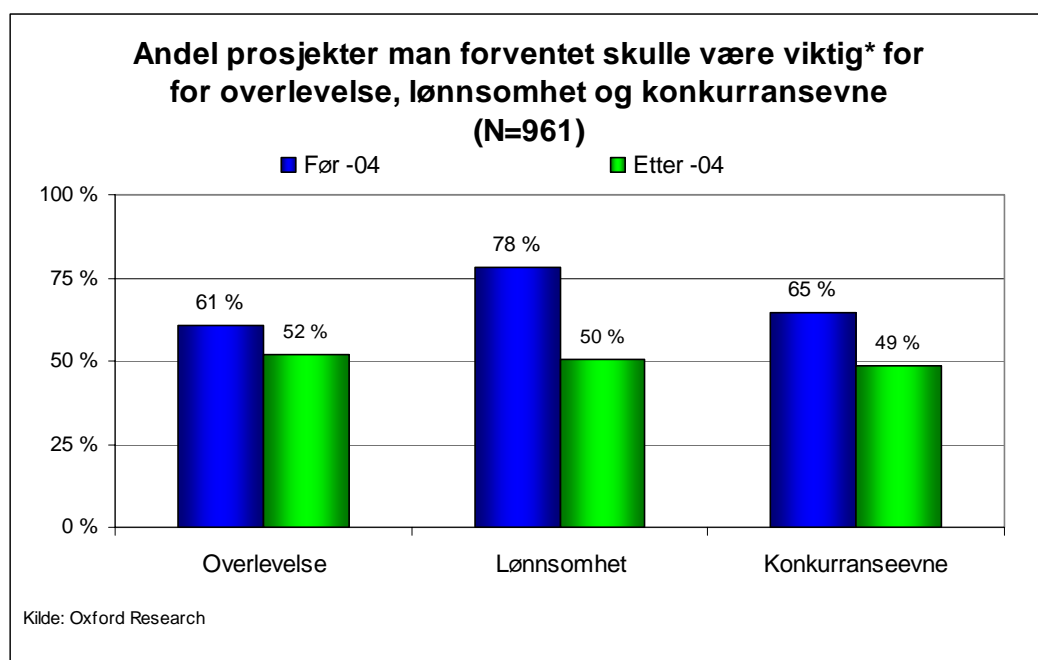
Figur 30: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse, lønnsomhet og konkurransevne. Prosent.

Gjennomgående kan det se ut som om betydningen prosjektene er forventet å ha, er overvurdert i førundersøkelsen. I snitt kan andelen som oppgir at prosjektet er viktig deles med en faktor på 1,35 for å finne nivået i etterundersøkelsen. Imidlertid er det noen forskjeller som er viktig å påpeke. Det er minst differanse mellom før- og etterundersøkelsen når det gjelder viktighet for overlevelse, og størst når det gjelder lønnsomhet. I tillegg må det påpekes at skalaen som ble benyttet til disse spørsmålene er endret fra 5 punkter til 7 punkter.

Figur 31: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse, lønnsomhet og konkurransevne. Prosent.

* Skala endret fra 5 punkter i førundersøkelsen til 7 punkter i etterundersøkelsen. Benyttet henholdsvis svaralternativene 4 og 5 samt 5, 6 og 7.

Vi går nærmere inn på hvert enkelt av disse tre områdene i det videre.

6.1 Overlevelse

Som i tidligere undersøkelser ble bedriftene bedt om å angi hvor viktig prosjektet har vært for virksomhetens overlevelse. I figuren under vises det hvor stor andel av virksomhetene som påpeker at prosjektet har vært lite viktig (skår 1-2), noe viktig (skår 3-4) og viktig (skår 5-7) i forhold overlevelse. Resultatene sammenholdes med de fra etterundersøkelsen for 2003-årgangen.

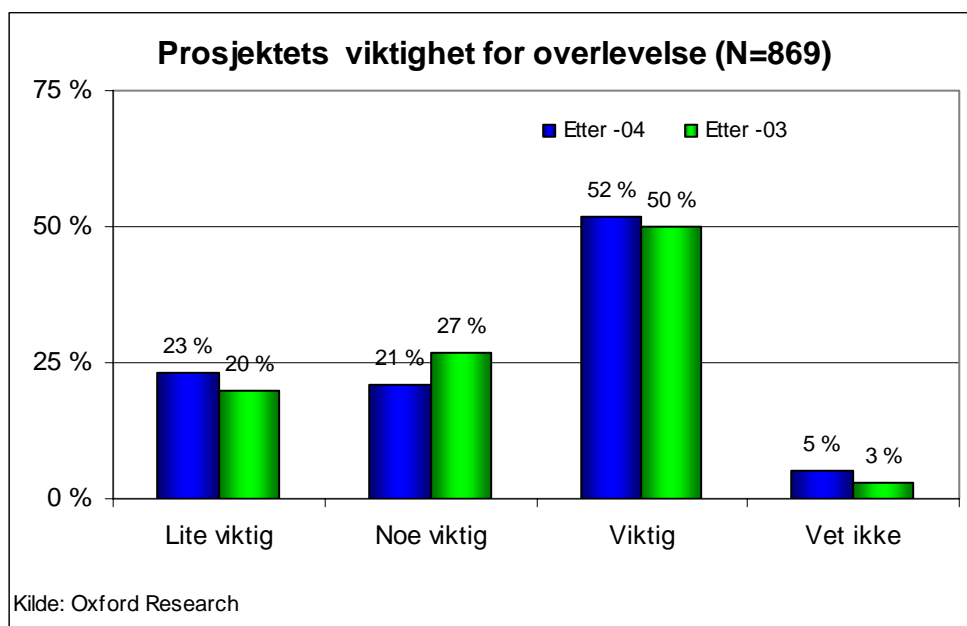
- Det framgår at i overkant av halvparten mener at prosjektet har vært viktig for virksomhetens overlevelse, mens 21 prosent synes det har vært noe viktig og 23 prosent lite viktig.

I førundersøkelsen var det 52 prosent som forventet at prosjektet ville være viktig for virksomhetens overlevelse, noe som indikerer at vurderingen i etterundersøkelsen er relativt lik¹².

Ser man kun på de høyeste verdiene, som senere vil bli benyttet i beregningen av sikring av arbeidsplasser, finner vi at viktigheten er vesentlig høyere i 2004-årgangen enn i 2003-årgangen. I denne undersøkelsen er det 26,6 prosent som har svart kategori 7 på skalaen, mens det i 2003-årgangen kun var 19,3 prosent. Slår man sammen kategoriene 6 og 7 var andelene henholdsvis 40,7 prosent og 35,3 prosent.

¹² Ulik skala – se metodekap. 3.7.2 for mer om dette.

Figur 32: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse. Prosent.

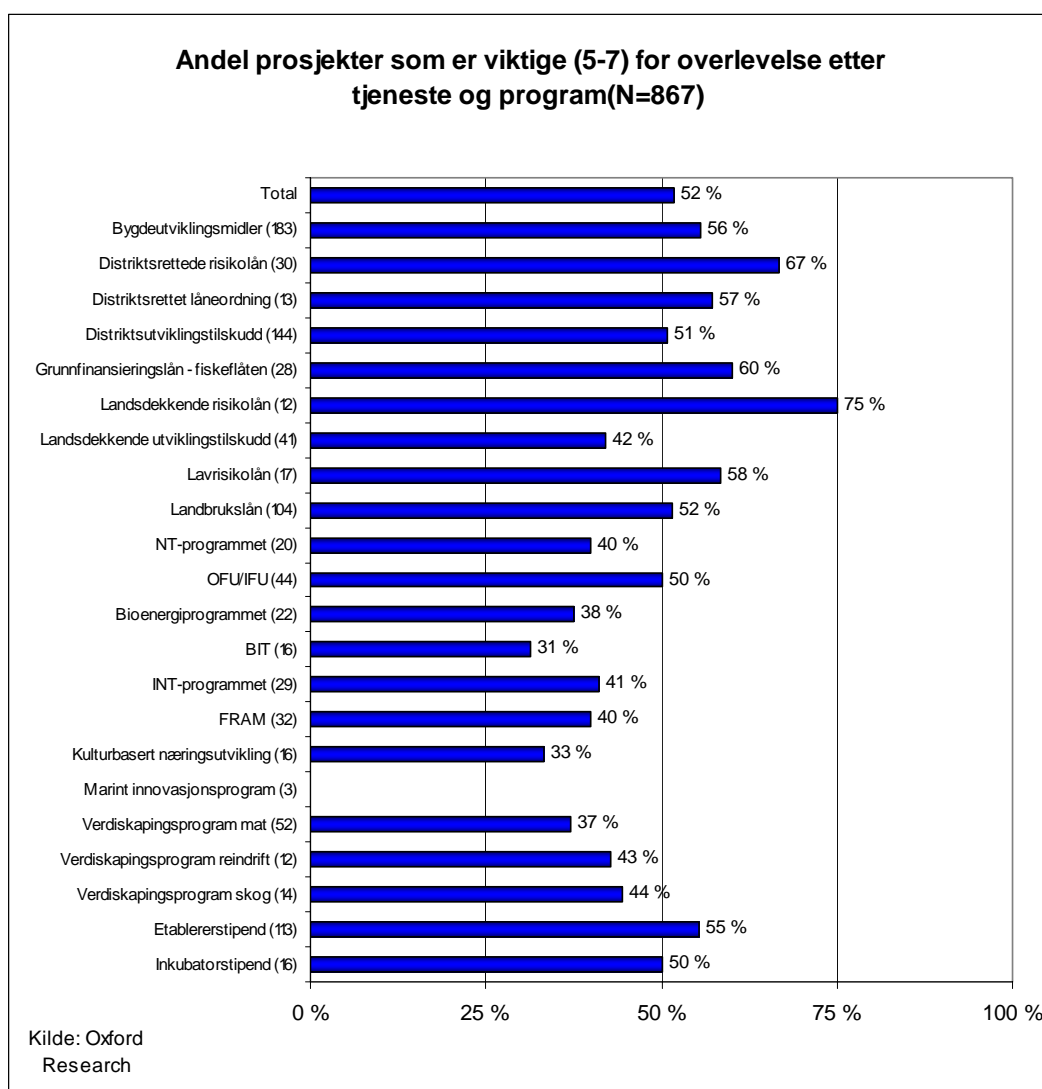
6.1.1 Overlevelse etter tjeneste og program

Ulike innretninger og målgrupper skulle ha betydning også for hvor viktige de støttede prosjektene er for overlevelsen til virksomheten. I figuren under vises det hvor stor andel av virksomhetene innen de ulike tjenestene og programmene som mener at prosjektet har vært viktig (skår 5-7) for deres overlevelse. Resultatene viser som forventet at det er en del forskjeller i vurderingene mellom tjenestene og programmene.

- Andelen prosjekter som har vært viktig for overlevelsen strekker seg fra 31 til 75 prosent. Høyest andel er knyttet til prosjekter innen Landsdekkende risikolån og lavest til BIT-programmet.

Betydningen for overlevelse har vært minst for noen av programmene, slik som Bioenergi-programmet, BIT-programmet, Verdiskapningsprogram mat og Kulturbasert næringsutvikling. Dette er ikke overraskende i og med at disse primært fokuserer på kompetanseutvikling, innovasjon og fellestiltak samt at bedriftene som har fått tilsgagn, er relativt store målt ut fra omsetning siste året.

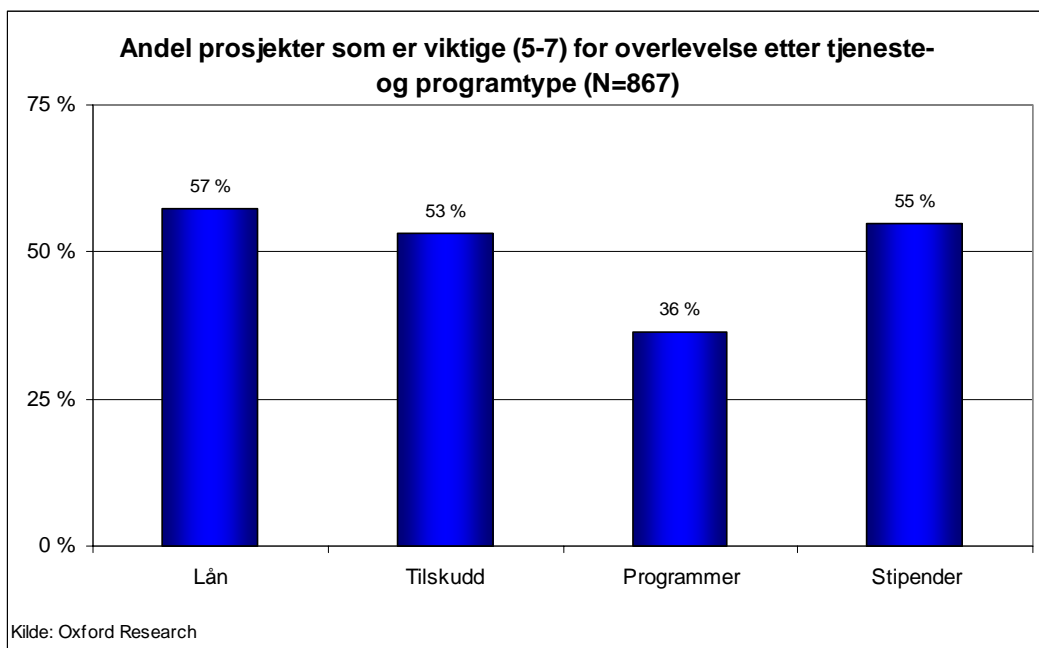
Figur 33: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse etter tjeneste og program. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Vi finner ingen tendens til at betydningen for overlevelse øker med innvilget beløp, noe tidligere analyser også tyder på. Dette kan imidlertid ha å gjøre med tjeneste- og programsammensetningen. Som vi ser av neste figur er andelen viktige prosjekter (i forhold til virksomhetens overlevelse) relativt lik når det gjelder både Låneordningene, Tilskuddene og Stipendene, med en andel rundt 55 prosent. Det er i denne sammenheng Programmene, som antydte tidligere, som har lavest viktighet med en andel på kun 36 prosent samlet sett.

Figur 34: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse etter tjeneste- og programtype. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

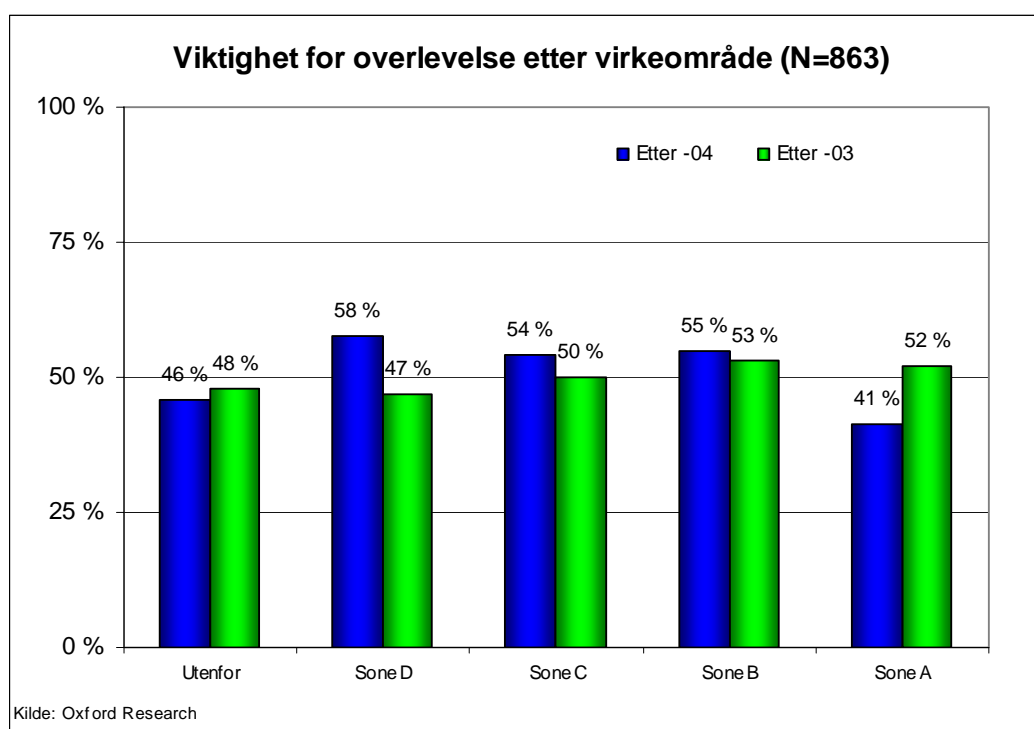

6.1.2 Overlevelse etter distriktpolitisk virkeområde

Innovasjon Norge skal spesielt bidra overfor bedrifter i det distriktpolitiske virkeområdet. I neste figur er resultatene for etterundersøkelsen 2004 satt sammen med resultatene for etterundersøkelsen 2003. Som vi tidligere så var andelen viktige prosjekter gått noe ned fra 2003 til 2004. Neste figur forteller oss at nedgangen primært har kommet i prosjekter lokalisert i sone A. Vi ser at det ikke er vesentlige forskjeller mellom utenfor og innenfor virkeområdet, dersom man ser bort fra sone A. Heller ikke i tidligere etterundersøkelse var det svært store forskjeller i vurderingen blant bedriftene utenfor og innenfor virkeområdet, så dette er ikke overraskende.

Andelen prosjekter som har vært viktige for overlevelsen strekker seg fra 58 prosent i sone B til 41 prosent i sone A.

Figur 35: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse etter distriktspolitisk virkeområde. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

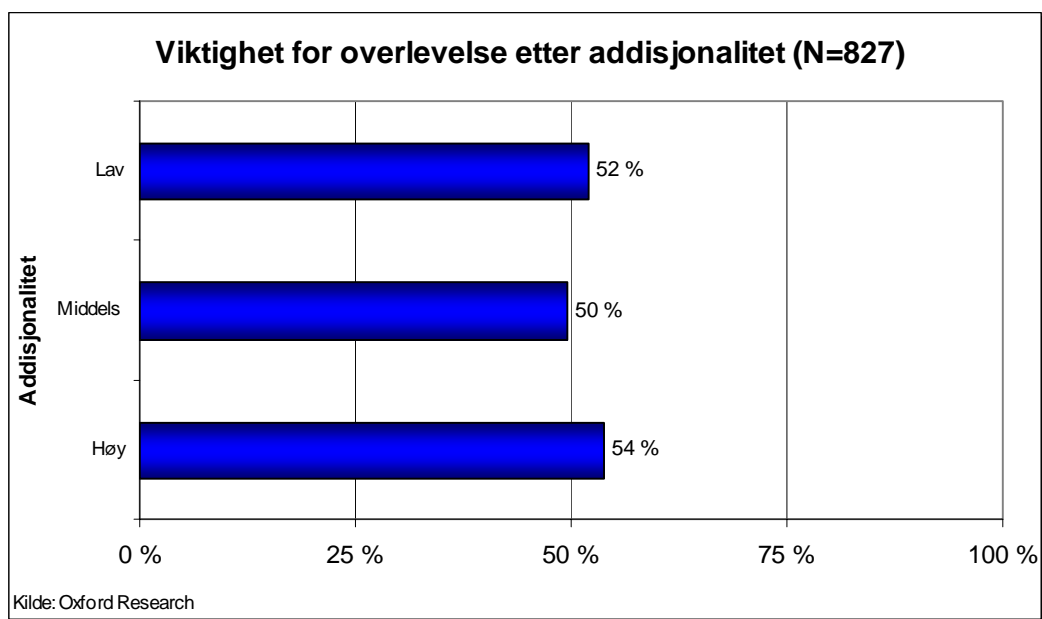
6.1.3 Betydningen for overlevelse etter addisjonalitet

Vi har også undersøkt om det er variasjoner i hvilken betydning prosjektet har hatt for overlevelse ut fra prosjektets addisjonalitet i førundersøkelsen. Analysen viser at det i liten grad er forskjeller ut fra addisjonalitet. Som det vises i figuren under strekker betydningen for overlevelse seg fra 50 prosent hos de som har middels addisjonalitet til 54 prosent hos de som har høy addisjonalitet.

Det er i praksis ingen forskjell i andelen prosjekter som er viktige blant de med lav og høy addisjonalitet.

Samtidig viser det seg at de prosjektene som er viktige (5-7), har en større grad av høy addisjonalitet enn de øvrige. Dette betyr at prosjektene som er viktige for overlevelsen også i større grad enn øvrige prosjekter, er avhengige av støtten fra Innovasjon Norge.

Figur 36: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse etter addisjonalitet. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

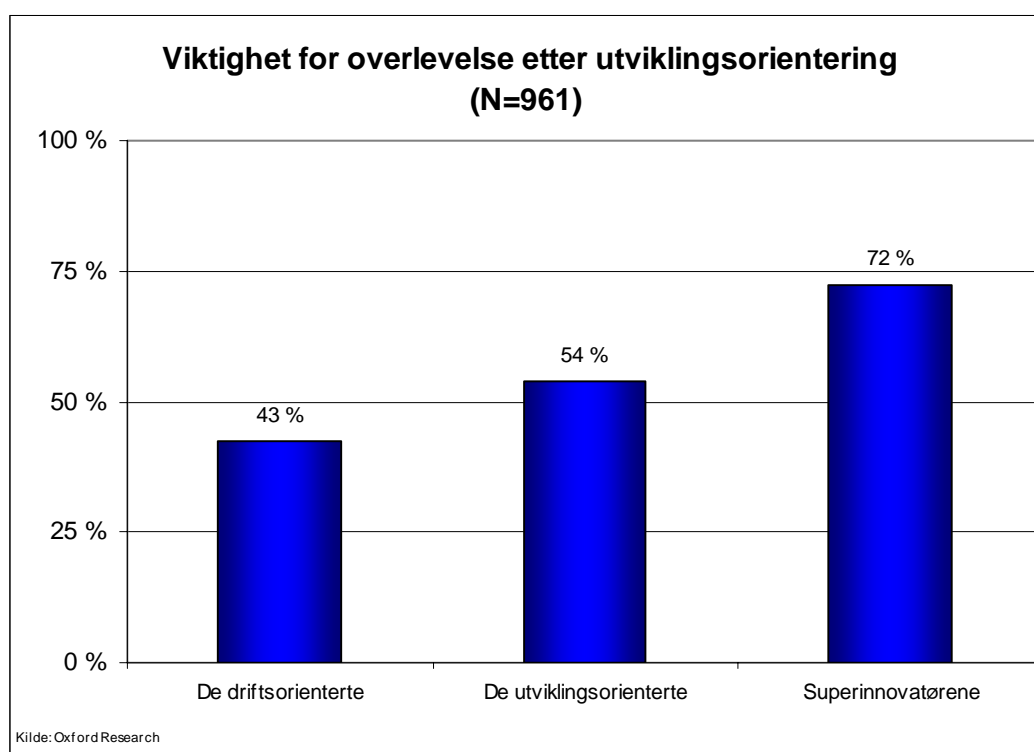
6.1.4 Overlevelse etter utviklingsorientering

Tidligere i kapitlet så vi på inndelingen av prosjekter ut fra deres utviklingsorientering. Den kategoriseringen som der ble gjort, er benyttet i analysen av viktighet for overlevelse. Som det fremkommer av neste figur, ser vi at det er en klar sammenheng mellom prosjektenes viktighet for overlevelsen og prosjektenes utviklingsorientering.

Andelen viktige prosjekter spenner fra 72 prosent blant ”Superinnovatørene” til 43 prosent blant ”De driftsorienterte”. I mellom kommer ”De utviklingsorienterte” med 54 prosent.

Dette innebærer at prosjekter som i stor grad bidrar til samarbeid, atferdsendringer, kompetanseutvikling og innovasjoner på mange områder, med stor sannsynlighet også vil være viktig for virksomhetens overlevelse.

Figur 37: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse etter utviklingsorientering. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

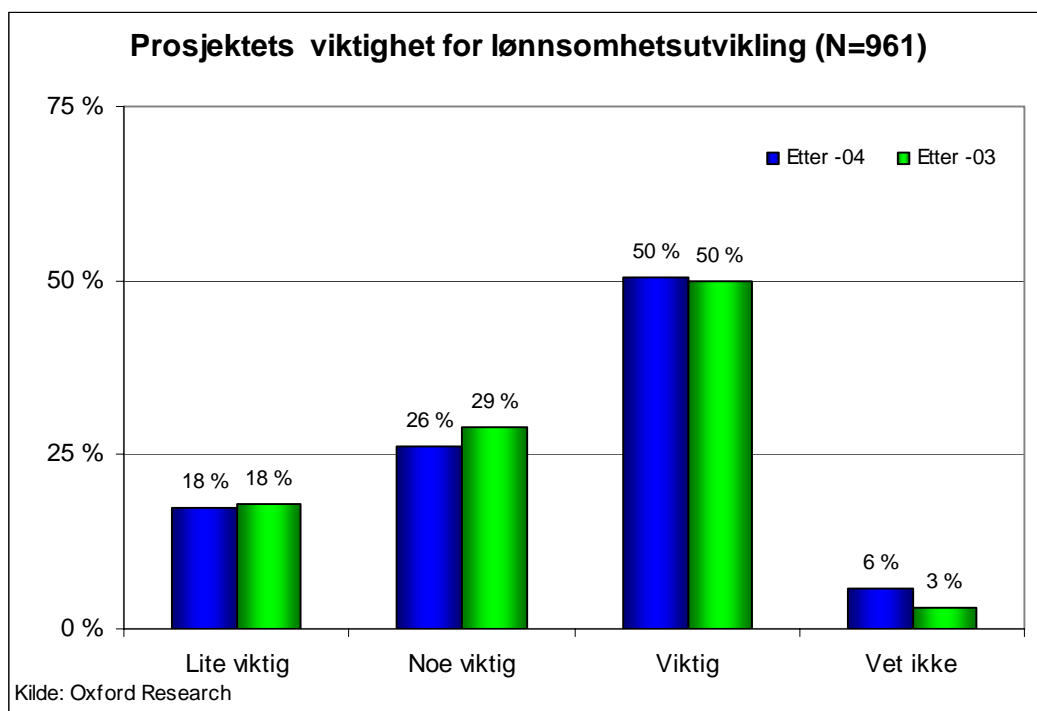
6.2 Lønnsomhet

I Lov om Innovasjon Norge § 1. Selskapets formål står det at

”Innovasjon Norge skal fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering. Kongen kan bestemme at loven helt eller delvis skal gjelde for Svalbard.”

Helt sentralt står dermed spørsmålet om prosjektenes bidrag til virksomhetenes lønnsomhet. I etterundersøkelsen ble bedriftene spurt om hvor viktig prosjektet har vært for deres lønnsomhetsutvikling. I figuren under angis det hvor stor andel som mener prosjektet har vært henholdsvis lite viktig (skår 1-2), noe viktig (skår 3-4) og viktig (skår 5-7) for lønnsomhetsutviklingen.

Figur 38: Prosjektets viktighet for bedriftens lønnsomhetsutvikling. Prosent.

- Halvparten av bedriftene påpeker at prosjektet har vært viktig for lønnsomhetsutviklingen i deres virksomhet, mens 26 prosent sier det har vært noe viktig og 18 prosent lite viktig.
- Hovedendringen er, på samme måte som når det gjelder viktighet for overlevelse, den økte andelen som svarer ”vet ikke”. Denne er doblet fra 3 prosent til 6 prosent. For øvrig er det få forskjeller.

I forundersøkelsen framhevet hele 81 prosent (skår 4-5) at prosjektet ville være viktig for lønnsomhetsutviklingen¹³. Dette viser at forventningene ikke er blitt helt innfridd. Sett i ettertid har altså ikke prosjektet fått den sentrale posisjonen som man antok ved prosjektoppstart. Samme resultat fant vi da etterundersøkelsen for 2003-årgangen ble analysert. Dette kan skyldes den høykonjunkturen Norge har vært inne i, som medfører at andre faktorer er relativt sett viktigere enn støtten fra Innovasjon Norge.

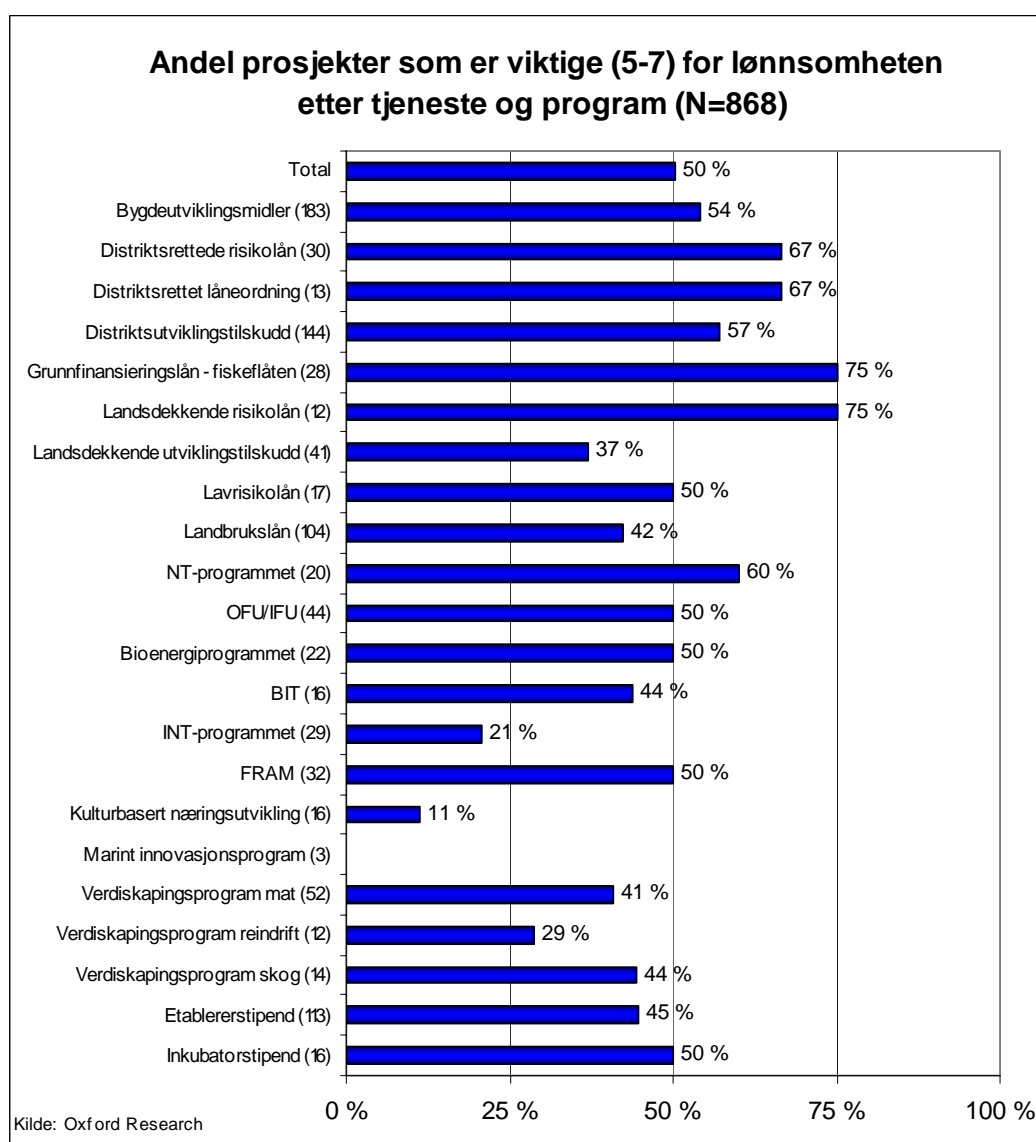
6.2.1 Lønnsomhet etter tjeneste og program

I figuren under illustreres det hvor stor andel av virksomhetene innen de ulike tjenestene og programmene som mener at prosjektet har vært viktig (skår 5-7) for deres lønnsomhetsutvikling. Andelen prosjekter som ansees som viktige, varierer fra 11 prosent til 75 prosent.

¹³ Ulik skala – se metodekap. xx for mer om dette.

Figur 39: Prosjektets viktighet for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter tjeneste og program. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

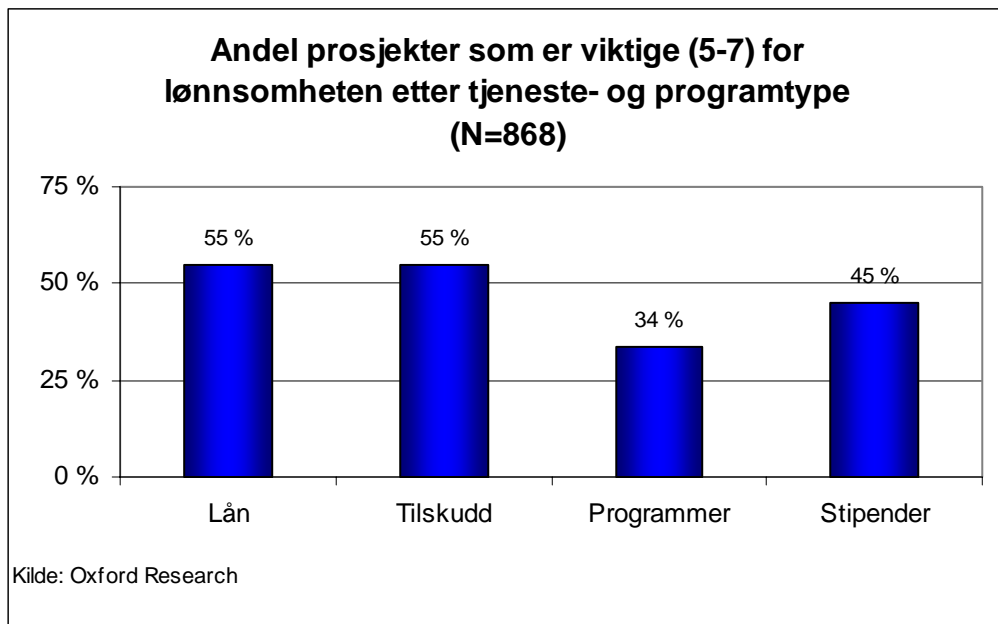
De Tjenestene og Programmene som skårer lavest her er Kulturbasert næringsutvikling, INT-programmet og verdiskaping reindrift. Samtlige av disse har andeler under 30 prosent. Dette er tjenester og programmer med høyt fokus på kompetanseutvikling, innovasjon og nettverksaktiviteter, og det er grunn til å tro at det tar lengre tid for slike prosjekter gir økt lønnsomhet. I tillegg er ikke sammenhengen mellom de nevnte Programmene og de økonomiske virkningene alltid like åpenbare.

De Tjenestene og Programmene hvor prosjektene i størst grad har vært viktig for lønnsomhetsutviklingen, er Grunnfinansieringslån-fiskeflåten, Landsdekkende risikolån, Distriktsrettet låneordning og Distriktsutviklingstilskudd, hvor over 2/3-deler av prosjektene er viktige (5-7) for lønnsomhetsutviklingen til virksomheten.

Generelt ser det ut til at det er Tilskuddene som er mest betydningsfulle for lønnsomhetsutviklingen, sammen med lånene. Dette på tross av at gjennomsnittlig innvil-

get beløp er nest lavest innen Tilskuddene, kun Stipender har lavere innvilget beløp i snitt. Programmene skiller seg derimot ut ved igjen å ha den laveste andelen prosjekter som er viktige (5-7) for virksomhetens lønnsomhetsutvikling. Dette så vi også var tilfellet når det gjaldt viktighet for virksomhetens overlevelse.

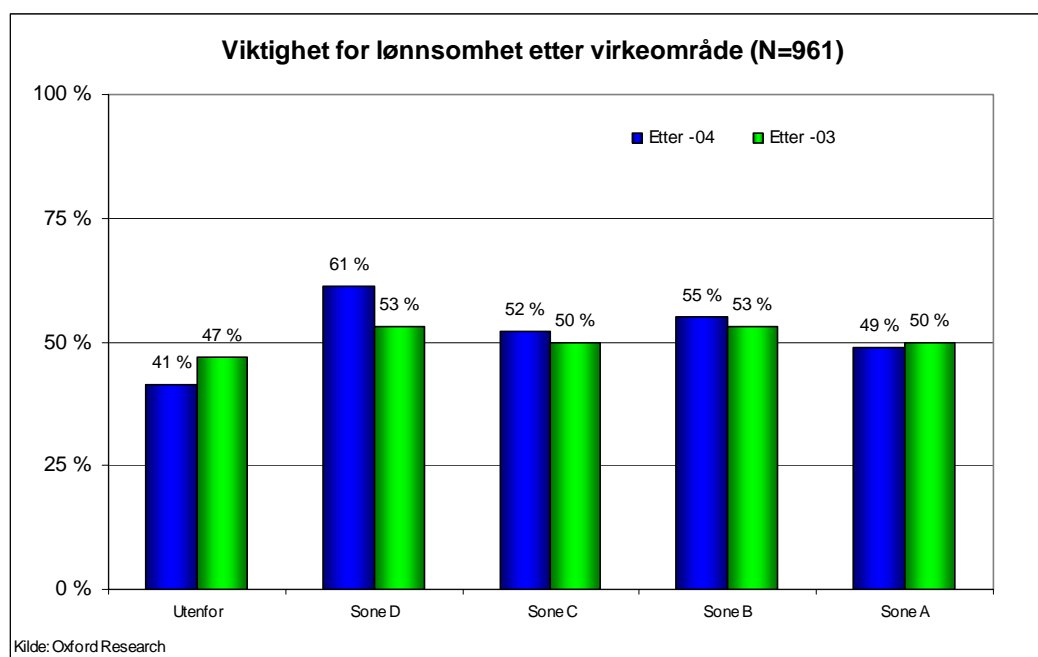
Figur 40: Prosjektets viktighet for bedriftens lønnsomhet etter tjeneste- og programtype. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

6.2.2 Lønnsomhet etter distriktspolitisk virkeområde

Vi så tidligere at det var små forskjeller i viktigheten for virksomhetens overlevelse etter distriktspolitisk virkeområde (DPV). Det samme bildet trer frem når analysen gjøres knyttet til lønnsomhet. Andelen prosjekter som har vært viktige (5-7), strekker seg fra 41 prosent utenfor virkeområdet til 61 prosent i sone D. Som i analysen for 2003-årgangen er viktigheten noe lavere utenfor DPV, noe som blant annet skyldes at Programmene er relativt tungt representert her. Imidlertid er det ingen klare mønstre innenfor DPV i forhold til de ulike sonene. Tallene for 2004-årgangen kan dog tyde på at viktigheten i sone A er marginalt lavere enn i de øvrige sonene. Dette fant man imidlertid ingen tendens til i analysene av 2003-årgangen.

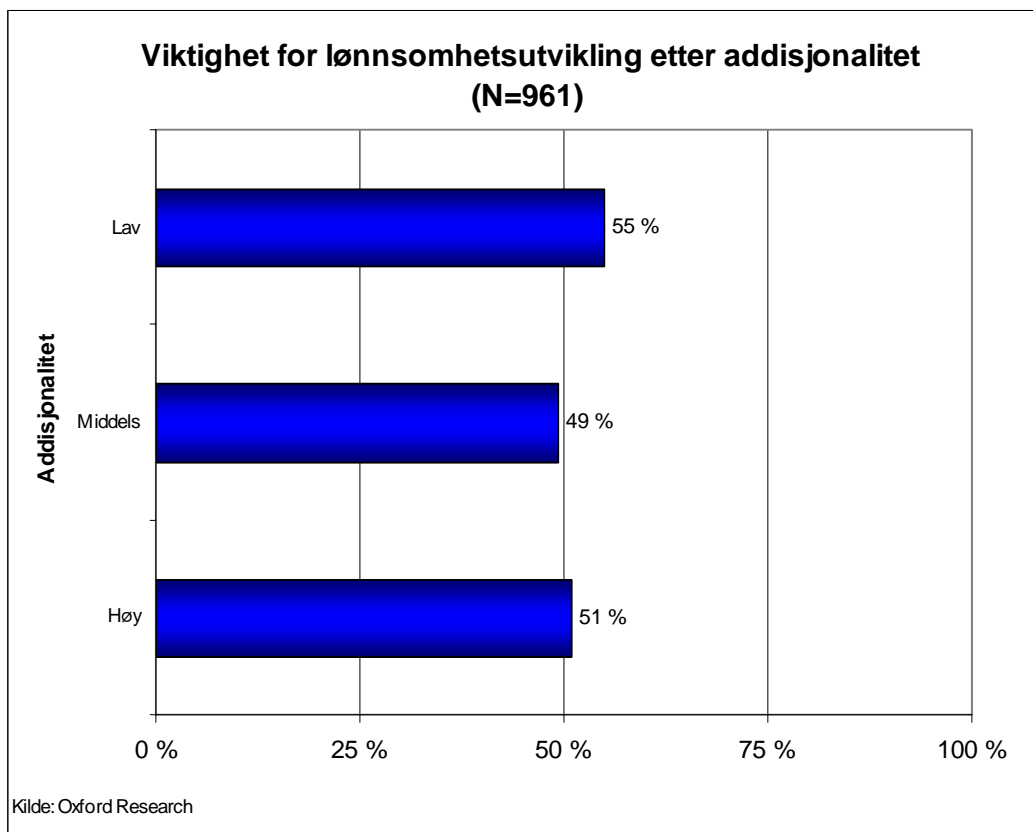
Figur 41: Prosjektets viktighet for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter virkeområde. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

6.2.3 Lønnsomhet etter addisjonalitet

For Innovasjon Norges del er det om å gjøre å finne en fornuftig balanse mellom addisjonalitet og prosjektresultater. Det hjelper ikke om alle prosjektene har høy addisjonalitet dersom det ikke realiseres noe positive resultater gjennom dem. I neste figur kartlegges det i hvilken grad det er variasjoner i hvilken betydning prosjektene har hatt for lønnsomhetsutviklingen ut fra prosjektets addisjonalitet i førundersøkelsen. Analysen viser at det i liten grad er forskjeller ut fra addisjonalitet. Andelen prosjekter som er viktig for lønnsomhetsutviklingen varierer fra 46 prosent hos de som har middels og høy addisjonalitet til 55 prosent hos de som har lav addisjonalitet. Dette innebærer at det er en marginalt større andel viktige prosjekter (jfr. lønnsomhet) som ikke er avhengige av støtten fra Innovasjon Norge for prosjektrealisering.

Figur 42: Prosjektets viktighet for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter addisjonalitet. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

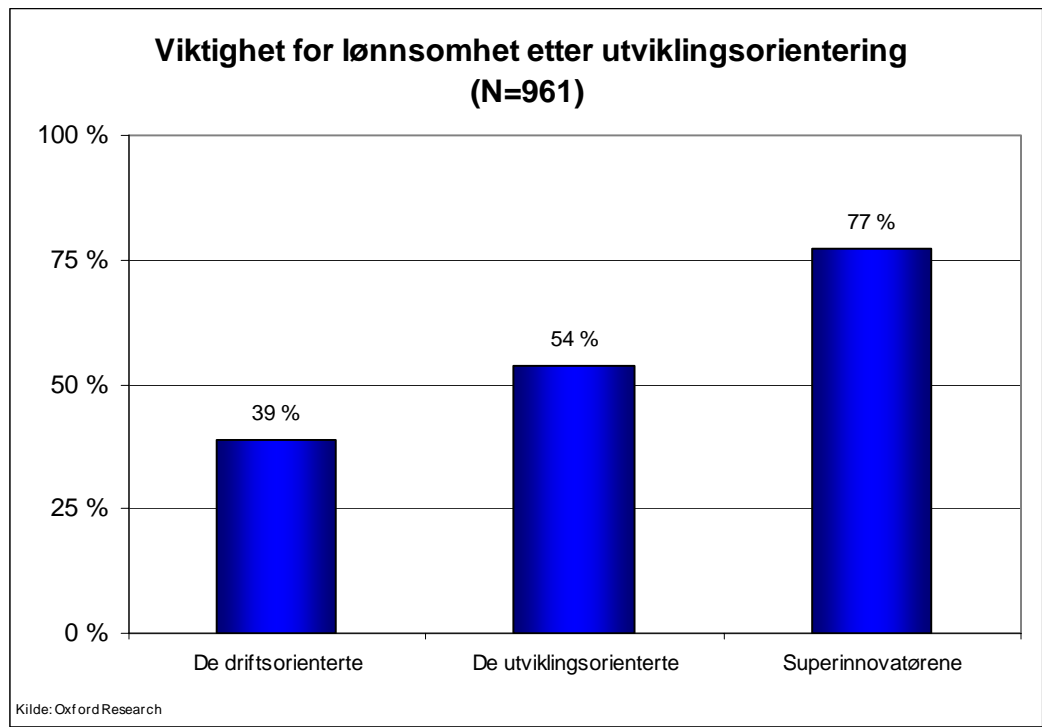
6.2.4 Lønnsomhet etter utviklingsorientering

Som det fremkommer av neste figur, ser vi at det er en klar sammenheng mellom prosjektenes viktighet for lønnsomhet og prosjektenes utviklingsorientering.

Andelen viktige prosjekter spenner fra 77 prosent blant ”Superinnovatørene” til 39 prosent blant ”De driftsorienterte”. I mellom kommer ”De utviklingsorienterte” med 54 prosent.

Dette betyr at tendensen forsterker seg ytterligere fra det vi så knyttet til viktighet for overlevelse. Dette innebærer at prosjekter som i stor grad bidrar til samarbeid, atferdsendringer, kompetanseutvikling og innovasjoner på mange områder, med stor sannsynlighet også vil være viktig for virksomhetens lønnsomhet.

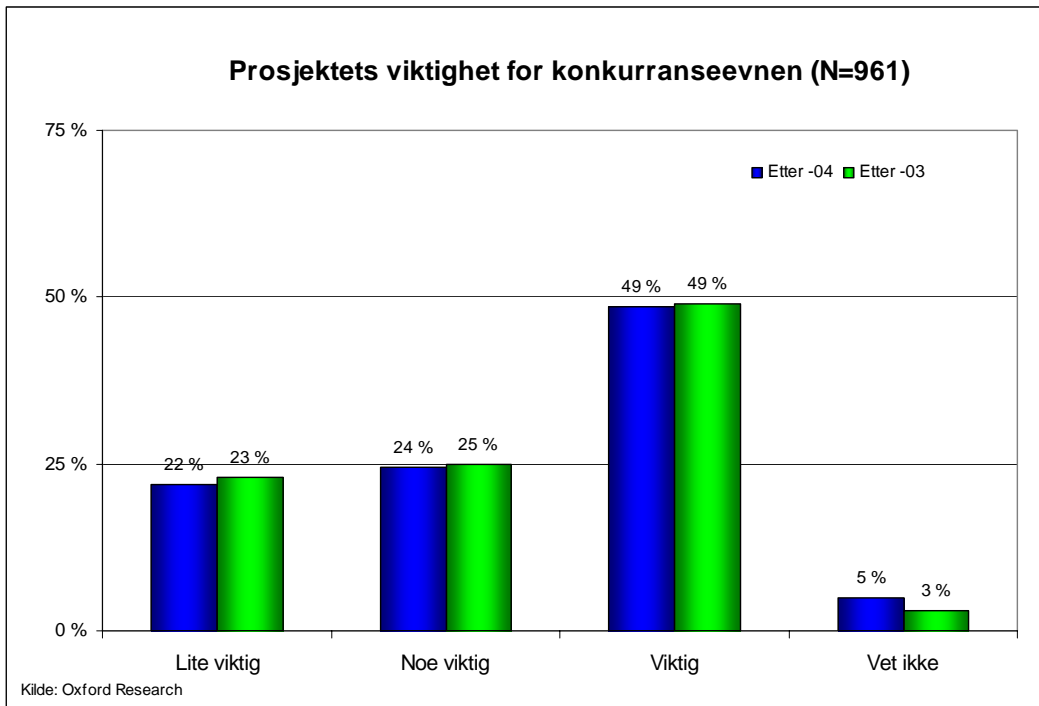
Figur 43: Prosjektets viktighet for bedriftens overlevelse etter utviklingsorientering. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

6.3 Konkurranssevne

Konkurranssevne kan ses på som en mellomliggende variabel i forhold til lønnsomhet, og der er derfor også interessant å se nærmere på i hvilken grad de prosjektene Innovasjon Norge har støttet, har hatt betydning for denne. I etterundersøkelsen ble bedriftene spurt om hvor viktig prosjektet har vært for deres konkurranssevne. I neste figur angis det hvor stor andel som mener prosjektet har vært henholdsvis lite viktig (skår 1-2), noe viktig (skår 3-4) og viktig (skår 5-7) for konkurranssevnen.

Figur 44: Prosjektets viktighet for bedriftens konkurransevne. Prosent.

- 49 prosent av virksomhetene framhever at prosjektet har vært viktig for konkurransevnen, mens 24 prosent sier det har vært noe viktig og 22 prosent lite viktig.

Vi har tidligere sett at forventningene til viktighet når det gjaldt lønnsomhet og overlevelse i førundersøkelsen har vært høyere enn det virksomhetene har erfart i ettertid. I førundersøkelsen mente så mange som 69 prosent (skår 4-5) at prosjektet ville være viktig for lønnsomhetsutviklingen¹⁴. Dette viser at bedriftenes forventninger heller ikke på dette området er blitt innfridd. Dette kan skyldes flere forhold. Trolig er bedriftene mer optimistiske ved prosjektoppstart. I mange tilfeller er det også slik at prosjektene viser seg å være mer krevende å gjennomføre enn det en trodde.

6.3.1 Konkurransevne etter tjeneste og program

I neste figur vises det hvor stor andel av bedriftene innen de ulike tjenestene og programmene som mener at prosjektet har vært viktig (skår 5-7) for deres konkurransevne.

Det er en del variasjon i konkurransevnen mellom tjenestene og programmene

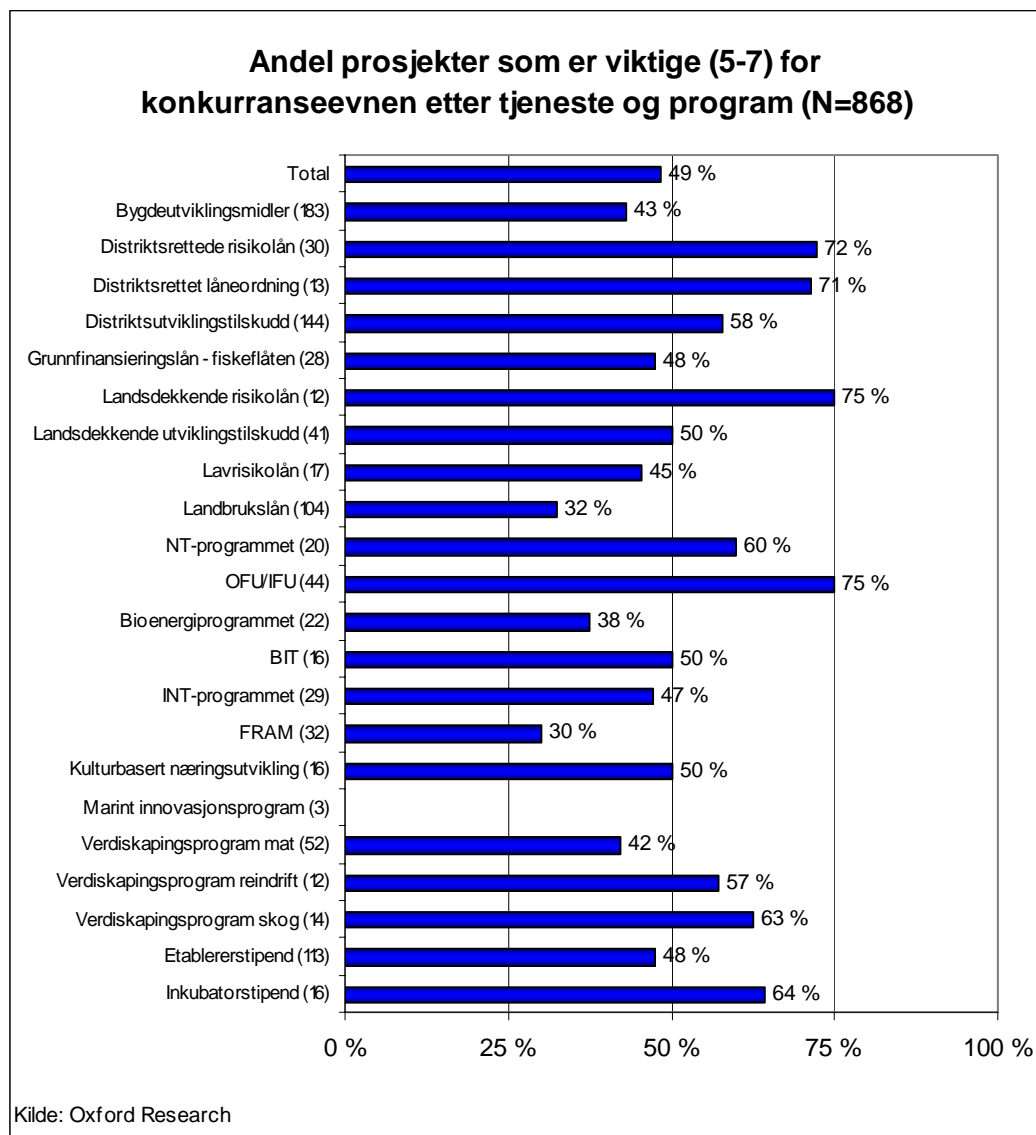
- Variasjonen er noe mindre enn hva som er tilfelle for variasjonen når det gjelder lønnsomhet, men større enn den som gjaldt overlevelse.

Andelen prosjekter som har vært viktig for konkurransevnen, strekker seg fra 30 til 75 prosent. Betydningen for konkurransevne er minst for tjenestene/programmene FRAM, Landbrukslån og Bioenergiprogrammet. Alle disse har andeler under 40 prosent.

¹⁴ Ulik skala – se metodekap. 3.7.2 for mer om dette.

Prosjektene har hatt størst betydning for konkurransevnen for de som har fått til-sagn gjennom OFU/IFU (som i etterundersøkelsen for -03), Landsdekkende risiko-lån, Distriktsrettede risikolån og Distriktsrettet låneordning.

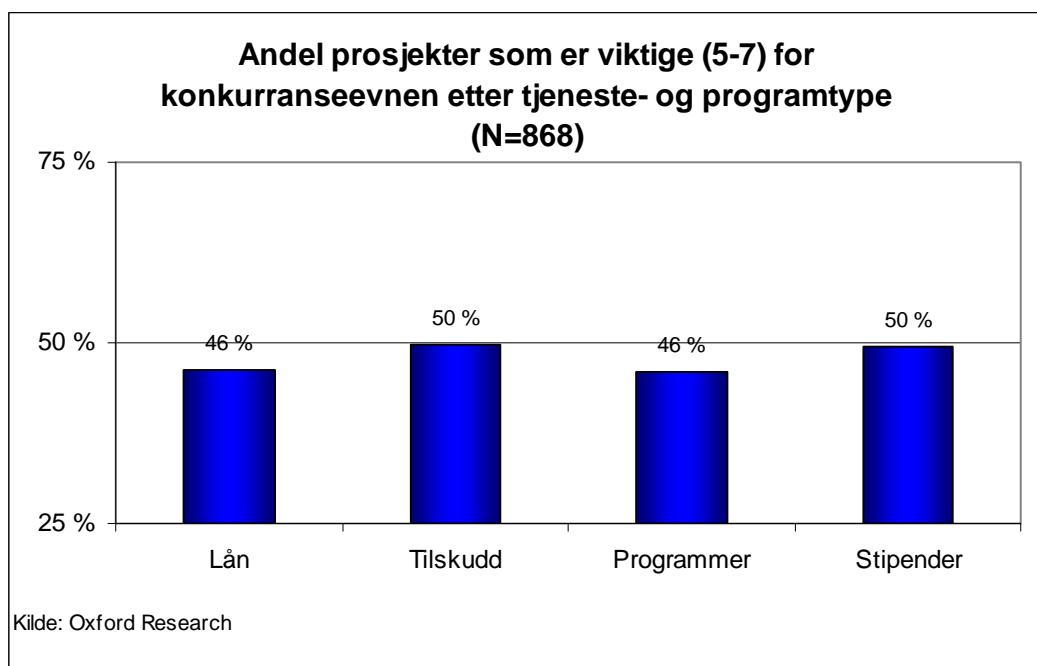
Figur 45: Prosjektets viktighet for bedriftens konkurransevne etter tjeneste og program. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Stipender viser seg å i snitt være mest betydningsfulle for konkurransevnen, sammen med Tilskudd, på tross av at gjennomsnittlig innvilget beløp er lavest innen denne tjeneste- og programtypen. Laves betydning for konkurransevnen er det knyttet til Lån og Programmer. Her er andelen på 46 prosent mens den er marginalt høyere når det gjelder Stipender og Tilskudd (50 prosent). At Lånene kom lavt ut fikk vi en indikasjon på da både Landbrukslån og Lavrisikolån kom ut blant de med lavest andel da det ble fordelt etter tjeneste og program.

Figur 46: Prosjektets viktighet for bedriftens konkurransevne etter tjeneste- og programtype. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

Oppsummert har viktighetene av prosjektene vist seg å være:

- Størst innen Stipender når det gjelder både konkurransevne og overlevelse. For lønnsomheten har viktigheten vist seg å være størst innen Tilskudd.
- Minst innen Programmer både når det gjelder lønnsomhet og overlevelse, mens vi har sett at Lånene har minst andel viktige prosjekter når det gjelder konkurransevne.

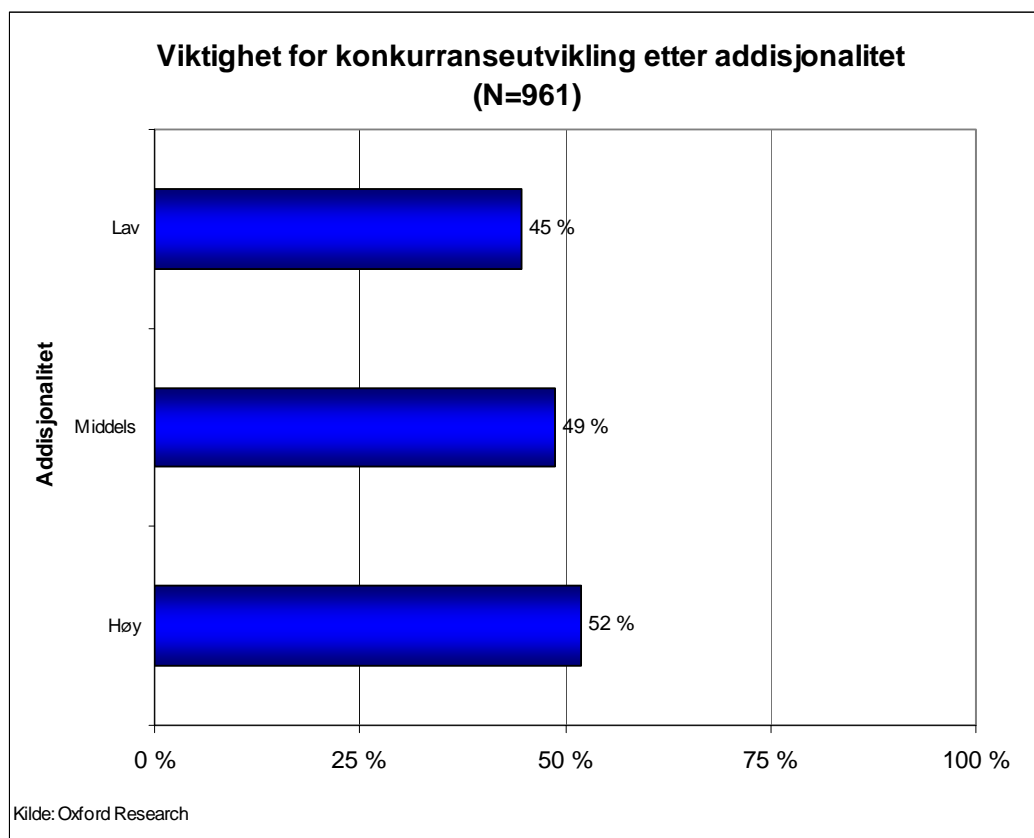
6.3.2 Konkurransevne etter addisjonalitet

I neste figur kartlegges det i hvilken grad det er variasjoner i hvilken betydning prosjektene har hatt for konkurransevnen ut fra prosjektets addisjonalitet. Igjen må det påpekes at det er addisjonaliteten i førundersøkelsen som benyttes da dette er en mer solid indikator enn den i etterundersøkelsen, som i stor grad vil være påvirket av prosjektets resultater.

Det er noen små forskjeller i bedriftenes vurdering. Andelen prosjekter som er viktig for konkurransevnen, er høyest blant de prosjektene som har middels eller høy addisjonalitet (henholdsvis 49 og 52 prosent), mens den er lavest blant de som har lav addisjonalitet (45 prosent). Dette betyr at prosjekter som er viktige for konkurransevnen gjennomgående er mer avhengige av støtte fra Innovasjon Norge enn de øvrige.

Figur 47: Prosjektets viktighet for bedriftens konkurransevne etter addisjonaltet. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

Det ble også undersøkt om det var forskjeller i prosjektets viktighet for virksomhetens konkurransevne ut fra distriktspolitisk virkeområde. Som for 2003-årgangen er det små forskjeller i betydningen mellom de ulike sonene. Betydningen er størst i sone C (50 prosent), mens den er minst i sone B (47 prosent). Ved bruk av sentralitetsvariabelen viser det seg imidlertid at prosjektenes betydning for konkurransevnen er størst i distriktskommuner og lavest i byområdene.

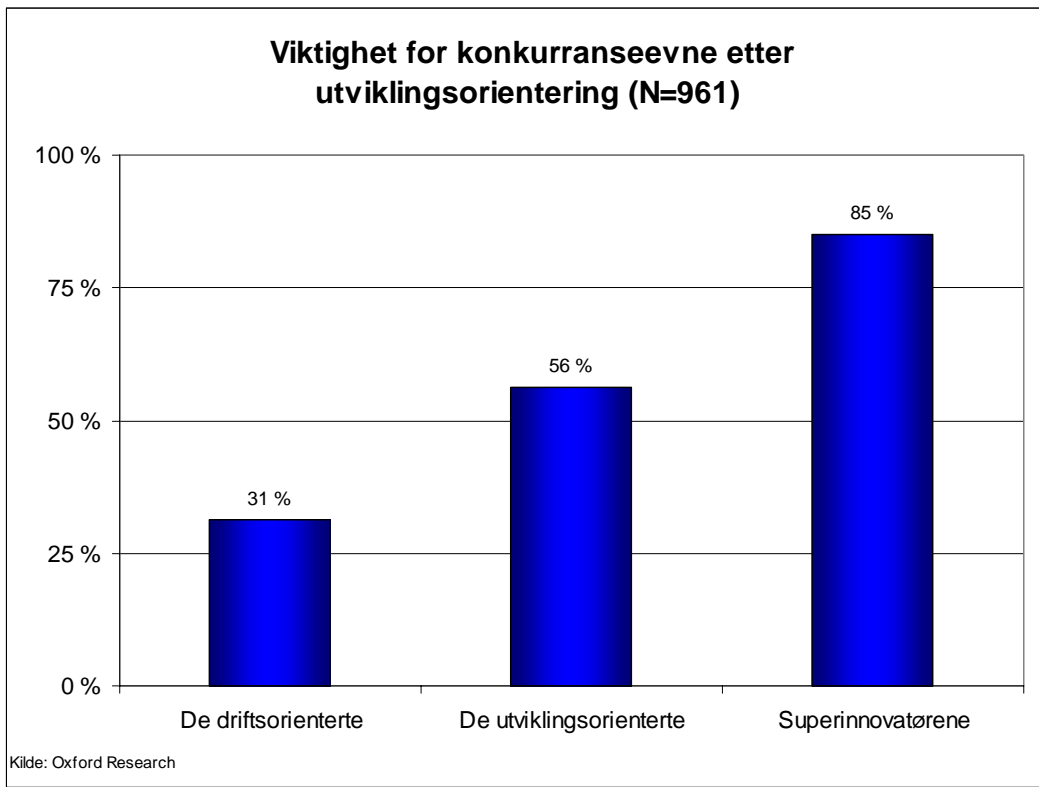
6.3.3 Konkurransevne etter utviklingsorientering

Som det fremkommer av neste figur er det en klar sammenheng også mellom prosjektenes viktighet for konkurransevne og prosjektenes utviklingsorientering. Vi har tidligere sett at utviklingsorienteringen gir utslag når det gjelder viktighet både for overlevelse og lønnsomhet.

Andelen viktige prosjekter spenner fra 85 prosent blant ”Superinnovatørene” til 31 prosent blant ”De driftsorienterte”. I mellom kommer ”De utviklingsorienterte” med 56 prosent.

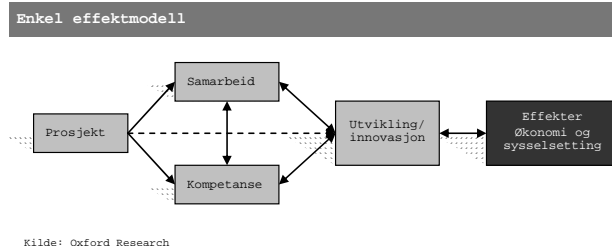
Dette innebærer at prosjekter som i stor grad bidrar til samarbeid, atferdsendringer, kompetanseutvikling og innovasjoner på mange områder, med stor sannsynlighet også vil være viktig for virksomhetens konkurransevne, i tillegg til viktigheten vi tidligere har sett når det gjelder overlevelse og lønnsomhet.

Figur 48: Prosjektets viktighet for bedriftens konkurransevne etter utviklingsorientering. Andel viktig (skår 5-7). Prosent.

Kapittel 7. Økonomiske og sysselsettingsmessige effekter

Innovasjon Norge skal kort sagt hjelpe til med å utvikle og skape robuste og lønnsomme bedrifter. Prosjektene som støttes sine bidrag i forhold til innovasjon, kompetanseutvikling og nettverksutvikling er kun et virkemiddel for å oppnå dette jfr. vår modell. I det videre skal vi se på prosjektenes effekter på bedriftens økonomiske og sysselsettingsmessige stilling. Avslutningsvis i kapitlet ser vi nærmere på i hvilke grad de fulle effektene av prosjektene er realisert eller ikke.

7.1 Omsetningsutvikling

Konseptuelt kan man hevde at økt konkurransevne påvirker markedsutviklingen og derigjennom omsetningen og lønnsomheten. Disse forholdene er i sin tur avgjørende for bedriftens overlevelse. Når vi nå skal se nærmere på omsetningsutviklingen kan altså dette sees på som en følge av ett av de forrige tema, konkurransevne.

Spørsmålet var:

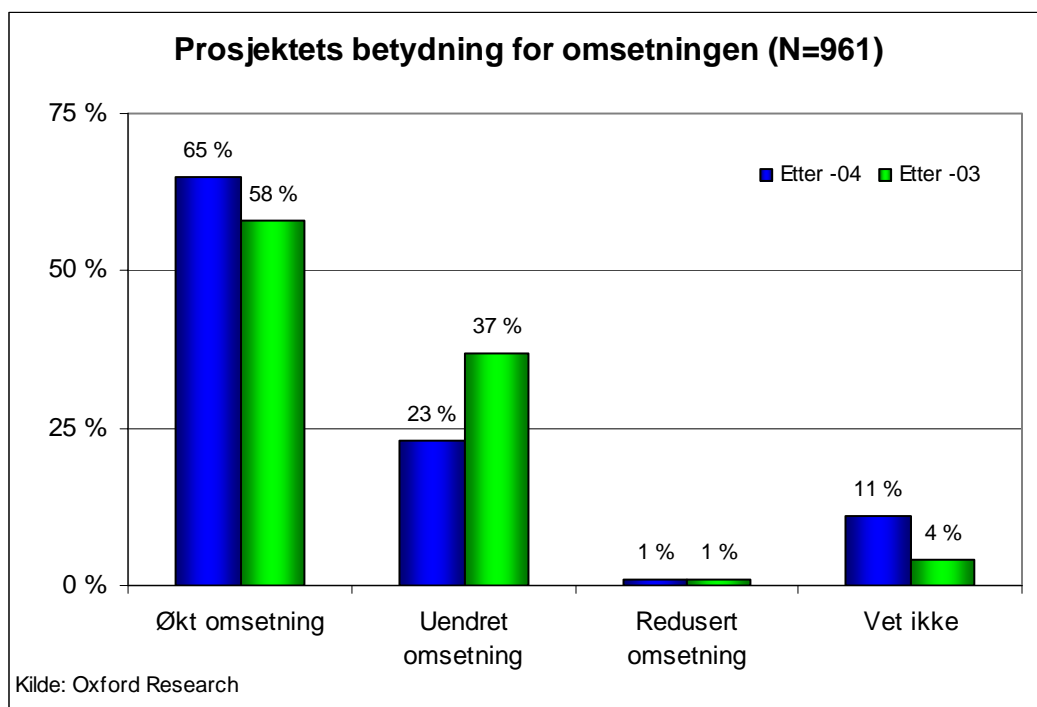
- Hvordan har dette prosjektet påvirket virksomhetens utvikling når det gjelder omsetning?

I etterundersøkelsen er det undersøkt i hvilken grad de IN-støttede prosjektene har ført til økt, uendret eller redusert omsetning i bedriftene. Som det illustreres i neste figur, har prosjektene ført til økt omsetning i 65 prosent av bedriftene, mot 58 prosent i etterundersøkelsen av 2003-årgangen. Omsetningen har holdt seg uendret i 23 prosent av virksomhetene, mens den var det for 37 prosent i 2003-årgangen. Omsetningen har blitt redusert i kun 1 prosent av bedriftene. På grunn av at spørsmålsformuleringen har blitt endret fra førundersøkelsen og etterundersøkelsen for 2003-kullet, er det ikke mulig å sammenligne resultatene med disse¹⁵.

I tillegg ser vi igjen at andelen som svarer at de ikke vet, er høyere enn tidligere. Hva årsaken til dette er, vites ikke.

¹⁵ I førundersøkelsen skulle bedriften angi endring for omsetning regionalt og nasjonalt. Dette er i etterundersøkelsen slått sammen, da presisjonsnivået trolig var litt for høyt i forhold til hva bedriftene med rimelighet kunne svare på.

Figur 49: Prosjektets betydning for omsetningen. Prosent.

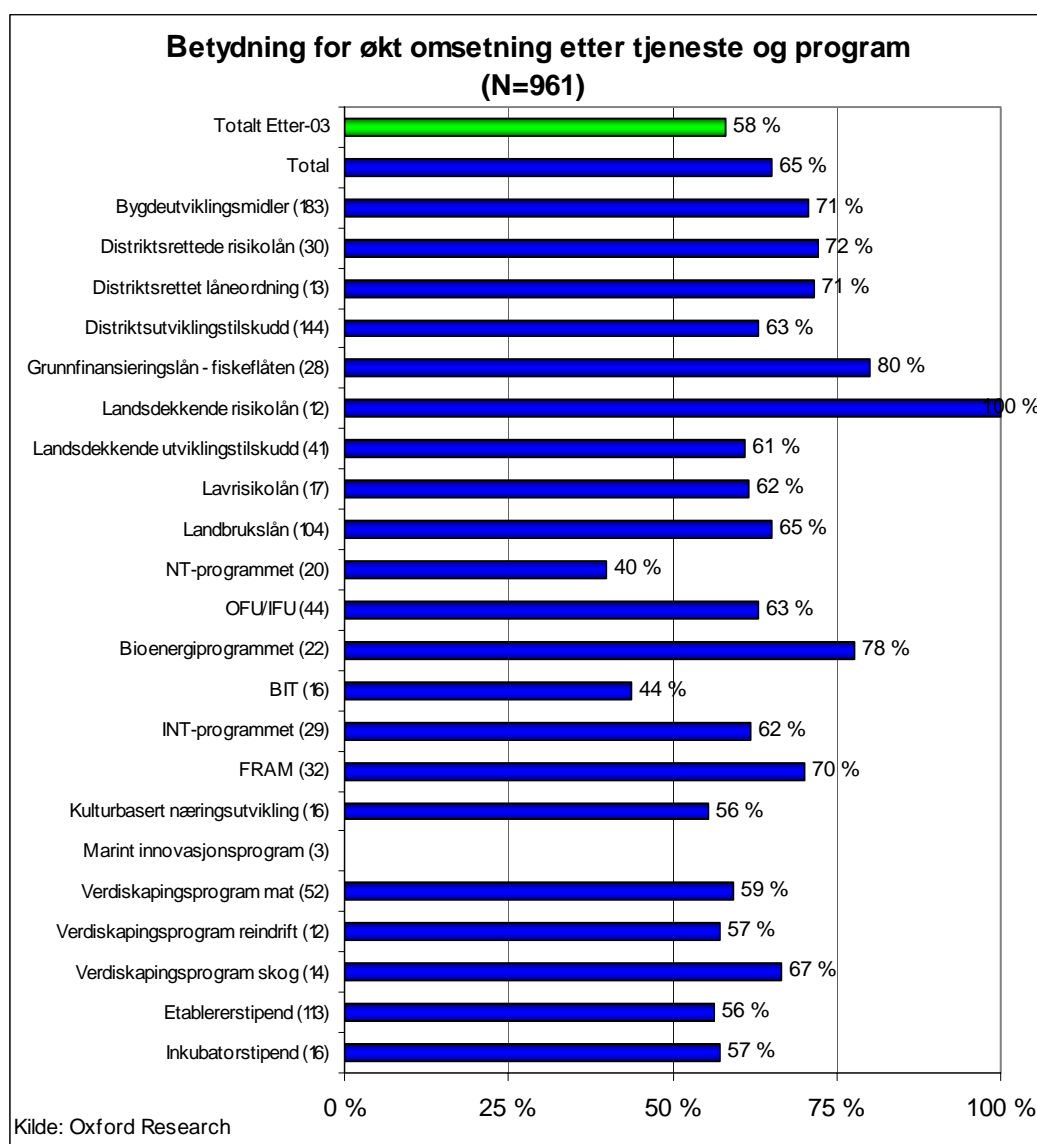
7.1.1 Omsetningsutvikling etter tjeneste og program

I neste figur illustreres det i hvilken grad prosjektene har ført til økt omsetning blant de ulike tjenestene og programmene. Resultatene viser at det er relativt store forskjeller i bidrag mellom de ulike tjenestene og programmene.

Prosjektene har bidratt mest blant de som har fått Landsdekkende risikolån, Grunnfinansieringslån-flåten og Bioenergiprogrammet. Prosjektene har også gitt viktige bidrag blant mottakerne av Bygdeutviklingsmidler, Distriktsrettede risikolån og Distriktsrettet låneordning. Dette er i hovedtrekk de samme som for 2003-årgangen, og det ser dermed ut til at det er en sammenheng mellom tilsagnstørrelsen og betydningen for overlevelse.

Bidraget er lavest blant mottakerne av Bransjerettet IT (31 prosent), NT-programmet (33 prosent) og Landsdekkende utviklingstilskudd (35 prosent).

Figur 50: Prosjektets betydning for økt omsetning etter tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Grupperes tjenestene og programmene i ulike tjeneste- og programtyper, ser vi at prosjektene innen finansielle tjenester, og da spesielt Lån, har hatt størst betydning for økning i omsetningen. Minst betydning for økning i omsetningen har Stipendene hatt, men forskjellen mellom disse og Programmene er ikke stor.

Tabell 20: Prosjektens betydning for endring i omsetningen

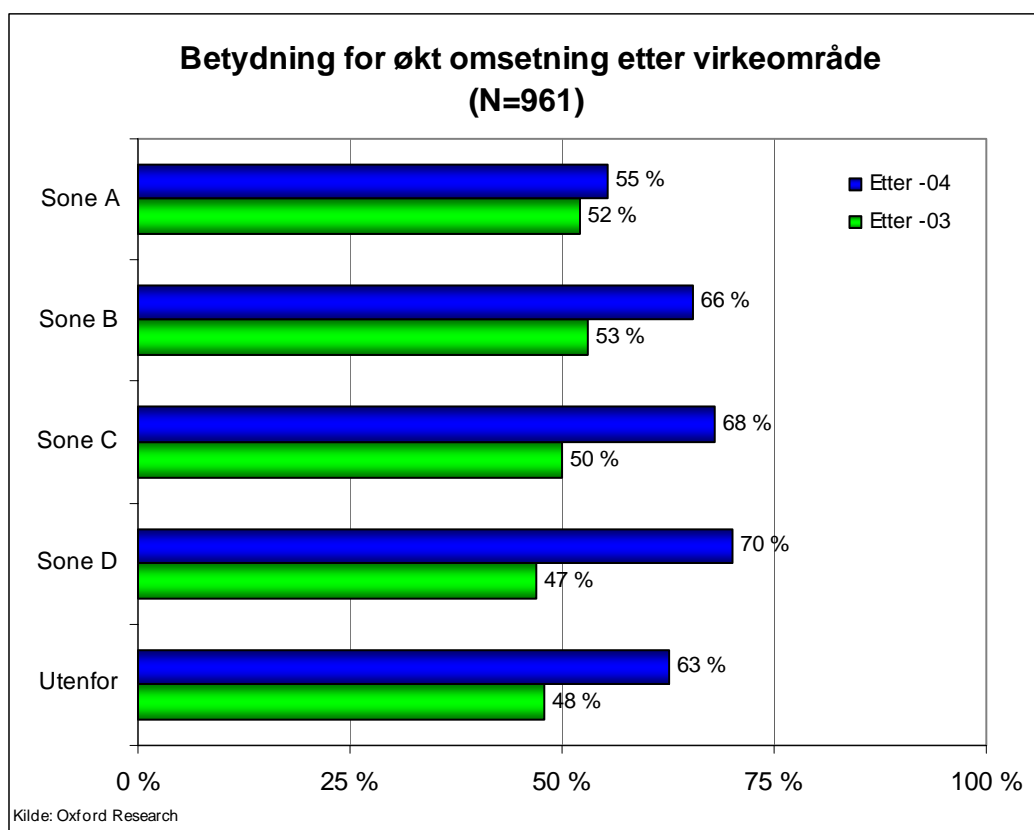
Kjennetegn	Reduksjon	Økning	Ingen endring	Vet ikke	Total
Lån	3.2 %	71.0 %	17.7 %	8.1 %	100.0 %
Tilskudd	.2 %	67.1 %	21.9 %	10.8 %	100.0 %
Programmer	1.6 %	59.0 %	31.1 %	8.2 %	100.0 %
Stipender	1.7 %	57.4 %	24.3 %	16.5 %	100.0 %
Total	1.0 %	65.2 %	22.9 %	10.8 %	100.0 %

7.1.2 Omsetningsutvikling etter virkeområde

De fleste av tjenestene og programmene til Innovasjon Norge har en geografisk innretning og mange retter seg spesielt mot virksomheter lokalisert i distriktene. Det er derfor interessant å se nærmere på om det er noen forskjeller i prosjektenes bidrag til økt omsetning ut fra distriktpolitisk virkeområde.

Som det framgår av neste figur, er det nå noen forskjeller mellom bedriftene i de ulike sonene. I etterundersøkelsen for 2003-årgangen fant vi mindre forskjeller. Prosjektene har bidratt mest til økt omsetning i sone D, mens de har bidratt minst i sone A.

Figur 51: Prosjektets betydning for økt omsetning etter virkeområde. Prosent.

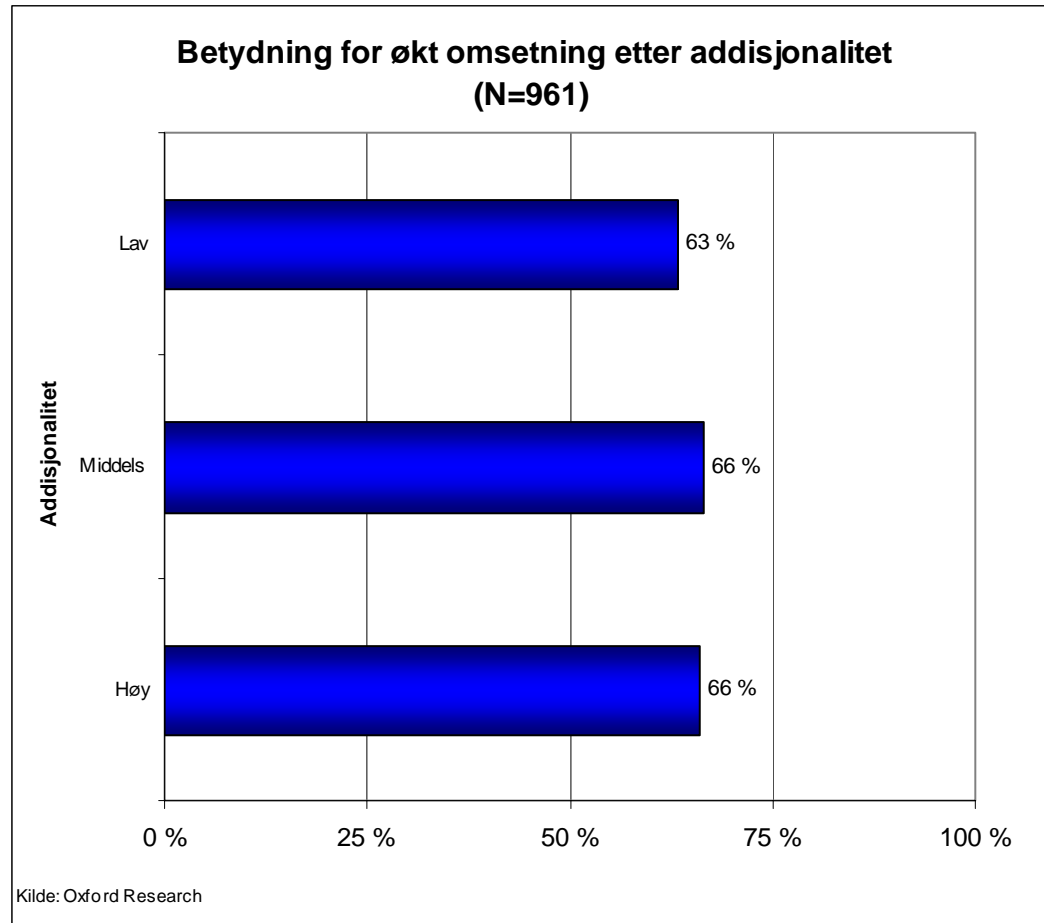
Ser en kun på forholdet mellom de virksomheter som er lokalisert innenfor eller utenfor virkeområdet viser det seg at betydning for økning av omsetningen gjelder for 66,4 prosent innenfor, mot kun 62,5 prosent utenfor. Med andre ord er prosjektenes betydning for økningen i omsetning større innenfor DPV enn utenfor.

7.1.3 Omsetningsutvikling etter addisjonalitet

I neste figur undersøkes det i hvilken grad det er variasjoner i hvilken betydning prosjektene har hatt for omsetningsøkningen ut fra addisjonalitet i førundersøkelsen. Som i tidligere undersøkelser er det relativt små forskjeller i prosjektenes bidrag. An-

delen prosjekter som har bidratt til økt omsetning, er høyest blant prosjektene som har middels og høy addisjonalitet (66 prosent), mens den er lavest blant de som har lav addisjonalitet (63 prosent). Forskjellene er så små at man ikke kan slutte at det er noen klar sammenheng mellom addisjonalitet og hvilke resultater som oppnås gjennom prosjektet.

Figur 52: Prosjektets betydning for økt omsetning etter addisjonalitet. Prosent.

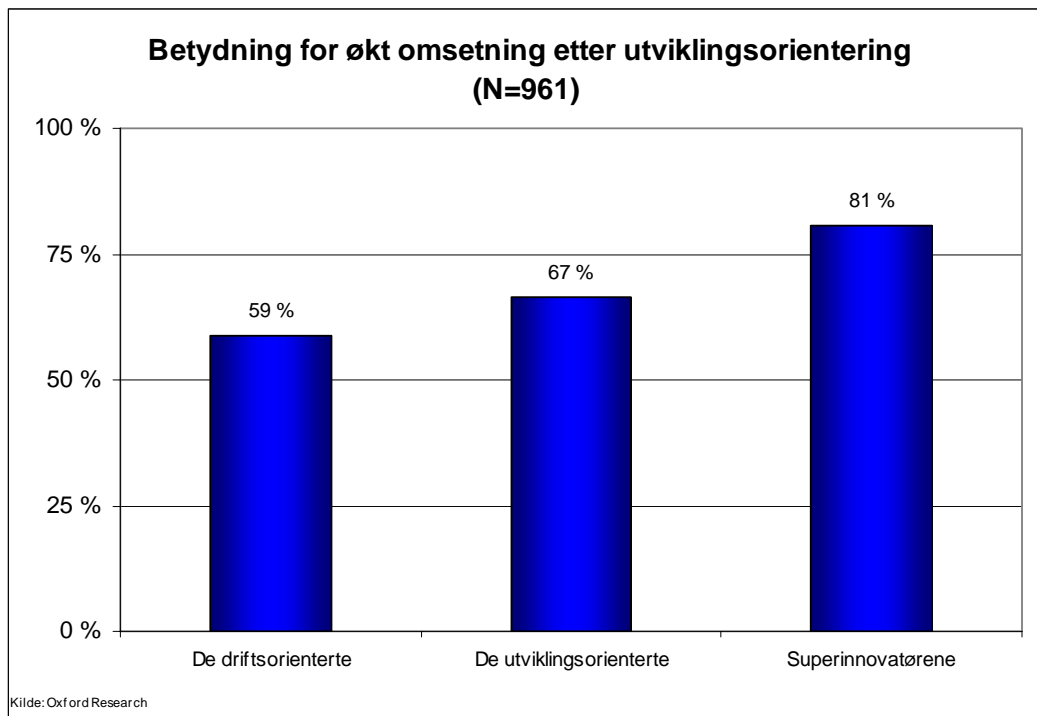
7.1.4 Omsetningsutvikling etter utviklingsorientering

I neste figur undersøkes det i hvilken grad det er variasjoner i hvilken betydning prosjektene har hatt for omsetningsøkningen ut fra prosjektene utviklingsorientering. Vi har tidligere i kapittelet sett at dette forholdet har svært stor betydning for prosjektene effekter. Det framgår at det er klare forskjeller også når det gjelder omsetningsøkningen, men forskjellene er relativt sett mindre enn for de øvrige forholdene vi har sett på. Dette kan indikere, som omtalt tidligere, at svarene på dette spørsmålet kanskje i større grad er knyttet til den faktiske endringen av omsetningen enn prosjektets betydning for denne endringen.

Det er hele 81 prosent av prosjektene som har bidratt til økning i omsetningen blant "Superinnovatørene", andelen synker til 67 prosent når det gjelder "De utviklingsorienterte" og til 59 prosent når det gjelder "De driftsorienterte".

Tross mindre forskjeller: økt omsetning ser også ut til å følge stor grad av samarbeid, kompetanseutvikling og innovasjon.

Figur 53: Prosjektets betydning for økt omsetning etter utviklingsorientering. Prosent.

7.2 Eksport

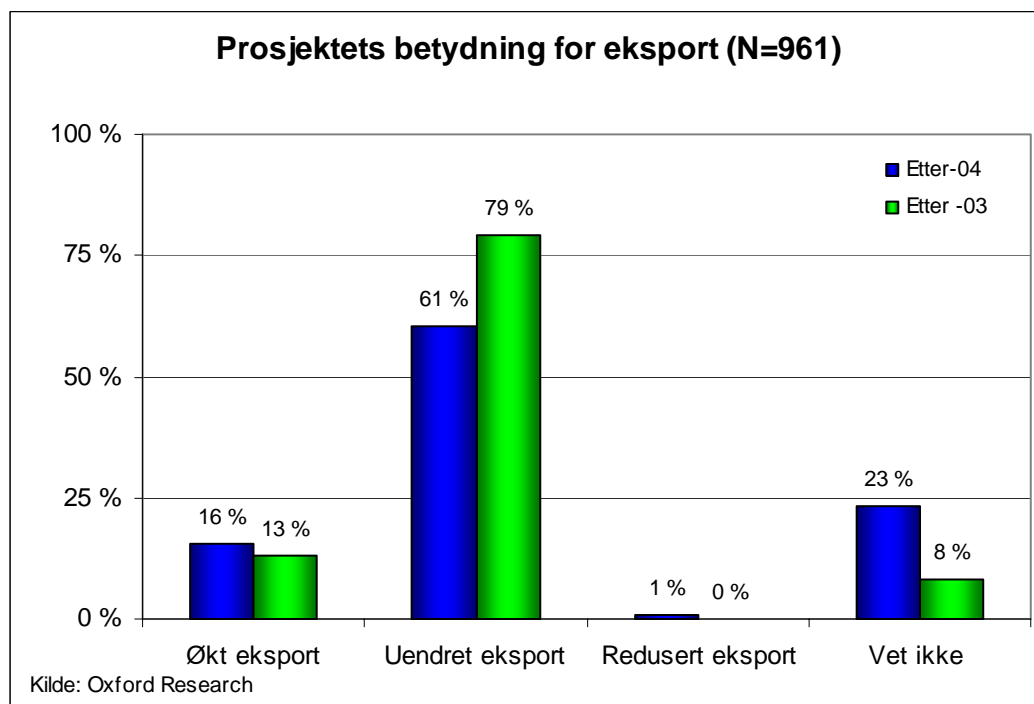
Innovasjon Norge legger spesielt stor vekt på internasjonalisering. En slik satsing kan komme til uttrykk på flere måter, men en interessant indikator er i hvilken grad prosjektene har bidratt til økt eksport. Prosjektene eksportbidrag vises i neste figur. Spørsmålet var:

- Hvordan har dette prosjektet påvirket virksomhetens utvikling når det gjelder eksport?

Igjen viser det seg at andelen som oppgir "Vet ikke" er høyere enn i Etterundersøkelsen for 2003-årgangen. Imidlertid ser vi at andelen prosjekter som har bidratt til økt eksport er marginalt høyere enn for 2003-årgangen. Holdes de som ikke vet utenfor, er forskjellen enda tydeligere. Likevel har de aller fleste prosjektene (61 prosent) ikke bidratt til noen endring av eksporten.

Figur 54: Prosjektets betydning for eksport. Prosent.

7.2.1 Eksport etter tjeneste og program

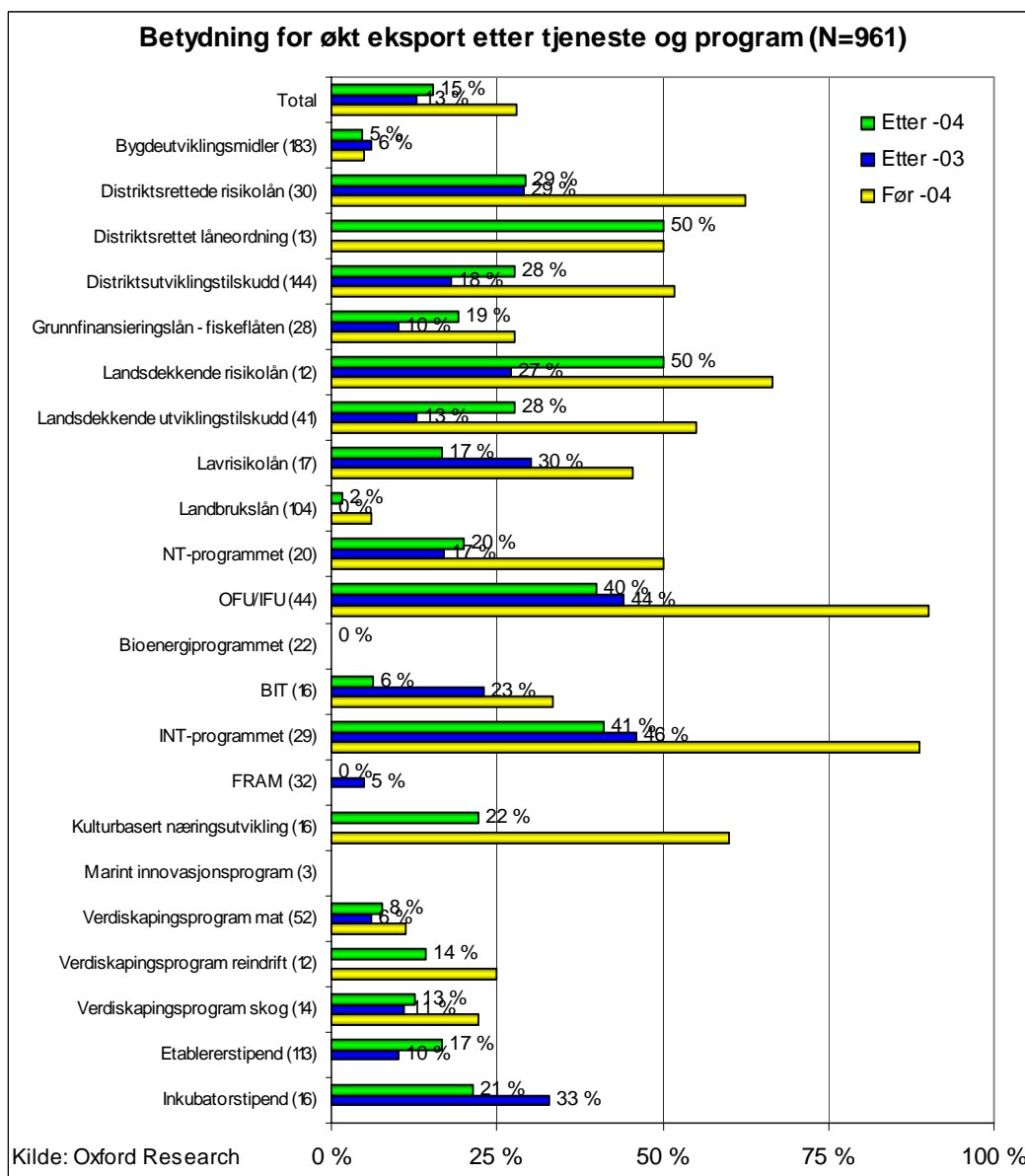
Bedriftene ble i førundersøkelsen spurt om de forventet økning i eksporten i løpet av de 2 neste årene som følge av prosjektet. Støttlemottakere innen Stipendordningen ble ikke stilt dette spørsmålet. I neste figur er denne andelen satt opp mot andelen som i etterundersøkelsen har sagt at prosjektet faktisk har bidratt til økt eksport.

Av de bedrifter som både har svart i før- og etterundersøkelsen var det ca. 28 prosent som forventet økning i eksporten, da de ble spurt i førundersøkelsen. Som vi har sett er det kun 15-16 prosent som oppgir at de har opplevd at prosjektene har bidratt til økt eksport i etterundersøkelsen. Dette er imidlertid noe høyere enn i etterundersøkelsen for 2003-årgangen.

Det er relativt stor forskjell mellom tjenestene og programmene når det gjelder i hvilken grad de har bidratt til økt eksport. Nærmere bestemt varierer andelen fra 90 prosent til 0 prosent. De tjenestene som i størst grad har bidratt til økt eksport er Distriktsrettet låneordning og Landsdekkende risikolån (begge med 50 prosent). I etterundersøkelsen for 2003-årgangen og i førundersøkelsen for 2004-årgangen var det OFU/IFU og INT-programmet som kom høyest ut. Disse programmene har nå om lag 40 prosent andel.

Bidraget er lavest for FRAM, Bioenergiprogrammet, Landbrukslån samt Bygdeutviklingsmidler, som alle har under 5 prosent. Dette er ikke overraskende i og med at disse Tjenestene og Programmene ikke legger stor vekt på internasjonalisering.

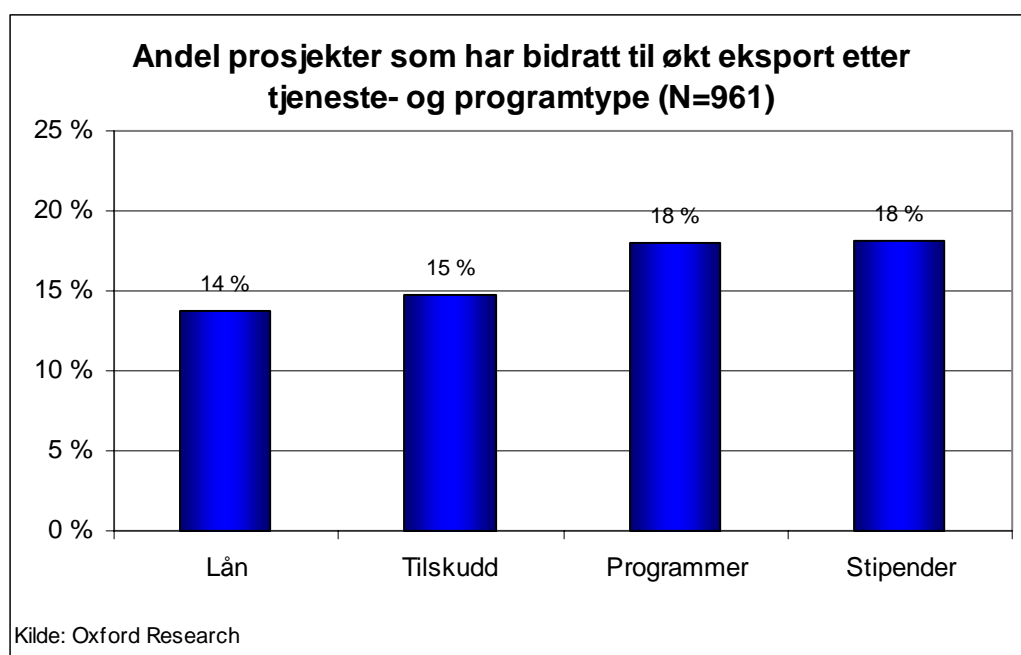
Figur 55: Prosjektets betydning for økt eksport etter tjeneste og program. Prosent.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Blant Programmer og Stipender er andelen prosjekter som bidrar til økt eksport størst, med 18 prosent. Lavest andel er det tilknyttet Lån og Tilskudd som ligger på henholdsvis 14 og 16 prosent. Forskjellene er imidlertid for små til å kunne hevde at det er klare sammenhenger.

Figur 56: Prosjektets betydning for økt eksport etter tjeneste- og programtype. Prosent.

Det viser seg at kun 38 prosent av dem som forventet økt eksport som følge av prosjektet i etterundersøkelsen oppgir at de har fått det. Om lag 13 prosent av dem som ikke forventet noen endring, har erfart at prosjektet bidro til økt eksport.

Tabell 21: Forholdet mellom forventning til prosjektenes betydning for eksport og betydningen i etterundersøkelsen

Forventet betydning	Opplevd betydning				Total
	Reduksjon	Økning	Ingen endring	Vet ikke	
Reduksjon				100.0 %	100.0 %
Økning	1.0 %	38.2 %	47.8 %	13.0 %	100.0 %
Ingen endring		12.6 %	68.1 %	19.3 %	100.0 %
Ikke relevant	1.0 %	4.4 %	67.8 %	26.8 %	100.0 %
Total	.8 %	15.4 %	61.9 %	21.8 %	100.0 %

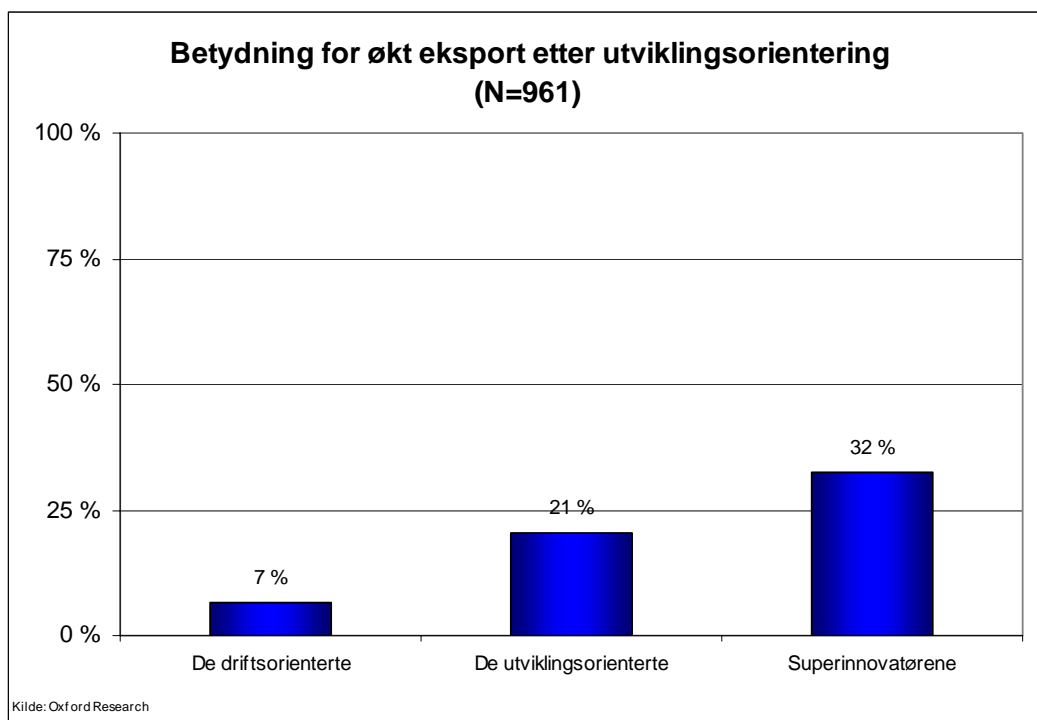
7.2.2 Eksport etter utviklingsorientering

I neste figur undersøkes det i hvilken grad det er variasjoner i hvilken betydning prosjektene har hatt for eksportutviklingen ut fra prosjektenes utviklingsorientering.

Det er hele 32 prosent av prosjektene som har bidratt til økning i omsetningen blant "Superinnovatørene". Andelen synker til 21 prosent når det gjelder "De utviklingsorienterte" og til 7 prosent når det gjelder "De driftsorienterte".

Økt eksport går også hånd i hånd med stor grad av samarbeid, kompetanseutvikling og innovasjon!

Figur 57: Prosjektets betydning for økt eksport etter utviklingsorientering. Prosent.

7.2.3 Eksport etter andre karakteristika

Det ble også undersøkt om det er forskjeller i prosjektenes bidrag til økt eksport ut fra bedriftsstørrelse, distriktpolitisk virkeområde og addisjonalitet. Resultatene fra disse analysene avdekker at det er visse forskjeller ut fra bedriftsstørrelse.

- Som tidligere analyser har vist er det større fokus på eksport i større enn mindre bedrifter. De fleste småbedriftene legger mest vekt på det regionale og nasjonale markedet, mens større bedrifter er mer eksportfokuserte. Dette gir også utslag i forhold til prosjektenes betydning for økt eksport, som er noe høyere i bedrifter med flere ansatte.
- Bidraget til økt eksport er størst i byområder og utenfor DPV. Lavest betydning er det i sone A og B, men forskjellene er relativt små (fra 12,4 prosent til 18,6 prosent).

Det er ingen klar sammenheng mellom addisjonalitet og betydning for økt eksport.

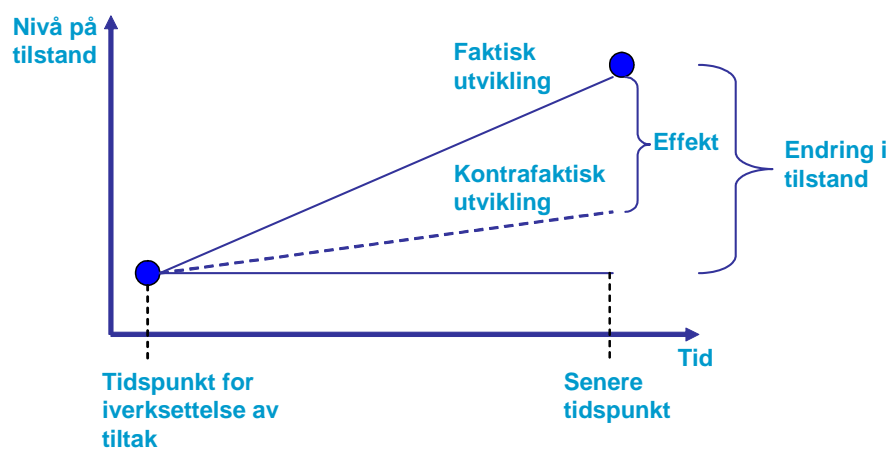
7.3 Sysselsettingseffekter av prosjektene

I dette kapitlet ser vi nærmere på hvilke sysselsettingseffekter støtten fra Innovasjon Norge har ført til.

Utgangspunktet for enhver vurdering av resultat og effekt er en endring av en tilstand. Spørsmålet blir så "I hvilken grad skyldes endringen innsatsen?". Svært ofte stilles ikke dette spørsmålet i evalueringer og hele endringen tilskrives innsatsen. En kjenner de faktiske sysselsettingseffektene i bedriftene, men ikke hvor mye av den som skyldes de prosjektene som Innovasjon Norge har vært med på å finansiere eller hva som ville skjedd hvis virksomhetene ikke hadde fått tilsagn fra Innovasjon Nor-

ge. Oxford Research vil imidlertid hevde at det er avgjørende viktig å kunne vurdere dette nærmere, spesielt siden effekten kan være større enn endringen i tilstand. Man kunne tilnærmet seg dette ved å benytte kontrollgrupper hvor forskjellen mellom dem utelukkende var knyttet til tilstedeværelsen av innsatsen. Imidlertid vil dette ikke være etisk forsvarlig i de fleste samfunnsfaglige tilfeller. Løsningen er derfor knyttet til begrepet addisjonalitet. Det bygger på oppfatningen av hvor mye av innsats, resultater og effekter som er tilført som følge av særskilte handlinger. Begrepet baserer seg på et spørsmål om hva som ville skjedd ”dersom ikke...” Derav den kontrafaktiske dimensjonen. Dermed kan man estimere en endring i tilstand i tilfeller hvor innsatsen ikke hadde blitt realisert. Differansen mellom den faktiske utviklingen og den estimerte kontrafaktiske utviklingen vil være effekten av tiltaket. Figuren under illustrerer disse forholdene.

Figur 58: Teoretisk tilnærming til effektmåling

Kilde: SSØ "Evaluering av statlige Tilskuddsordninger" og Oxford Research

Imidlertid er den kontrafaktiske utviklingen vanskelig å måle, nettopp fordi det representerer en utvikling som faktisk ikke har skjedd. Vi vil derfor understreke at det alltid vil være stor usikkerhet knyttet til slike tallberegninger. Treffsikkerheten i anslagene vil blant annet avhenge av utvalgsusikkerhet og presisjonsproblemer knyttet til de subjektivt graderte svaralternativene som brukes for å beregne sysselsettingseffektene.

Først beregnes sysselsettingseffektene i de virksomhetene som er med i denne etterundersøkelsen. Disse tallene brukes til å beregne sysselsettingseffektene for alle de bedriftene, det vil si hele populasjonen, som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004.

Til slutt brukes sysselsettingseffektene for hele populasjonen til å estimere støtteelementet eller INs kostnad per arbeidsplass.

På grunn av at det inngår over dobbelt så mange tjenester og programmer i denne undersøkelsen som for 1999-2002-kullet, vil utvalgsusikkerheten bli større på enkelttjeneste- og programnivå. Dette gjelder spesielt for de tjenestene og programmene hvor det er få observasjoner. Det er grunn til å tro at resultatene vil variere en del fra år til år for disse. På et aggregert nivå vil imidlertid disse variasjonene bli ”visket ut” i relativt sterk grad, noe som gjør at totaltallene blir mindre usikre og sannsynligvis mer stabile over tid.

7.3.1 Sysselsettingseffekter for bedriftene som er med i etterundersøkelsen

7.3.1.1 Netto sysselsettingsøkning

Sysselsettingen kan i prinsippet ha økt, holdt seg konstant eller blitt redusert. Dette gjelder både for de bedriftene som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004, og alle andre. I det videre ser vi nærmere på netto sysselsettingsøkning i de bedriftene som fikk tilsagn i 2004.

For å ta hensyn til at resultatene kan bli påvirket av noen få, store "outliere"/ekstremverdier i sterk grad, har vi valgt å ekskludere den ene prosenten av bedriftene som har hatt den største sysselsettingsreduksjonen og sysselsettingsøkningen i perioden. Dette er ofte bedrifter som har gjennomgått organisatoriske endringer i form av oppkjøp eller salg av hele eller deler av virksomheten.

Blant de virksomhetene som inngår i etterundersøkelsen, har det vært en brutto sysselsettingsøkning på 1143 arbeidsplasser. Det har imidlertid også vært en sysselsettingsnedgang i noen bedrifter (totalt på -434). Dette innebærer at det har vært en samlet netto sysselsettingsøkning på 710 arbeidsplasser¹⁶ i perioden. Dette tilsvarer en økning på 13,6 prosent fra 31.12 2004 til 31.12 2007. Dette er helt på linje med økningen i 2003-årgangen som var på 14 prosent.

Av sysselsettingsøkningen er 376 arbeidsplasser kommet innenfor det distriktpolitiske virkeområdet og 325 utenfor. Dette tilsvarer en vekst i antall arbeidsplasser på 10 prosent innenfor virkeområdet og 22 prosent utenfor. Dette er en markant endring fra 2003-årgangen hvor veksten var størst innenfor det distriktpolitiske virkeområdet med 15 prosent, mens man utenfor kun hadde 13 prosent. Dette betyr at det har vært en klar nedgang i veksten innenfor virkeområdet og en klar økning utenfor.

Framstillingen av resultatene på overordnet nivå avdekker ikke hvorvidt det er variasjoner mellom støttemottakerne når det gjelder netto sysselsettingsøkning og netto sysselsettingsøkning per prosjekt. Vi har imidlertid sett nærmere på dette i tabellen under. Som i tidligere undersøkelser er det relativ stor variasjon mellom de ulike tjeneste- og programtakerne både ut fra totalt antall og sett per prosjekt.

Netto sysselsettingsøkning er størst blant de som har fått Distriktsutviklingstilskudd, INT og Etablererstipend, mens den er minst blant de som har mottatt Bygdeutviklingsmidler og Verdiskapningsprogram reindrift. Dette bildet er i stor grad det samme også når en ser på netto sysselsettingsøkning per prosjekt. Dette samsvarer godt med hovedbildet fra 2003-årgangen, selv om det er noen variasjoner. Tallene for de ulike tjenestene og programmene i årets etterundersøkelse framgår av neste tabell.

---

¹⁶ Dersom en ikke fjerner "outliere", har det vært en netto sysselsettingsøkning på 2975 arbeidsplasser. Tar en bort den største "outlieren", har det vært en netto sysselsettingsøkning på 2299 arbeidsplasser.

Tabell 22: Netto sysselsettingsøkning, -04 og -03				
Tjeneste og program	Netto sysselsettingsøkning			
	Pr prosj. - 04	Pr. prosj. - 03	Sum -04	Sum -03
Bygdeutviklingsmidler (183)	0,0	-0,2	-10	-30
Distriktsrettede risikolån (30)	1,3	1,3	20	68
Distriktsrettet låneordning (13)	4,1	.	23	.
Distriktsutviklingstilskudd (144)	0,9	2,3	120	154
Grunnfinansieringslån - fiskeflåten (28)	1,8	1,1	29	18
Landsdekkende risikolån (12)	5,1	2,1	20	40
Landsdekkende utviklingstilskudd (41)	2,4	0,3	39	6
Lavrisikolån (17)	1,1	-0,7	13	-11
Landbrukslån (104)	0,9	0,4	44	29
NT-programmet (20)	2,4	1,8	12	33
OFU/IFU (44)	2,8	3,2	54	97
Bioenergiprogrammet (22)	0,4	0,8	3	4
BIT (16)	5,5	7,1	65	120
INT-programmet (29)	3,1	2,6	103	64
FRAM (32)	1,7	1,7	16	54
Kulturbasert næringsutvikling (16)	1,3	0,0	10	0
Marint innovasjonsprogram (3)	2,5	1,0	3	2
Verdiskapingsprogram mat (52)	1,7	0,9	31	23
Verdiskapingsprogram reindrift (12)	-1,0	-0,7	-4	-2
Verdiskapingsprogram skog (14)	1,0	0,6	8	10
Etablererstipend (113)	1,1	0,7	100	63
Inkubatorstipend (16)	1,0	0,8	13	16
Total	1,0	1,1	709	758

Kilde: Oxford Research

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

7.3.1.2 Skaping av arbeidsplasser

De skapte arbeidsplassene vi nettopp har sett på, kan ha kommet som et resultat av Innovasjon Norges medvirkning. Imidlertid kan det også være slik at de helt eller delvis ville kommet uavhengig av Innovasjon Norges bidrag. jfr. Figur 58: Teoretisk tilnærming til effektmåling. For å kunne anslå Innovasjon Norges betydning for antall skapte arbeidsplasser, er det nødvendig å ha en beregningsmodell. Vi har hovedsakelig valgt å benytte oss av samme beregningsmetode som i tidligere kundeeffektundersøkelser. Denne beregningsmetoden tar utgangspunkt i et sett av forutsetninger. Disse er knyttet til virksomhetenes oppfatninger av prosjektets betydning for sysselsettingsutviklingen og Innovasjon Norges betydning for realiseringen av prosjektet (addisjonalitet). Modellen baserer seg på tre steg:

- For at prosjektet skal kunne sies å ha betydning for sysselsettingsutviklingen, må virksomhetene oppgi en skår på 4 til 7 (høyt anslag) eller 5 til 7 (lavt anslag) på spørsmålet om prosjektet har hatt effekt på sysselsettingsutviklingen.
- Prosjektet må ha middels eller høy addisjonalitet i førundersøkelsen for 2004-årgangen. Det vil si at Innovasjon Norge må ha betydning for realiseringen av prosjektet.
- Sysselsettingsveksten i perioden 31/12 2004 til 31/12 2007 er utgangspunktet for beregningen.

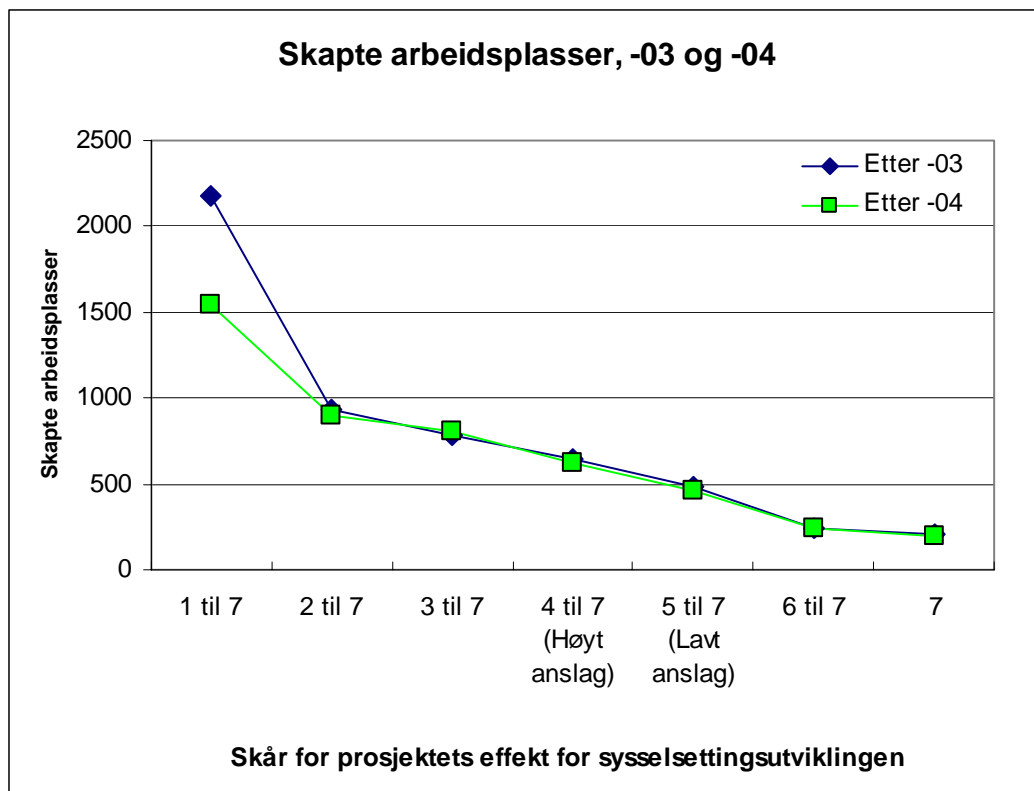
Virksomheten med størst sysselsettingsøkning er fjernet på grunn at den tilhører et svært stort konsern. Å beholde denne vil gi lite representative resultater. Dette medfører at det er 960 bedrifter som analyseres videre, som er noen flere enn i 2003, da antallet var 758.

Disse beregningene er følsomme for hvilke forutsetninger som legges til grunn. I neste figur illustreres endringene i anslagene ut fra hvilke betydning prosjektet har hatt for sysselsettingsutviklingen. Stadig ligger forutsetningene om middels eller høy addisjonalitet til grunn. Det samme gjør kravet til positiv sysselsettingsutvikling.

Det illustreres at Innovasjon Norge har bidratt til realisering av mellom 462 (skår 5-7 på betydning for sysselsettingsvekst) til 621 (skår 4-7) nye arbeidsplasser. Ut fra det mest konservative estimatet utgjør dette en andel på i underkant av 2/3 av den netto sysselsettingsveksten. Dette er samme andel som for 2003-årgangen. De resterende arbeidsplassene ville sannsynligvis blitt skapt også uten Innovasjon Norges medvirkning.

Antall skapte arbeidsplasser og Innovasjon Norges betydning for disse kan avleses i figuren under. I hovedtrekk er tallene like dem man fant i 2003, med unntak av alternativet hvor man ikke legger føringer knyttet til betydning for sysselsettingen. Dette fordi en større andel har oppgitt 1 i 2004 enn i 2003.

Figur 59: Sammenhengen mellom prosjektets betydning for sysselsettingsutviklingen og skapte arbeidsplasser. Prosjekter med middels og høy addisjonalitet i førundersøkelsen. Akkumulerte tall.

Innovasjon Norge skal bidra til næringsutvikling i hele landet. Avhengig av om man legger det lave eller høye anslaget til grunn har de bedriftene som er med i etterundersøkelsen, skapt mellom 316 til 393 arbeidsplasser innenfor det distriktpolitisk

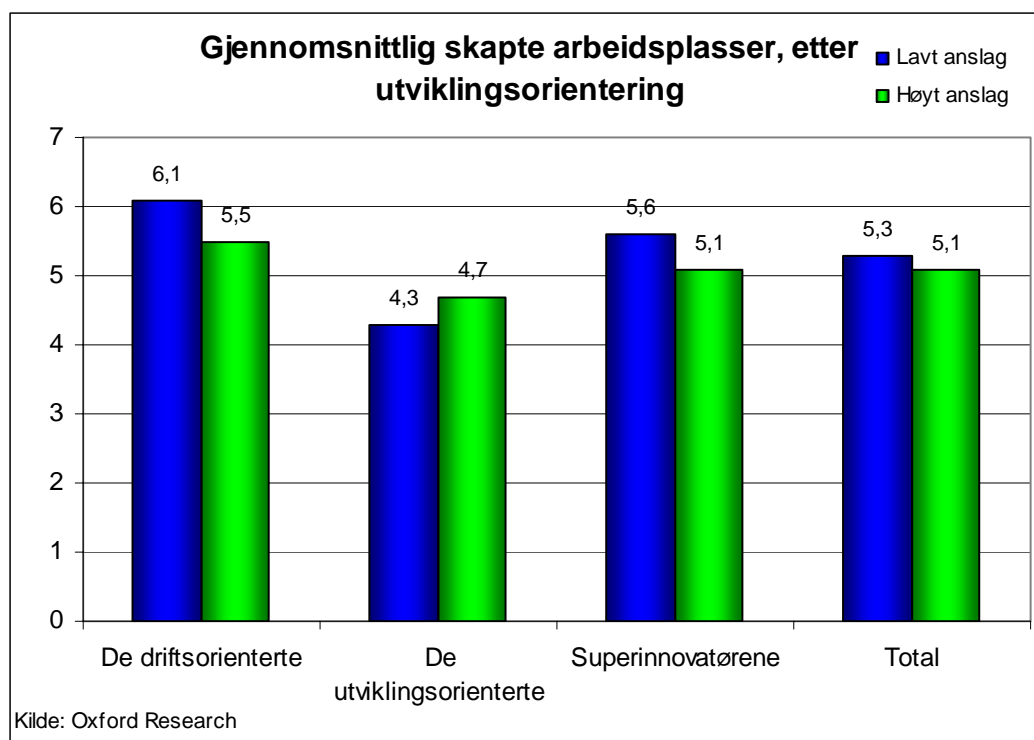
virkeområdet og mellom 145 til 220 utenfor. I gjennomsnitt representerer det omlag 66 prosent av de skapte arbeidsplassene innenfor virkeområdet. Dette skiller seg fra 2003-årgangen der andelen innenfor i snitt lå på ca. 59 prosent.

- En større andel av de skapte arbeidsplassene kommer altså innenfor DPV, på tross av at den totale økningen i sysselsetting er størst utenfor. Dette har sammenheng med at prosjektene innenfor virkeområdet har noe høyere addisjonalitet og betydning for sysselsettingsutviklingen i bedriftene.
- Dette innebærer med andre ord at det er skapt noen flere arbeidsplasser per prosjekt innenfor enn utenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Antallet var tilnærmet det sammen mellom innenfor og utenfor virkeområdet i 2003-årgangen.

Vi har tidligere sett at utviklingsorientering har sammenheng med prosjektenes betydning for konkurransevne, lønnsomhet og overlevelse. Analyser viser at det ikke nødvendigvis får utslag i sysselsettingsutviklingen. Det er de bedriftene med færrest samarbeidsaktører, færrest områder med høy grad av kompetanseutvikling og færrest områder med høy grad av innovasjon som skaper flest arbeidsplasser pr. prosjekt, dernest kommer “Superinnovatørene” og til sist “De utviklingsorienterte”.

Dette innebærer at Innovasjon Norge ikke vil utsette arbeidsmarkedet for ekstra påkjenninger på kort sikt ved å satse på “De utviklingsorienterte” prosjekter. Disse prosjektene bidrar ikke automatisk til økt etterspørsel etter arbeidskraft på tross av at de gir gode resultater både når det gjelder omsetning og eksport. Dette er positive signaler i den høykonjunkturen Norge nå er inne i.

Figur 60: Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser pr prosjekt, etter utviklingsorientering.

7.3.1.3 Sikring av arbeidsplasser

Som tidligere nevnt kan sysselsettingen ikke bare øke, men også være stabil eller synke. Så i tillegg til å bidra til sysselsettingsvekst, er det også slik at de IN-finansierte prosjektene kan bidra til at eksisterende arbeidsplasser sikres. Prosjektene kan forhindre at det blir nødvendig å redusere arbeidsstokken eller de kan begrense reduksjonen av den. Eventuelt kan de også motvirke at virksomheten blir nedlagt eller går konkurs.

Også i forhold til beregning av sikring av arbeidsplasser har vi valgt å benytte tilnærmet samme beregningsmetode som i tidligere kundeeffektundersøkelser. Dette innebærer at omfanget av sikring av arbeidsplasser beregnes gjennom å ta utgangspunkt i hvordan bedriftene vurderer prosjektets viktighet for overlevelse samt deres vurdering av hvilken betydning Innovasjon Norge har hatt for realiseringen av prosjektene (addisjonalitet).

Også i denne beregningen ligger det 3 forutsetninger til grunn:

- For at prosjektet skal kunne sies å ha vært viktig for virksomhetenes overlevelse, må de ha svart 6 (høyt anslag) eller 7 (lavt anslag) på dette spørsmålet.
- Prosjektet må ha høy addisjonalitet i førundersøkelsen for 2004, det vil si at det ville blitt gjennomført på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skala eller ikke gjennomført i det hele tatt¹⁷.

Sysselsettingen per 31.12.04 er utgangspunktet for beregningen.

Som i tidligere undersøkelser er ikke de fem prosent største bedriftene med i beregningen. Om disse bedriftene tas med, risikerer en at en ved oppskalering får resultater som i liten grad er representative for populasjonen. Dermed sitter vi igjen med 873 bedrifter som analyseres videre. I 2003 var det kun 692 bedrifter med i den videre analysen. Dette får betydning for summen av sikrede arbeidsplasser, vist i neste figur.

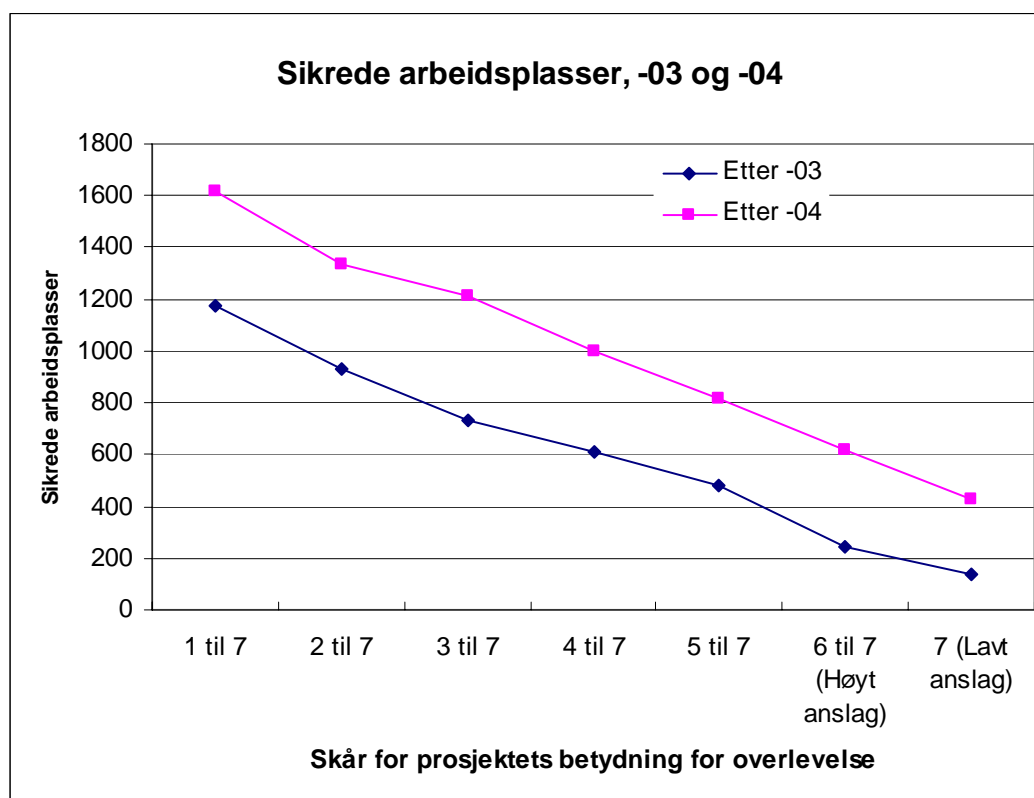
Som for anslaget over skapte arbeidsplasser er også sikrede arbeidsplasser følsomt for variasjon i forutsetningene som legges til grunn. I neste figur vises sammenhengene mellom prosjektenes betydning for overlevelse og sikring av arbeidsplasser. Forutsetningen om høy addisjonalitet holdes stabil. Det framgår at Innovasjon Norge har bidratt til å sikre fra omkring 426 arbeidsplasser (skår på 7) til 614 arbeidsplasser (skår på 6-7).

Disse tallene er ikke direkte sammenlignbare med de tidligere etterundersøkelsene på grunn av at tjeneste- og programfordelingen og ikke minst antall bedrifter i analysen er ulik. Bedriftene var i snitt tilnærmet like store i 2003-årgangen som i 2004-årgangen så det er primært antall bedrifter med i analysen som gir utslag. Variasjonen for øvrig skapes av noe ulik svargivning på spørsmålet som benyttes for å illustrere følsomheten i beregningen.

---

¹⁷ Målet på høy addisjonalitet er endret i forhold til tidligere etterundersøkelser. I de tidligere etterundersøkelsene tilsvarte høy addisjonalitet at prosjektet ikke ville bli lagt på is eller ikke gjennomført. Dette innebærer at det målet som benyttes i årets etterundersøkelse er mindre konservativt.

Figur 61: Sammenhengen mellom prosjektenes betydning for overlevelse (skår 6-7 eller 7) og sikrede arbeidsplasser. Prosjekter med høy addisjonalitet i førundersøkelsen. Akkumulerte tall.

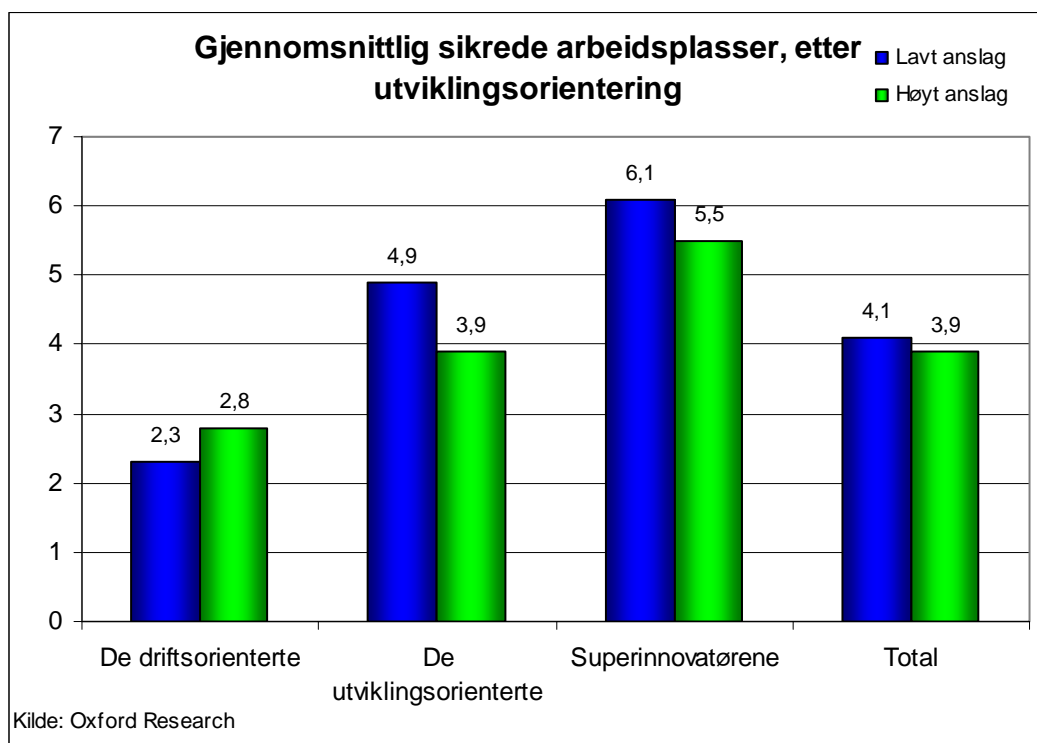
Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde har Innovasjon Norge medvirket til å sikre fra om lag 305 til 470 arbeidsplasser innenfor sonene og ca. 114 til 165 utenfor. Avhengig av hvilke forutsetninger som legges til grunn, innebærer dette at ca. 74 prosent av de sikrede arbeidsplassene har kommet i det distriktpolitiske virkeområdet. Sammenligner en denne andelen med andelen prosjekter innen virkeområdet, er det sikret 5 prosentpoeng flere arbeidsplasser innen virkeområdet enn antall prosjekter tilsier (69 prosent innenfor og 31 prosent utenfor). Andelen er også høyere enn hva den var for 2003-årgangen.

- Dette innebærer at det sikres flere arbeidsplasser innenfor det Distriktpolitiske virkeområdet enn hva antall prosjekter skulle tilsa.

I det videre fordeles gjennomsnittlig andel sikrede arbeidsplasser pr prosjekt i henhold til prosjektenes utviklingsorientering. Mens vi tidligere så at utviklingsorientering ikke bidrar til skaping av nye arbeidsplasser er det en klar sammenheng mellom utviklingsorientering og sikring av arbeidsplasser. Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser er ca. dobbelt så høyt i bedrifter som kategoriseres som "Superinnovatører" i forhold til "De driftsorienterte". Midt i mellom ligger "De utviklingsorienterte".

- Utviklingsorientering ser altså ut til å bidra til å sikre arbeidsplasser, men i mindre til å skape nye!

Figur 62: Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser pr prosjekt, etter utviklingsorientering.

7.3.1.4 Skapte og sikrede arbeidsplasser i etterundersøkelsen

Innovasjon Norge har bidratt til at det er skapt og sikret mellom ca. 888 til 1235 arbeidsplasser, dette gjelder kun for de virksomhetene som har svart i etterundersøkelsen. Dette er et til dels mye høyere anslag enn i 2003, men årsaken er primært et økt antall prosjekter inkludert i etterundersøkelsen. Sett i forhold til antall prosjekter har Innovasjon Norge skapt og sikret mellom 0,92 til 1,28 arbeidsplasser per prosjekt for 2004-årgangen. Dette er tilnærmet identisk med andelen i 2003-årgangen. Men andelen er fremdeles lavere enn i etterundersøkelsene gjennomført av Nordlandsforskning (mellom 1,2-1,5 og 1,6-1,8 arbeidsplasser per prosjekt), noe som skyldes at det siden 2003-årgangen er en annen tjeneste- og programfordeling enn tidligere.

7.3.2 Estimering av sysselsettingseffekter for hele populasjonen

Ved å bruke de beregningene som er gjort for sysselsettingseffekter for de prosjektene som inngår i etterundersøkelsen for 2004-kullet, kan man estimere sysselsettingseffekter for hele populasjonen som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i dette året (5737 prosjekter). Disse effektene estimeres gjennom å anslå effekter for både skapte og sikrede arbeidsplasser. På begge disse to områdene tar beregningen utgangspunkt i hvordan resultatene fra prosjektene som inngår i etterundersøkelsen, fordeler seg på de ulike tjenestene og programmene. Beregningsmåten er beskrevet inngående i forrige delkapittel.

7.3.2.1 Skapte arbeidsplasser for hele populasjonen

Beregningen av skapte arbeidsplasser for hele populasjonen tar utgangspunkt i andelen prosjekter for hver enkelt tjeneste og program som har middels eller høy addisjonalitet i førundersøkelsen og der virksomhetene oppgir en skår på 4 til 7 (høyt anslag) eller 5 til 7 (lavt anslag) på spørsmålet om prosjektets effekt på sysselsettingsutviklingen. Denne andelen multipliseres så med den gjennomsnittlige sysselsettingsøkningen for hver enkelt tjeneste og program i etterundersøkelsen. Dette gir uttrykk for hvor mange arbeidsplasser som har blitt skapt per tilsagn. For å finne hvor mange arbeidsplasser som har blitt skapt for hele populasjonen, multipliseres antall arbeidsplasser per tilsagn med antall tilsagn for de ulike tjenestene og programmene. Resultatene av disse beregningene vises i tabellen under.

Tabell 23: Beregning av skapte arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter tjeneste og program.									
	Pop.	Høyt anslag				Lavt anslag			
		Betsys >=4	Gj.arb. pl.	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl.	Betsys >=5	Gj.arb. pl.	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl.
Bygdeutviklingsmidler	1955	0,05	0,84	0,05	90	0,04	0,91	0,03	68
Distriktsrettede risikolån	162	0,23	12,29	2,87	464	0,17	11,00	1,83	297
Distriktsrettet låneordning	43	0,38	6,00	2,31	99	0,31	7,25	2,23	96
Distriktsutviklingstilskudd	1118	0,20	5,66	1,14	1275	0,16	6,32	1,01	1128
Grunnfinansieringslån - fiskeflåten	125	0,11	3,33	0,36	45	0,07	3,00	0,21	27
Landsdekkende risikolån	40	0,33	10,00	3,33	133	0,33	10,00	3,33	133
Landsdekkende utviklingstilskudd	127	0,17	7,29	1,24	158	0,05	4,50	0,22	28
Lavrisikolån	78	0,24	2,75	0,65	50	0,18	2,67	0,47	37
Landbrukslån	438	0,04	4,13	0,16	69	0,01	14,00	0,13	59
NT-programmet	41	0,20	5,25	1,05	43	0,20	5,25	1,05	43
OFU/IFU	124	0,25	7,27	1,82	225	0,20	4,44	0,91	113
Bioenergiprogrammet	54	0,09	5,00	0,45	25	0,09	5,00	0,45	25
BIT	95	0,13	4,50	0,56	53	0,06	8,00	0,50	48
INT-programmet	237	0,21	6,00	1,24	294	0,14	4,25	0,59	139
FRAM	76	0,09	4,33	0,41	31	0,03	4,00	0,13	10
Kulturbasert næringsutvikling	54	0,06	2,00	0,13	7	0,06	2,00	0,13	7
Marint innovasjonsprogram	10	0,00		0,00	0	0,00		0,00	0
Verdiskapingsprogram mat	164	0,21	3,82	0,81	132	0,13	4,43	0,60	98
Verdiskapingsprogram reindrift	43	0,00		0,00	0	0,00		0,00	0
Verdiskapingsprogram skog	50	0,21	6,00	1,29	64	0,21	6,00	1,29	64
Etablererstipend	623	0,19	3,88	0,72	449	0,13	4,19	0,56	347
Inkubatorstipend	80	0,31	3,20	1,00	80	0,25	3,50	0,88	70
Totalt	5737	0,15	4,91	0,73	4160	0,11	5,30	0,56	3227

Source: Oxford Research

Pop. = populasjon, alle INs prosjekter i 2004, Betsys = andelen prosjekter som har effekt på sysselsettingsutviklingen, Gj.arb.pl = gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser i de bedriftene hvor prosjektet har hatt effekt på sysselsettingsutviklingen, Arb.pl. per prosj.= antall skapte arbeidsplasser per prosjekt for hele populasjonen, Tot.arb.pl = totalt antall skapte arbeidsplasser.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Skapte arbeidsplasser totalt

For hele populasjonen er det skapt fra omkring 3227 til 4160 nye arbeidsplasser. 2003-kullet skapte mellom 3100 til 4500 nye arbeidsplasser. På tross av en betydelig mindre antall prosjekter totalt sett i populasjonen i 2004 (5737 mot 6387 i 2003), har man skapt om lag like mange arbeidsplasser. I tillegg er dette innenfor samme intervall som kundeeffektundersøkelsene fra 1999 til 2002-kullet. Det er imidlertid verdt å merke seg at spredningen i estimatet har sunket noe. Dette indikerer en økende grad av sikkerhet i estimatene.

Uten å ta hensyn til antall prosjekter, er det blitt skapt klart flest arbeidsplasser gjennom prosjekter som har fått tilsagn om Distriktsutviklingstilskudd. Dernest kommer Etablererstipend og Distriktsrettet risikolån. Dette er tjenester og programmer som også tidligere har vist at de skaper mange arbeidsplasser. Ser en på hvor det har blitt skapt færrest arbeidsplasser, er det blant de som har deltatt i verdiskaping reindrift, Marint innovasjonsprogram og Kulturbasert næringsutvikling. Dette er alle små tjenester/programmer, og vi gjør derfor oppmerksom på at usikkerheten er høy og at resultatene vil avhenge av hvem som har svart. Det kan med andre ord være slik at svar fra andre bedrifter kan gi et annet resultat. Det er imidlertid ikke grunn til å tro at en ville få store endringer i de samlede resultatene med andre bedrifter i utvalget.

Skapte arbeidsplasser per prosjekt

Som vist i tidligere etterundersøkelser er det betydelig variasjon mellom tjenestene og programmene når det gjelder hvor mange arbeidsplasser som har blitt skapt per prosjekt. Det har blitt skapt flest arbeidsplasser blant mottakerne av Landsdekkende risikolån (3,33 per prosjekt), Distriktsrettede risikolån (1,8 til 2,8 per prosjekt) og Distriktsrettet låneordning (2,2 til 2,3 per prosjekt). Det har blitt skapt færrest blant dem som har deltatt i Marint innovasjonsprogram (0 per prosjekt), verdiskaping reindrift (0 per prosjekt) og Bygdeutviklingsmidler (0,03 til 0,05 per prosjekt).

- For hele populasjonen er det i gjennomsnitt skapt omlag 0,6 til 0,7 arbeidsplasser per prosjekt. Dette er omtrent som for 2003-årgangen.

Skapte arbeidsplasser etter distriktpolitisk virkeområde

Dersom man legger til grunn at fordelingen i forhold til det distriktpolitiske virkeområdet er likt i utvalget og populasjonen kan man beregne antall skapte arbeidsplasser fordelt etter distriktpolitisk virkeområde.

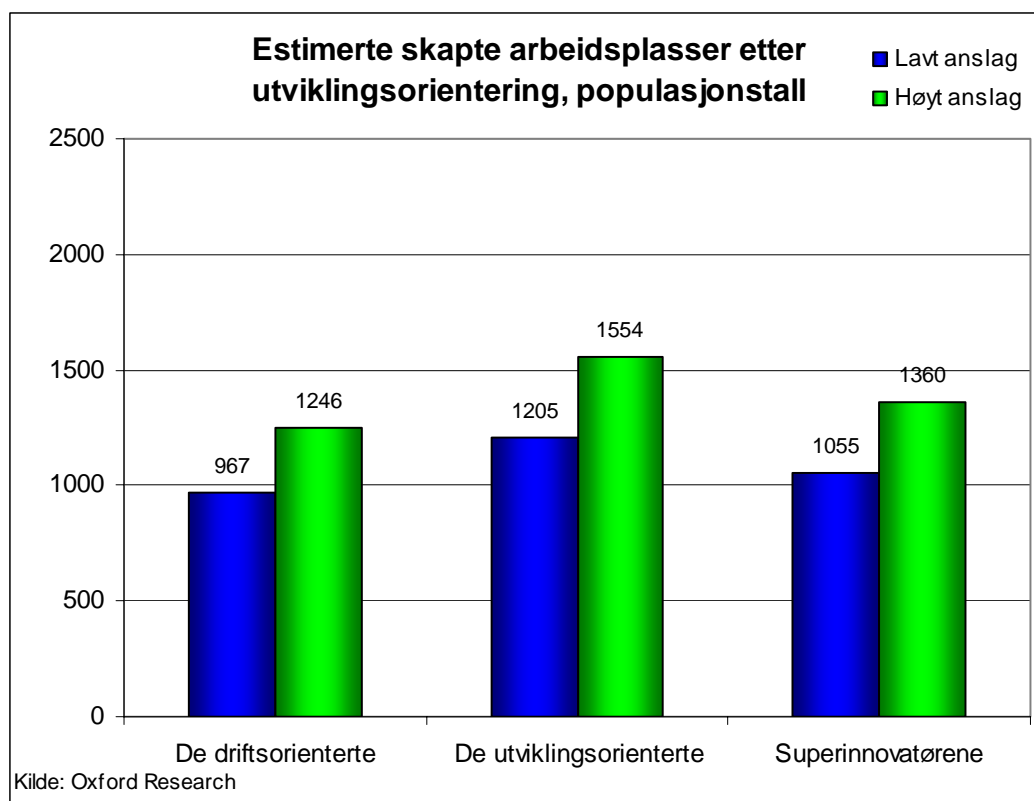
2004-årgangen har skapt mellom 820 til 1243 nye arbeidsplasser utenfor sonene, mens fra 1918 til 2445 arbeidsplasser har blitt generert innenfor sonene. 66-70 prosent av arbeidsplassene har dermed oppstått innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er en andel som er tilnærmet lik andelen prosjekter innefor området (69 prosent). Andelene er stabile og på linje med 2003-årgangen.

Skapte arbeidsplasser etter utviklingsorientering

Dersom man legger til grunn at fordelingen i forhold til utviklingsorientering er likt i utvalget og populasjonen, kan man beregne antall skapte arbeidsplasser fordelt etter disse gruppene.

Neste figur illustrerer estimatet. Det er imidlertid viktig å påpeke at anslagene fordeles seg likt som fordelingen av de ulike gruppene i etterundersøkelsen ved bruk av tidligere nevnte forutsetninger.

Figur 63: Estimerte skapte arbeidsplasser etter utviklingsorientering.

7.3.2.2 Sikrede arbeidsplasser for hele populasjonen

Den videre estimeringen av antall sikrede arbeidsplasser tar utgangspunkt i andelen prosjekter for hver enkelt tjeneste og program som har høy addisjonalitet i førundersøkelsen og der virksomhetene oppgir en skår på 6 til 7 (høyt anslag) eller 7 (lavt anslag) på spørsmålet om hvor viktig prosjektet er for deres overlevelse. Denne andelen multipliseres så med det gjennomsnittlige antall sikrede arbeidsplasser for hver enkelt tjeneste og program i etterundersøkelsen. Dette gir uttrykk for hvor mange arbeidsplasser som har blitt sikret per tilsagn. For å finne hvor mange arbeidsplasser som har blitt sikret for hele populasjonen, multipliseres antall sikrede arbeidsplasser per tilsagn med antall tilsagn for de ulike tjenestene og programmene. Resultatene fra beregningene er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 24: Beregning av sikrede arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter tjeneste og program.

	Pop.	Høyt anslag				Lavt anslag			
		Betov. >=6	Gj.arb.p l.	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl.	Betov. =7	Gj.arb.p l.	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl.
Bygdeutviklingsmidler	1955	0,30	1,73	0,53	1027	0,21	1,70	0,35	683
Distriktsrettede risikolån	162	0,12	9,00	1,08	175	0,09	11,00	0,99	160
Distriktsrettet låneordning	43	0,13	30,00	3,81	164	0,08	27,00	2,28	98
Distriktsutviklingstilskudd	1118	0,28	4,46	1,25	1395	0,19	3,89	0,74	825
Grunnfinansieringslån - fiskeflåten	125	0,21	4,63	0,99	124	0,21	4,63	0,99	124
Landsdekkende risikolån	40	0,14	8,67	1,21	49	0,05	12,00	0,56	22
Landsdekkende utviklingstilskudd	127	0,10	3,25	0,33	42	0,06	4,60	0,29	37
Lavrisikolån	78	0,18	5,60	1,01	79	0,09	3,70	0,34	26
Landbrukslån	438	0,12	2,01	0,23	102	0,08	2,02	0,15	66
NT-programmet	41	0,07	3,00	0,20	8	0,07	3,00	0,20	8
OFU/IFU	124	0,16	5,73	0,92	114	0,13	6,08	0,78	97
Bioenergiprogrammet	54	0,07	2,13	0,16	9	0,02	6,00	0,11	6
BIT	95	0,12	7,50	0,93	88	0,06	10,00	0,62	59
INT-programmet	237	0,28	6,50	1,84	437	0,19	6,25	1,18	280
FRAM	76	0,09	6,29	0,55	42	0,06	8,00	0,50	38
Kulturbasert næringsutvikling	54	0,07	10,50	0,75	40	0,00		0,00	0
Marint innovasjonsprogram	10	0,00		0,00	0	0,00		0,00	0
Verdiskapingsprogram mat	164	0,10	2,20	0,22	37	0,08	2,24	0,18	30
Verdiskapingsprogram reindrift	43	0,10	1,50	0,15	6	0,05	2,00	0,10	4
Verdiskapingsprogram skog	50	0,13	13,33	1,71	86	0,09	16,00	1,37	69
Etablererstipend	623	0,15	1,43	0,21	131	0,09	1,66	0,15	93
Inkubatorstipend	80	0,11	0,50	0,05	4	0,05	0,00	0,00	0
Totalt	5737	0,19	3,71	0,69	3958	0,12	3,71	0,46	2658

Source: Oxford Research

Pop.= populasjon, alle INs prosjekter i 2003, Betov.= andelen prosjekter som har betydning for overlevelsen, Gj.arb.pl = gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser i de bedriftene hvor prosjektet har hatt betydning for overlevelsen, Arb.pl. per prosj.= sikrede arbeidsplasser per prosjekt for hele populasjonen, Tot.arb.pl = totalt antall sikrede arbeidsplasser.

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

Sikrede arbeidsplasser totalt

For hele populasjonen er det sikret fra 2658 til 3958 arbeidsplasser, gjennom 2004-årgangen. Dette er langt flere enn i etterundersøkelsen for 2003-årgangen (1000 til 1700 arbeidsplasser) og etterundersøkelsen for 2002-årgangen (1200 til 2700 arbeidsplasser). Dette skyldes primært at prosjektenes viktighet for virksomhetens overlevelse har økt. I denne undersøkelsen er det 26,6 prosent som har svart kategori 7 på skalaen, mens det i 2003-årgangen kun var 19,3 prosent. Slår man sammen kategoriene 6 og 7 var andelen henholdsvis 40,7 prosent og 35,3 prosent. Dette får store utslag i beregningene, spesielt når andelen høy addisjonalitet er nokså lik mellom årene.

Om en ser bort fra antall tilsagn, har det høyeste antallet arbeidsplasser blitt sikret gjennom prosjekter som har fått tilsagn om Distriktsutviklingstilskudd, Bygdeutviklingsmidler og INT-programmet. Bygdeutviklingsmidler og Distriktsutviklingstilskudd var også de som hadde størst betydning i etterundersøkelsen for 2002- og

2003-årgangen. Det er imidlertid interessant å merke seg at INT-programmet har økt antall sikrede arbeidsplasser betraktelig, på tross av at antall prosjekter har gått marginalt tilbake (9 sikrede i 2003 mot 437 i 2004). Landsdekkende risikolån har imidlertid gått motsatt vei, og fra å ha sikret 226 arbeidsplasser i 2003 er antallet nå nede i 49. Det har ikke blitt sikret noen arbeidsplasser hos flere av tjenestene og programmene. Dersom man legger det lave anslaget til grunn har det ikke vært sikret arbeidsplasser innen Kulturbasert næringsutvikling, Marint innovasjonsprogram og Inkubatorstipend. Disse sikret heller ikke arbeidsplasser i 2003-årgangen, og er alle små tjenester og programmer målt i kroner. Tjenestene/programmene er i tillegg mer rettet mot utvikling/innovasjon enn mot konsolidering og sikring av driftsnivået. Vi vil også påpeke at utvalgsusikkerhet kan spille inn her. Om andre virksomheter hadde svart, kunne det gitt noe andre resultater. Det er imidlertid liten grunn til å tro at endringene ville blitt svært store. Tjenestene og programmene er alle relativt små målt ut fra antall tilsagn.

Sikrede arbeidsplasser per prosjekt

Om en foretar en fordeling ut fra hvor mange arbeidsplasser som har blitt sikret per prosjekt, gir det en noe annen rekkefølge på tjenestene og programmene. Ut fra en samlet vurdering av både det høye og det lave anslaget, har flest arbeidsplasser per prosjekt blitt sikret blant mottakerne Distriktsrettet låneordning (2,3 til 3,8 per prosjekt), INT-programmet (1,2 til 1,8 per prosjekt) og verdiskaping skog (1,4 til 1,7 per prosjekt). Det har blitt sikret færrest arbeidsplasser per prosjekt blant dem som har fått Kulturbasert næringsutvikling, Marint innovasjonsprogram og Inkubatorstipend (0 per prosjekt for alle). For hele populasjonen er det i gjennomsnitt sikret fra 0,5 til 0,7 arbeidsplasser per prosjekt. Dette er dobbelt så høyt som gjennomsnittet for 2003 (0,2 til 0,3 per prosjekt), og skyldes som tidligere nevnt prosjektenes økte grad av viktighet for overlevelse.

Sikrede arbeidsplasser etter distriktpolitisk virkeområde

Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde har fra 648 til 965 arbeidsplasser blitt sikret utenfor sonene, mens 2010 til 2993 arbeidsplasser har blitt sikret innenfor sonene. Samlet innebærer det at 75 prosent av de sikrede arbeidsplassene er å finne innenfor det distriktpolitiske virkeområdet, noe som er om lag 6 prosentpoeng høyere enn antall prosjekter tilsier. Andelen er vesentlig høyere enn i 2003-årgangen, da den lå mellom 57 til 64 prosent.

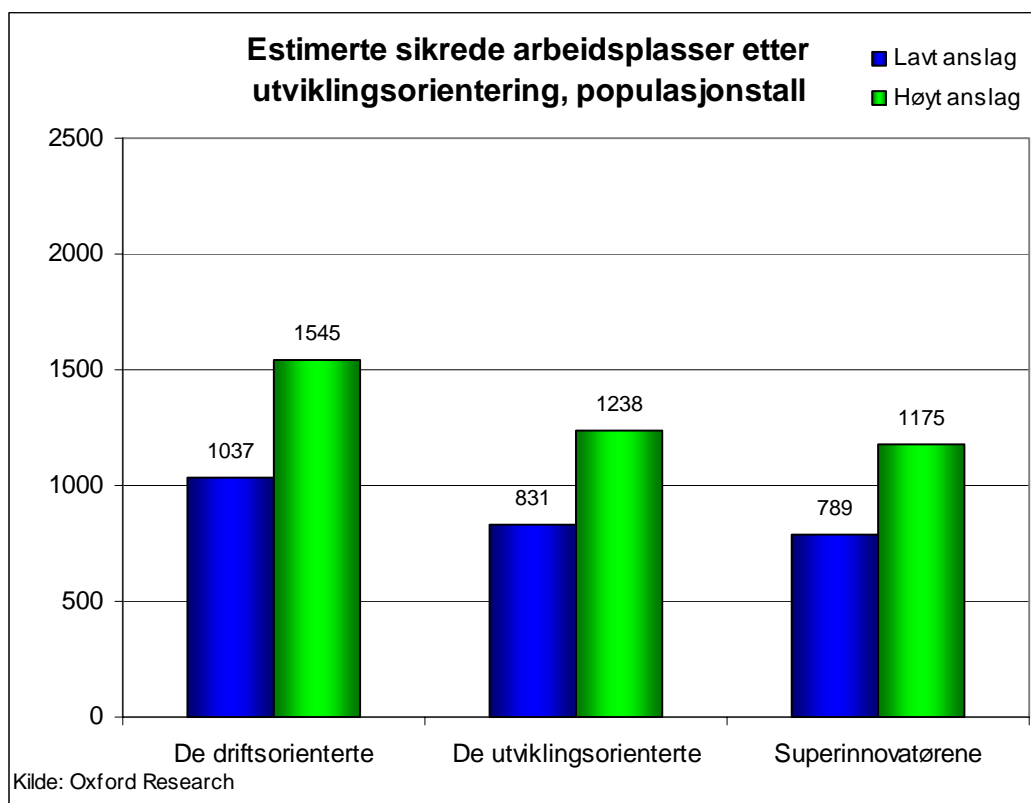
- Det betyr at sikringen av arbeidsplasser er relativt sett høyere innen virkeområdet enn utenfor.

Sikrede arbeidsplasser etter utviklingsorientering

Dersom man legger til grunn at fordelingen i forhold til utviklingsorientering er likt i utvalget og populasjonen kan man beregne antall sikrede arbeidsplasser fordelt etter disse gruppene.

Neste figur illustrerer estimatet. Det er imidlertid viktig å påpeke at anslagene fordeles seg likt som fordelingen av de ulike gruppene i etterundersøkelsen, ved bruk av tidligere nevnte forutsetninger.

Figur 64: Estimerte sikrede arbeidsplasser etter utviklingsorientering.

7.3.2.3 Skapte og sikrede arbeidsplasser for hele populasjonen

Med de forutsetningene som er lagt til grunn, er det skapt og sikret fra om lag 5885 til 8118 arbeidsplasser blant de bedriftene som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004. Dette innebærer at det er skapt og sikret 1,0 til 1,4 arbeidsplasser per prosjekt. Dette er klart mer enn i etterundersøkelsen for 2003-årgangen, hvor andelen gikk fra 0,6 og opp til 1,0 arbeidsplasser per prosjekt. Dette betyr at det lave anslaget i år er på linje med det høye anslaget for 2003-årgangen. Vi har tidligere sett at dette hovedsaklig knytter seg til sikrede arbeidsplasser og årsaken er prosjektenes økte viktighet for overlevelse.

Arbeidsplasser per prosjekt er også vesenlig høyere enn både 2002-årgangen (0,8 til 1,1 arbeidsplasser per prosjekt) og 2001-årgangen (0,7 til 0,9 arbeidsplasser per prosjekt). Tallene for de ulike tjenestene og programmene framgår av tabellen nedenfor.

	Populasjon (prosjekt)	Høyt anslag		Lavt anslag	
		Per prosjekt	Totalt	Per prosjekt	Totalt
Bygdeutviklingsmidler	1955	0,57	1117	0,38	751
Distriktsrettede risikolån	162	3,95	639	2,82	457
Distriktsrettet låneordning	43	6,12	263	4,52	194
Distriktsutviklingstilskudd	1118	2,39	2671	1,75	1953
Grunnfinansieringslån - fiskeflåten	125	1,35	169	1,21	151
Landsdekkende risikolån	40	4,55	182	3,89	156

Tabell 25: Beregning av skapte og sikrede arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter tjeneste og program.

	Populasjon (prosjekt)	Høyt anslag		Lavt anslag	
		Per prosjekt	Totalt	Per prosjekt	Totalt
Landsdekkende utviklingstilskudd	127	1,57	200	0,51	65
Lavrisikolån	78	1,66	130	0,81	63
Landbrukslån	438	0,39	172	0,29	125
NT-programmet	41	1,25	51	1,25	51
OFU/IFU	124	2,74	339	1,69	209
Bioenergiprogrammet	54	0,61	33	0,57	31
BIT	95	1,49	142	1,12	106
INT-programmet	237	3,08	731	1,77	419
FRAM	76	0,96	73	0,63	48
Kulturbasert næringsutvikling	54	0,87	47	0,13	7
Marint innovasjonsprogram	10	0,00	0	0,00	0
Verdiskapingsprogram mat	164	1,03	169	0,78	128
Verdiskapingsprogram reindrift	43	0,15	6	0,10	4
Verdiskapingsprogram skog	50	3,00	150	2,66	133
Etablererstipend	623	0,93	580	0,71	440
Inkubatorstipend	80	1,05	84	0,88	70
Totalt	5737	1,41	8118	1,03	5885

Source: Oxford Research

Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram Skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

I absolutte tall er det skapt og sikret flest arbeidsplasser blant mottakerne av Distriktsutviklingstilskudd, Bygdeutviklingsmidler og INT-programmet. De to førstnevnte er de samme som i de to forrige etterundersøkelsene. Det er færrest skapte og sikrede arbeidsplasser blant dem som har deltatt i Kulturbasert næringsutvikling, Marint innovasjonsprogram og verdiskapingsprogram reindrift.

En underliggende faktor i disse beregningene er den høykonjunkturen som Norge har vært inne i gjennom det tidsrommet som beregningene tar utgangspunkt i. Dermed er sannsynligheten for at forutsetningene knyttet til skapte arbeidsplasser hyppigere til stede. Dette forholdet kan imidlertid ikke forklare økningen i sikrede arbeidsplasser der det er bedriftsstørrelsen ved utgangen av 2004 som er avgjørende og ikke differansen mellom denne størrelsen og størrelsen ved utgangen av 2007.

Skapte og sikrede arbeidsplasser etter distriktpolitisk virkeområde

Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde ligger antall skapte og sikrede arbeidsplasser fra om lag 820 til 2208 arbeidsplasser utenfor sonene og fra 3928 til 5438 arbeidsplasser innenfor sonene. Dette innebærer at ca. 70 til 80 prosent av de skapte og sikrede arbeidsplassene er kommet innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er vesentlig høyere enn i 2003-årgangen og samtidig en høyere andel enn hva fordelingen av prosjekter skulle tilsi.

Det vil si at det har blitt skapt og sikret noen flere arbeidsplasser per prosjekt innenfor virkeområdet, enn utenfor.

7.3.3 Innovasjon Norges kostnader per arbeidsplass

Anslaget for støtteelementet per arbeidsplass som er skapt eller sikret tar utgangspunkt i de oppskalerte sysselsettingstallene som er beregnet foran samt samlet støtteelement for bevilgningene i 2004. Utgangspunkt her er tall for hele populasjonen.

I beregningene ser vi bort fra de samfunnsøkonomiske kostnadene som er knyttet til å kreve inn skatter. Vi ser også bort fra administrasjonskostnadene for ordningene ettersom disse ikke er kjent. I tabellen vises beregninger for 2004-årgangen hvor alle tjenestene og programmene er tatt med. For å kunne sammenligne tallene med 1999 til 2002-årgangene, vises det i tillegg også beregninger hvor de tjenestene og programmene som ikke var med i disse er tatt ut. For årgangene 1999-2002 inngikk tjenestene og programmene Lavrisikolån, Landsdekkende risikolån, Distriktsrettede risikolån, Landsdekkende utviklingstilskudd, Distriktsutviklingstilskudd, Etablererstipend, OFU/IFU, Grunnfinansieringslån til fiskeflåten, Lån til landbruket og Bygdeutviklingsmidler.

Anslagene for kostnader per arbeidsplass er beregnet på grunnlag av samlet støtteelement i de årlige bevilgningene til tjenestene og programmene. Her har vi satt Innovasjon Norges kostnader lik summen av de ulike tilskuddsordningene tillagt tapsavsetningen for risikolåneordningene.¹⁸ Tapsavsetningen har vært på 30 prosent av ressursrammen for Distriktsrettede risikolån og 40 prosent på Landsdekkende risikolån. Tapsavsetningen innen Distriktsrettet låneordning har vært på 15%. Det totale støtteelementet er så dividert med sysselsettingsanslaget. Metoden er endret noe da man i tidligere beregninger beregnet 19 prosent til avsetninger, etter godkjenning fra ESA, og benyttet det som støtteelement. Metoden må betraktes som en forenkling da det som nevnt tidligere verken tas hensyn til administrasjonskostnadene knyttet til tilsagnsgivingen eller gjøres korrigeringer i forhold til faktiske tap.

Anslagene for kostnader per arbeidsplass er vist i tabellen nedenfor.

	Skapte og sikrede arbeidsplasser		Kostnader per arbeidsplass (i 1000 kr)	
	Høyt anslag	Lavt anslag	Høyt anslag	Lavt anslag
Årskull				
2004 (alle tjenester/progr.)	8118	5885	185	255
2003 (alle tjenester/progr.)	6227	4120	171	259
2004 (alle tjenester/progr. og 19% tapsavsetning)	8118	5885	181	250
2004 (10 sammenlignbare)	6460	4564	191	270
2003 (10 sammenlignbare)	5205	3626	158	226
2002 (10 sammenlignbare)	7694	5472	181	255
2001 (10 sammenlignbare)	7023	5376	217	284
2000 (10 sammenlignbare)	7520	6302	239	286
1999 (10 sammenlignbare)	9499	7416	229	295

Source: Oxford Research

¹⁸ Bygdeutviklingsmidlene består av tilskudd og rentefrie lån. IN har anslått støtteelementet av de rentefrie lånene til å ligge på 60 prosent av bevilget beløp.

* De tjenestene og programmene som inngikk i 1999-2002-kullet; Lavrisikolån, Landsdekkende- og distriktsrettede risikolån, Landsdekkende utviklingstilskudd, Distriktsutviklingstilskudd, Etablererstipend, OFU/IFU, Grunnfinansieringslån til fiskeflåten, Lån til landbruket og Bygdeutviklingsmidler.

For 2004-årgangen, som inngår i etterundersøkelsen, er Innovasjon Norges samlede kostnader på ca. 1 500 millioner kr, noe som gir totale kostnader per arbeidsplass på mellom 185 000 – 255 000 kr. På tross av at de iberegnete totalkostnadene har økt med nesten 50 prosent, er kostnaden pr. arbeidsplass innenfor intervallet for 2003-årgangen. Grunnen er naturligvis at antall skapte og sikrede arbeidsplasser har økt, og da spesielt antall sikrede. Benyttes samme beregningsmodell som tidligere, med 19 prosent tapsavsetning, synker naturlig nok kostnadene pr. arbeidsplass noe, men ikke mer enn ca. 4-5000 kr. pr. arbeidsplass.

Ser en kun på de 8 tjenestene og programmene som var med i etterundersøkelsene blant de som fikk tilsagn i perioden fra 1999 til 2002, ligger kostnadene per arbeidsplass på 191 000 – 270 000 kr. Dette er klart høyere enn for 2003-årgangen. Økningen skyldes først og fremst at det totalt sett er bevilget mer penger til de aktuelle tjenestene og programmene uten at dette har ført til en tilsvarende økning i antall arbeidsplasser per prosjekt.

Vi gjør oppmerksom på at estimatet for 1999 og 2000-årgangen inneholder kostnadene til programvirksomheten uten at disse er med blant tjenestene og programmene som er undersøkt. Dette fører til at kostnadene per arbeidsplass ”overestimeres” noe i disse årene, men forskjellen er ikke større enn at fortsatt er relevant å gjøre sammenligninger.

På grunn av få svar og dermed stor usikkerhet, vil ikke kostnaden pr. arbeidsplass fordeles etter tjeneste og program. Imidlertid er det forsvarlig å fordele de gjennomførte beregningene etter tjeneste- og programtype. Som vi ser av neste tabell er det tildels store variasjoner i kostnadene pr. skapte og sikrede arbeidsplass. Lavest kostnad knytter det seg til å sikre og skape arbeidsplasser gjennom Låneordninger. Her er kostnaden kun på mellom kr. 64-86 000,-. Grunnen til det lave anslaget er de tidligere nevnte tapsavsetningene, som gjør at bare en liten del av utlånsbeløpet blir tatt med i beregningene. Stipendordningene er nest billigst pr. arbeidsplass, noe de også var i 2003-årgangen. Dyrest er Programmene, noe som primært skyldes en gjennomgående lavere skaping av arbeidsplasser, sett i forhold til kostnadene. Tilskuddsordningene koster litt mindre pr. arbeidsplass, med mellom kr. 223-321 000,-.

	Skapte og sikrede arbeidsplasser		Kostnader per arbeidsplass (i 1000 kr)	
	Høyt anslag	Lavt anslag	Høyt anslag	Lavt anslag
Lån	1554	1146	64	86
Tilskudd	3 987	2 769	223	321
Programmer	1 742	1 136	226	346
Stipend	664	510	181	236
Source: Oxford Research				

7.4 Effektenes varighet

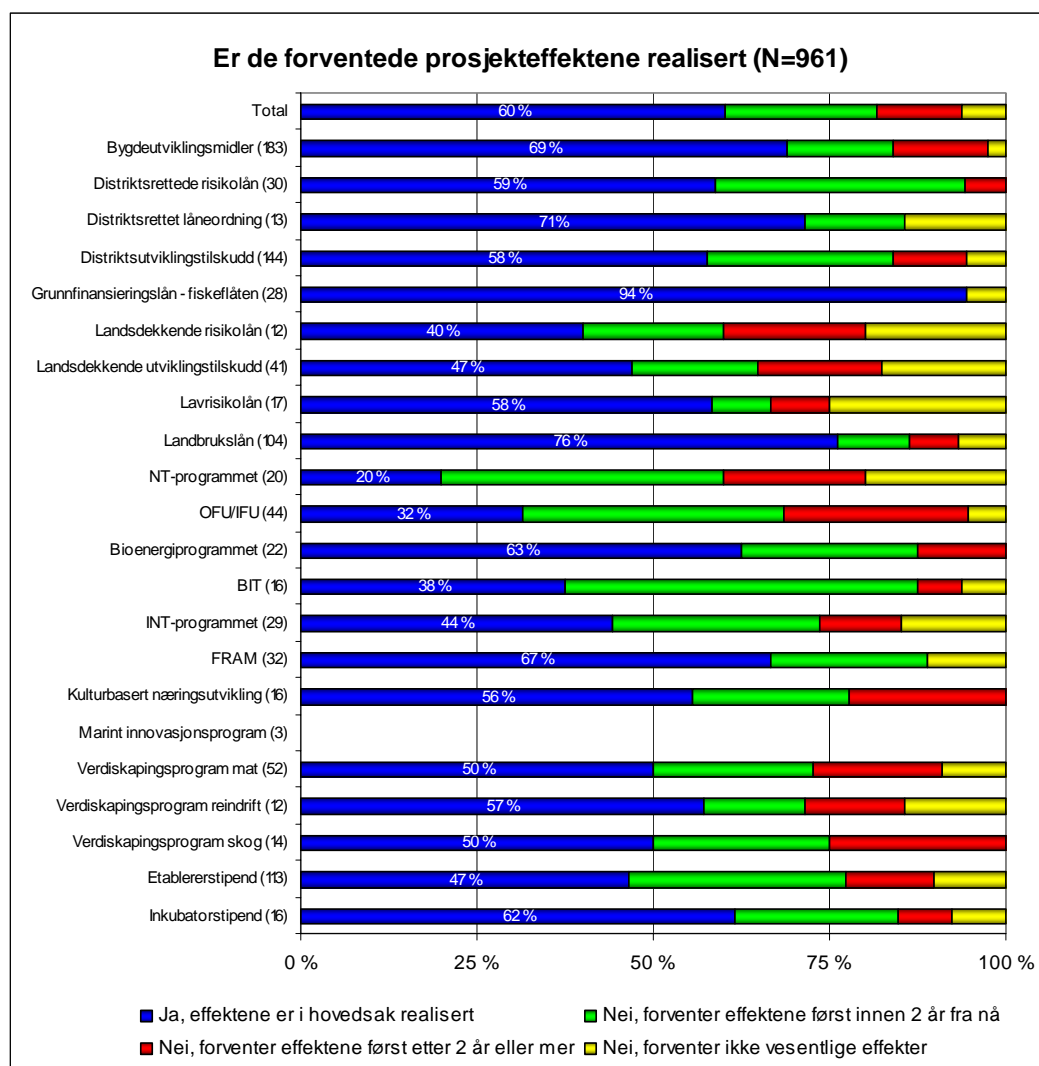

Fra og med etterundersøkelsen for 2003-årgangen ble effektenes varighet analysert. Gjennom å spørre bedriftene om effektene av prosjektene hovedsakelig er oppnådd eller om det er slik at en kan forvente at effektene blir større i framtiden, kan man vurdere de samlede effektene av Innovasjon Norges innsats.

- Som i 2003-årgangen er prosjekteffektene, på et overordnet nivå, i stor grad realisert, men det er fortsatt et visst urealisert potensial.

I 2003-årgangen var det 63 prosent som oppga at effektene i hovedsak var realiserte. Som det illustreres i neste figur påpeker i 2004-årgangen 60 prosent av virksomhetene at prosjekteffektene hovedsakelig er realisert, mens 22 prosent forventer at effektene er realisert først innen 2 år fra nå og 12 prosent først etter 2 år eller mer. 6 prosent oppgir at de ikke forventer noen effekter i det hele tatt. En slik overordnet tilnærming tilslører at det kan være betydelige forskjeller mellom tjenestene og programmene. Figuren illustrerer relativt store forskjeller mellom tjenestene og programmene knyttet til bedriftenes vurdering av prosjekteffektenes varighet. De tjenestene og programmene som i størst grad har realisert effektene av prosjektet er mottakerne av Grunnfinansieringslån til fiskeflåten (94 prosent), Lån til landbruket (76 prosent) og Distriktsrettet låneordning (71 prosent) mens de som har realisert dem i minst grad er de som har fått tilsagn om NT-programmet (20 prosent), OFU/IFU (32 prosent) og Landsdekkende risikolån (40 prosent). Disse resultatene gir en viss støtte til hypotesen om at det tar lengre tid å oppnå de fulle effektene av prosjektene med et høyt kompetanseinnhold og som legger vekt på innovasjon og nettverksutvikling. Vi vil se nærmere på om en mer overordnet inndeling av tjenestene og programmene kan bidra til å belyse dette på en bedre og mer utdypende måte.

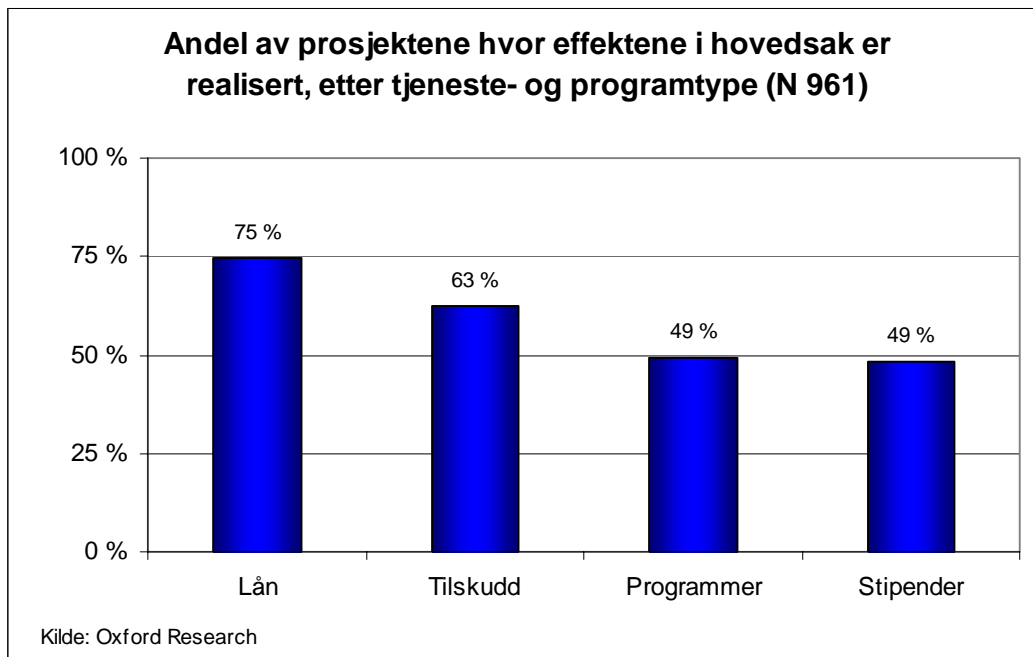
Figur 65: Er de forventede prosjekteffektene realisert? Prosent.

Det har ofte vært antatt at det tar lengre tid å realisere de fulle effektene for prosjekter som har et høyt kompetanseinnhold, som i stor grad fokuserer på utvikling av nye produkter og tjenester og som legger vekt på nettverksutvikling.

Effektene av prosjektene er i størst grad realisert blant de tjenestene og programmene som kan betegnes som Lån (75 prosent), mens de i minst grad er det blant de tjenestene og programmene som kan karakteriseres i de to gruppene Programmer og Stipender (begge 49 prosent). Blant Tilskuddene ligger andelen på 63 prosent. Disse resultatene indikerer at det tar lengre tid å oppnå resultater gjennom de mer programbaserte tjenestene som er mer innrettet mot ”myke” og mer komplekse tiltak. Dette kan dermed være et spesielt behov for å følge opp disse prosjektene, samt Stipendmottakerne, på et senere tidspunkt for å fange opp de fulle effektene av prosjektene.

Figur 66: Er Andel av prosjektene hvor effektene i hovedsak er realisert, etter tjeneste- og programtype. Prosent.

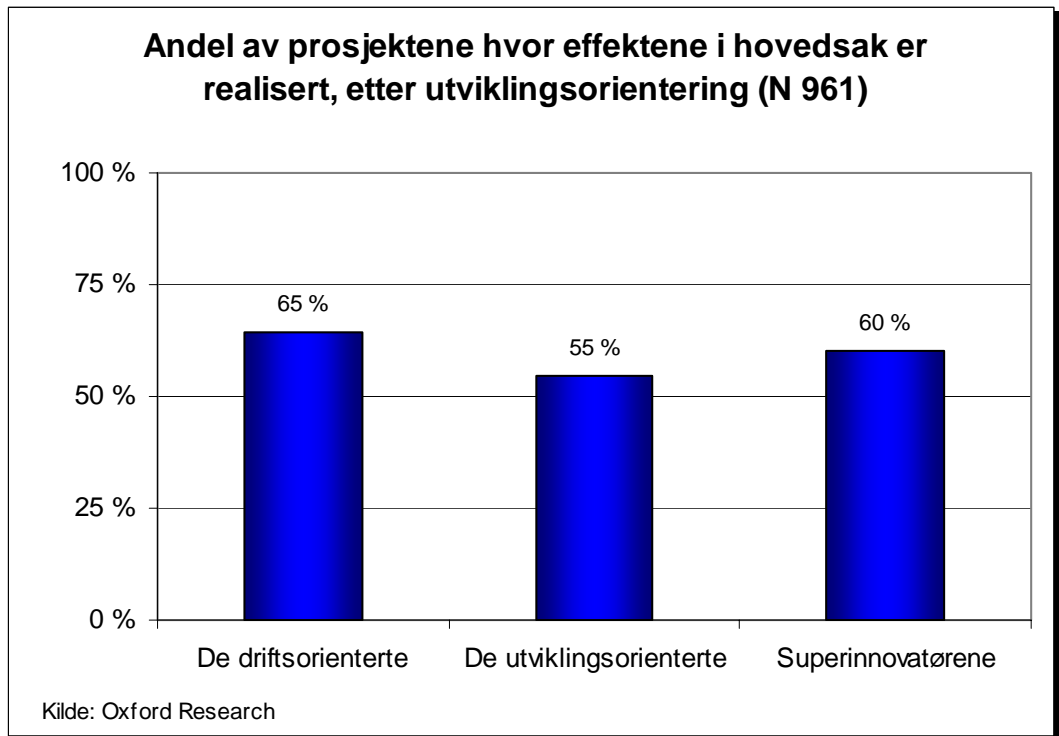

Gjennom dette kapitlet har vi sett spesielt på hvilke utslag utviklingsorienteringen til de støttede prosjektene har. Vi avslutter med å se på sammenhengen mellom utviklingsorientering og realisering av effekter.

Som vi ser av neste figur er den innen ”De driftsorienterte” vi finner den største andelen av prosjekter hvor effektene allerede i hovedsak er realisert. Dernest kommer ”Superinnovatørene” og til sist ”De utviklingsorienterte”. Dette henger nok sammen med at ”De driftsorienterte” ofte mottar finansielle tjenester, mens de øvrige mottar en blanding av Programmer og Stipender. I korte trekk medfører dette at man i større grad kan forvente ytterligere effekter fra ”De utviklingsorienterte” og ”Superinnovatørene” enn fra ”De driftsorienterte”.

Figur 67: Andel av prosjektene hvor effektene i hovedsak er realisert, etter utviklingsorientering. Prosent.

Kapittel 8. Kvinneretting

Kvinnens rolle i næringsutvikling og innovasjon står sentralt i den politiske debatten. Innovasjon Norge bes ofte om å redegjøre for satsingsområder som er uavhengig og går på tvers av opplysninger om prosjektene knyttet til formål og investeringsarter. Blant annet gjelder dette innenfor kvinnesatsingen. I dette delkapittelet vil vi derfor se nærmere på de prosjekter som har "Kvinne" som kjennetegn.

Et prosjekt har kjennetegnet "Kvinnerettet" dersom prosjektet oppfyller minst ett av følgende kriterier:

- Kvinner som starter egen virksomhet.
- Er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket.
- Kvinner utgjør mer enn 30 % av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift.
- Bidrar til å øke antall eiere, styremedlemmer, ledere som er kvinner eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner.

256 av prosjektene kan sies å være kvinnerettede i tråd med definisjonen som fremkommer over. I tillegg til å se på variabelen kvinnerettede prosjekter, vil vi benytte en variabel fra førundersøkelsen 2004 som viser andelen ledere som er kvinner. Dette vil sammen gi oss muligheten til å se på hvordan kjennetegnet "kvinnerettet" spiller inn på for eksempel samarbeid, kompetanse og sysselsetting.

I analysen har vi valgt å benytte oss av de samme indikatorene som i analysen forøvrig. Dette betyr at vi i det videre vurderer hvilke betydning kvinnefokus har i forhold til følgende indikatorer:

- Samarbeid: Gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører som prosjektet har bidratt til samarbeid med.
- Kompetanse: Gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i stor grad har bidratt til økt kompetanse innenfor.
- Utvikling/innovasjon: Gjennomsnittlig antall områder hvor prosjektet i stor grad har bidratt til utvikling innenfor.
- Økonomi: Prosjektets betydning for lønnsomhet.
- Sysselsetting: Netto sysselsettingsendring.

Men først ser vi nærmere på hva som kjennetegner disse prosjektene.

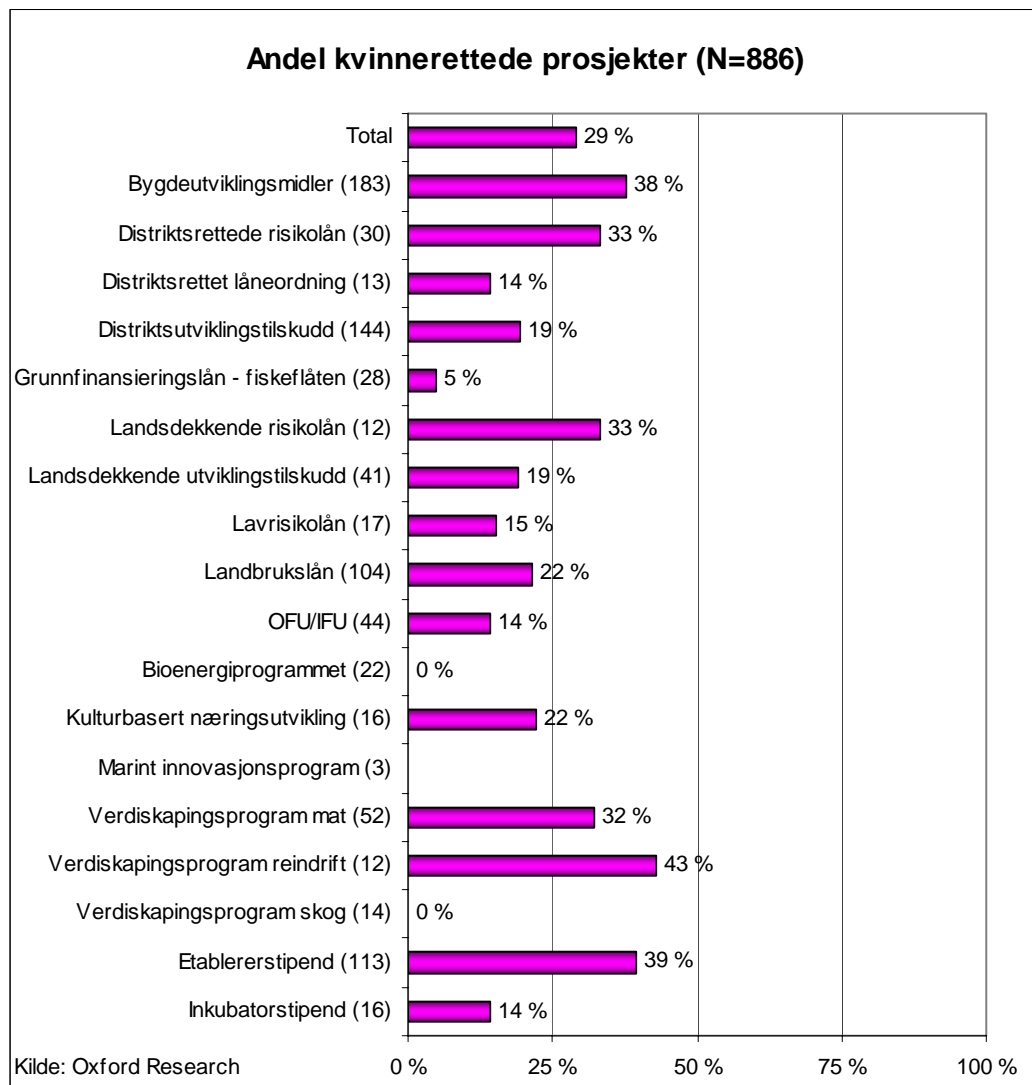
8.1 Om prosjektene

Neste figur viser andelen kvinnerettede prosjekter fordelt på tjeneste og program. Totalt var det 29 prosent av prosjektene som i 2004 falt inn under denne definisjonen. Andelen kvinnerettede prosjekter er størst i Verdiskapingsprogram reindrift, Etablererstipendet og Bygdeutviklingsmidler, mens det er lavest i Verdiskapingsprogram skog, Bioenergiprogrammet og Grunnfinansieringslån - fiskeflåten.

Av de totalt 953 bedriftene som svarte på spørsmålet om daglig leders kjønn var det 178 som oppga at virksomheten var ledet av en kvinne. Dette utgjør kun ca. 19 prosent.

Figur 68: Andel prosjekter med kvinnefokus, per tjeneste og program. Prosent.

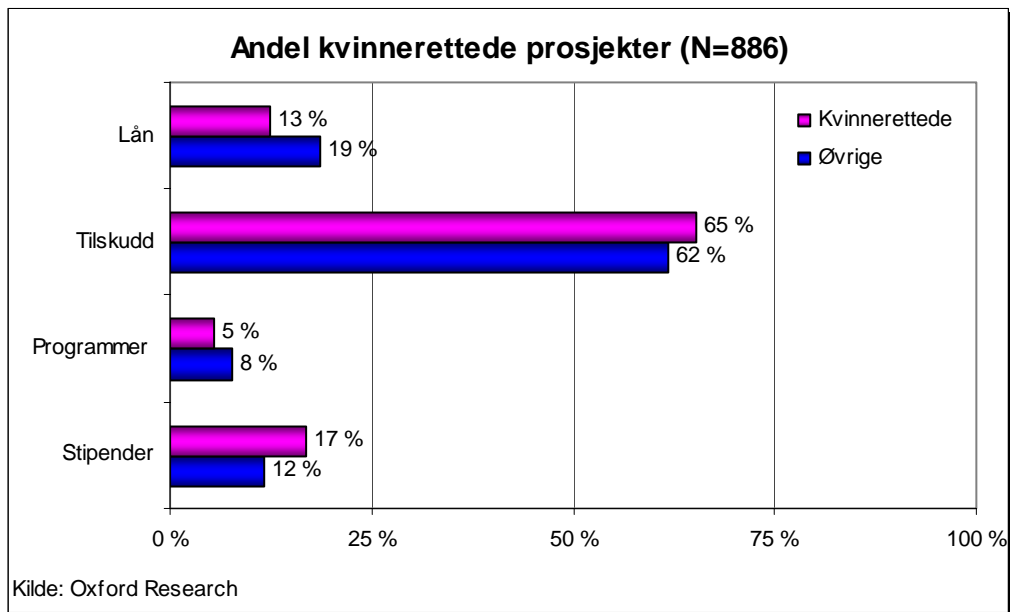
Noen av tallene brukt i denne oversikten er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

I forhold til tjeneste- og programtypene er det tydelig av neste figur at andelen kvinnerettede prosjekter er absolutt størst blant Tilskuddsordningene. Her inngår virkemidlene Bygdeutviklingsmidler, Distriktsutviklingsmidler, Landsdekkende utviklingstilskudd, NT-programmet og OFU/IFU.

Tjeneste- og programtypene Lån og Stipender har henholdsvis 13 og 17 prosent kvinnerettede prosjekter, mens Programmene kun har 5 prosent.

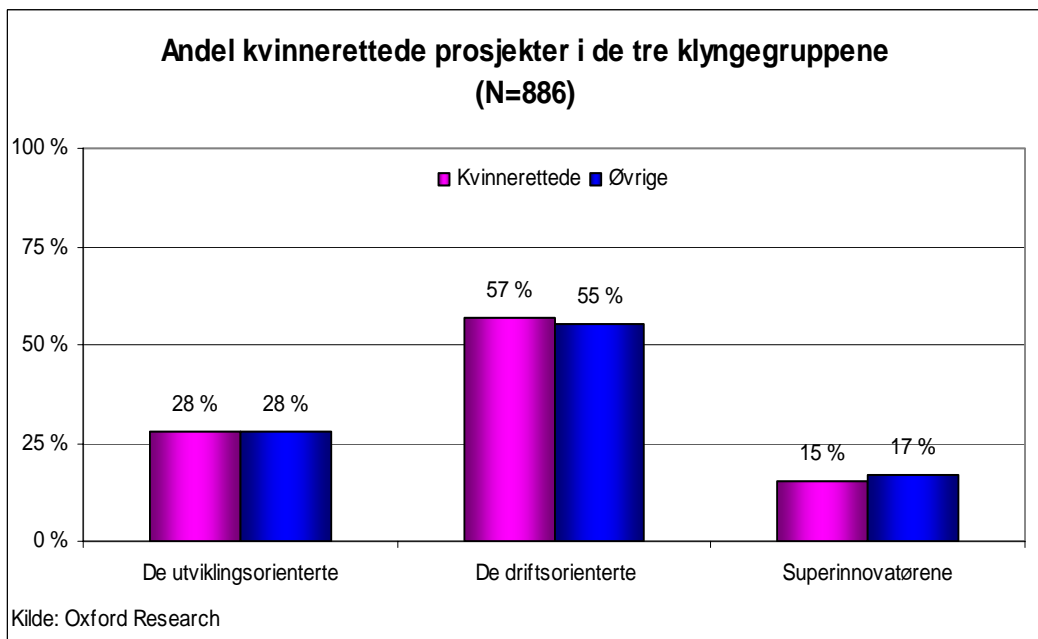
Når det gjelder tjeneste- og programtypene og andel bedrifter med kvinnelige ledere viser analyser at denne også er høyest blant Tilskuddsordningene (19 prosent). Andelen kvinnelige ledere er lavest i Programmene (12 prosent).

Figur 69: Andel prosjekter med kvinnefokus, per tjeneste- og programtype. Prosent.

Ved bruk av de tre variablene som benyttes i klyngeanalysen kan vi se nærmere på sammenhengene mellom kvinneveretting og hvor "De utviklingsorienterte" bedriftene er. Neste figur viser at kvinneveretting har lite å si i forhold til utviklingsorientering. Andelen prosjekter med kvinneveretting er imidlertid marginalt høyere enn de øvrige blant "De driftsorienterte" og marginalt lavere blant "Superinnovatørene".

Figur 70: Andel kvinnerettede prosjekter i de tre klyngegruppene. Prosent.

I forhold til gjennomsnittlig innvilget beløp viser analyser at kvinnerettede prosjekter i gjennomsnitt har fått 275 719 kroner, mens øvrige prosjekter har mottatt 578 037

kroner. Bedrifter med kvinner som ledere har i gjennomsnitt mottatt 194 445 kroner, mens bedrifter med menn som ledere i gjennomsnitt har mottatt 537 882 kroner.

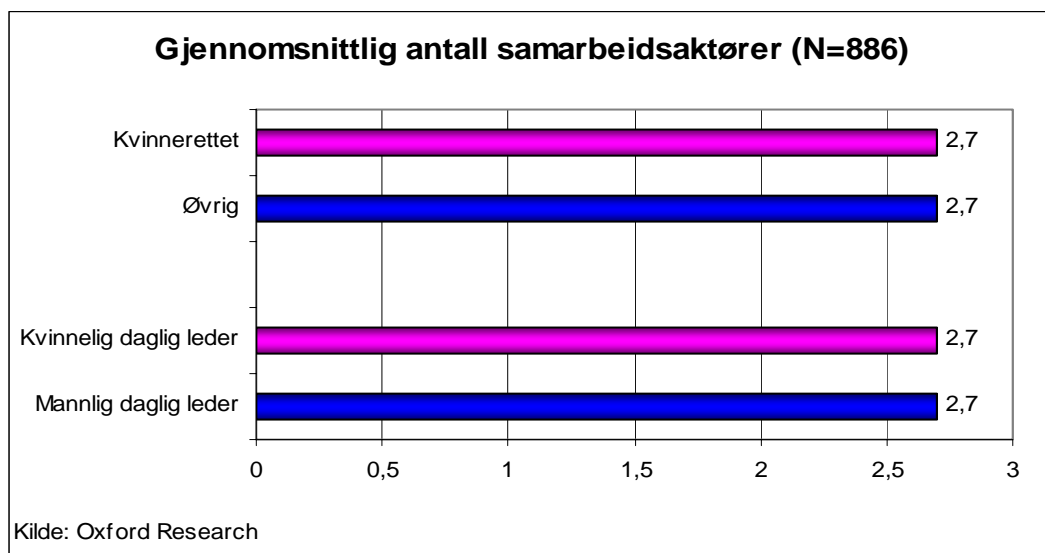
Analysene viser med andre ord at kvinneretting og kjønn kan ha en innvirkning på innvilget beløp. Samtidig kan forklaringen på dette ligge i typen støtte kvinnerettete prosjekter og bedrifter som er ledet av kvinner søker på, og omfanget av prosjektene som det søkes støtte til.

Figur 69 viste at andelen kvinnerettete prosjekter var størst innen Tilskuddsordningene og Stipendene. Når vi ser på gjennomsnittlig innvilget beløp fordelt på tjeneste- og programtype er bildet at nettopp de to tjeneste- og programtypene som har høyest andel kvinnerettete prosjekter er de som har lavest gjennomsnittlig innvilget beløp. For Tilskuddsordningene og Stipendene var gjennomsnittlig innvilget beløp i 2004 henholdsvis 205 409 og 140 728 kroner. Mens gjennomsnittlig innvilget beløp for Låneordningene, hvor andelen kvinnerettete prosjekter bare utgjør 13 prosent, var 1 914 580 kroner.

8.2 Samarbeid, kompetanseutvikling og utvikling/innovasjon

Samarbeid er som tidligere påpekt en viktig faktor for å skape økt innovasjon i bedriftene. At et prosjekt, i tråd med Innovasjon Norges definisjon blir betegnet som kvinnerettet, har ingen utslag på gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører. Det samme finner vi i forhold til bedrifter som er ledet av kvinner. Som neste tabell viser er gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører det samme uavhengig av kvinneretting på prosjektet og daglig leders kjønn.

Figur 71: Gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører i forhold til kvinnerettete prosjekter og daglig leders kjønn.

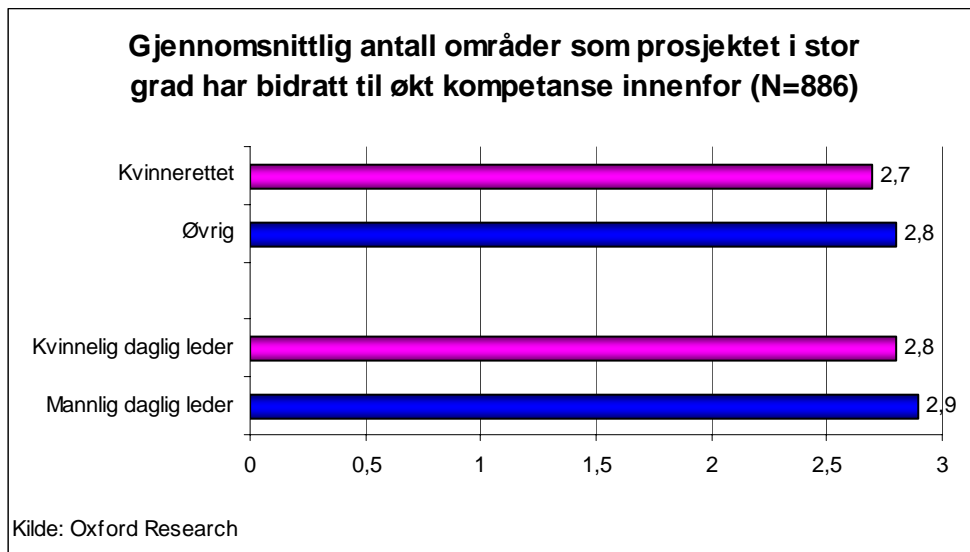

Uavhengig av typen prosjekt, kan en type effekt være økt kompetanse. Kompetanse kan igjen bidra til effekter på lønnsomhet, sysselsetting, etc. I undersøkelsen er bedriftene spurt i hvilken grad prosjektet har ført til effekter innen kompetanseutvikling på 10 områder. I neste figur kan vi se gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i

stor grad har bidratt til økt kompetanse innenfor, etter kvinneretting og daglig leders kjønn.

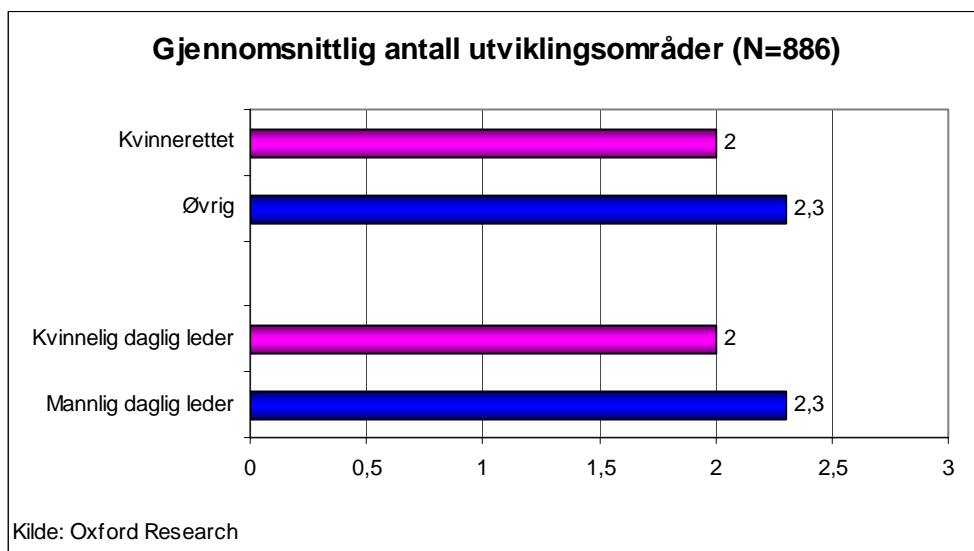
Som det fremkommer av figuren har kvinneretting og daglig leders kjønn svært liten innvirkning på gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i stor grad har bidratt til økt kompetanse innenfor. Kvinnerettede prosjekter og bedrifter ledet av kvinner har en ubetydelig lavere utvikling på gjennomsnittlig antall områder med økt kompetanse.

Figur 72: Gjennomsnittlig antall områder som prosjektet i stor grad har bidratt til økt kompetanse innenfor, etter kvinneretting og daglig leders kjønn.

I forhold til gjennomsnittlig antall utviklingsområder ser vi samme tendens som med kompetanseutvikling. Kvinneretting og kvinner som ledere har ingen markant innvirkning, men vi ser av figuren at disse prosjektene/bedriftene har et noe lavere gjennomsnittlig antall utviklingsområder enn prosjektene som ikke er kvinnerettede og bedriftene med mannlige ledere.

Figur 73: Gjennomsnittlig antall utviklingsområder, etter kvinneretting og daglig leders kjønn.

Tendensen er altså den samme for både samarbeid, kompetanse og utvikling/innovasjon; kvinnerettede prosjekter og bedrifter med kvinnelige ledere skiller seg ikke markant ut fra de øvrige prosjektene/bedriftene med mannlig leder. Imidlertid tyder resultatene på at disse prosjektene har en noe lavere score på de overnevnte parametrene.

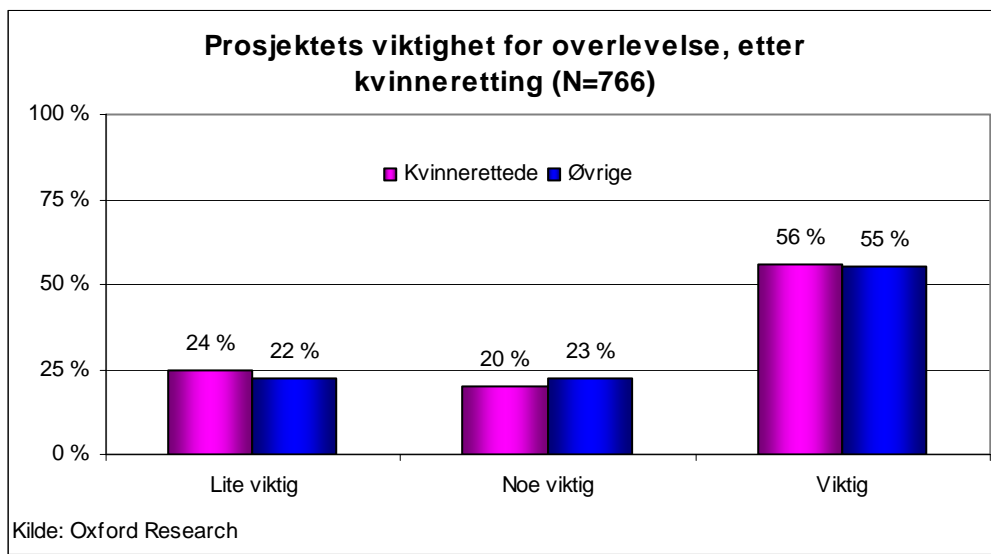
8.3 Økonomi og sysselsetting

I dette underkapittelet går vi nærmere inn på hvilke effekter de Innovasjon Norge-finansierte prosjektene har på økonomi og sysselsetting sett i forhold til kvinnerettete prosjekter og daglig leders kjønn.

Bedriftene er blant annet bedt om å angi hvor viktig prosjektet har vært for deres overlevelse. Neste figur viser hvor stor andel av virksomhetene som påpeker at prosjektet har vært lite viktig (skår 1-2), noe viktig (skår 3-4) og viktig (skår 5-7) i forhold til overlevelse, etter kvinneretting. Som vi kan se skiller de kvinnerettede prosjektene seg lite ut fra de øvrige på denne variabelen. Det er en noe høyere andel kvinnerettede prosjekter som svarer at prosjektet har vært viktig for overlevelsen. Samtidig er det en noe høyere andel som svarer at prosjektet har vært lite viktig for overlevelsen. Generelt kan man altså si at kvinneretting ikke har noen utslag i forhold til hvordan man ser på prosjektets viktighet for overlevelse.

Analysen viser også at daglig leders kjønn heller ikke spiller en avgjørende rolle på hvordan man anser prosjektets viktighet for overlevelse til å være.

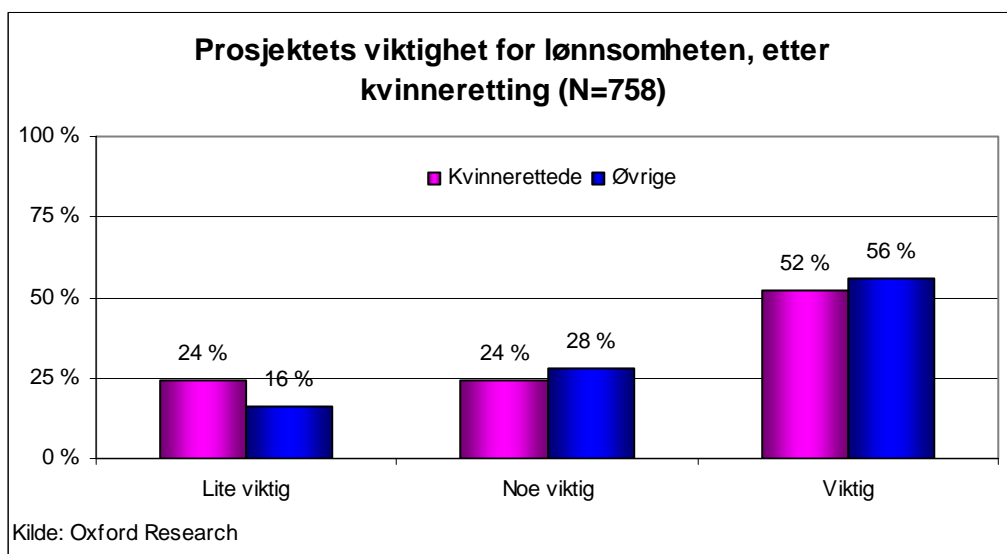
Figur 74: Prosjektets viktighet for overlevelse, etter kvinneretting. Prosent.

Fremming av lønnsom næringsutvikling er som tidligere nevnt en av Innovasjon Norges hovedmålsettinger. I figuren under er prosjektets viktighet for lønnsomheten sett i forhold til kvinnerettede prosjekter presentert. Heller ikke her har kvinneretting store utslag i forhold til de øvrige prosjektene. Imidlertid er det tydelig at det er en større andelen prosjekter med kvinnefokus som anser prosjektet som lite viktig for lønnsomheten enn de øvrige prosjektene.

Ser vi på prosjektets viktighet for lønnsomheten i forhold til daglig leders kjønn viser analysene det samme; en større andel bedrifter som ledes av kvinner anser prosjektet som lite viktig for lønnsomheten (27 prosent) enn bedrifter som ledes av menn (17 prosent).

Figur 75: Prosjektets viktighet for lønnsomheten, etter kvinneretting. Prosent.

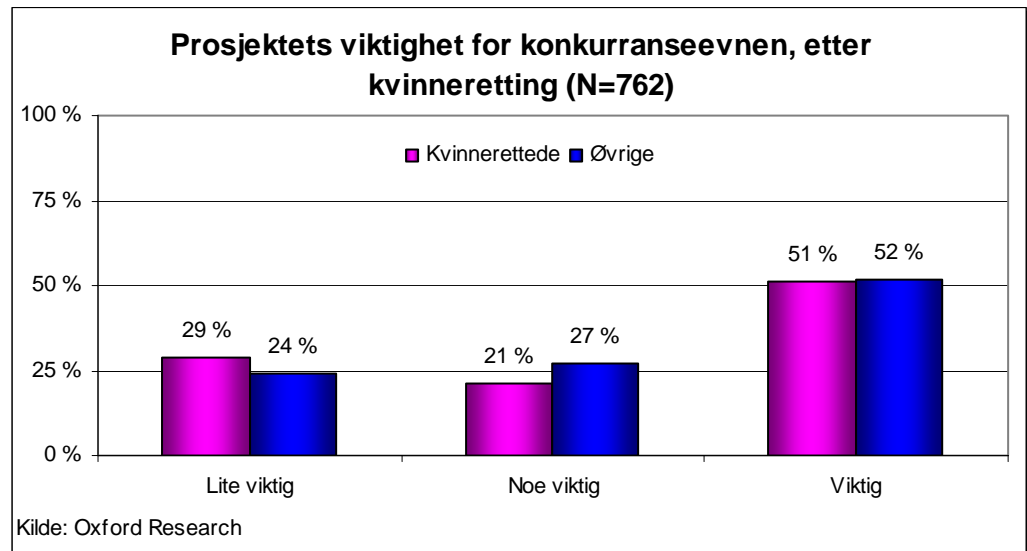

Når det gjelder prosjektets viktighet for konkurransevnen viser neste figur tilnærmet samme sammenheng som for lønnsomheten. Det er en større andel kvinnerettete prosjektene som anser prosjektet for lite viktig for konkurransevnen enn de øvrige prosjektene.

Analysen i forhold til daglig leders kjønn viser det samme, nemlig at 32 prosent av bedriftene som ledes av kvinner anser prosjektet som lite viktig for konkurransevnen, mens 21 prosent av bedriftene som ledes av menn mener det samme.

Figur 76: Prosjektets viktighet for konkurransevnen, etter kvinneretting. Prosent.

I forhold til overlevelse, lønnsomhet og konkurransen har altså analysene som er gjennomført, vist at de kvinnerettete prosjekter skiller seg lite ut fra de øvrige prosjektene. Ser man derimot på gjennomsnittlig skapte og sikrede arbeidsplasser per prosjekt i etterundersøkelsen (lavt anslag), viser analysen at de kvinnerettete prosjektene sikret 5,6 arbeidsplasser i gjennomsnitt, mens de øvrige prosjektene kun sikret 4,9. Imidlertid skapte de kvinnerettete prosjektene i gjennomsnitt bare 2,5 arbeidsplasser, mens de øvrige i gjennomsnitt skapte 4,4.

Går man så over og ser på sysselsettingsendringen i bedriftene fra slutten av 2004 til slutten av 2007 ser man at prosjekter med kvinnefokus har en klart lavere nettosysselsettingsøkning enn de øvrige. I gjennomsnitt økte antall årsverk i bedrifter med kvinnerettete prosjekter med 2,5, mens de øvrige økte med 4,6. Noe av årsaken til dette ligger naturlig nok i at de bedrifter som har mottatt støtte til kvinneprosjekter var mindre da de fikk tilsagnet. I snitt hadde disse bedriftene kun 6 årsverk ved utgangen av 2004, mens de øvrige bedriftene hadde 10,3 ansatte. Dermed blir den relative økningen nokså lik, med 41 prosent økning for de med kvinneprosjekter og 45 prosent økning blant de øvrige.

Hovedbildet er altså at kjønn ikke utgjør en markant forskjell for prosjektenes resultater, - noe som er interessant i seg selv. Generelt sett ser det ikke ut til at kvinnesatsingen går på bekostning av innovasjon, men bidrar samtidig i liten grad til økt kompetanse- og utviklingsorientering. Det mest fremtredende forskjellen mellom de kvinnerettete prosjektene og de øvrige kan sies å være at kvinner søker Tilskudd,

mens menn søker Lån. Forklaringen på dette kan ligge i typen tjeneste og program det søkes på og kjennetegn ved prosjektene i seg selv.

Kapittel 9. De ulike tjenestene og programmene

9.1 Tjenestene og programmene totalt sett

I det videre vil hver enkelt tjeneste og program som er med i denne undersøkelsen presenteres, først med formål og hensikt hentet fra Innovasjon Norge, deretter med noen nøkkeltall fra undersøkelsen.

Nedenfor er disse nøkkeltallene presentert for alle tjenestene og programmene.

Antall bevilgninger i 2004	5737	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	961		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	80%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	80%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	6%	28%	28%	8%	31%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	13%	30%	54%		
Etterundersøkelsen 2004	14%	26%	60%		
Etterundersøkelsen 2003	29%	14%	57%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2,7				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	66%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	65%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	51%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	53%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	54%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	11%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	3				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	4,9				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	1%	73%	26%		
..eksporten	1%	20%	79%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	60%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,3				

I det videre presiseres det at tallene for noen av tjenestene og programmene er usikre og må benyttes med varsomhet. Grunnen er at antall som har svart i disse gruppene er få. Dette gjelder Kulturbasert næringsutvikling, Lavrisikolån, Inkubatorstipend, BIT-programmet, Verdiskapingsprogram skog, Distriktsrettet låneordning, Landsdekkende risikolån og Verdiskapingsprogram reindrift.

9.2 Bygdeutviklingsmidler

Bygdeutviklingsmidlene er delt i tre hovedgrupper. Midler til tradisjonelt landbruk og utviklingstiltak som forvaltes av Innovasjon Norge regionalt, midler til sentral forvaltning i Innovasjon Norge hvorav det meste er øremerket av Landbruksdepartementet og utviklingsmidler som forvaltes av Fylkesmannens landbruksavdeling. Det er den første hovedgruppen som er med i denne undersøkelsen. Dette er midler som er rettet mot næringsretta tiltak på den enkelte gård eller landbrukstilknyttet virksomhet. Kvinner og ungdom er prioriterte målgrupper.

Midlene brukes til etablererstipend, bedriftsutvikling, investeringer, tilskudd ved generasjonsskifte og andre tiltak som er i samsvar med formålet med BU-midlene.

Antall bevilgninger i 2004	1955	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	328		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	82%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	76%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	2%	23%	35%	13%	28%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	23	34	43		
Etterundersøkelsen 2004	20	28	53		
Etterundersøkelsen 2003	35	12	53		12%
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2,2				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	56%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	57%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	45%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	57%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	57%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	4%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	2				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	0,8				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	78	22		
..eksporten	-	6	94		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	60%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala1-5?)	4,4				

9.3 Distriktsrettede risikolån

Denne låneordningen retter seg mot bedrifter i det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er en type Lån som risikomessig ligger noe mellom lavrisikolån og risikolån, både med hensyn til krav til sikkerhet og rente- og lånebetingelser forøvrig. I hovedsak gis lånene til fysiske investeringer.

Låneordningen er tidsbegrenset til og med år 2005.

Lån kan gis til investeringer i bedrifter i det distriktpolitiske virkeområdet, men kan også brukes utenfor disse områdene dersom dette bidrar til å styrke næringslivet i distriktene gjennom nettverksbygging.

Lånene skal gis som pantelån, og løpetiden er begrenset til 10 år.

Antall bevilgninger i 2004	162	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	27		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	72%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	88%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	11%	41%	41%	4%	4%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	11%	21%	68%		
Etterundersøkelsen 2004	-	38%	62%		
Etterundersøkelsen 2003	22%	4%	74%	17%	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2,8				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	63%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	56%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	76%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	75%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	67%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	17%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	55%				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	12,3				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	13%	81%	6%		
..eksporten	15%	38%	46%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	59%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,8				

9.4 Distriktsrettet låneordning

Denne låneordningen retter seg mot bedrifter i det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er en type lån som risikomessig ligger noe mellom lavrisikolån og risikolån, både med hensyn til krav til sikkerhet og rente- og lånebetingelser forøvrig. I hovedsak gis lånene til fysiske investeringer. Låneordningen er tidsbegrenset til og med år 2005. Lån kan gis til investeringer i bedrifter i det distriktpolitiske virkeområdet, men kan også brukes utenfor disse områdene dersom dette bidrar til å styrke næringslivet i distriktene gjennom nettverksbygging.

Lånene skal gis som pantelån, og løpetiden er begrenset til 10 år.

Antall bevilgninger i 2004	43	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	7		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	100%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	86%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	14%	29%	43%	14%	-
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	11%	21%	68%		
Etterundersøkelsen 2004	17%	33%	50%		
Etterundersøkelsen 2003	*	*	*		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2,9				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	63%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	56%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	71%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	67%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	57%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	31%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	6				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	6,0				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	83%	17%		
..eksporten	-	60%	40%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	71%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala1-5?)	4,1				

* Var ikke med i etterundersøkelsen fra 2003.

9.5 Distriktsutviklingstilskudd

Distriktsutviklingstilskudd kan benyttes i nærmere definerte distriktsutviklingsområder. Tilskudd kan gis til bedriftsutviklingsprosjekter (myke investeringer) og i noen grad til delfinansiering av fysiske investeringer. Det legges vekt på at tilskuddene bidrar til nyskaping og omstilling, og gode innovative prosjekter med internasjonale vekstmuligheter er spesielt høyt prioritert.

Distriktsutviklingstilskudd skal nyttes til delfinansiering av samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter som er viktige for å nå distriktpolitiske mål, og som ikke ville blitt realisert i samme grad uten offentlige lån og/eller tilskudd. Ingen bedrift har krav på slike tilskudd, og størrelsen på tilskuddet graderes fra 0 og opp til gjeldende maksimalsats i vedkommende geografiske virkeområde.

Prosjekter med stor innovasjonsgrad og nyetableringer er høyst prioritert når det gjelder investeringstilskudd til fysiske investeringer. Det gis ikke tilskudd til normale utskiftninger, moderniserings- eller vedlikeholdsinvesteringer.

Antall bevilgninger i 2004	1118	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	187		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	80%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	82%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	11%	44%	34%	3%	9%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	10%	29%	61%		
Etterundersøkelsen 2004	10%	23%	67%		
Etterundersøkelsen 2003	22%	20%	58%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2,9				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	78%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	78%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	61%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	59%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	53%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	16%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	2				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	5,7				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	72%	28%		
..eksporten	-	36%	64%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	58%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,3				

9.6 Grunnfinansieringslån-fiskeflåten

Låneordningen brukes til delfinansiering av investeringer i fartøy og til kvotekjøp. Det kreves tilfredstillende sikkerhet for lånet med pant i fartøy. Flåtelån er kommersielle lån som gis på vanlige markedsmessige betingelser. Lånene har en rente som er konkurransedyktig i markedet. Løpetiden er tilpasset avskrivningstiden. Låntager kan velge mellom flytende rente eller binding av renten til en nærmere spesifisert periode. Flåtelån gis som et alternativ til ordinære banklån eller som et supplement til annen bankfinansiering. Det kreves sikkerhet for lånene som normalt skal gi Innovasjon Norge full dekning ved realisering.

Antall bevilgninger i 2004	125	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	21		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	100%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	90%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	23%	50%	9%	9%	9%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	36%	18%	46%		
Etterundersøkelsen 2004	38%	13%	50%		
Etterundersøkelsen 2003	60%	-	40%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	36%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	33%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	53%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	79%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	63%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	7%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	4				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	3,3				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	84%	16%		
..eksporten	8%	31%	62%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	94%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,1				

9.7 Landsdekkende risikolån

Risikolån kan benyttes til de aller fleste prosjekter og investeringer rettet mot nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling og gjøre. Risikolån kan ikke finansiere løpende driftsutgifter. Lånene dekker normalt den mest risikoutsatte delen av lånefinansieringen; toppfinansieringen. Det finnes to risikolåneordninger; en for bedrifter i distriktene og en for bedrifter i sentrale strøk. Bevilgningsrammene er gjennomgående størst for bedrifter i distriktene. Risikolån skal benyttes til delfinansiering av bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme utbyggings-, omstillings-, utviklings- og nyetableringsprosjekter, som det er vanskelig å finne tilstrekkelig risikovilje for i det private kredittmarked.

Risikolån skal normalt sikres ved pant i låntakers aktiva med prioritet etter langsiktige lån fra andre banker. Mindre lån kan også gis uten sikkerhet. Avdragstiden tilpasses formålet med lånet, og renten ligger noe over renten på kommersielle lån. I tillegg kommer en etableringsprovisjon på 0,5% og et termingebyr på kr 100,-.

Risikolånene skal vanligvis ikke utgjøre mer enn 50% av det aktuelle kapitalbehov hos låntaker.

Antall bevilgninger i 2004	40	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	7		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	75%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	50%		
Fordeling på distriktspolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	-	-	14%	86%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	10%	30%	60%		
Etterundersøkelsen 2004	-	25%	75%		
Etterundersøkelsen 2003	36%	-	64%	100%	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	50%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	57%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	75%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	75%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	75%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	33%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	4				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	10,0				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	100%	-		
..eksporten	-	50%	50%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	40%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,6				

9.8 Landsdekkende utviklingstilskudd

Innovasjon Norge kan unntaksvis gi tilskudd til delfinansiering av bedriftsutviklingsprosjekter i små og mellomstore bedrifter med inntil 100 ansatte i de sentrale strøk av landet. Tilskuddsordningen er begrenset på grunn av knappe innvilgningsrammer.

Bedriftsutviklingstilskudd vil fortrinnsvis være en tjeneste som gir bedriftene incitamenter til å gjennomføre prosjekter som f.eks. styrker kompetanse, eksterne samarbeidsrelasjoner, organisering, produkt- og prosessutvikling eller markedsutvikling. Et slikt tilskudd må forventes å ha en klar effekt for konkurransevne og forutsetninger for økt verdiskaping og lønnsomhet. Prosjekter med stor grad av innovasjon og med et internasjonalt potensial prioriteres høyest

Antall bevilgninger i 2004	124	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	21		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	84%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	83%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	-	5%	10%	86%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	15%	27%	58%		
Etterundersøkelsen 2004	11%	39%	50%		
Etterundersøkelsen 2003	6%	38%	56%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere					3
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)					81%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)					73%
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)					53%
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)					41%
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)					47%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)					5%
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07					2
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))					7,3
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	73%	27%		
..eksporten	-	36%	64%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert					47%
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)					4,7

9.9 Lavrisikolån

Lavrisikolån brukes til delfinansiering av investeringer i bygninger, driftsutstyr, fiskefartøy og til investeringer i landbruket. Det kreves tilfredsstillende sikkerhet for lånene, vanligvis pant i fast eiendom, driftstilbehør og/eller transportmidler.

Lavrisikolånene er kommersielle lån som gis på vanlige markedsmessige betingelser. Lånene har en rente som er konkurransedyktig i markedet, og løpetiden på lånene tilpasses avskrivningstiden på investeringene lånene skal brukes til. Låntaker kan velge mellom flytende rente eller binding av renten for en nærmere spesifisert tidsperiode. Lavrisikolån gis som et alternativ til ordinære banklån eller som et supplement til annen bankfinansiering.

Det kreves en sikkerhet for lånene som normalt skal gi Innovasjon Norge full dekning i en situasjon med tvangsrealisering av pantet.

Antall bevilgninger i 2004	78	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	13
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	83%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	91%

Fordeling på distriktspolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	7%	36%	29%	14%	14%

Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet
Førundersøkelsen 2004	13%	11%	74%	
Etterundersøkelsen 2004	20%	20%	60%	
Etterundersøkelsen 2003	44%	22%	33%	

Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	54%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	69%
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	45%
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	54%
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	58%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	18%
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	1
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	2,8

Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret
..omsetningen	17%	67%	17%
..eksporten	9%	18%	73%

Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	58%
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,6

9.10 Lån til landbruket

Innovasjon Norge har et av de mest gunstige lånetilbudene i markedet til landbruk og landbruksrelaterte næringer.

Låneformål:

- hus, nybygg og utbedring
- driftsbygninger, nybygg og utbedring, for tradisjonelt landbruk
- driftsbygninger og anlegg, nybygg og utbedring, for tilleggsnæringer
- eiendomsoverdraging og kjøp av tilleggsjord m.v.

Ved nytt låneopptak i Innovasjon Norge kan en refinansiere lån i andre banker og samle eldre lån i Innovasjon Norge.

Det kan gis rentestøtte til lån til driftsbygninger og anlegg i tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer. Kvinner og ungdom er særlig prioriterte målgrupper

Antall bevilgninger i 2004	438	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	74		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	86%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	84%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	4%	47%	15%	5%	29%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	36%	24%	40%		
Etterundersøkelsen 2004	25%	22%	53%		
Etterundersøkelsen 2003	48%	14%	38%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere					2
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)					35%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)					38%
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)					36%
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)					47%
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)					57%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)					1%
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07					9
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))					4,1
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	2%	72%	27%		
..eksporten	2%	2%	96%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert					76%
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)					4,3

9.11 NT-programmet

Nyskappings- og Teknologiprogrammet i Nord-Norge (NT-programmet) skal bidra til økt nyskaping i eksisterende og nye teknologibedrifter i Nord-Norge. NT-programmet kan yte økonomisk og faglig bistand til utvikling av produkter og/eller produksjonsmetoder, fra idéstadiet til introduksjon i markedet. Prosjektene skal være teknologisk avansert og ha stort markedspotensial.

NT-programmet har definert marin sektor, IKT, telemedisin og rom- og satellitteknologi som hovedsatsingsområder nå i siste programperiode. Programmet vil imidlertid også ha aktiviteter overfor bedrifter som ikke direkte kan defineres innenfor disse satsingsområdene. Programmet bidrar i tillegg med kompetanse og prosjektstyring til bedriftene i prosjektperiodene

Antall bevilgninger i 2004	41	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	7
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	60%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	80%

Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	17%	67%	17%	-	-

Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet
Førundersøkelsen 2004	9%	36%	55%	
Etterundersøkelsen 2004	-	40%	60%	
Etterundersøkelsen 2003	17%	-	83%	

Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	71%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	50%

Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	60%
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	60%
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	40%

Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	20%
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	3
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	5,3

Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret
..omsetningen	25%	50%	25%
..eksporten	-	25%	75%

Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	20%
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,5

9.12 OFU/IFU

Forsknings- og utviklingskontrakter innebærer et forpliktende og målrettet samarbeid mellom to eller flere parter innen næringslivet (IFU) og mellom næringslivet og det offentlige (OFU). Samarbeidet skjer mellom en "kunde"partner som har konkrete behov for f.eks. et nytt produkt eller tjeneste og en leverandør partner med kompetanse og potensial innenfor det feltet varen etterspørres.

IN er særlig opptatt av at et IFU-prosjekt skal gi muligheter for internasjonalisering, som økt eksport eller utvikling av internasjonale samarbeidsrelasjoner. IN bistår sine kunder med å finne aktuelle IFU-kundebedrifter/samarbeidspartnere. INs hovedbidrag er å avlaste risiko og legge til rette for igangsetting av et utviklingsprosjekt.

Det offentlige står årlig for mer enn 150 milliarder kroner i kjøp av varer og tjenester og er derfor landets desidert største innkjøpsgruppe. OFU-ordningen er en tilskuddsordning som gir norske bedrifter en unik anledning til å utvikle seg som leverandør i samfunnet - i et samarbeid med ulike offentlige etater. Resultat kan gi økt markedstilgang innen offentlig sektor i inn- og utland. Gjennom aktiv bruk av OFU-kontrakter kan det offentlige bidra til å bygge opp norsk næringslivs produktspekter og teknisk kompetanse og dermed gjøre næringslivet mer konkurransedyktig. OFU er et målrettet program for omstilling og markedsorientering i norsk næringsliv, samtidig som ordningen skal bidra til å effektivisere offentlig forvaltning.

Antall bevilgninger i 2004	124	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	21		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	65%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	80%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	10%	5%	5%	80%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	-	29%	71%		
Etterundersøkelsen 2004	5%	21%	73%		
Etterundersøkelsen 2003	11%	11%	78%	-	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	4				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	95%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	95%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	79%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	56%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	53%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	21%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	7				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	7,3				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	67%	33%		
..eksporten	-	44%	56%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	32%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,7				

9.13 Bioenergiprogrammet

Formålet er å videreutvikle bioenergi som forretningsområde for jord og skogbruksnæringen. Programmet skal stimulere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme. I tillegg til å gi økt verdiskaping i landbruket skal det legges vekt på de ringvirkninger og den kompetanseeffekt programmet kan bidra til.

Hovedmålgruppa for programmet er landbruksaktører som har en forretningsmessig interesse og intensjon om å levere biomasse eller varme fra biomasse.

Programmet samarbeider med andre sentrale aktører på området for å legge til rette for etableringer gjennom kompetansetiltak som kurs, etablererveiledning, eksempel-anlegg mv.

Programmet gir støtte til:

- forstudier og forprosjekter
- investering innen flisproduksjon, varmesalg, gårdsanlegg
- biodrivstoff
- kompetanse og utredning

Antall bevilgninger i 2004	54	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	9		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	88%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	100%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	33%	33%	11%	22%
Adisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	7%	21%	71%		
Etterundersøkelsen 2004	-	13%	88%		
Etterundersøkelsen 2003	-	-	100%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	4				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	78%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	67%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	38%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	50%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	38%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	9%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	6				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	5,0				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	88%	13%		
..eksporten	-	-	100%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	63%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,6				

9.14 Bransjerettet IT

BIT programmet har som mål å øke verdiskapning for SMB bedrifter både i distriktene og sentrale områder gjennom effektiv anvendelse av IKT og elektronisk forretningsdrift. For å gjennomføre dette er det sterk fokus på bedriftsstyrte prosjekter, endringsprosesser, kompetanseoppbygging, nettverksamarbeid, bransjer, næringssektorer, FOU, innovasjon, internasjonalisering og spredning av resultater.

Målet er å bidra til å øke konkurransekraften og innovasjonsevnen i SMB bedrifter gjennom utvikling, spredning og mer effektiv anvendelse av IKT og elektronisk forretningsdrift. For å nå ut til SMB er det hensiktsmessig å organisere arbeidet gjennom samarbeid i bransjer og næringssektorer. Økt kompetanse og evne til å gjennomføre endringsprosesser er nødvendig for å oppnå resultater. Bedriftene i bransjen/sektoren bestemmer innhold og innsatsområder. Innovasjon Norge bidrar med metodikk, kvalitetssikring og delfinansiering.

Programmet omfatter vertikalt og horisontalt samarbeid i og mellom bransjer i verdikjeder og mellom konkurrerende bedrifter i samme bransje. Prosjektet er ikke ferdig før bransje- og verdi-kjedeløsningene er godkjent av bedriftene/bransjen. Bedriftene fokuserer på tre felt: Implementering av IKT, endring i organisasjon og forretningsprosesser og kompetanse. Programmet baserer seg på en bedriftsstyrt samarbeidsmodell hvor IN bidrar som koordinator, erfaringsformidler og med verk-tøy/metodikk for gjennomføring og kvalitetssikring.

Antall bevilgninger i 2004	95	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	16		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	88%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	80%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	6%	-	31%	6%	56%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	9%	23%	68%		
Etterundersøkelsen 2004	6%	-	94%		
Etterundersøkelsen 2003	23%	23%	54%	-	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	88%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	88%				
9Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	50%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	47%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	32%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	6%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	3				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	4,5				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	7%	47%	47%		
..eksporten	-	7%	93%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	38%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,2				

9.15 INT-programmet

INT-programmet er et landsdekkende program som skal bidra til at nyetablerte og nyskapende bedrifter med teknologi- og/eller kunnskapsbaserte produkter og tjenester lykkes i en internasjonaliseringsprosess og at bedriftenes produkter blir kommersialisert. Programmet skal bidra til økt eksport og eksportkompetanse. Målgruppen for programmet er nyetablerte og nyskapende bedrifter med teknologi- og/eller kunnskapsbaserte produkter og tjenester med internasjonale ambisjoner.

Mål er at minst 50% av bedriftene skal innen 2 år ha økt sin eksport til de aktuelle markeder og minst 90% av bedriftene skal innen 1 år ha styrket sin eksportkompetanse

Antall bevilgninger i 2004	237	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	40		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	62%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	76%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	3%	13%	3%	82%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	13%	39%	45%		
Etterundersøkelsen 2004	9%	31%	60%		
Etterundersøkelsen 2003	-	-	-	13%	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	69%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	69%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	49%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	23%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	42%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	14%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	2				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	6,0				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	64%	36%		
..eksporten	-	7%	93%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	44%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,6				

9.16 FRAM

FRAM-programmet er Innovasjon Norges kompetansetilbud innen ledelse og strategi, og er rettet mot småbedrifter og etablere, enten disse kommer fra kompetansebaserte næringer, tradisjonelle, tjenesteytende eller innen landbruk. Hensikten er å skaffe lederen et fundament for å utvikle bedriften videre og å øke bedriftens konkurranseevne og lønnsomhet.

Hovedmålet for FRAM-programmet er at bedriftene som deltar skal øke sin konkurransekraft gjennom kompetanseheving innenfor strategi- og ledelsesutvikling. Resultatmålet er at bedriftene skal øke sitt netto resultat med 5 prosent av omsetningen som en følge av deltagelsen i programmet.

FRAM-programmet har i dag tilbud til ulike målgrupper:

- FRAM - Strategi og innovasjon. Rettet mot ledere i små bedrifter
- FRAM – Entreprenør. Rettet mot etablere
- FRAM – Agro. Rettet mot bonden som leder og gården som bedrift

Hvert FRAM-prosjekt består av 6 samlinger over 12- 15 måneder med ca 10 deltakere, hver samling på 1 ½ dag. Samlingene ledes av en FRAM rådgiver. Mellom samlingene får hver enkelt bedrift oppfølging (coaching).

Antall bevilgninger i 2004	76	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	13		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	90%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	78%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	15%	23%	46%	8%	8%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	-	18%	82%		
Etterundersøkelsen 2004	-	11%	89%		
Etterundersøkelsen 2003	18%	6%	76%	-	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	67%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	54%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	33%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	56%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	44%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	3%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	1				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	4,3				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	78%	22%		
..eksporten	-	-	100%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	67%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,9				

9.17 Kulturbasert næringsutvikling

Kultur og næringsliv har tradisjonelt vært to atskilte sektorer som på hver sin måte bidrar til å skape kreativitet og vekst i samfunnet. Kultursektoren er i dag i vekst. Et framtidig økt samspill og samarbeid mellom kultur- og næringsliv vil kunne styrke begge parter å øke verdiskapingen i samfunnet. Innovasjon i kultursektoren har ofte ringvirkninger i hele samfunnet. Framtidig nyskaping og vekst bør således ha gode vilkår i skjæringspunktet mellom kultur og næringsliv. Dette er utgangspunkt og innhold i den satsingen på kulturbasert næringsutvikling som ble satt i gang i 2003. Satsingen retter seg mot næringslivet generelt, men også organisasjoner og nettverk innen kultursektoren, dog ikke offentlige etater og institusjoner.

Deltakerbedriftene skal i samvirke med kultursektoren få inspirasjon og ideer til nyskaping og innovasjon som kan øke konkurransekraften. Produktutvikling er blitt en kontinuerlig prosess i de fleste bedrifter. Det gjør at behovet for nye ideer er stort om bedriftene skal henge med i konkurransen både nasjonalt og internasjonalt.

Behovet for kapital er størst i start- og utviklingsfasen av et produkt, og virkemidlene rettes særlig inn mot disse fasene.

Antall bevilgninger i 2004	54	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	9		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	90%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	89%		
Fordeling på distriktspolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	10%	20%	10%	60%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	-	29%	71%		
Etterundersøkelsen 2004	10%	20%	70%		
Etterundersøkelsen 2003	-	-	100%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	90%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	90%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	50%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	11%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	33%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	6%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	3				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	2,0				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	63%	38%		
..eksporten	-	25%	75%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	56%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,7				

9.18 Marint Innovasjonsprogram

Hovedmålet med dette programmet er å bidra til å styrke lønnsomheten og legge til rette for økt verdiskaping i alle ledd i fiskerinæringen. Formålet med denne tilskuddsordningen er å styrke lønnsomheten hos næringsaktører i fiskeri og fiskerirelaterte næringer gjennom å øke innovasjonsevnen. Det skal settes særlig fokus på nye marine arter i oppdrett med hovedvekt på torsk og skjell.

Det marine innovasjonsprogrammet er opprettet for å

- Styrke næringens evne til å drive innovasjon gjennom kompetanseoppbygging og målrettede nettverk
- Løse konkrete utviklingsoppgaver, med vekt på nye arter i oppdrett.

Programmet kan benyttes til å finansiere fellestiltak innenfor fiskerinæringen som legger grunnlag for en bedre lønnsomhet og verdiskaping gjennom innovasjon og kunnskapsdeling.

Antall bevilgninger i 2004	10	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	2		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	50%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	100%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	33%	33%	-	33%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	-	50%	50%		
Etterundersøkelsen 2004	-	50%	50%		
Etterundersøkelsen 2003	-	-	100%	-	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere					2
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)					100%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)					100%
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)					-
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)					-
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)					-
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)					-
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07					22
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))					-
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	-	100%		
..eksporten	-	-	100%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert					-
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)					4,3

9.19 Verdiskapningsprogram mat

Matprogrammet skal legge til rette for utvikling og produksjon av norske matvarer. Formålet er å styrke konkurransekraften og øke lønnsomheten for både primærprodusenten i landbruket og resten av verdikjeden. For å lykkes må det fokuseres sterker på markedet og de muligheter det gir til å ta ut en større fortjeneste for produsentene. Satsinger kan skje både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Målet er å legge til rette for utvikling og produksjon av norske landbruksbaserte matvarer ved å styrke konkurransevnen og bedre lønnsomheten både for primærprodusenten og resten av verdikjeden.

Handlingsområdene består av:

- Marked/salg (markedsvurdering/-test, markedssegmentering, markedsaktiviteter for bedrifter, bransjer og regioner)
- Markedsorientert produktutvikling av produkter med høy kvalitet
- Kompetanse, bedriftsutvikling (sikre evnen og viljen til omstilling av bedriften, inkl leveringsevne og bygge opp nødvendig internkompetanse.)

Målgruppen for programmet er bønder (råvareleverandører og gardsmatprodusenter), næringsmiddelbedrifter og reiselivsbedrifter med matproduksjon eller servering.

Antall bevilgninger i 2004	164	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	28		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	81%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	80%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	33%	33%	-	33%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	5%	29%	67%	57%	
Etterundersøkelsen 2004	12%	28%	60%		
Etterundersøkelsen 2003	13%	13%	75%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	85%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	79%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	50%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	49%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	43%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	14%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	-1				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	3,8				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	4%	70%	26%		
..eksporten	5%	10%	85%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	50%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,3				

9.20 Verdiskapningprogram reindrift

Formålet med Verdiskapingsprogrammet reindrift er å øke verdiskapingen i næringen, slik at det kommer reineierne til gode.

Verdiskapingsprogrammet for reindrift er rettet inn mot foredling av reinkjøtt, men også andre produkter som for eksempel skinn, horn og øvrige biprodukter fra rein.

Det er trukket opp fire delmål for programmet

- å bidra til at reneier gis muligheter til å øke sin inntjening gjennom å ta ansvaret for en større del av verdiskapingen selv
- å sikre at tradisjonell kunnskap som gir produktene en høyere verdi i markedet kommer til anvendelse
- å revitalisere tradisjonelle bearbeidingsformer av bl.a. matprodukter og å presentere disse for markedet
- å legge til rette for at større volum av reinprodukter av høy kvalitet når markeder med høy betalingsvillighet

Antall bevilgninger i 2004	43	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	7
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	86%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	71%

Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	71%	14%	14%	-	-

Addisjonalt (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning e.l fra IN etter tilsagnet
Førundersøkelsen 2004	-	9%	91%	
Etterundersøkelsen 2004	14%	29%	57%	
Etterundersøkelsen 2003	-	-	100%	

Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	71%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	86%

Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	57%
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	29%
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	43%

Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	-
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	1
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	-

Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret
..omsetningen	-	57%	43%
..eksporten	-	17%	83%

Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	57%
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,6

9.21 Verdiskapningsprogram skog

Verdiskapningsprogrammet for bruk og foredling av trevirke skal stimulere til økt bruk og økt foredling av tre generelt samt øke lønnsomheten i bedriftene. Formålet er å:

- Bidra til å øke verdiskapningen i skogbruk og foredlingsvirksomhet
- Bidra til å øke skogsektorens bidrag til mer bærekraftig produksjon og forbruk

Målgruppene for programmet er bedrifter i verdikjeden fra markedet til skogbruket og premissleverandører til disse. Programmet arbeider gjennom ulike kampanjer og satsinger på å skape engasjement og entusiasme i hele verdikjeden. Støtte til produktutvikling både til enkeltbedrifter og gjennom større utviklings programmer innen definerte vekstområder, design og arkitektur er hovedsatsingsområder for programmet.

Antall bevilgninger i 2004	50	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	8		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	89%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	86%		
Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	13%	-	13%	13%	63%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	-	33%	67%		
Etterundersøkelsen 2004	11%	22%	67%		
Etterundersøkelsen 2003	-	22%	78%	-	
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	4				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	88%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	75%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	63%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	44%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	44%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	21%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	1				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	6,0				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	75%	25%		
..eksporten	-	14%	86%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	50%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	5				

9.22 Etablererstipend

Formålet med etablererstipendet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape lønnsomme arbeidsplasser. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet og landbruk.

Man kan få økonomisk tilskudd til planlegging og etablering av egen næringsvirksomhet.

Stipend til utviklingsfasen kan brukes til delvis dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn (det tas hensyn til annen inntekt/dagpenger/trygd), konsulentbistand, konsept-/produktutvikling, markedsundersøkelse/-vurdering og reiseutgifter.

Stipend til etableringsfasen kan brukes til delvis dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn (det tas hensyn til annen inntekt/dagpenger/trygd), konsulentbistand, fadderordninger og andre oppfølgingstiltak, kortere kurs (direkte relatert til virksomheten), mindre fysiske investeringer og ekstraordinære kostnader knyttet til oppstartning av virksomheten.

Antall bevilgninger i 2004	623	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	104		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	71%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	67%		
Fordeling på distriktspolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	6%	21%	22%	10%	41%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	8%	62%	30%	33%	
Etterundersøkelsen 2004	9%	32%	59%		
Etterundersøkelsen 2003	27%	15%	58%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	3				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	82%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	74%				
Andelen (%) svært viktig for konkurransevnen (5-7 på skala 1-7)	51%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	48%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	59%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	13%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	1				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	3,9				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	2%	67%	30%		
..eksporten	1%	25%	74%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	47%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4				

9.23 Inkubatorstipend

Inkubatorstipendet er en ordning for nyetableringer med høyt kunnskaps- og/eller teknologinivå, som vurderes å ha et stort verdiskapingspotensial og høy risiko, og som har tjenester/produkter som kan være aktuelle for et internasjonalt marked. Inkubatorstipend kan gis til nyetableringer lokalisert i godkjente inkubatorer i hele landet, men med særlig vekt på nyetableringer innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Nyetableringer innenfor alle næringer med unntak av offentlig virksomhet og landbruksnæringen kan støttes.

Inkubatorstipendet kan gis til utviklingsfasen, dvs. perioden forut for bedriftsetableringen hvor man utvikler forretningsideen og planlegger etableringen, eller til selve etableringsfasen. Det kan ikke søkes om stipend til begge fasene samtidig.

Stipendbeløpet er avhengig av prosjektets størrelse, potensial, risiko osv., og vurderes i hvert enkelt tilfelle. Maksimalsatsen for inkubatorstipendet er kr 800 000 per prosjekt over 2 år (samlet for utviklings- og etableringsfasen). Normalt er høyeste stipendbeløp kr 400 000 per år, og det kan gis stipend i maksimalt 2 år.

Antall bevilgninger i 2004	80	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	13		
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	77%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	69%		
Fordeling på distriktspolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	-	7%	7%	-	86%
Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet	
Førundersøkelsen 2004	5%	55%	41%		
Etterundersøkelsen 2004	8%	15%	77%		
Etterundersøkelsen 2003	11%	-	89%		
Gj.snittlig antall samarbeidspartere	4				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	100%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	93%				
Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	64%				
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	54%				
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	58%				
Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	25%				
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	3				
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	3,2				
Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret		
..omsetningen	-	73%	27%		
..eksporten	-	27%	73%		
Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	62%				
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen (skala 1-5?)	4,4				

9.24 Prosjekter-formål, kvinner

Et prosjekt har kjennetegnet ”Kvinnerettet” dersom prosjektet oppfyller minst ett av følgende kriterier:

- Kvinner som starter egen virksomhet.
- Er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket.
- Kvinner utgjør mer enn 30 prosent av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift.
- Bidrar til å øke antall kvinnelige eiere, styremedlemmer, ledere eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner.

Antall bevilgninger i 2004	1962 ¹⁹	Antall intervjuer (etterundersøkelsen)	256
Andelen (%) som har gjennomført prosjektet etter planen	76%	Andelen (%) prosjekter som er fullfinansiert	77%

Fordeling på distriktpolitiske virkeområder	A	B	C	D	Utenfor
Andelen(%)	7%	32%	29%	8%	25%

Addisjonalitet (ser bort fra vet ikke)	Lav	Middels	Høy	Andelen som har ønsket men ikke fått rådgivning el.l fra IN etter tilsagnet
Førundersøkelsen 2004	16%	34%	51%	
Etterundersøkelsen 2004	12%	22%	66%	
Etterundersøkelsen 2003	.	.	.	

Gj.snittlig antall samarbeidspartere	2,7
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt kompetanse (4 -5 på skala 1-5)	66%
Andelen (%) prosjekter som bidrar til økt innovasjon (4 -5 på skala 1-5)	65%

Andelen (%) svært viktig for konkurranseevnen (5-7 på skala 1-7)	51%
Andelen (%) svært viktig for lønnsomhetsutviklingen (5-7 på skala 1-7)	52%
Andelen (%) svært viktig for virksomhetens overlevelse (5-7 på skala 1-7)	56%

Andelen (%) prosjekter som bidrar til sys.økning (høyt anslag)	10,2%
Gj.snitt økning i antall årsverk fra 31.12.04 til 31.12.07	2,5
Gj.snitt økning i antall sysselsatte som følge av prosjektet (blant de prosjekter hvor IN har bidratt til sys.økning (høyt anslag))	5,56

Endring, som følge av prosjektet, i ...	Reduksjon	Økning	Uendret
..omsetningen	1%	74%	25%
..eksporten	1%	13%	86%

Andelen (%) prosjekter hvor effektene i hovedsak er realisert	59%
Gj.snitt sannsynlighet for at bedriften vil søke om støtte igjen ^(1-5?)	0,3

¹⁹ Kilde: http://www.innovasjon Norge.no/HvemHvaHvor_fs/Rapporter/Statistikkvedlegg%202004.pdf

Vedlegg – Spørreskjema

Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse.

Spørreskjema til dem som mottok tjenester i 2004

Som det framgår av vedlagte brev fra Innovasjon Norge inngår du/din virksomhet i et stort utvalg som ønskes intervjuet om effektene av det prosjektet som ble støttet. Din bedrift var også med i en undersøkelse i 2005 og dette er oppfølgingen av denne.

Innovasjon Norge (IN) ble etablert 1. januar 2004, og ditt kundeforhold var derfor med den nyopprettede institusjonen, på tross av at du kanskje før du fikk tilsagn var i kontakt med en av de institusjonene som ble slått sammen til Innovasjon Norge (IN).

Gjennomføring

Du har muligheten til å besvare spørsmålene i spørreskjema via Internett. Se folgebrevet for ytterligere informasjon.

Dersom du ikke har besvart skjema på internett i løpet 2 uker, vil det skjema du nå har mottatt danne grunnlag for et telefonintervju gjennomført av Polarfakta, Mo i Rana. Du vil bli oppringt av Polarfakta for nærmere avtale om tidspunkt for telefonintervju. Skjemaet sendes ut på forhånd slik at du kan lese gjennom dette.

For at Innovasjon Norge kan utvikle et best mulig tilbud, er det viktig at dine vurderinger kommer fram gjennom undersøkelsen.

På forhånd tusen takk for hjelpen!

A handwritten signature in cursive script that reads "Harald Furze".

Harald Furze

Adm.dir

Oxford Research AS

KONTAKTPERSON:

Bjørn Tore Hansen, Polarfakta, Mo i Rana

Tlf 75 12 92 50 Mobiltelefon: 91 37 13 37 Fax: 75 12 92 51

A. Om prosjektet

1. Du/bedriften fikk i 2003 tilsagn om finansiering fra IN til det omtalte prosjektet. Har du/dere benyttet dere av dette tilsagnet (kun ett svar)

- 1 Ja
2 Nei, men kommer til å benytte det
3 Nei, og kommer ikke til å benytte det (Takk for dine svar, du trenger ikke svare på flere spørsmål!)
9 Vet ikke (Takk for dine svar, du trenger ikke svare på flere spørsmål!)

2. Er prosjektet realisert i henhold til prosjektplanen eller ikke?

- 1 Gjennomført etter planen
2 Gjennomført, men ikke i henhold til den opprinnelige planen (Senere/mindre omfang)
3 Prosjektet er ikke gjennomført
Dersom avkryssing i 2 eller 3 gå til sp.mål 3 og dersom 1 gå til sp.mål 4

3. Hvis prosjektet ikke er gjennomført eller ikke er gjennomført i henhold til planen, hva er den viktigste årsaken til dette? (Sett kun ett kryss)

- 1 Redusert etterspørsel
2 Mistet nøkkelpersonell
3 Prosjektet ble dyrere enn planlagt
4 Prosjektet tok for mye tid
5 Manglende finansiering
6 Annet, spesifiser: _____

4. Angi om lag prosjektstørrelse totalt sett (inkl. egeninnsats og offentlig støtte)?

Angi: _____ tusen kr.

5. Er/ble prosjektet fullfinansiert i henhold til prosjektplanen? (ett kryss)

- 1 Ja   2 Nei   9 Vet ikke

6. Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom IN ikke hadde gitt deg/bedriften dette tilbudet/støtten? (ett kryss)

- 1 Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer, samme skala og tidsskjema
2 Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt
3 Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema
4 Gjennomført prosjektet/aktiviteten på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skala
5 Prosjektet/aktiviteten ville ikke bli gjennomført
9 Vet ikke

7. Vurdert nå i dag, ville du/bedriften realisert prosjektet uten offentlig støtte?

1. Ja, etter planen
2. Ja, men i mindre omfang og eller senere tid
3. Nei

B. Prosjektets betydning for strategi- kompetanse, og nettverk

8. Har prosjektet bidratt til ... (ett kryss pr. linje)

	Ingen bidrag			Svært store bidrag			Ver ikke
	1	2	3	4	5	6	
1. Økt fokus på utvikling og innovasjon?							
2. Bedre styring av og arbeid med utviklings- og endringsprosesser i bedriften?							
3. Bedre innsamling og strukturering av kunnskap?							
4. Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres?							
5. Ansettelse av nye medarbeidere innen forskning og utvikling?							
6. Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne?							
7. Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid?							
8. Utvikling av nettverk?							

9. Har prosjektet ført til økt samarbeid med følgende virksomheter? Hvor?

	Ja/nei (ett kryss)		Hvis ja, hvor? (ett eller flere kryss)			Ver ikke
	Nei	Ja	Regionalt	Nasjonalt	Utenlands	
1. Universitet, høyskole eller forskningsinstitutt?						
2. Kunder?						
3. Konkurrenter?						
4. Leverandører?						
5. Konsulenter?						
6. Investorer/finansieringsmiljø?						
7. Offentlige myndigheter?						
8. Bransjeorganisasjoner o. lign. ?						

C. Prosjektets resultater og effekter

10. I hvilke grad har prosjektet ført til ... (ett kryss pr. linje)	I svært stor grad					Verdier 6
	Nei					
	1	2	3	4	5	
1. Økt kompetanse om produktutvikling						
2. Økt kompetanse om prosessutvikling						
3. Økt kompetanse om markedsutvikling						
4. Økt kompetanse om strategi						
5. Økt kompetanse om organisasjon og ledelse						
6. Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi						
7. Økt kompetanse om opparbeiding av bedre nettverk						
8. Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid						
9. Økt kompetanse om internasjonale markeder						
10. Økt kompetanse om eksport						

11. I hvilke grad har prosjektet ført til ... (ett kryss pr. linje)	I svært stor grad					Verdier 6
	Nei					
	1	2	3	4	5	
A. Utvikling og forbedring av produkter og tjenester? Hvis nei (verdi 1) gå til 11 B						
1. Forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper & kvaliteter?						
2. Utvikling av et nytt produkt?						
3. Utvikling av en ny tjeneste?						
4. Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg?						
B. Utvikling og forbedring av produksjonsprosesser? Hvis nei (verdi 1) gå til 11 C						
5. Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (arbeidsmetoder)?						
6. Utvikling av nye produksjonsprosesser?						
7. Forbedring av transport og logistikk? (f. eks ved å effektivisere kapasitet eller korte ned tiden det tar å produsere en vare)						
8. Endre prosesser for å kunne møte nye miljøkrav eller andre spesifikasjoner satt av offentlige myndigheter						

C. Markedsutvikling og/eller endret markedsføring? Hvis nei (verdi 1) gå til 12								
9. Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder?								
10 Salg til nye kunder/kundegrupper?								
11 Lansering av produktet på en ny måte (feks. i ny emballasje) ?								

12. Hvis det er utviklet et nytt produkt, tjeneste, produksjonsteknologi eller –metoder, hvordan vil du beskrive resultatet? (ett kryss)

1. Helt nytt – finnes ikke fra før
2. Nytt på det norske markedet – men kjent på utenlandske markeder
3. Nytt i bransjen – men er kjent i andre bransjer
4. Nytt for virksomheten – men allerede kjent på markedet
5. Ikke utviklet slike omtalte/Vet ikke

13. Hvor viktig har prosjektet vært for.... (ett kryss pr. spørsmål)	Ikke viktig 1	2	3	4	5	6	Svært viktig 7
A. virksomhetens konkurransevne?							
B. virksomhetens lønnsomhetsutvikling?							
C. virksomhetens overlevelse?							

14. Hvordan har dette prosjektet påvirket virksomhetens utvikling når det gjelder....? (ett kryss pr. linje)

	Reduksjon	Økning	Ingen endring
1. Omsetningen			
2. Eksport			

15. I hvilken grad har prosjektet hatt effekt på sysselsettingsutviklingen?

I svært liten grad 1	2	3	4	5	6	I svært stor grad 7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Er prosjektets forventede effekter realisert?

- 1 Ja, effektene er i hovedsak realisert
- 2 Nei, forventer effektene forst innen 2 år fra nå
- 3 Nei, forventer effektene forst etter 2 år eller mer
- 4 Nei, forventer ikke vesentlige effekter

17. I hvilken grad har du/virksomheten i dag nytte av ....?	I svært liten grad		I svært stor grad		
	1	2	3	4	5
1. Kompetansen prosjektet bidro til å utvikle?					
2. De nettverk som ble dannet gjennom prosjektet?					
3. Den endringen i sysselsetting som prosjektet medførte?					
4. De økonomiske endringer prosjektet medførte?					

D. Om Innovasjon Norge

18. Har du/virksomheten fått støtte til dette prosjektet mer enn en gang fra Innovasjon Norge?

1 Nei

2 Ja, antall ganger: _____

19. Har du/virksomheten fått rådgivning/veiledning/oppfølging fra Innovasjon Norge etter tilsagn om støtte/tjeneste?

1 Ja

2 Nei... Tilleggsspørsmål Hvorfor?

1 Ikke nødvendig/onskelig 2 Ønsket, men ikke fått

20. Er du/virksomheten tilfreds med omfanget av rådgivning/veiledning/oppfølging som du/dere fikk fra Innovasjon Norge etter tilsagn om støtte/tjeneste?

1 Tilfreds 2 Ikke tilfreds

21. Er det sannsynlig at du/virksomheten med utgangspunkt i erfaringene med IN i dette prosjektet igjen vil søke IN om tjenester?	Ikke sannsynlig		Svært sannsynlig			Vet ikke
	1	2	3	4	5	

E. Bakgrunnsopplysninger

22. Har du/virksomheten utviklet nye produkter eller tjenester for dere gikk i gang med dette prosjektet?

1 Ja

2 Nei

9 Vet ikke

23. Angi ca. hvor stor omsetning/overskudd (etter finansposter) du/virksomheten hadde i 2004 og i 2007?

2004 Omsetning _____ tusen kr. Overskudd _____ tusen kr. – Ikke opprettet bedrift

2007 Omsetning _____ tusen kr. Overskudd _____ tusen kr. – Ikke opprettet bedrift

24. Hvor mange årsværk hadde du/virksomheten pr. 31.12.2007?

Skriv ca antall: _____

25. Hvor mange av de ansatte har en universitets- og høyskoleutdanning?

Skriv ca antall: _____

26. Hva er virksomhetens selskapsform i dag?

1 Enkeltmannsforetak   4 Aksjeselskap (as)

2 Kommandittselskap (ks) 5 Stiftelse

3 Ansvarlig selskap (ans)   6 Annet (spesifiser): _____

27. Er virksomheten en del av et konsern?

1 Ja, morselskap   3 Nei

2 Ja, datterselskap   9 Vet ikke

Ved telefonintervju – hopp over!

Hva er virksomhetens navn? _____

Din e-post adresse? _____

Takk for at du tok deg tid til å svare på spørsmålene!